

SAATEMÄRKUSED

---

saatja: Sekretariaat

saaja: Konvent

Eelmiste dok-de CONV 820/1/03 REV 1, CONV 847/03, CONV 848/03

nr-d:

Teema: **Euroopa põhiseaduse lepingu eelnõu**

Konvendi liikmetele on lisatud Euroopa põhiseaduse lepingu eelnõu lõplik tekst, mis on esitatud Euroopa Ülemkogu eesistujale Roomas 18. juulil 2003.

EUROOPA PÕHISEADUSE

LEPINGU

eelnõu

Euroopa konvendi poolt konsensuse alusel vastu võetud
13. juunil ja 10. juulil 2003

ESITATUD
EUROOPA ÜLEMKOGU EESISTUJALE
ROOMAS

– 18. juulil 2003 –

E
la convention européenne

Euroopa konvent

EESSÕNA

Euroopa põhiseaduse lepingu eelnõu I ja II osale, mis 20. juunil 2003 anti Thessaloníkis üle
Euroopa Ülemkogule

EESSÕNA

Kohtumisel 14.–15. detsembril 2001 Laekenis (Belgia) tõdes Euroopa Ülemkogu, et Euroopa Liit on jõudmas oma olemasolu otsustavasse pöördepunkti, ning kutsus kokku Euroopa tuleviku konvendi.

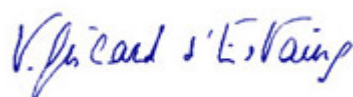
Konvendile tehti ülesandeks koostada ettepanekuid kolmel teemal: kuidas muuta Euroopa üritus ja Euroopa institutsioonid kodanikele lähemaks; kuidas korraldada laienenud liidus poliitilist elu ja Euroopa poliitilist ruumi; kuidas arendada liit uue maailmakorra stabiliseerivaks teguriks ja mudeliks.

Konvent annab Laekeni deklaratsioonis seatud küsimustele järgmised vastused:

- paneb ette pädevuse parema jaotumise liidu ja liikmesriikide vahel;
- soovitab ühendada asutamislepingud ja muuta liit juriidiliseks isikuks;
- töötab välja liidu dokumentatsiooni lihtsustamise;
- paneb ette meetmed Euroopa Liidu demokraatia, läbipaistvuse ja efektiivsuse süvendamiseks, milleks tuleb tugevdada riikide parlamentide panust Euroopa ürituse legitiimsusse, lihtsustada otsustamisprotsessi ning muuta Euroopa Liidu asutuste toimimine läbipaistvamaks ja arusaadavamaks;
- töötab välja vajalikud meetmed liidu kõigi kolme institutsiooni struktuuri parandamiseks ja rolli tugevdamiseks, võttes eelkõige arvesse laienemise tagajärgi.

Laekeni deklaratsioonis esitati ka küsimus, kas asutamislepingute lihtsustamine ja ümberkorraldamine ei peaks viima põhiseaduse teksti vastuvõtmiseni. Konvendi töö lõpptulemusena koostati Euroopa põhiseaduse lepingu eelnõu, mille suhtes saavutati konsensus 13. juunil 2003 peetud plenaaristungil.

Meil on au esitada see tekst Euroopa konvendi nimel täna, 20. juunil 2003, Thessaloníkis kokku tulnud Euroopa Ülemkogule lootuses, et sellest saab tulevase Euroopa põhiseaduse lepingu alus.

Valéry Giscard d'Estaing
konvendi president

Giuliano Amato
asepresident

Jean-Luc Dehaene
asepresident

ESIALGNE TÕLGE

EUROOPA PÕHISEADUSE LEPINGU

eelnõu

PREAMBUL

Χρόμεθα γὰρ πολιτεία... καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους ἀλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία κέκληται.

Meie põhiseadust ... nimetatakse demokraatiaks, sest võim ei ole mitte vähemuse, vaid enamuse käes.

Thucydides II, 37

Olles teadlikud, et Euroopa maailmajagu on tsivilisatsiooni kandja; et selle elanikud, kes on siia saabunud järjestikuste lainetena alates kõige varasematest aegadest, on järk-järgult arendanud välja humanismi põhiväärtused: inimeste võrdsuse, vabaduse, mõistuse austamise,

innustudes Euroopa kultuuri-, religiooni- ja humanistlikust pärandist, mille tänini toimivad väärtused on kinnitanud ühiskonna ellu inimese ja tema puutumatu ja võõrandamatute õiguste keske rolli ning seaduste austamise,

uskudes, et taasühinenud Euroopa kavatseb jätkata tsivilisatsiooni, arengu ja jõukuse teed kõigi oma elanike hüvanguks, kaasa arvatud kõige nõrgemad ja puudustkannatavamad; et ta soovib jääda maailmajaoks, mis on avatud kultuurile, õppimisele ja sotsiaalsele progressile; ning et ta soovib süvendada oma avaliku elu demokraatlikkust ja läbipaistvust ning püüelda rahu, õigluse ja solidaarsuse poole kogu maailmas,

olles veendunud, et Euroopa rahvad, kes tunnevad küll uhkust oma rahvusliku identiteedi ja ajaloo üle, on otsustanud ületada oma iidseid lahkkelid ja vormida üha tihedamalt liitudes oma ühist saatust,

olles veendunud, et “mitmekesisuses ühinenud” Euroopa pakub neile parima võimaluse pühenduda, võttes arvesse igäühe õigusi ja teadvustades oma vastutust tulevaste põlvkondade ja maailma ees, suurele ettevõtmisele, mis teeb Euroopast inimlootuste täitumise mõttes eriti paljutõotava piirkonna,

olles tänulikud Euroopa konvendi liikmetele põhiseaduse koostamise eest Euroopa kodanike ja riikide nimel,

[kes, olles esitanud oma kehtivaks ja vormikohaseks tunnistatud täisvolitused, on kokku leppinud järgmises:]

I OSA

I JAOTIS: LIIDU MÄÄRATLUS JA EESMÄRGID

Artikkel 1: Liidu asutamine

1. Kajastades Euroopa kodanike ja riikide tahet ehitada ühist tulevikku, asutatakse käesoleva põhiseadusega Euroopa Liit, millele liikmesriigid annavad pädevuse oma ühiste eesmärkide saavutamiseks. Liit kooskõlastab liikmete poliitikat, millega taotletakse neid eesmärke, ning teostab ühendusena talle antud pädevust.
2. Liit on avatud kõikidele Euroopa riikidele, kes austavad liidu väärtusi ning pühenduvad nende ühisele edendamisele.

Artikkel 2: Liidu väärtused

Liit rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste austamine. Need on liikmesriikide ühised väärtused pluralismi, sallivuse, õigluse, solidaarsuse ja mittediskrimineerimise ühiskonnas.

Artikkel 3: Liidu eesmärgid

1. Liidu eesmärk on edendada rahu, oma väärtusi ja oma rahvaste hüvangut.
2. Liit moodustab oma kodanikele vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva sisepiirideta ala ning vaba ja moonutamata konkurentsiga ühtse turu.
3. Liit taotleb Euroopa säästvat arengut, mis põhineb tasakaalustatud majanduskasvul ja suure konkurentsivõimega sotsiaalsel turumajandusel, mille eesmärk on saavutada täielik tööhõive ja sotsiaalne progress, samuti kõrgetasemeline keskkonnakaitse ja keskkonna kvaliteedi parandamine. Liit edendab teaduse ja tehnoloogia arengut.

Liit võitleb sotsiaalse tõrjutuse ja diskrimineerimise vastu ning edendab sotsiaalset õiglust ja kaitset, naiste ja meeste võrdõiguslikkust, põlvkondade solidaarsust ja laste õiguste kaitset.

Liit edendab liikmesriikide majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust ja solidaarsust.

Liit austab oma rikkalikku kultuurilist ja keelelist mitmekesisust ning tagab Euroopa kultuuripärandi kaitse ja tugevdamise.

4. Suhetes ülejäänud maailmaga kaitseb ja edendab liit oma väärtusi ja huve. Ta toetab rahu, turvalisust, maailma säästvat arengut, rahvaste solidaarsust ja vastastikust austust, vaba ja ausat kaubandust, vaesuse kaotamist ning inimõiguste, eriti laste õiguste kaitset, samuti rahvusvahelise õiguse ranget järgimist ja arendamist, sealhulgas ÜRO põhikirja põhimõtete austamist.
5. Neid eesmärke taotletakse asjakohaste vahenditega vastavalt pädevusele, mis käesolevas põhiseaduses antakse liidule.

Artikkel 4: Põhivabadused ja mittediskrimineerimine

1. Vastavalt põhiseaduse sätetele tagab liit oma piires isikute, kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumise ning asutamisvabaduse.
2. Põhiseaduse reguleerimisalas on keelatud igasugune diskrimineerimine kodakondsuse alusel, ilma et see piiraks põhiseaduse eri sätete kohaldamist.

Artikkel 5: Liidu ja liikmesriikide vahelised suhted

1. Liit austab liikmesriikide identiteeti, mis on omane nende poliitilistele ja põhiseaduslikele põhistruktuuridele, sealhulgas piirkondlikule ja kohalikule omavalitsusele. Liit austab riigi põhifunktsioone, sealhulgas neid, mille eesmärk on tagada riigi territoriaalne terviklikkus, säilitada õigusriik ja kaitsta sisejulgeolekut.
2. Koosõlas lojaalse koostöö põhimõttega abistavad liit ja liikmesriigid täielikus vastastikus austuses üksteist põhiseadusest tulenevate ülesannete täitmisel.

Liikmesriigid aitavad kaasa liidu ülesannete täitmisele ja hoiduvad kõigist meetmetest, mis võiksid ohustada põhiseaduses seatud eesmärkide saavutamist.

Artikkel 6: Juriidiline staatus

Liit on juriidiline isik.

II JAOTIS: PÕHIÕIGUSED JA LIIDU KODAKONDSUS

Artikkel 7: Põhiõigused

1. Liit tunnustab põhiseaduse II osa moodustavas põhiõiguste hartas sätestatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid.
2. Liit taotleb ühinemist Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga. Sellega ühinemine ei mõjuta liidu pädevust, mis on määratletud käesoleva põhiseadusega.
3. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud ja liikmesriikide ühesugustest riigiõiguslikest tavadest tulenevad põhiõigused on liidu õiguse üldpõhimõtted.

Artikkel 8: Liidu kodakondsus

1. Iga liikmesriigi kodanik on liidu kodanik. Liidu kodakondsus täiendab, kuid ei asenda riigi kodakondsust.
2. Liidu kodanikel on põhiseaduses sätestatud õigused ja kohustused. Neil on:
  - õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil;
  - õigus hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel ja elukohajärgse liikmesriigi kohalikel valimistel selle riigi kodanikega võrdsel tingimustel;

- õigus saada mingi kolmanda riigi territooriumil, kus ei ole esindatud see liikmesriik, mille kodanikud nad on, kaitset iga teise liikmesriigi diplomaatistelt ja konsulaarasutustelt samadel tingimustel kui selle teise liikmesriigi oma kodanikel;
  - õigus pöörduda petitiooniga Euroopa Parlamendi poole, esitada kaebus Euroopa ombudsmanile ning pöörduda liidu institutsioonide ja nõuandvate organite poole ühes põhiseaduse keeltest ja saada vastus samas keeles.
3. Nimetatud õigusi kasutatakse vastavalt tingimustele ja piirangutele, mis on kindlaks määratud põhiseadusega ning selle jõustamiseks vastuvõetud meetmetega.

III JAOTIS: LIIDU PÄDEVUS

Artikkel 9: Aluspõhimõtted

1. Liidu pädevuse piire reguleerib pädevuse andmise põhimõte. Liidu pädevuse teostamist reguleerivad lähimuse ja proportsionaalsuse põhimõte.
2. Vastavalt pädevuse andmise põhimõttele tegutseb liit põhiseaduses seatud eesmärkide saavutamiseks talle liikmesriikide poolt põhiseadusega antud pädevuse piires. Põhiseadusega liidule üleandmata pädevus jääb liikmesriikidele.
3. Valdkondades, mis ei kuulu liidu ainupädevusse, võtab liit lähimuse põhimõtte kohaselt meetmeid ainult niisuguses ulatuses ja siis, kui liikmesriigid ei suuda riigi, piirkonna või kohalikul tasandil täielikult saavutada kavandatava meetme eesmärke, kuid kavandatud meetme ulatuse või toime tõttu saab neid paremini saavutada liidu tasandil.

Liidu institutsioonid kohaldavad lähimuse põhimõtet vastavalt põhiseadusele lisatud protokollile lähimuse ja proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamise kohta. Riikide parlamendid tagavad selle põhimõtte järgimise protokollis sätestatud korra kohaselt.

4. Koosõlas proportsionaalsuse põhimõttega ei või liidu meetme sisu ega vorm ületada seda, mis on vajalik põhiseaduse eesmärkide saavutamiseks.

Institutsioonid kohaldavad proportsionaalsuse põhimõtet vastavalt lõikes 3 osutatud protokollile.

Artikkel 10: Liidu õigus

1. Põhiseadus ja õigusaktid, mida liidu institutsioonid võtavad vastu liidule antud pädevust kasutades, on liikmesriikide õiguse suhtes ülimuslikud.
2. Liikmesriigid võtavad kõiki asjakohaseid üld- või erimeetmeid, et tagada põhiseadusest või liidu institutsioonide õigusaktidest tulenevate kohustuste täitmine.

Artikkel 11: Pädevuse liigid

1. Kui põhiseadus annab liidule teatud valdkonnas ainupädevuse, võib õiguslikult siduvaid akte menetleda ja vastu võtta ainult liit. Liikmesriigid võivad seda teha ainult liidu volitusel või liidu antud õigusaktide rakendamiseks.

2. Kui põhiseadus annab liidule teatud valdkonnas liikmesriikidega jagatud pädevuse, on nii liidul kui ka liikmesriikidel õigus selles valdkonnas õiguslikult siduvaid akte menetleda ja vastu võtta. Liikmesriigid teostavad oma pädevust ainult niivõrd, kuivõrd liit ei ole oma pädevust teostanud või on otsustanud selle teostamise lõpetada.
3. Liidu pädevuses on edendada ja kooskõlastada liikmesriikide majandus- ja tööhõivepoliitikat.
4. Liidu pädevuses on määratleda ja rakendada ühist välis- ja julgeolekupoliitikat, sealhulgas kujundada järk-järgult ühist kaitsepoliitikat.
5. Teatud valdkondades ja põhiseaduses sätestatud tingimustel on liit pädev võtta meetmeid liikmesriikide meetmete toetamiseks, koordineerimiseks või täiendamiseks, ilma et see kõrvaldaks liikmesriikide pädevuse neis valdkondades.
6. Liidu pädevuse teostamise ulatus ja kord määratakse kindlaks III osa eriomastes sätetes iga valdkonna kohta.

Artikkel 12: Ainupädevus

1. Liidul on ainupädevus kehtestada konkurentsieeskirju, mis on vajalikud siseturu toimimiseks, samuti on tal ainupädevus järgmistes valdkondades:
  - nende liikmesriikide rahapoliitika, kes on võtnud kasutusele euro,
  - ühine kaubanduspoliitika,
  - tolliliit,
  - mere bioloogiliste ressursside kaitse ühise kalanduspoliitika raames.

2. Liidu ainupädevusse kuulub rahvusvahelise lepingu sõlmimine, kui selle sõlmimise näeb ette liidu õigusakt, kui lepingut on vaja selleks, et võimaldada liidul teostada oma sisepoliitilist pädevust, või kui see mõjutab liidusisest õigusakti.

Artikkel 13: Jagatud pädevuse valdkonnad

1. Liidul on liikmesriikidega jagatud pädevus, kui põhiseadus annab liidule pädevuse, mis ei ole seotud artiklites 12 ja 16 osutatud valdkondadega.
2. Jagatud pädevus kehtib järgmistes põhivaldkondades:
  - siseturg,
  - vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala,
  - põllumajandus ja kalandus, välja arvatud mere bioloogiliste ressursside kaitse,
  - transport ja üleeuroopalised võrgud,
  - energeetika,
  - sotsiaalpoliitika III osas määratletud aspektid,
  - majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus,
  - keskkond,
  - tarbijakaitse,
  - ühised turvalisuse probleemid rahvatervise küsimustes.
3. Teadusuuringute, tehnoloogia arendamise ja kosmose alal kuulub liidu pädevusse meetmete võtmine eelkõige programmide koostamiseks ja elluviimiseks, kuid selle pädevuse teostamine ei või takistada liikmesriikidel oma pädevuse teostamist.

4. Arengukoostöö ja humanitaarabi valdkonnas on liit pädev võtma meetmeid ja viima ellu ühist poliitikat, kuid selle pädevuse teostamine ei või takistada liikmesriikidel oma pädevuse teostamist.

Artikkel 14: Majandus- ja tööhõivepoliitika kooskõlastamine

1. Liit võtab meetmeid liikmesriikide majanduspoliitika kooskõlastamise tagamiseks, eelkõige töötades välja selle poliitika üldsuunised. Liikmesriigid kooskõlastavad oma majanduspoliitika liidu piires.
2. Euro kasutusele võtnud liikmesriikide suhtes kohaldatakse erisätteid.
3. Liit võtab meetmeid liikmesriikide tööhõivepoliitika kooskõlastamise tagamiseks, eelkõige töötades välja selle poliitika üldsuunised.
4. Liit võib teha algatusi liikmesriikide sotsiaalpoliitika kooskõlastamise tagamiseks.

Artikkel 15: Ühine välis- ja julgeolekupoliitika

1. Ühise välis- ja julgeolekupoliitika küsimustes kuuluvad liidu pädevusse kõik välispoliitika valdkonnad ja kõik liidu julgeolekuga seotud küsimused, kaasa arvatud ühise kaitsepoliitika järkjärguline kujundamine, mis võib viia ühiskaitseni.
2. Liikmesriigid toetavad aktiivselt ja tingimusteta liidu ühist välis- ja julgeolekupoliitikat lojaalsuse ja vastastikuse solidaarsuse vaimus ning järgivad õigusakte, mida liit võtab vastu selles valdkonnas. Nad hoiduvad meetmetest, mis oleksid vastuolus liidu huvidega või võiksid kahjustada liidu tulemuslikkust.

Artikkel 16: Toetavate, koordineerivate või vastastikku täiendavate meetmete valdkonnad

1. Liit võib võtta toetavaid, koordineerivaid või vastastikku täiendavaid meetmeid.
2. Toetavate, koordineerivate või vastastikku täiendavate meetmete valdkonnad on Euroopa tasandil järgmised:
  - tööstus
  - inimeste tervise kaitse ja parandamine
  - haridus, kutseõpe, noorsugu ja sport
  - kultuur
  - tsiviilkaitse.
3. Õiguslikult siduvad aktid, mida liit võtab vastu neid valdkondi puudutavate III osa sätete põhjal, ei või kaasa tuua liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist.

Artikkel 17: Paindlikkuse klausel

1. Kui III osas määratletud poliitika raames osutub põhiseaduse mõne eesmärgi saavutamiseks vajalikuks liidu meede ning põhiseaduses ei ole selleks vajalikke volitusi antud, võtab ministrite nõukogu asjakohased meetmed, tehes ühehäälese otsuse komisjoni ettepaneku põhjal ja pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist.
2. Kasutades artikli 9 lõikes 3 osutatud lähimuse põhimõtte järgimise kontrolli korda, juhib komisjon liikmesriikide parlamentide tähelepanu käesoleva artikli põhjal tehtavatele ettepanekutele.
3. Käesoleva artikli alusel vastuvõetud sätted ei või kaasa tuua liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist juhtudel, kui põhiseadus välistab sellise ühtlustamise.

IV JAOTIS: LIIDU INSTITUTSIOONID

I peatükk: Institutsioonide süsteem

Artikkel 18: Liidu institutsioonid

1. Liidu käsutuses on ühtne institutsioonide süsteem, mille eesmärk on:

- edendada liidu eesmärkide saavutamist,
- edendada liidu väärtusi,
- teenida liidu, selle kodanike ja liikmesriikide huve,

ning tagada sellise poliitika ja selliste meetmete järjekindlus, tulemuslikkus ja jätkuvus, mida liit viib ellu oma eesmärkide saavutamiseks.

2. Sellesse institutsioonide süsteemi kuuluvad:

Euroopa Parlament,
Euroopa Ülemkogu,
ministrite nõukogu,
Euroopa Komisjon,
liidu kohus.

3. Iga institutsioon tegutseb talle põhiseadusega antud volituste piires ja vastavalt selles sätestatud korrale ja tingimustele. Institutsioonid teevad vastastikku täielikku koostööd.

Artikkel 19: Euroopa Parlament

1. Euroopa Parlament täidab koos ministrite nõukoguga seadusandja ja eelarve kinnitaja funktsiooni, samuti poliitilise kontrolli ja konsulteerimise funktsiooni, nagu sätestatud põhiseaduses. Parlament valib Euroopa Komisjoni presidendi.

2. Euroopa Parlamendi valivad otsestel ja üldistel valimistel Euroopa kodanikud vaba ja salajase hääletuse teel viieaastaseks tähtjaks. Selle liikmete arv ei saa olla suurem kui seitsesada kolmkümmend kuus. Euroopa kodanike esindatus on kahanevalt proportsionaalne, alammääraks on neli liiget liikmesriigi kohta.

Piisavalt aegsasti enne Euroopa Parlamendi 2009. aasta valimisi ja vajaduse korral edasistegi valimiste puhul võtab Euroopa Ülemkogu ühehäälselt Euroopa Parlamendi ettepaneku põhjal ja selle nõusolekul vastu otsuse Euroopa Parlamendi koosseisu kohta, austades eespool sätestatud põhimõtteid.

3. Euroopa Parlament valib oma liikmete hulgast presidendi ja juhatuse.

Artikkel 20: Euroopa Ülemkogu

1. Euroopa Ülemkogu annab liidule selle arenguks vajaliku tõeke ning määratleb selle üldised poliitilised sihid ja prioriteedid. Ülemkogu ei toimi seadusandjana.
2. Euroopa Ülemkogusse kuuluvad liikmesriikide riigipead või valitsusjuhik koos ülemkogu presidendi ja Euroopa Komisjoni presidendiga. Ülemkogu töös osaleb liidu välisminister.
3. Euroopa Ülemkogu tuleb kokku kord kvartalis oma eesistuja kutsel. Kui päevakord seda nõuab, võivad liikmed otsustada kasutada ministri abi, komisjoni president Euroopa voliniku abi. Kui olukord seda nõuab, kutsub president kokku Euroopa Ülemkogu erakorralise istungi.
4. Kui põhiseadus ei näe ette teisiti, teeb Euroopa Ülemkogu oma otsused konsensusel.

Artikkel 21: Euroopa Ülemkogu president

1. Euroopa Ülemkogu valib oma presidendi kvalifitseeritud häälteenamusega kahe ja poole aasta pikkuseks ametiajaks; teda võib ühe korra tagasi valida. Takistuse korral või kui president on süüdi tõsises üleastumises, võib Euroopa Ülemkogu tema mandaadi sama korra kohaselt lõpetada.
2. Euroopa Ülemkogu president:
  - juhatab ülemkogu istungeid ja selle tööd;
  - tagab koostöös komisjoni presidendiga ja üldasjade nõukogu töö alusel ülemkogu töö nõuetekohase ettevalmistamise ja jätkuvuse;
  - püüab hõlbustada ühtekuuluvuse ja konsensususe saavutamist Euroopa Ülemkogus;
  - esitab pärast iga ülemkogu istungit Euroopa Parlamendile aruande.

Euroopa Ülemkogu president tagab oma tasandil ja oma ametikohal liidu esindamise välissuhete ühist välis- ja julgeolekupoliitikat puudutavates küsimustes, ilma et see piiraks liidu välisministri kohustusi.

3. Euroopa Ülemkogu president ei või pidada riigiametit.

Artikkel 22: Ministrite nõukogu

1. Ministrite nõukogu täidab koos Euroopa Parlamendiga seadusandja ja eelarvekinnitaja funktsiooni ning kujundab ja kooskõlastab poliitikat, nagu on sätestatud põhiseaduses.
2. Ministrite nõukogu igasse koosseisu kuulub igast liikmesriigist üks esindaja ministri tasandil. Ainult sel esindajal on asjaomast liikmesriiki siduvad volitused ja hääleõigus.
3. Kui põhiseadus ei näe ette teisiti, teeb ministrite nõukogu oma otsused kvalifitseeritud häälteenamusega.

Artikkel 23: Ministrite nõukogu koosseisud

1. Seadusandlik ja üldasjade nõukogu tagab ministrite nõukogu töö järjepidevuse.

Üldasjade nõukoguna toimides valmistab ministrite nõukogu komisjoniga ühendust võttes ette Euroopa Ülemkogu istungeid ja tagab nende järeltoimingud.

Seadusandjana toimides vaatab ministrite nõukogu läbi ja kehtestab koos Euroopa Parlamendiga vastavalt põhiseaduse sätetele Euroopa seadusi ja Euroopa raamseadusi. Selles funktsioonis esindab iga liikmesriiki üks või kaks muud ministri tasandil esindajat, kelle pädevus vastab ministrite nõukogu päevakorras olevatele küsimustele.

2. Välisasjade nõukogu sõnastab Euroopa Ülemkogu sätestatud strateegiliste suuniste põhjal liidu välispoliitikat ning tagab liidu meetmete järjepidevuse. Välisasjade nõukogu eesistuja on liidu välisminister.
3. Euroopa Ülemkogu võtab vastu Euroopa otsuse, millega moodustatakse ministrite nõukogu kooskäimiseks muud koosseisud.
4. Ministrite nõukogu eri koosseisude, välja arvatud välisasjade nõukogu, eesistujana toimivad liikmesriikide esindajad ministrite nõukogus võrdse rotatsiooni alusel vähemalt ühe aasta. Euroopa Ülemkogu teeb Euroopa otsuse, millega kehtestatakse sellise rotatsiooni eeskirjad, võttes arvesse Euroopa poliitilist ja geograafilist tasakaalu ning liikmesriikide mitmekesisust.

Artikkel 24: Kvalifitseeritud häälteenamus

1. Kui Euroopa Ülemkogu või ministrite nõukogu teeb otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega, peab see häälteenamus vastama liikmesriikide enamusele, mis esindab vähemalt kolme viiendikku liidu elanikkonnast.
2. Kui põhiseadusega ei nõuta, et Euroopa Ülemkogu või ministrite nõukogu peab tegema otsuse komisjoni ettepaneku põhjal, või kui Euroopa Ülemkogu või ministrite nõukogu ei tee otsust liidu välisministri algatusel, moodustavad nõutava kvalifitseeritud häälteenamuse kaks kolmandikku liikmesriikidest, kes esindavad vähemalt kolme viiendikku liidu elanikkonnast.
3. Lõigete 1 ja 2 sätted jõustuvad 1. novembril 2009 pärast Euroopa Parlamendi valimiste korraldamist artikli 19 sätete kohaselt.
4. Kui põhiseaduse III osas nähakse ette, et ministrite nõukogu võtab Euroopa seadusi ja raamseadusi vastu erimenetlust kasutades, võib Euroopa Ülemkogu võtta omal algatusel ja ühehäälselt pärast vähemalt kuuekuulist aruteluperioodi vastu Euroopa otsuse, millega lubatakse võtta sellised Euroopa seadused ja raamseadused vastu tavamenetlusega. Euroopa Ülemkogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga ja teatamist riikide parlamentidele.

Kui põhiseaduse III osas nähakse ette, et ministrite nõukogu teeb teatavas valdkonnas otsuse ühehäälselt, võib Euroopa Ülemkogu võtta oma algatusel ja ühehäälselt vastu Euroopa otsuse, millega lubatakse ministrite nõukogul teha selles valdkonnas otsus kvalifitseeritud häälteenamusega. Iga algatus, mille Euroopa Ülemkogu teeb käesoleva lõigu alusel, saadetakse riikide parlamentidele vähemalt neli kuud enne vastava otsuse tegemist.

5. Euroopa Ülemkogu eesistuja ja komisjoni president Euroopa Ülemkogus ei hääleta.

Artikkel 25: Euroopa Komisjon

1. Euroopa Komisjon edendab Euroopa üldisi huve ja teeb sel eesmärgil asjakohaseid algatusi. Komisjon tagab põhiseaduse ja institutsioonide poolt põhiseaduse alusel võetud meetmete rakendamise. Komisjon teostab järelevalvet liidu õiguse kohaldamise üle kohtu kontrolli all. Komisjon täidab eelarvet ja haldab programme. Komisjon teostab põhiseaduses sätestatud koordineerivaid, täitev- ja juhtimisfunktsioone. Komisjon tagab liidu esindamise välissuhetes, välja arvatud ühine välis- ja julgeolekupoliitika ja muud põhiseaduses ettenähtud juhud. Komisjon algatab liidu ühe- ja mitmeaastaste programmide koostamise, pidades silmas institutsioonidevaheliste kokkulepete saavutamist.
2. Kui põhiseadus ei näe ette teisiti, võib liidu seadusandlikke akte vastu võtta ainult komisjoni ettepaneku põhjal. Muud õigusaktid võetakse komisjoni ettepaneku põhjal vastu siis, kui see on ette nähtud põhiseaduses.

3. Komisjoni täiskoosseisu kuuluvad selle president, liidu välisminister, kes on asepresident, ja kolmteist Euroopa volinikku, kes valitakse liikmesriikidevahelise võrdse rotatsiooni süsteemi alusel. See süsteem kehtestatakse Euroopa otsusega, mille võtab vastu Euroopa Ülemkogu ja mis rajaneb järgmistel põhimõtetel:
- a) liikmesriike koheldakse rangelt võrdsetel alustel, kui otsustatakse, millises järjestuses ja kui kaua toimivad nende kodanikud täiskoosseisu liikmetena; seega ei või kahe liikmesriigi kodanike ametiaegade kogusummade vahe olla kunagi suurem kui üks;
  - b) kui punktist a ei tulene teisiti, moodustatakse iga järjestikune täiskoosseis selliselt, et see kajastaks rahuldavalt liidu liikmesriikide kui terviku demograafilist ja geograafilist spektrit.

Komisjoni president nimetab ametisse hääleõiguseta volinikud, kes valitakse samade kriteeriumide kohaselt, mida kohaldatakse täiskoosseisu liikmete suhtes, ja kes pärinevad kõikidest ülejäänud liikmesriikidest.

See kord jõustub 1. novembril 2009.

4. Komisjon on oma kohustuste täitmisel täiesti sõltumatu. Oma kohustuste täitmisel ei võta Euroopa volinikud ega volinikud vastu juhiseid üheltki valitsuselt ega mingilt muult organilt.
5. Komisjon vastutab täiskoosseisuna Euroopa Parlamendi ees. Komisjoni president vastutab Euroopa Parlamendi ees volinike tegevuse eest. Vastavalt artiklis III-243 sätestatud korrale võib Euroopa Parlament avaldada komisjonile umbusaldust. Kui umbusaldusavaldus heaks kiidetakse, peavad kõik Euroopa volinikud ja volinikud tagasi astuma. Komisjon jätkab igapäevast tööd kuni uue täiskoosseisu nimetamiseni.

Artikkel 26: Euroopa Komisjoni president

1. Võttes arvesse Euroopa Parlamendi valimisi ja pärast asjakohaseid konsultatsioone esitab Euroopa Ülemkogu kvalifitseeritud häälteenamusega tehtud otsuse alusel Euroopa Parlamendile oma kandidaadi komisjoni presidendi ametikohale. Selle kandidaadi valib Euroopa Parlament oma liikmete häälteenamusega. Kui kandidaat ei saa nõutava enamuse toetust, esitab Euroopa Ülemkogu ühe kuu jooksul Euroopa Parlamendile sama korra kohaselt uue kandidaadi.
2. Iga rotatsioonisüsteemi kohaselt määratud liikmesriik esitab nimekirja kolme mõlemast soost isikuga, kes tema arvates sobivad Euroopa volinikuks. Valides igast esitatud nimekirjast ühe isiku, nimetab valitud president kolmteist Euroopa volinikku, lähtudes nende pädevusest, pühendumisest Euroopale ja tagatud sõltumatusest. President ja selliselt komisjoni täiskoosseisu liikmeks nimetatud isikud, kaasa arvatud tulevane liidu välisminister, ja hääleõiguseta volinikeks nimetatud isikud esitatakse ühtse nimekirjana Euroopa Parlamendile heakskiitmiseks hääletamise teel. Komisjoni ametiaeg on viis aastat.
3. Komisjoni president:
  - määrab kindlaks suunised, mille kohaselt komisjon töötab;
  - otsustab komisjoni sisemise korralduse üle, tagades komisjoni järjepideva, tõhusa ja kollegiaalse töö,
  - nimetab täiskoosseisu liikmete hulgast ametisse asepresidendid.

Euroopa volinik või volinik astub tagasi, kui president seda taotleb.

Artikkel 27: Liidu välisminister

1. Euroopa Ülemkogu määrab kvalifitseeritud häälteenamusega ja kokkuleppel komisjoni presidendiga ametisse liidu välisministri. Välisminister teostab liidu ühist välis- ja julgeolekupoliitikat. Euroopa Ülemkogu võib lõpetada tema ametiaja sama korra kohaselt.
2. Liidu välisminister aitab oma ettepanekutega välja töötada ühist välispoliitikat, mida ta viib ellu ministrite nõukogu mandaadiga. Sama kehtib ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika suhtes.
3. Liidu välisminister on üks komisjoni asepresidentidest. Ta vastutab välissuhete korraldamise ja liidu välistegevuse muude aspektide koordineerimise eest. Nende kohustuste täitmisel komisjonis ja ainult nende kohustuste osas allub liidu välisminister komisjoni töökorrale.

Artikkel 28: Liidu kohus

1. Liidu kohus koosneb Euroopa Kohtust, üldkohtust ja erikohtutest. Euroopa Kohus tagab õiguse austamise põhiseaduse tõlgendamisel ja kohaldamisel.

Liikmesriigid annavad edasikaebamisõigused, millest piisab tulemusliku õiguskaitsse tagamiseks liidu õiguse alal.

2. Euroopa Kohtus on igast liikmesriigist üks kohtunik ja teda abistavad kohtujuristid.

Üldkohtus on vähemalt üks kohtunik igast liikmesriigist: nende arv sätestatakse liidu kohtu põhikirjas.

Euroopa Kohtu kohtunikud ja kohtujuristid ning üldkohtu kohtunikud, kes valitakse isikute hulgast, kelle sõltumatus on väljaspool kahtlust ja kes vastavad artiklites III-260 ja III-261 sätestatud tingimustele, nimetatakse ametisse liikmesriikide valitsuste ühisel kokkuleppel kuueaastaseks ametiajaks, mille järel nad võidakse tagasi nimetada.

3. Liidu kohus:

- teeb otsuseid liikmesriigi, institutsiooni või juriidilise või füüsilise isiku hagide kohta vastavalt III osa sätetele;
- teeb liikmesriikide kohtute taotlusel eelotsuseid liidu õiguse tõlgendamise või institutsioonide antud aktide kehtivuse kohta;
- teeb otsuseid muudel põhikirjas sätestatud juhtudel.

II peatükk – Muud institutsioonid ja organid

Artikkel 29: Euroopa Keskpank

1. Euroopa Keskpank koos riikide keskpankadega moodustab Euroopa Keskpankade Süsteemi. Euroopa Keskpank koos nende liikmesriikide keskpankadega, kes on võtnud kasutusele liidu valuuta euro, teostab liidu rahapoliitikat.
2. Euroopa Keskpankade Süsteemi juhivad Euroopa Keskpanga otsuseid tegevad organid. Euroopa Keskpankade Süsteemi põhieesmärk on säilitada hindade stabiilsus. Ilma et see piiraks hindade stabiilsuse eesmärgi taotlemist, toetab süsteem liidu üldist majanduspoliitikat, pidades silmas vajadust aidata kaasa liidu eesmärkide saavutamisele. See täidab ka muid keskpanga ülesandeid vastavalt III osa sätetele ning Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirjale.
3. Euroopa Keskpank kui institutsioon on juriidiline isik. Ainult Euroopa Keskpank võib anda eurode emiteerimise loa. Euroopa Keskpank on oma volituste teostamisel ja oma finantsküsimustes sõltumatu. Liidu institutsioonid ja organid ning liikmesriikide valitsused kohustuvad seda põhimõtet austama.
4. Euroopa Keskpank võtab vajalikke meetmeid oma kohustuste täitmiseks vastavalt III osa artiklite III-77–III-83 ja artikli III-90 sätetele ning Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirjas sätestatud tingimustele. Samade sätete kohaselt säilitavad need liikmesriigid, kes pole võtnud kasutusele eurot, ja nende keskpangad oma pädevuse rahapoliitika küsimustes.
5. Euroopa Keskpangaga tuleb tema pädevuse valdkondades konsulteerida kõigi ettepanekute üle, mis on tehtud liidu õigusaktide ja riigi tasandi õigusaktide suhtes, ning Euroopa Keskpank võib nende kohta arvamusi esitada.

6. Euroopa Keskpannga otsuseid tegevad organid, nende koosseis ja töömeetodid on sätestatud III osa artiklites III-84–III-87 ning Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpannga põhikirjas.

Artikkel 30: Kontrollikoda

1. Kontrollikoda on auditeerimisega tegelev institutsioon.
2. Kontrollikoda vaatab läbi kõik liidu tulude ja kulude raamatupidamiskontod ning tagab hea finantsjuhtimise.
3. Kontrollikotta kuulub igast liikmesriigist üks kodanik. Selle liikmed on oma kohustuste täitmisel täiesti sõltumatud.

Artikkel 31: Liidu nõuandvad organid

1. Euroopa Parlamenti, ministrite nõukogu ja komisjoni abistavad nõuandefunktsioone täitvad regioonide komitee ja majandus- ja sotsiaalkomitee.
2. Regioonide komitee koosneb piirkondlike ja kohalike organite esindajatest, kellel on piirkondlike või kohalike organite valimistel saadud mandaat või kes kannavad poliitilist vastutust valitud kogu ees.
3. Majandus- ja sotsiaalkomitee koosneb tööandjate ja töötajate organisatsioonide esindajatest ning muudest kodanikuühiskonna esindajatest, eelkõige majandus- ja ühiskonnaelu, kodanikutegevuse, kutsetevuse ja kultuuri alal.
4. Regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomitee liikmeid ei või siduda mingite kohustuslike juhistega. Liidu üldistes huvides on nad oma kohustuste täitmisel täiesti sõltumatud.

5. Nende komiteede koosseisu, liikmete määramist, volitusi ja tegevust reguleerivad sätted on esitatud artiklites III-292–III-298. Ministrite nõukogu vaatab nende koosseisu reguleerivad sätted komisjoni ettepaneku põhjal regulaarselt läbi, et võtta arvesse liidu majanduslikku, sotsiaalset ja demograafilist arengut.

V JAOTIS: LIIDU PÄDEVUSE TEOSTAMINE

I peatükk – Ühissätted

Artikkel 32: Liidu õigusaktid

1. Vastavalt III osa sätetele kasutab liit talle põhiseaduses antud pädevuse teostamisel õigusaktidena Euroopa seadusi, Euroopa raamseadusi, Euroopa määrusi, Euroopa otsuseid, soovitusi ja arvamusi.

Euroopa seadus on üldiselt kohaldatav seadusandlik akt. See on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

Euroopa raamseadus on seadusandlik akt, mis saavutatava tulemuse suhtes on siduv liikmesriikidele, kellele see on adresseeritud, kuid jätab riigi ametiasutustele täieliku vabaduse valida kõnealuse tulemuse saavutamise vorm ja vahendid.

Euroopa määrus on üldiselt kohaldatav mitteseadusandlik akt seadusandlike aktide ja põhiseaduse teatavate sätete rakendamiseks. See võib olla kas tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides või saavutatava tulemuse suhtes siduv kõikidele liikmesriikidele, kellele see on adresseeritud, kuid jätab riigi ametiasutustele täieliku vabaduse valida kõnealuse tulemuse saavutamise vorm ja vahendid.

Euroopa otsus on tervikuna siduv mitteseadusandlik akt. Kui otsuses täpsustatakse selle adressaadid, seob otsus vaid neid.

Institutsioonide esitatud soovitusel ja arvamused ei ole siduvad.

2. Seadusandlike aktide suhtes tehtud ettepanekuid läbi vaadates hoiduvad Euroopa Parlament ja ministrite nõukogu andmast selliseid akte, mis ei ole kõnealuse valdkonna puhul käesolevas artiklis ette nähtud.

Artikkel 33: Seadusandlikud aktid

1. Euroopa seadusi ja Euroopa raamseadusi võtavad komisjoni ettepanekute põhjal ühiselt vastu Euroopa Parlament ja ministrite nõukogu artiklis III-302 sätestatud tavamenetluse kohaselt. Kui need kaks institutsiooni akti suhtes kokkuleppele ei jõua, jääb see vastu võtmata.

Artiklis III-165 selgesõnaliselt sätestatud juhtudel võidakse Euroopa seadusi ja Euroopa raamseadusi vastu võtta liikmesriikide rühma algatusel vastavalt artiklile III-302.

2. Põhiseaduses selgesõnaliselt sätestatud juhtudel võtab Euroopa seadusi ja Euroopa raamseadusi vastu Euroopa Parlament ministrite nõukogu osavõtul või ministrite nõukogu Euroopa Parlamendi osavõtul erimenetluse kohaselt.

Artikkel 34: Mitteseadusandlikud aktid

1. Ministrite nõukogu ja komisjon võtavad Euroopa määrusi või Euroopa otsuseid vastu artiklites 35 ja 36 osutatud juhtudel ja põhiseaduses selgesõnaliselt sätestatud juhtudel. Euroopa Ülemkogu võtab Euroopa otsuseid vastu põhiseaduses selgesõnaliselt sätestatud juhtudel. Euroopa Keskpank võtab vastu Euroopa määrusi ja Euroopa otsuseid, kui talle annab selleks õiguse põhiseadus.
2. Juhtudel, kui põhiseadus annab selleks õiguse, võtavad ministrite nõukogu ja komisjon ning Euroopa Keskpank vastu soovitusi.

Artikkel 35: Delegeeritud määrused

1. Euroopa seadustega ja Euroopa raamseadustega võidakse delegeerida komisjonile õigus kehtestada seaduse või raamseaduse teatavate mitteoluliste osade täiendamiseks või parandamiseks delegeeritud määrusi.

Euroopa seadustes ja raamseadustes määratakse selgesõnaliselt kindlaks delegeerimise eesmärgid, sisu, ulatus ja kestus. Delegeerimine ei või hõlmata valdkonna olulisi osi. Need jäetakse Euroopa seaduse või raamseaduse reguleerida.

2. Euroopa seadustes ja raamseadustes määratakse sõnaselgelt kindlaks, millistel tingimustel võib kohaldada delegeerimist. Need võivad hõlmata järgmisi võimalusi:
  - Euroopa Parlament või ministrite nõukogu võib otsustada delegeerimise tühistada;

- delegeeritud määrus võib jõustuda alles pärast seda, kui Euroopa Parlament või ministrite nõukogu ei ole esitanud sellele Euroopa seaduses või raamseaduses kehtestatud ajavahemiku jooksul vastuväiteid.

Eelmise lõigu kohaldamisel teeb Euroopa Parlament otsuse oma liikmete häälteenamusega ja ministrite nõukogu kvalifitseeritud häälteenamusega.

Artikkel 36: Rakendusaktid

1. Liikmesriigid võtavad vastu kõik siseriikliku õiguse sätteid, mis on vajalikud liidu õiguslikult siduvate aktide rakendamiseks.
2. Kui liidu siduvate õigusaktide rakendamiseks on vaja ühetaolisi tingimusi, võidakse nende aktidega anda rakendamisvolitused komisjonile või nõuetekohaselt põhjendatud erijuhtudel ja artiklis 39 ettenähtud juhtudel ministrite nõukogule.
3. Euroopa seadustes sätestatakse eelnevalt liidu rakendusaktide suhtes kohaldatavate liikmesriikide kontrollimehhanismide eeskirjad ja üldpõhimõtted.
4. Liidu rakendusakte antakse Euroopa rakendusmäärustena või Euroopa rakendusotsustena.

Artikkel 37: Liidu õigusaktide ühised põhimõtted

1. Kui põhiseadus seda selgesõnaliselt ei nõua, otsustavad institutsioonid vastavalt kohaldatavale korrale, missugust liiki õigusakt igal üksikul juhul vastu võtta, lähtudes artiklis 9 sätestatud proportsionaalsuse põhimõttest.
2. Euroopa seadustes, Euroopa raamseadustes, Euroopa määrustes ja Euroopa otsustes esitatakse nende andmise põhjused ja osutatakse põhiseadusega nõutud ettepanekutele või arvamustele.

Artikkel 38: Avaldamine ja jõustumine

1. Tavamenetluse kohaselt vastuvõetud Euroopa seadustele ja raamseadustele kirjutavad alla Euroopa Parlamendi president ja ministrite nõukogu eesistuja. Muudel juhtudel kirjutavad neile alla kas Euroopa Parlamendi president või ministrite nõukogu eesistuja. Euroopa seadused ja raamseadused avaldatakse Euroopa Liidu Teatajas ja need jõustuvad neis märgitud kuupäeval või, kui seda kuupäeva ei ole märgitud, siis kahekümnendal päeval alates nende avaldamisest.
2. Euroopa määrustele ja Euroopa otsustele, milles ei ole märgitud, kellele need on adresseeritud, või mis on adresseeritud kõikidele liikmesriikidele, kirjutab alla need vastu võtnud institutsiooni president või eesistuja, ning need avaldatakse Euroopa Liidu Teatajas ja jõustuvad neis märgitud kuupäeval või, kui seda kuupäeva ei ole märgitud, siis kahekümnendal päeval alates nende avaldamisest.
3. Muudest otsustest teatatakse neile, kellele otsused on adresseeritud, ning otsused jõustuvad alates teatamisest.

II peatükk – Erisätted

Artikkel 39: Erisätted ühise välis- ja julgeolekupoliitika elluviimise kohta

1. Euroopa Liit viib ellu ühist välis- ja julgeolekupoliitikat, mis põhineb vastastikuse poliitilise solidaarsuse arendamisel liikmesriikide hulgas, üldist huvi pakkuvate küsimuste väljaselgitamisel ja liikmesriikide meetmete üha suuremal vastastikusel lähendamisel.

2. Euroopa Ülemkogu selgitab välja liidu strateegilised huvid ja määrab kindlaks selle ühise välis- ja julgeolekupoliitika eesmärgid. Ministrite nõukogu kujundab seda poliitikat Euroopa Ülemkogu kehtestatud strateegiliste suuniste raames ja vastavalt III osas sätestatud korrale.
3. Euroopa Ülemkogu ja ministrite nõukogu võtavad vastu vajalikud Euroopa otsused.
4. Ühist välis- ja julgeolekupoliitikat teostavad liidu välisminister ja liikmesriigid, kasutades riikide ja liidu vahendeid.
5. Liikmesriigid konsulteerivad omavahel Euroopa Ülemkodus ja ministrite nõukogus üldist huvi pakkuvates välis- ja julgeolekupoliitika küsimustes, et määrata kindlaks ühine lähenemisviis. Enne seda, kui võtta rahvusvahelisel tasandil meetet või kohustust, mis võiks kahjustada liidu huve, konsulteerib liikmesriik Euroopa Ülemkodus või ministrite nõukogus teiste liikmesriikidega. Liikmesriigid tagavad oma meetmete vastastikuse lähendamise teel liidu võime oma huve ja väärtusi rahvusvahelisel areenil maksma panna. Liikmesriigid on vastastikku solidaarsed.
6. Ühise välis- ja julgeolekupoliitika põhiaspektide ja põhivalikute suhtes konsulteeritakse regulaarselt Euroopa Parlamendiga ning viimast hoitakse poliitika arenguga kursis.
7. Ühist välis- ja julgeolekupoliitikat puudutavaid Euroopa otsuseid võtavad Euroopa Ülemkogu ja ministrite nõukogu vastu ühehäälselt, välja arvatud III osas osutatud juhtudel. Arutelu aluseks on liikmesriikide või liidu välisministri ettepanek või nimetatud ministri ettepanek komisjoni toetusel. Euroopa seadused ja raamseadused välistatakse.
8. Euroopa Ülemkogu võib ühehäälselt otsustada, et juhtudel, millele ei ole III osas osutatud, peab ministrite nõukogu tegema otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega.

Artikkel 40: Erisätted ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika elluviimise kohta

1. Ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika on ühise välis- ja julgeolekupoliitika lahutamatu osa. See tagab liidule operatiivse tegutsemisvõime, kasutades tsiviil- ja sõjaväevahendeid. Liit võib kasutada neid liiduvälistel missioonidel, mille eesmärk on rahuvalve, konfliktide ennetamine ja rahvusvahelise julgeoleku tugevdamine kooskõlas ÜRO põhikirjaga. Nende kohustuste täitmisel kasutatakse liikmesriikide vahendeid.
2. Ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika hõlmab liidu ühise kaitsepoliitika järkjärgulist kujundamist. See viib ühiskaitseni, kui Euroopa Ülemkogu niiviisi ühehäälselt otsustab. Sel juhul soovitab ülemkogu liikmesriikidel võtta selline otsus vastu kooskõlas nende põhiseadusest tulenevate nõuetega.

Käesolevas artiklis silmas peetud liidu poliitika ei mõjuta teatavate liikmesriikide julgeoleku- ja kaitsepoliitika eripära ning austab nende liikmesriikide Põhja-Atlandi lepingu järgseid kohustusi, kes näevad oma ühiskaitse teostumist Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioonis; liidu poliitika on kooskõlas selle lepingu raames kehtestatud ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitikaga.

3. Liikmesriigid annavad ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika rakendamiseks liidu käsutusse oma tsiviil- ja sõjaväevahendeid, et aidata kaasa ministrite nõukogu määratletud eesmärkide saavutamisele. Liikmesriigid, kes moodustavad üheskoos riikidevahelisi relvajõude, võivad anda kõnealused relvajõud ka ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika käsutusse.

Liikmesriigid kohustuvad oma sõjalist võimsust järk-järgult täiustama. Operatiivvajaduste väljaselgitamiseks, nende vajaduste rahuldamise tagavate meetmete edendamiseks, kaitsesektori tööstusliku ja tehnoloogilise baasi tugevdamiseks mõeldud meetmete väljaselgitamisele kaasaaitamiseks ja vajaduse korral rakendamiseks, osalemiseks Euroopa võimsus- ja relvastuspoliitika väljatöötamisel ning ministrite nõukogu abistamiseks sõjalise võimsuse täiustamise hindamisel moodustatakse Euroopa relvastuse, teadusuuringute ja sõjalise võimsuse agentuur.

4. Euroopa otsused ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika rakendamise kohta, sealhulgas käesolevas artiklis osutatud missiooni algatamise kohta, võtab ministrite nõukogu vastu ühehäälselt liidu välisministri või liikmesriigi ettepaneku põhjal. Liidu välisminister võib vajaduse korral koos komisjoniga teha ettepaneku kasutada nii riigi kui ka liidu vahendeid.
5. Ministrite nõukogu võib usaldada liikmesriikide rühmale liidu väärtusi kaitsva ja liidu huve teeniva ülesande täitmise liidu raames. Selle ülesande täitmisel juhindutakse artiklist III-211.
6. Liikmesriigid, kelle sõjaline võimsus vastab nõudlikumatele kriteeriumidele ja kes on selles valdkonnas vastastikku siduvamaid kohustusi võtnud, pidades silmas kõige nõudlikumaid missioone, loovad liidu raames struktureeritud koostöö. Sellises koostöös juhindutakse artiklist III-213.

7. Kuni Euroopa Ülemkogu teeb otsuse vastavalt käesoleva artikli lõikele 2, kehtestatakse liidu raames vastastikuse kaitse osas tihedam koostöö. Kui üks sellises koostöös osalevatest riikidest langeb oma territooriumil relvastatud agressiooni ohvriks, annavad teised osalevad riigid talle vastavalt ÜRO põhikirja artiklile 51 abi kõigi nende käsutuses olevate sõjaliste ja muude vahenditega. Tihedamat vastastikuse kaitse alast koostööd ellu viies teevad osalevad liikmesriigid tihedat koostöös Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooniga. Selles koostöös osalemise ja koostöö korraldamise üksikasjalikud eeskirjad ning asjakohane otsuste vastuvõtmise kord on sätestatud artiklis III-214.
8. Ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika põhiaspektide ja põhivalikute suhtes konsulteeritakse regulaarselt Euroopa Parlamendiga ning viimast hoitakse poliitika arenguga kursis.

Artikkel 41: Erisätted vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala loomise kohta

1. Liit loob vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala:
  - võttes vastu Euroopa seadused ja Euroopa raamseadused, millega vajaduse korral ühtlustatakse riikide seadusi III osas loetletud valdkondades;
  - edendades vastastikust usaldust liikmesriikide pädevate ametiasutuste vahel eelkõige kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikuse tunnustamise alusel;
  - operatiivkoostöö kaudu liikmesriikide pädevate ametiasutuste, sealhulgas politsei, tolli ja muude teenistuste vahel, mis on spetsialiseerunud kuritegude ennetamisele ja avastamisele.

2. Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala piires võivad riikide parlamendid osaleda artiklis III-161 ettenähtud hindamismehhanismides ning poliitilises järelevalves Europoli tegevuse üle ja Eurojusti tegevuse hindamises vastavalt artiklitele III-177 ja III-174.
3. Politseikoostöö ja õiguslane koostöö kriminaalasjades on valdkond, kus liikmesriikidel on õigus teha algatusi vastavalt põhiseaduse artiklile III-160.

Artikkel 42: Solidaarsusklausel

1. Kui liikmesriiki tabab terrorirünnak või loodusõnnetus või inimtegevusest tingitud õnnetus, tegutsevad liit ja selle liikmesriigid üheskoos solidaarselt. Liit mobiliseerib kõik tema käsutuses olevad vahendid, kaasa arvatud liikmesriikide poolt kättesaadavaks tehtud sõjalised ressursid, selleks et:
  - a) – hoida liikmesriikide territooriumil ära terrorismiohtu;
– kaitsta demokraatlikke institutsioone ja tsiviilelanikkonda terrorirünnaku eest;
– abistada liikmesriiki tema poliitiliste organite taotlusel ja tema territooriumil terrorirünnaku korral;
  - b) – abistada liikmesriiki tema poliitiliste organite taotlusel ja tema territooriumil õnnetuse korral.
2. Käesoleva sätte rakendamise üksikasjalik kord on sätestatud artiklis III-231.

III peatükk – Tõhustatud koostöö

Artikkel 43: Tõhustatud koostöö

1. Liikmesriigid, kes soovivad omavahel sisse seada tõhustatud koostöö valdkonnas, kus liidu pädevus ei ole ainupädevus, võivad kasutada liidu institutsioone ja pädevust, kohaldades põhiseaduse asjakohaseid sätteid, arvestades piiranguid ja järgides korda, mis on sätestatud käesolevas artiklis ja artiklites III-322–III-329.

Tõhustatud koostöö eesmärk on edendada liidu eesmärke, kaitsta selle huve ja tugevdada selle lõimumisprotsessi. Kõnealune koostöö on sisseseadmisest peale ja igal ajal avatud kõikidele liikmesriikidele vastavalt artiklile III-324.

2. Tõhustatud koostöö alustamise loa annab viimase abinõuna ministrite nõukogu, kui ta on kindlaks teinud, et liit tervikuna ei ole võimeline selle koostöö eesmärke mõistliku ajavahemiku jooksul saavutama, ning tingimusel, et selles koostöös osaleb vähemalt kolmandik liikmesriikidest. Ministrite nõukogu teeb otsuse vastavalt artiklis III-325 sätestatud korrale.
3. Õigusaktide vastuvõtmisel osalevad ainult tõhustatud koostöös osalevaid liikmesriike esindavad ministrite nõukogu liikmed. Ministrite nõukogu aruteludes võivad siiski osaleda kõik liikmesriigid.

Ühehäälsuseks nõutakse ainult osalevate riikide esindajate hääli. Kvalifitseeritud häälteenamust määratletakse osalevate riikide esindajate häälteenamusena, mis esindab vähemalt kolme viiendikku nende riikide elanikkonnast. Kui põhiseaduses ei nõuta, et ministrite nõukogu teeks otsuse komisjoni ettepaneku põhjal, või kui ministrite nõukogu ei tee otsust välisministri algatusel, moodustavad nõutava kvalifitseeritud häälteenamuse kaks kolmandikku osalevatest riikidest, kes esindavad vähemalt kolme viiendikku nende riikide elanikkonnast.

4. Tõhustatud koostöö raames vastuvõetud õigusaktid seovad ainult osalevaid riike. Neid ei loeta *acquis*’ hulka, mille liidu kandidaatriigid peavad üle võtma.

VI JAOTIS: DEMOKRAATIA LIIDUS

Artikkel 44: Demokraatliku võrdõiguslikkuse põhimõte

Liit järgib kogu oma tegevuses kodanike võrdõiguslikkuse põhimõtet. Liidu institutsioonid kohtlevad kõiki võrdselt.

Artikkel 45: Esindusdemokraatia põhimõte

1. Liit toimib esindusdemokraatia põhimõttel.
2. Kodanikud on liidu tasandil otseselt esindatud Euroopa Parlamendis. Liikmesriike esindavad Euroopa Ülemkogus ja ministrite nõukogus nende valitsused, kes ise annavad aru kodanike poolt valitud riikide parlamentidele.
3. Igal kodanikul on õigus osaleda liidu demokraatias. Otsused tehakse võimalikult avalikult ja nii kodanikulähedaselt kui võimalik.
4. Euroopa tasandi erakonnad aitavad kujundada eurooplaseks olemise poliitilist teadvustamist ja liidu kodanike tahte väljendamist.

Artikkel 46: Osalusdemokraatia põhimõte

1. Liidu institutsioonid annavad kodanikele ja esindusühendustele sobival viisil võimaluse teha teatavaks ja vahetada avalikult oma seisukohti liidu tegevuse kõigis valdkondades.
2. Liidu institutsioonid peavad esindusühenduste ja kodanikuühiskonnaga avatud, läbipaistvat ja korrapärast dialoogi.
3. Komisjon korraldab asjassepuutuvate isikutega laiapõhjalisi konsultatsioone, et tagada liidu meetmete järjekindlus ja läbipaistvus.
4. Vähemalt miljon kodanikku märkimisväärsest arvust liikmesriikidest võib komisjonile esitada kohase ettepaneku küsimustes, mille suhtes kodanike arvates on vaja põhiseaduse rakendamiseks anda liidu õigusakt. Euroopa seadusega määratakse kindlaks sellise kodanikualgatuse esitamise kord ja tingimused.

Artikkel 47: Tööturu osapooled ja sõltumatu sotsiaalne dialoog

Euroopa Liit tunnustab ja edendab tööturu osapoolte rolli liidu tasandil, võttes arvesse siseriiklike süsteemide mitmekesisust; liit aitab kaasa tööturu osapoolte dialoogile, austades nende sõltumatust.

Artikkel 48: Euroopa ombudsman

Euroopa Parlamendi poolt ametisse nimetatud Euroopa ombudsman võtab vastu ja uurib kaebusi haldusomavoli juhtude kohta liidu institutsioonides, organites või asutustes ning annab nende kohta aru. Euroopa ombudsman on oma kohustuste täitmisel täiesti sõltumatu.

Artikkel 49: Liidu institutsioonide menetluste läbipaistvus

1. Hea valitsemistava edendamiseks ja kodanikuühiskonna osalemise tagamiseks teevad liidu institutsioonid, organid ja asutused oma tööd võimalikult avalikult.
2. Euroopa Parlamendi istungid on avalikud, samuti ministrite nõukogu istungid, kui see vaatab läbi ja võtab vastu seadusandlikke ettepanekuid.
3. Igal liidu kodanikul ja igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kelle elukoht või registrijärgne asukoht on mõnes liikmesriigis, on õigus pääseda ligi liidu institutsioonide, organite või asutuste mis tahes kujul koostatud dokumentidele kooskõlas III osas sätestatud tingimustega.
4. Euroopa seaduses sätestatakse üldised põhimõtted ja piirangud, millele avalike või erahuvide tõttu allub neile dokumentidele ligipääsemise õigus.
5. Iga lõikes 3 osutatud institutsioon, organ või asutus määrab vastavalt lõikes 4 osutatud Euroopa seadusele oma töökorras erisätted, mis käsitlevad ligipääsu tema dokumentidele.

Artikkel 50: Isikuandmete kaitse

1. Igaühel on õigus tema isikuandmete kaitsele.
2. Euroopa seaduses kehtestatakse eeskirjad isikute kaitse kohta seoses isikuandmete töötlemisega liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning liikmesriikides liidu õiguse reguleerimisalasse kuuluva tegevuse puhul, samuti selliste andmete vaba liikumise eeskirjad. Nende eeskirjade täitmist kontrollib sõltumatu asutus.

Artikkel 51: Kirikute ja mitteusuliste organisatsioonide seisund

1. Liit austab ega kahjusta seisundit, mis siseriikliku õiguse kohaselt on liikmesriikides kirikutel ja usuühendustel või -kogukondadel.
2. Liit austab samavõrra ka filosoofiliste ja mitteusuliste organisatsioonide seisundit.
3. Tunnustades nende identiteeti ja erilist panust, peab liit nende kirikute ja organisatsioonidega avatud, läbipaistvat ja korrapärast dialoogi.

VII JAOTIS: LIIDU RAHANDUS

Artikkel 52: Eelarve- ja finantspõhimõtted

1. Kõik liidu tulu- ja kuluartiklid võetakse arvesse igaks eelarveaastaks koostatavates kalkulatsioonides ja näidatakse ära eelarves vastavalt III osa sätetele.
2. Eelarve tulud ja kulud peavad olema tasakaalus.
3. Eelarves näidatud kulutuste tegemiseks antakse aastaseks eelarveperioodiks luba vastavalt artiklis III-318 osutatud Euroopa seadusele.
4. Eelarves näidatud kulutuste tegemiseks on vaja eelnevalt vastu võtta siduv õigusakt, mis annab õigusliku aluse liidu meetmele ja kulutuse tegemisele vastavalt artiklis III-318 osutatud Euroopa seadusele. See õigusakt tuleb anda Euroopa seaduse, Euroopa raamseaduse, Euroopa määruse või Euroopa otsuse kujul.

5. Eelarvedistsipliini alalhoidmiseks jätab liit vastu võtmata õigusakti, mis võib eelarvet märgatavalt mõjutada, andmata tagatist, et ettepanekut või meedet saab rahastada liidu omavahendite ja artiklis 54 osutatud mitmeaastase finantsraamistiku piires.
6. Liidu eelarvet täidetakse usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõttel. Liikmesriigid teevad liiduga koostööd, et tagada eelarvesse kantud assigneeringute kasutamine usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõttel.
7. Liit ja liikmesriigid võitlevad pettuste ja muu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu kooskõlas artikli III-321 sätetega.

Artikkel 53: Liidu vahendid

1. Liit varustab end oma eesmärkide saavutamiseks ja poliitika elluviimiseks vajalike vahenditega.
2. Ilma et see piiraks muude tulude saamist, rahastatakse liidu eelarvet täielikult liidu omavahenditest.
3. Ministrite nõukogu Euroopa seadusega sätestatakse liidu vahendite piirang ja võidakse kehtestada vahendite uusi liike või tühistada mõni olemasolev liik. See seadus jõustub pärast selle heakskiitmist liikmesriikide poolt kooskõlas oma põhiseadusest tulenevate nõuetega. Ministrite nõukogu teeb pärast Euroopa Parlamendiga konsulteerimist ühehäälselt otsuse.
4. Ministrite nõukogu Euroopa seadusega sätestatakse liidu vahenditega seotud kord. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist.

Artikkel 54: Mitmeaastane finantsraamistik

1. Mitmeaastase finantsraamistikuga tagatakse liidu kulutuste korrapärane kujunemine omavahendite piires. Sellega määratakse kindlaks kulukohustuste assigneeringute igaaastased ülempiirid kulutuste liikide lõikes vastavalt artikli III-308 sätetele.
2. Mitmeaastane finantsraamistik sätestatakse ministrite nõukogu Euroopa seadusega. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast seda, kui on saanud Euroopa Parlamendilt selle liikmete häälteenamusega antud nõusoleku.
3. Liidu aastaeelarve vastab mitmeaastasele finantsraamistikule.
4. Esimese mitmeaastase finantsraamistiku vastuvõtmisel pärast põhiseaduse jõustumist teeb ministrite nõukogu otsuse ühehäälselt.

Artikkel 55: Liidu eelarve

Euroopa Parlament ja ministrite nõukogu võtavad komisjoni ettepaneku põhjal ja vastavalt artiklis III-310 sätestatud korrale vastu Euroopa seaduse, millega määratakse kindlaks liidu aastaeelarve.

VIII JAOTIS: LIIT JA SELLE LÄHIÜMBRUS

Artikkel 56: Liit ja selle lähiümbrus

1. Liit arendab naaberriikidega erisuhteid, mille eesmärk on luua heaolu ja heanaaberlikkuse ala, mis rajaneb liidu väärtustel ja mida iseloomustavad koostööl põhinevad tihedad rahumeelsed suhted.

2. Liit võib sel eesmärgil sõlmida ja täita asjaomaste riikidega eri lepinguid vastavalt artiklile III-227. Need lepingud võivad sisaldada vastastikuseid õigusi ja kohustusi ning võimaldada ühistegevust. Nende täitmise suhtes peetakse korrapäraseid konsultatsioone.

IX JAOTIS: LIIDU LIIKMESUS

Artikkel 57: Liitu astumise kriteeriumid ja kord

1. Liit on avatud kõikidele Euroopa riikidele, kes austavad artiklis 2 osutatud väärtusi ning kohustuvad neid üheskoos edendama.
2. Iga Euroopa riik, kes soovib saada liidu liikmeks, esitab oma avalduse ministrite nõukogule. Sellest avaldusest teavitatakse Euroopa Parlamenti ja liikmesriikide parlamente. Ministrite nõukogu teeb pärast komisjoniga konsulteerimist ja Euroopa parlamendilt nõusoleku saamist ühehäälselt otsuse. Liikmesriigid lepivad kandidaatriigiga kokku vastuvõtmise tingimused ja korra. Kõik lepinguosalisel riigid esitavad lepingu ratifitseerimiseks kooskõlas oma põhiseadusest tulenevate nõuetega.

Artikkel 58: Liidu liikmesusest tulenevate õiguste peatamine

1. Ühe kolmandiku liikmesriikide, Euroopa Parlamendi või komisjoni põhjendatud ettepaneku põhjal võib ministrite nõukogu pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist teha oma liikmete neljaviiendikulise häälteenamusega Euroopa otsuse, milles tõdetakse selget ohtu, et liikmesriik võib oluliselt rikkuda artiklis 2 mainitud väärtusi. Enne sellist tõdemist kuulab ministrite nõukogu kõnealuse liikmesriigi ära ja võib sama korra kohaselt otsustades anda talle soovitusi.

Ministrite nõukogu kontrollib regulaarselt, kas tõdetu põhjused püsivad.

2. Euroopa Ülemkogu võib ühehäälese otsusega ettepaneku põhjal, mille on teinud kolmandik liikmesriikidest või komisjon, ja pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist võtta vastu Euroopa otsuse, milles tõdeb, et liikmesriik rikub oluliselt ja järjekindlalt artiklis 2 mainitud väärtusi, olles eelnevalt kutsunud kõnealust liikmesriiki esitama oma märkusi.
3. Kui lõikes 2 mainitud tõdemine on toimunud, võib ministrite nõukogu võtta kvalifitseeritud häälteenamusega vastu Euroopa otsuse, millega peatab teatavate põhiseadusest tulenevate õiguste kohaldamise kõnealuse liikmesriigi suhtes, sealhulgas selle liikmesriigi hääleõiguse ministrite nõukogus. Ministrite nõukogu võtab seda tehes arvesse sellise peatamise võimalikke tagajärgi füüsiliste ja juriidiliste isikute õigustele ja kohustustele.

Kõnealust liikmesriiki seovad igal juhul endiselt põhiseadusest talle tulenevad kohustused.

4. Ministrite nõukogu võib seejärel kvalifitseeritud häälteenamusega otsustades võtta vastu Euroopa otsuse, millega muudab või tühistab lõike 3 kohaselt võetud meetmed, kui nende rakendamiseni viinud olukord muutub.
5. Käesoleva artikli kohaldamisel teeb ministrite nõukogu otsuse, arvestamata kõnealuse liikmesriigi häält. Isiklikult kohal viibivate või esindatud liikmete hääletamisest hoidumine lõikes 2 osutatud otsuste vastuvõtmist ei takista.

Käesolevat lõiget kohaldatakse ka hääleõiguse peatamisel vastavalt lõikele 3.

6. Lõigete 1 ja 2 kohaldamisel teeb Euroopa Parlament otsuse kahekolmandikulise häälteenamusega antud häälest, mis esindab tema liikmete enamust.

Artikkel 59: Vabatahtlik väljaastumine liidust

1. Iga liikmesriik võib otsustada vastavalt oma põhiseadusest tulenevatele nõuetele liidust välja astuda.
2. Liikmesriik, kes otsustab välja astuda, teatab oma kavatsusest Euroopa Ülemkogule, kes vaatab selle teate läbi. Euroopa Ülemkogult saadud suuniste kohaselt räägib liit selle riigiga läbi ja sõlmib lepingu, milles sätestatakse riigi väljaastumise kord, võttes arvesse tema ja liidu tulevaste suhete raamistikku. Leping sõlmib liidu nimel ministrite nõukogu, tehes otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega pärast Euroopa Parlamendi nõusoleku saamist.

Väljaastuva liikmesriigi esindaja seda liikmesriiki puudutavatel Euroopa Ülemkogu või ministrite nõukogu aruteludel ja otsuste tegemisel ei osale.

3. Põhiseaduse kohaldamine kõnealuse riigi suhtes lõpeb väljaastumislepingu jõustumise kuupäeval või lepingu puudumise korral kahe aasta möödumisel lõikes 2 osutatud teatest, kui Euroopa Ülemkogu kokkuleppel kõnealuse liikmesriigiga ei otsusta seda ajavahemikku pikendada.
4. Kui liidust välja astunud riik avaldab soovi uuesti liitu astuda, menetletakse tema taotlust artiklis 57 osutatud korras.

II OSA

LIIDU PÕHIÕIGUSTE HARTA

PREAMBUL

Euroopa rahvad on üha tihedamat omavahelist liitu luues otsustanud jagada rahulikku, ühistele väärtustele rajatud tulevikku.

Liit teadvustab oma vaimset ja moraalselt pärandit ning rajaneb inimväärikuse, vabaduse, võrdõiguslikkuse ja solidaarsuse jagamatutel ja universaalsetel põhiväärtustel; liidu aluseks on demokraatia ning õigusriigi põhimõtte. Liidu kodakondsuse kehtestamise ning vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala loomisega seab liit üksikisiku oma tegevuse keskmesse. Liit toetab nende ühiste väärtuste säilitamist ja arendamist, austades samal ajal Euroopa rahvaste kultuuride ja tavade mitmekesisust, samuti liikmesriikide riiklikku identiteeti ning nende riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi ametiasutuste korraldust; liit püüab edendada tasakaalustatud ja säästvat arengut ning tagada inimeste, kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumise ja asutamisevabaduse.

Selleks on ühiskonna muutust, sotsiaalset progressi ning teaduse ja tehnika arengut silmas pidades vaja tugevdada põhiõiguste kaitset, tuues need hartas selgemini esile.

Käesoleva hartaga kinnitatakse liidu volituste ja ülesannete ning subsidiaarsuse põhimõtte kohaselt õigusi, mis tulenevad eelkõige liikmesriikide ühistest riigiõiguslikest tavadest ja rahvusvahelistest kohustustest, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist, Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu poolt vastuvõetud sotsiaalhartadest ning Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikast. Seoses sellega võtavad liidu ja liikmesriikide kohtud hartat tõlgendades kohaselt arvesse selgitusi, mis valmistati ette harta eelnõu koostanud konvendi presiidiumi soovitusel.

Nende õigustega kaasnevad vastutus ning kohustused teiste isikute, inimühiskonna ja tulevaste põlvkondade ees.

Seepärast tunnustab liit järgmisena esitatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid.

IJAOTIS: VÄÄRIKUS

Artikkel II-1: Inimväärikus

Inimväärikus on puutumatu. Seda tuleb austada ja kaitsta.

Artikkel II-2: Õigus elule

1. Igaühel on õigus elule.
2. Kedagi ei tohi surma mõista ega hukata.

Artikkel II-3: Õigus isikupuutumatusetele

1. Igaühel on õigus kehalisele ja vaimsele puutumatusetele.
2. Meditsiini ja bioloogia valdkonnas tuleb eelkõige austada järgmisi nõudeid ja keelde:
  - a) asjaomase isiku vaba ja teadlik nõusolek, mis on antud seaduses ettenähtud korra kohaselt,
  - b) eugeeniliste, eelkõige isikute valikuga seotud toimingute keeld,
  - c) inimkehast või selle osast kui sellisest rahalise tulu saamise keeld,
  - d) inimeste reproduktiivse kloonimise keeld.

Artikkel II-4: Piinamise ning ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise keeld

Kedagi ei tohi piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.

Artikkel II-5: Orjapidamise ja sunniviisilise töö keeld

1. Kedagi ei tohi pidada orjuses.
2. Kelleltki ei tohi nõuda sunniviisilist või kohustuslikku töötamist.
3. Inimkaubandus on keelatud.

II JAOTIS: VABADUSED

Artikkel II-6: Õigus vabadusele ja turvalisusele

Igäühel on õigus isikuvabadusele ja turvalisusele.

Artikkel II-7: Era- ja perekonnaelu austamine

Igäühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust.

Artikkel II-8: Isikuandmete kaitse

1. Igäühel on õigus tema isikuandmete kaitsele.
2. Selliseid andmeid tuleb töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel. Igäühel on õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist.
3. Nende sätete täitmist kontrollib sõltumatu asutus.

Artikkel II-9: Õigus abielluda ja õigus luua perekond

Õigus abielluda ja õigus luua perekond tagatakse nende õiguste kasutamist reguleerivate siseriiklike õigusaktide kohaselt.

Artikkel II-10: Mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus

1. Igäühel on õigus mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele. See õigus kätkeb vabadust muuta usku või veendumusi, samuti vabadust kuulutada usku või veendumusi nii üksi kui ka koos teistega, avalikult või eraviisiliselt kultuse, õpetamise, tava ja kombetalituse kaudu.
2. Õigust keelduda sõjaväeteenistusest oma veendumuste tõttu tunnustatakse selle õiguse kasutamist reguleerivate siseriiklikele seaduste kohaselt.

Artikkel II-11: Sõna- ja teabevabadus

1. Igaühel on õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb arvamusevabadust ning vabadust saada ja levitada teavet ja ideid avaliku võimu sekkumiseta ning sõltumata riigipiiridest.
2. Massiteabevahendite vabadust ja mitmekesisust austatakse.

Artikkel II-12: Kogunemis- ja ühinemisvabadus

1. Igaühel on õigus rahumeelselt koguneda ning moodustada ühinguid kõigil tasanditel, eelkõige poliitika, ametiühingute ja kodanikuühiskonna valdkonnas; see kätkeb igaühe õigust oma huvide kaitseks ametiühinguid luua ja neisse astuda.
2. Liidu tasandi erakonnad toetavad liidu kodanike poliitilise tahte väljendamist.

Artikkel II-13: Kunsti ja teaduse vabadus

Kunsti ja teadusuuringuid ei piirata. Akadeemilist vabadust austatakse.

Artikkel II-14: Õigus haridusele

1. Igaühel on õigus haridusele ning õigus saada kutse- ja täiendusõpet.
2. See õigus kätkeb võimalust saada tasuta kohustuslikku haridust.
3. Vabadust asutada demokraatia põhimõtetest lähtudes haridusasutusi ja vanemate õigust tagada lastele oma usuliste, filosoofiliste ja pedagoogiliste veendumuste kohane haridus ja õpetamine austatakse nimetatud vabaduse ja õiguse kasutamist reguleerivate siseriiklike seaduste kohaselt.

Artikkel II-15: Kutsevabadus ja õigus teha tööd

1. Igaühel on õigus teha tööd ja tegutseda vabalt valitud või heaks kiidetud kutsealal.
2. Igal liidu kodanikul on vabadus otsida tööd, töötada, toetada asutamisõigust ning pakkuda teenuseid kõikides liikmesriikides.
3. Kolmandate riikide kodanikel, kellel on luba töötada liikmesriikide territooriumil, on õigus liidu kodanikega võrdsetele töötingimustele.

Artikkel II-16: Ettevõtlusvabadus

Ettevõtlusvabadust tunnustatakse liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavade kohaselt.

Artikkel II-17: Õigus omandile

1. Igaühel on õigus omada, kasutada, käsutada ja parandada oma seaduslikul teel saadud omandit. Kellelki ei tohi tema omandit ära võtta muidu kui üldistes huvides ja seaduses ettenähtud juhtudel ja tingimustel ning õigeaegse ja õiglase hüvituse eest. Omandi kasutamist võib reguleerida seadusega niivõrd, kui see on vajalik üldistes huvides.
2. Intellektuaalomandit kaitstakse.

Artikkel II-18: Varjupaigaõigus

Varjupaigaõigus tagatakse 28. juuli 1951. aasta Genfi konventsiooni ja 31. jaanuari 1967. aasta pagulasseisundi protokollis sätete ning põhiseaduse kohaselt.

Artikkel II-19: Kaitse tagasisaatmise, väljasaatmise või väljaandmise korral

1. Kollektiivne väljasaatmine on keelatud.
2. Kedagi ei tohi tagasi saata, välja saata või välja anda riiki, kus teda kindlalt ohustab surmanuhtlus, piinamine või muu ebainimlik või alandav kohtlemine või karistus.

III JAOTIS: VÕRDÕIGUSLIKKUS

Artikkel II-20: Võrdsus seaduse ees

Kõik on seaduse ees võrdsed.

Artikkel II-21: Diskrimineerimiskeeld

1. Keelatud on igasugune diskrimineerimine, sealhulgas diskrimineerimine soo, rassi, nahavärvuse, etnilise või sotsiaalse päritolu, geneetiliste omaduste, keele, usutunnistuse või veendumuste, poliitiliste või muude arvamuste, rahvusvähemusse kuulumise, varalise seisundi, sünnipära, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu.
2. Igasugune kodakondsuse alusel diskrimineerimine on põhiseaduse reguleerimisalas keelatud, ilma et eelõeldu piiraks selle erisätete kohaldamist.

Artikkel II-22: Kultuuriline, usuline ja keeleline mitmekesisus

Liit austab kultuurilist, usulist ja keelelist mitmekesisust.

Artikkel II-23: Meeste ja naiste võrdõiguslikkus

Meeste ja naiste võrdõiguslikkus tuleb tagada kõikides valdkondades, kaasa arvatud tööhõive, töö ja palk.

Võrdõiguslikkuse põhimõte ei takista säilitamast või võtmast meetmeid, mis annavad alaesindatud soole erilisi eeliseid.

Artikkel II-24: Lapse õigused

1. Lastel on õigus heaoluks vajalikule kaitsele ja hoolitsusele. Lapsed võivad vabalt väljendada oma seisukohti. Neid seisukohti võetakse arvesse lapsega seotud küsimustes vastavalt tema vanusele ja küpsusele.
2. Kõikides lastega seotud toimingutes, mida teevad avalik-õiguslikud asutused või eraõiguslikud institutsioonid, tuleb esikohale seada lapse huvid.
3. Igal lapsel on õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga, kui see ei ole lapse huvidega vastuolus.

Artikkel II-25: Vanurite õigused

Liit tunnustab ja austab vanurite õigust elada inimväärselt ja iseseisvat elu ning osaleda sotsiaal- ja kultuurielus.

Artikkel II-26: Puuetega inimeste integreerimine ühiskonda

Liit tunnustab ja austab puuetega inimeste õigust saada kasu meetmetest, mille eesmärk on tagada nende iseseisvus, sotsiaalne ja tööalane integratsioon ning osalemine ühiskonnaelus.

IV JAOTIS: SOLIDAARSUS

Artikkel II-27: Töötajate õigus olla ettevõttes informeeritud ja ära kuulatud

Töötajatele või nende esindajatele tuleb asjakohasel tasandil tagada, et nad saaksid õigel ajal informatsiooni ja et nendega konsulteeritaks liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud juhtudel ja tingimustel.

Artikkel II-28: Kollektiivlääbirääkimiste ja kollektiivse tegutsemise õigus

Töötajatel ja tööandjatel või nende organisatsioonidel on liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavade kohaselt õigus pidada asjakohasel tasandil läbirääkimisi kollektiivlepingute üle ja neid sõlmida ning huvide konflikti korral kollektiivselt oma õigusi kaitsta, sealhulgas streikida.

Artikkel II-29: Õigus kasutada tööhõiveteenuseid

Igaühel on õigus kasutada tasuta tööhõiveteenuseid.

Artikkel II-30: Kaitse põhjendamatu vallandamise korral

Igal töötajal on õigus kaitsele põhjendamatu vallandamise eest liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavade kohaselt.

Artikkel II-31: Head ja õiglased töötingimused

1. Igal töötajal on õigus töötingimustele, mis on tema tervise, ohutuse ja väärikuse kohased.
2. Igal töötajal on õigus maksimaalse tööaja piirangule ning igapäevastele ja -nädalastele puhkeagadele ja iga-aastasele tasulisele puhkusele.

Artikkel II-32: Keeld kasutada laste tööjõudu ja noorte töötajate kaitse

Laste töölevõtmine on keelatud. Töölevõtmisel ei või vanuse alammäär olla madalam kui iga, mil lõpeb koolikohustus, ilma et eelõeldu mõjutaks noortele soodsamate eeskirjade kohaldamist ja teatud erandeid.

Töölevõetud noorte töötingimused peavad olema eakohased ning noori tuleb kaitsta majandusliku ekspluateerimise ja töö eest, mis võiks kahjustada nende ohutust, tervist või kehalist, vaimset, kõlbelist või sotsiaalset arengut või takistada hariduse omandamist.

Artikkel II-33: Perekonna- ja tööelu

1. Perekond on õigusliku, majandusliku ja sotsiaalse kaitse all.
2. Selleks et oleks võimalik perekonna- ja tööelu kokku sobitada, on igal inimesel õigus kaitsele vallandamise eest raseduse ja sünnituse tõttu, õigus tasulisele sünnituspuhkusele ning lapsehoolduspuhkusele lapse sünni või lapsendamise järel.

Artikkel II-34: Sotsiaalkindlustus ja sotsiaalabi

1. Liit tunnustab ja austab õigust sotsiaalkindlustushüvitistele ja sotsiaalteenustele, mille kaudu pakutakse liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud eeskirjade kohast kaitset raseduse ja sünnituse, haiguse, tööõnnetuste, ülalpeetavaks muutumise, eakuse või töökoha kaotuse korral.
2. Igal inimesel, kelle elukoht on Euroopa Liidus ja kes seal seaduslikult liigub, on õigus saada sotsiaalkindlustushüvitisi ja sotsiaalseid soodustusi liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavade kohaselt.
3. Sotsiaalse tõrjutuse ja vaesuse vastu võitlemiseks tunnustab ja austab liit õigust sotsiaalabile ja eluasemetoetusele, et tagada liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavade kohaselt rahuldav elu kõigile neile, kellel puuduvad piisavad elatusvahendeid.

Artikkel II-35: Tervishoid

Igal inimesel on õigus ennetavale tervishoiule ning ravile siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud tingimustel. Kogu liidu poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel tagatakse inimeste tervise kõrgetasemeline kaitse.

Artikkel II-36: Võimalus kasutada üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid

Liidu sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse tugevdamiseks tunnustab ja austab liit võimalust kasutada siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid põhiseaduse kohaselt.

Artikkel II-37: Keskkonnakaitse

Kõrgetasemeline keskkonnakaitse ja keskkonna kvaliteedi parandamine tuleb integreerida liidu poliitikasse ning tagada säästva arengu põhimõtte kohaselt.

Artikkel II-38: Tarbijakaitse

Liidu poliitikaga tagatakse tarbijakaitse kõrge tase.

V JAOTIS: KODANIKE ÕIGUSED

Artikkel II-39: Õigus valida ja olla valitud Euroopa Parlamendi valimistel

1. Igal liidu kodanikul on Euroopa Parlamendi valimistel õigus valida ning olla valitud selles liikmesriigis, kus on tema elukoht, samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel.
2. Euroopa Parlamendi liikmed valitakse otsestest ja üldistel valimistel vaba ja salajase hääletuse teel.

Artikkel II-40: Õigus valida ja olla valitud kohalikel valimistel

Igal liidu kodanikul on õigus valida ning olla valitud kohalikel valimistel selles liikmesriigis, kus on tema elukoht, samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel.

Artikkel II-41: Õigus heale haldusele

1. Igaühel on õigus sellele, et liidu institutsioonid, organid ja asutused käsitleksid tema küsimusi erapooletult, õiglaselt ning mõistliku aja jooksul.
2. See õigus kätkeb:
  - a) igaühe õigust, et teda kuulatakse ära enne seda, kui tema suhtes kohaldatakse üksikmeedet, mis võib teda kahjustada;
  - b) igaühe õigust tutvuda teda puudutavate andmetega, võttes samal ajal arvesse konfidentsiaalsuse ning ameti- ja ärisaladusega seotud õigustatud huve;
  - c) ametiasutuste kohustust põhjendada oma otsuseid.
3. Igaühel on õigus saada liikmesriikide seaduste ühiste üldprintsiipide kohaselt liidult hüvitist mis tahes kahju eest, mida selle institutsioonid või teenistujad on oma ülesannete täitmisel tekitanud.
4. Igaühel on õigus pöörduda liidu institutsioonide poole ühes põhiseaduse keeltest ning talle tuleb vastata samas keeles.

Artikkel II-42: Õigus tutvuda dokumentidega

Igal liidu kodanikul ja igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on liikmesriigis, on õigus tutvuda liidu institutsioonide, organite ja asutuste mis tahes kujul koostatud dokumentidega.

Artikkel II-43: Euroopa ombudsman

Igal liidu kodanikul ja igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on liikmesriigis, on õigus pöörduda Euroopa ombudsmani poole seoses liidu institutsioonide, organite või asutuste tegevuses ilmnenu haldusomavoliga, välja arvatud Euroopa Kohtu ja üldkohtu tegevus õigusemõistjana.

Artikkel II-44: Õigus esitada petitsioone

Igal liidu kodanikul ja igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on liikmesriigis, on õigus pöörduda petitsiooniga Euroopa Parlamendi poole.

Artikkel II-45: Liikumis- ja elukohavabadus

1. Igal liidu kodanikul on õigus liikmesriikide territooriumil vabalt liikuda ja elada.
2. Liikumis- ja elukohavabaduse võib põhiseaduse kohaselt anda ka kolmandate riikide kodanikele, kes elavad seaduslikult liikmesriigi territooriumil.

Artikkel II-46: Diplomaatiline ja konsulaarkaitse

Igal liidu kodanikul on kolmanda riigi territooriumil, kus ei ole esindatud see liikmesriik, mille kodanik ta on, õigus saada kaitset iga teise liikmesriigi diplomaatiliselt ja konsulaarasutustelt samadel tingimustel kui selle teise liikmesriigi oma kodanikel.

VI JAOTIS: ÕIGUSEMÕISTMINE

Artikkel II-47: Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele

Igaühel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus.

Igaühel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus. Igaühel peab olema võimalus saada nõu ja kaitset ning olla esindatud.

Isikutele, kellel puuduvad piisavad vahendid, antakse tasuta õigusabi sellises ulatuses, mis tagab talle võimaluse kohtusse pöörduda.

Artikkel II-48: Süütuse presumptsioon ja kaitseõigus

1. Iga süüdistatavat peetakse süütuks seni, kuni tema süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud.
2. Iga süüdistatava õigus kaitsele on tagatud.

Artikkel II-49: Seaduslikkuse põhimõte ning kuritegude ja karistuste proportsionaalsuse põhimõte

1. Kedagi ei tohi tunnistada süüdi kuriteos teo või tegevusetuse eest, mis selle toimepanemise ajal kehtinud siseriikliku või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu. Samuti ei tohi kohaldada kuriteo toimepanemise ajal ettenähtud karistusest raskemat karistust. Kui pärast kuriteo toimepanemist nähakse seadusega ette kergem karistus, kohaldatakse seda karistust.
2. See artikkel takista anda kohtu alla ja karistada isikut ükskõik missuguse teo või tegevusetuse eest, mis selle toimepanemise ajal oli kuritegu maailma riikide peres tunnustatud üldpõhimõtete järgi.
3. Karistuste raskus ei tohi olla kuriteo suhtes ebaproportsionaalne.

Artikkel II-50: Mitmekordse kohtumõistmise ja karistamise keeld

Kedagi ei tohi uuesti kohtu alla anda ega karistada kuriteo eest, milles ta on liidu territooriumil seaduse järgi juba lõplikult õigeks või süüdi mõistetud.

VII JAOTIS: HARTA TÕLGENDAMIST JA KOHALDAMIST REGULEERIVAD

ÜLDSÄTTED

Artikkel II-51: Rakendusala

1. Käesoleva harta sätted on subsidiaarsuse põhimõtet arvesse võttes ette nähtud liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral. Seepärast austavad nad õigusi, järgivad põhimõtteid ning edendavad nende kohaldamist oma asjaomase pädevuse kohaselt, võttes arvesse liidule põhiseaduse muudes osades antud volituste piire.
2. Harta ei laienda liidu õiguse rakendusala kaugemale senistest volitustest, ei lisa liidule volitusi ja ülesandeid ega muuda põhiseaduse teistes osades määratletud volitusi ja ülesandeid.

Artikkel II-52: Õiguste ja põhimõtete ulatus ja tõlgendamine

1. Hartaga tunnustatud õiguste ja vabaduste teostamist tohib piirata ainult seadusega ning arvestades nimetatud õiguste ja vabaduste olemust. Proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt võib piiranguid seada üksnes juhul, kui need on vajalikud ning vastavad tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või vajadusele kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.
2. Hartaga tunnustatud õigusi, mis rajanevad põhiseaduse teiste osade sätetel, teostatakse nendes osades määratletud tingimustel ja piires.
3. Hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad inimõiguste ja põhivabaduse kaitse konventsiooniga tagatud õigustele, on samad, mis neile nimetatud konventsiooniga ette on nähtud. See säte ei takista liidu õiguses ulatuslikuma kaitse kehtestamist.
4. Hartaga tunnustatud põhiõigusi, nii nagu need tulenevad liikmesriikide ühistest riigiõiguslikest tavadest, tõlgendatakse kooskõlas nimetatud tavadega.
5. Harta sätteid, mis sisaldavad põhimõtteid, võib rakendada liidu institutsioonide ja organite õigus- ja haldusaktidega, samuti liikmesriikide õigusaktidega, mis on ette nähtud liidu õiguse kohaldamiseks nende volituste teostamisel. Neile sätetele võib õiguslikult tugineda ainult kõnealuste aktide tõlgendamisel ja otsuste tegemisel nende õiguspärasuse kohta.
6. Hartas nimetatud siseriiklikke õigusakte ja tavasid tuleb täielikult arvesse võtta.

Artikkel II-53: Kaitse tase

Harta sätteid ei või tõlgendada neid inimõigusi või põhivabadusi kitsendavate või kahjustavatena, mida asjaomastes rakendusvaldkondades on tunnustatud rahvusvahelise õiguse ja rahvusvaheliste lepingutega, millega on ühinenud liit või kõik liikmesriigid, kaasa arvatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, ning liikmesriikide põhiseadustega.

Artikkel II-54: Õiguste kuritarvitamise keeld

Harta sätteid ei või tõlgendada nii, nagu õigustaksid need tegevust või toimingut, mille eesmärk on mõne käesoleva hartaga tunnustatud õiguse või vabaduse tühistamine või selle piiramine suuremal määral, kui käesoleva hartaga on ette nähtud.

III OSA

LIIDU POLIITIKA JA TOIMIMINE

I JAOTIS

ÜLDISELT KOHALDATAVAD KLAUSLID

Artikkel III-1

Liit tagab käesolevas osas osutatud poliitikavaldkondade ja meetmete kooskõla, võttes arvesse kõiki liidu eesmärke ja järgides volituste andmise põhimõtet.

Artikkel III-2

Kõigi käesolevas osas osutatud meetmete puhul on liidu eesmärk meeste ja naiste ebavõrdsuse kaotamine ja võrdõiguslikkuse edendamine.

Artikkel III-3

Liidu eesmärk käesolevas osas osutatud poliitika ja meetmete määratlemisel ja elluviimisel on tõkestada diskrimineerimist soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel.

Artikkel III-4

Liidu käesolevas osas osutatud poliitika ja meetmete määratlemisse ja elluviimisse tuleb lõimida keskkonnakaitse nõuded eelkõige säästva arengu edendamist silmas pidades.

Artikkel III-5

Liidu muu poliitika ja meetmete määratlemisel ning rakendamisel võetakse arvesse tarbijakaitse nõudeid.

Artikkel III-6

Ilma et see piiraks artiklite III-55, III-56 ja III-136 kohaldamist ning arvestades kohta, mis liidu ühistes väärtustes kuulub üldist majandushuvi pakkuvatele teenustele, nagu ka nende osa sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse edendamisel, hoolitsevad liit ja liikmesriigid, igauks oma vastavate volituste ja käesoleva põhiseaduse kohaldamisala piires, et niisugused teenused toimiksid eelkõige majandus- ja rahandusalaste põhimõtete ja tingimuste alusel, mis võimaldavad neil täita oma ülesandeid. Need põhimõtted ja tingimused määratletakse Euroopa seadustes.

II JAOTIS

MITTEDISKRIMINEERIMINE JA KODAKONDSUS

Artikkel III-7

Euroopa seadustes või raamseadustes võidakse sätestada artiklis I-4 osutatud kodakondsusel põhineva diskrimineerimise keelamise eeskirjad.

Artikkel III-8

1. Ilma et see piiraks põhiseaduse teiste sätete kohaldamist ja põhiseadusega liidule antud volituste piires võib ministrite nõukogu Euroopa seaduse või raamseadusega kehtestada vajalikke meetmeid selleks, et tõkestada diskrimineerimine soo, rassi või rahvuse, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel. Ministrite nõukogu teeb otsuse ühehäälselt pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist.
2. Euroopa seaduse või raamseadusega võidakse kehtestada liidu stimuleerivate meetmete aluspõhimõtted ja määratleda need stimuleerivad meetmed liikmesriikide astunud sammude toetuseks, ilma et see tingiks liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist.

Artikkel III-9

1. Kui selleks, et oleks hõlpsam teostada artiklis I-8 osutatud iga liidu kodaniku õigust vabalt liikuda ja elada, osutub vajalikuks liidu meede, mille jaoks põhiseadus ei ole sätestanud vajalikke volitusi, võib selleks kehtestada meetmed Euroopa seaduste või raamseadustega.
2. Samal eesmärgil ja kui põhiseadus ei ole sätestanud volitusi sammude astumiseks kõnealuses valdkonnas, võidakse passe, isikutunnistusi, elamislube või muid selliseid dokumente puudutavad meetmed ja sotsiaalkindlustuse või sotsiaalkaitse meetmed kehtestada ministrite nõukogu Euroopa seaduse või raamseadusega. Ministrite nõukogu teeb ühehäälselt otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Artikkel III-10

Ministrite nõukogu Euroopa seaduse või raamseadusega määratakse kindlaks üksikasjalik kord selleks, et teostada artiklis I-8 osutatud iga liidu kodaniku õigust hääletada ja kandideerida kohalikel valimistel ja Euroopa Parlamendi valimistel tema elukohaks olevas liikmesriigis, olemata selle riigi kodanik. Ministrite nõukogu teeb otsuse ühehäälselt pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga. See kord võib näha ette erandeid, kui need on õigustatud liikmesriigi eriomaste probleemide tõttu.

Õigust hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel teostatakse, ilma et see piiraks artikli III-232 lõike 2 ja selle rakendamiseks vastuvõetud meetmete kohaldamist.

Artikkel III-11

Liikmesriigid võtavad vastu vajalikud sätted liidu kodanike diplomaatilise ja konsulaarkaitse tagamiseks kolmandates riikides, nagu osutatud artiklis I-8.

Ministrite nõukogu Euroopa seadusega võidakse kehtestada sellise kaitse hõlbustamiseks vajalikud meetmed. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Artikkel III-12

Keeled, milles igal liidu kodanikul on õigus vastavalt artiklile I-8 institutsioonide või nõuandvate organite poole pöörduda ja saada vastus, on loetletud artiklis IV-10. Käesolevas artiklis osutatud institutsioonid ja nõuandvad organid on need, mis on loetletud artikli I-18 lõikes 2 ning artiklites I-30 ja I-31, samuti Euroopa ombudsman.

Artikkel III-13

Komisjon esitab iga kolme aasta järel Euroopa Parlamendile, ministrite nõukogule ja majandus- ja sotsiaalkomiteele aruande artikli I-8 ja käesoleva jaotise sätete kohaldamise kohta. Selles aruandes võetakse arvesse liidu arengut.

Selle alusel ning ilma et see piiraks põhiseaduse muude sätete kohaldamist, võidakse ministrite nõukogu Euroopa seaduse või raamseadusega täiendada artiklis I-8 sätestatud õigusi. Ministrite nõukogu teeb ühehäälselt otsuse pärast nõusoleku saamist Euroopa Parlamendilt. Kõnealune seadus või raamseadus jõustub, kui liikmesriigid on selle heaks kiitnud kooskõlas oma põhiseadusest tulenevate nõuetega.

III JAOTIS
SISEPOLIITIKA JA MEETMED

I PEATÜKK

SISETURG

1. JAGU

SISETURU RAJAMINE

Artikkel III-14

1. Liit võtab meetmeid siseturu rajamiseks vastavalt käesolevale artiklile, artiklile III-15, artikli III-26 lõikele 1 ja artiklitele III-29, III-39, III-62, III-65 ja III-143, ilma et see piiraks põhiseaduse muude sätete kohaldamist.
2. Siseturg hõlmab sisepiirideta ala, mille ulatuses tagatakse kaupade, isikute, teenuste ja kapitali vaba liikumine vastavalt põhiseadusele.
3. Ministrite nõukogu võtab komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrusi ja otsuseid, millega määratakse kõigis asjassepuutuvates sektorites tasakaalustatud arengu tagamiseks vajalikud suunised ja tingimused.

Artikkel III-15

Koostades oma ettepanekuid artiklis III-14 seatud eesmärkide saavutamiseks, võtab komisjon arvesse nende jõupingutuste ulatust, mida erineva arengutasemega rahvamajandustel tuleb siseturu rajamisel teha, ning ta võib ette panna asjakohaseid meetmeid.

Kui need meetmed kehtestatakse eranditena, peavad need olema ajutised ja võimalikult vähe häirima siseturu toimimist.

Artikkel III-16

Liikmesriigid konsulteerivad omavahel, et astuda koos vajalikke samme, selleks et takistada siseturu toimimise kahjustamist sammude tõttu, mida mõni liikmesriik võib olla sunnitud astuma tõsiste õiguskorda kahjustada võivate riigisiseste häirete puhul, sõja või endas sõjaohu kätkeva tõsise rahvusvahelise pinge korral või selleks, et täita endale rahu ja rahvusvahelise julgeoleku säilitamiseks võetud kohustusi.

Artikkel III-17

Kui artiklites III-6 ja III-34 märgitud asjaoludel astunud sammudest tulenevalt moonutatakse siseturul konkurentsitingimusi, uurib komisjon koos asjaomase riigiga, kuidas nimetatud sammud viia vastavusse põhiseaduses sätestatud eeskirjadega.

Erandina artiklites III-265 ja III-266 sätestatud menetlusest võib komisjon või iga liikmesriik anda asja otse liidu kohtusse, kui ta on arvamisel, et mõni teine liikmesriik kasutab ebaõigesti artiklites III-6 ja III-34 ettenähtud volitusi. Liidu kohus teeb oma otsuse kinnisel istungil.

2. JAGU

ISIKUTE JA TEENUSTE VABA LIIKUMINE

1. alajagu

Töötajad

Artikkel III-18

1. Töötajatel on õigus liidu piires vabalt liikuda.
2. Keelatakse liikmesriikide töötajate mis tahes diskrimineerimine kodakondsuse alusel nii töölevõtmisel, töö tasustamisel kui ka muude töötingimuste puhul.
3. Alludes piirangutele, mis on õigustatud avaliku korra, julgeoleku või rahvatervise seisukohalt, on töötajatel õigus:
  - a) võtta vastu tegelikult tehtud tööpakkumisi;
  - b) liikuda sel eesmärgil vabalt liikmesriikide territooriumil;

- c) viibida liikmesriigis, et seal töötada kooskõlas selle riigi kodanike töösuhteid reguleerivate õigus- ja haldusnormidega;
  - d) jääda liikmesriigi territooriumile pärast selles riigis töötamist kooskõlas tingimustega, mis lülitatakse komisjoni poolt vastuvõetavatesse Euroopa määrustesse.
4. Käesolevat artiklit ei kohaldata avalikus teenistuses töötamise suhtes.

Artikkel III-19

Euroopa seadustes või raamseadustes nähakse ette artiklis III-18 määratletud töötajate liikumisvabaduse saavutamiseks vajalikud meetmed. Need võetakse vastu pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Nende Euroopa seaduste või raamseaduste eesmärk on eelkõige:

- a) tagada tihe koostöö riikide tööhõivetalituste vahel;
- b) kaotada niisugused siseriiklikest õigusaktidest või liikmesriikide vahel varem sõlmitud lepingutest tulenevad haldusmenetlused ja -tavad ning vabale töökohale asumise õigusega seotud tähtajad, mille säilitamine takistaks töötajate liikumisvabaduse kehtestamist;
- c) kaotada kõik sellised siseriiklike õigusaktide või varem liikmesriikide vahel sõlmitud lepingute põhjal ettenähtud tähtajad ja muud piirangud, mis seavad teiste liikmesriikide töötajatele töökoha vaba valiku suhtes tingimusi, mis erinevad oma riigi töötajatele seatud tingimustest;
- d) seada sisse sobiv mehhanism tööpakkumiste ja tööotsijate kokkuviimiseks ning hõlbustada tööturul nõudmise ja pakkumise tasakaalu saavutamist sellisel viisil, mis väldiks tõsist ohtu elatus- ja tööhõivetasemele eri piirkondades ja tööstusharudes.

Artikkel III-20

Liikmesriigid toetavad noorte töötajate vahetamist ühisprogrammi raames.

Artikkel III-21

Euroopa seaduste või raamseadustega kehtestatakse sotsiaalkindlustuse valdkonnas meetmeid, mis on vajalikud töötajate liikumisvabaduse tagamiseks, võttes kasutusele süsteemi, mis kindlustab võõrtöötajatele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele ning nende ülalpeetavatele:

- a) kõigi eri riikide seaduste kohaselt arvessevõetavate perioodide kokkuliitmise, et omandada ja säilitada õigus saada toetust ja arvutada toetuse suurus;
- b) toetuse maksmise isikutele, kes elavad liikmesriigi territooriumil.

2. alajagu

Asutamisvabadus

Artikkel III-22

Käesoleva alajao sätete kohaselt keelatakse piirangud, mis kitsendavad liikmesriigi kodaniku asutamisvabadust teise liikmesriigi territooriumil. Sellega keelatakse ka piirangud, mis takistavad mis tahes liikmesriigi territooriumile asunud liikmesriigi kodanikel rajada esindusi, filiaale ja tütarettevõtteid.

Kui kapitali käsitleva jao sätetest ei tulene teisiti, on liikmesriigi kodanikel õigus teise liikmesriigi territooriumil alustada ja jätkata tegutsemist füüsilisest isikust ettevõtjana ning asutada ja juhtida ettevõtteid, eriti äriühinguid artikli III-27 teises lõigus määratletud tähenduses, neil tingimustel, mida oma kodanike jaoks sätestavad selle riigi seadused, kus niisugune asutamine toimub.

Artikkel III-23

1. Asutamisvabaduse saavutamiseks teataval tegevusalal kehtestatakse meetmed Euroopa raamseadustega. Need võetakse vastu pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega.
2. Euroopa Parlament, ministrite nõukogu ja komisjon täidavad lõikest 1 tulenevaid ülesandeid, eelkõige:
  - a) käsitledes üldjuhul prioriteetsena tegevusalasid, mille puhul asutamisvabadus tagab eriti väärtusliku panuse tootmise ja kaubanduse arendamisse;
  - b) tagades tiheda koostöö liikmesriikide pädevate asutuste vahel, selleks et kindlaks teha mitmesuguste tegevusalade eriomane olukord liidu piires;

- c) kaotades kas siseriiklikest õigusaktidest või varem liikmesriikide vahel sõlmitud lepingutest tulenevad haldusmenetlused ja -tavad, mille säilitamine kujuneks takistuseks asutamisevabadusele;
- d) tagades, et ühe liikmesriigi töötajad, kes on võetud tööle teise liikmesriigi territooriumil, võivad jääda sellele territooriumile, et alustada seal tegevust füüsilisest isikust ettevõtjana, kui nad täidavad tingimusi, mille täitmist neilt nõutaks siis, kui nad siseneksid sellesse riiki ajal, mil nad sellist tegevust alustada kavatsevad;
- e) võimaldades ühe liikmesriigi kodanikel omandada ja kasutada teise liikmesriigi territooriumil asuvat maad ning ehitisi, kuivõrd see ei ole vastuolus artikli III-123 lõikes 2 esitatud põhimõtetega;
- f) kaotades järk-järgult asutamisevabaduse piirangud igas kõnealusel tegevusharus nii tingimuste puhul, mis on seotud mingi liikmesriigi territooriumil esinduste, filiaalide ja tütarettevõtjate asutamisega, kui ka tingimuste puhul, mis reguleerivad emaettevõtja töötajate asumist sellistes esindustes, filiaalides ja tütarettevõtjates juhtimis- või järelevalveülesannetega ametikohale;
- g) kooskõlastades vastavalt vajadusele tagatise, mida liikmesriigid nõuavad äriühingutelt artikli III-27 teises lõigus määratletud tähenduses nii osanike ja aktsionäride kui ka kolmandate isikute huvide kaitseks, pidades silmas selliste tagatiste muutmist võrdväärseks kogu liidu ulatuses;
- h) veendudes, et liikmesriikide antava abiga ei rikuta asutamistingimusi.

Artikkel III-24

Käesoleva alajao sätteid ei kohaldata liikmesriigis tegevuse puhul, mis selles riigis on kas või ajutiselt seotud avaliku võimu teostamisega.

Euroopa seaduste või raamseadustega võidakse sätestada, et käesoleva alajao sätteid ei kohaldata teatud tegevusalade suhtes.

Artikkel III-25

1. Käesoleva alajao sätted ja nende alusel võetud meetmed ei mõjuta liikmesriikide nende õigus- ja haldusnormide kohaldatavust, mis sätestavad väliskodanike teistsuguse kohtlemise avaliku korra, julgeoleku või rahvatervise huvides.
2. Lõikes 1 osutatud siseriiklikud sätted kooskõlastatakse Euroopa raamseadustega.

Artikkel III-26

1. Tegevuse alustamist ja jätkamist füüsilisest isikust ettevõtjana hõlbustatakse Euroopa raamseadustega, mille eesmärk on:
  - a) diplomite, tunnistuste ja muude kvalifikatsioonitõendite vastastikune tunnustamine;
  - b) liikmesriikide nende õigus- ja haldusnormide kooskõlastamine, mis käsitlevad tegevuse alustamist ja jätkamist füüsilisest isikust ettevõtjana.
2. Meditsiini-, meditsiiniga seotud ning farmaatsiaerialade puhul sõltub piirangute järkjärguline kaotamine nendel aladel töötamise tingimuste kooskõlastamisest eri liikmesriikides.

Artikkel III-27

Äriühingud, mis on asutatud vastavalt liikmesriigi seadusele ja millel on liidu piires registrijärgne asukoht, juhatuse asukoht või peamine tegevuskoht, võrdsustatakse käesoleva alajao sätete kohaldamisel füüsiliste isikutega, kes on liikmesriikide kodanikud.

Äriühingutena mõistetakse tsiviil- või kaubandusõiguslikke äriühinguid, samuti ühistuid ja muid avalik-õiguslikke või eraõiguslikke juriidilisi isikuid, välja arvatud mittetulundusühingud.

Artikkel III-28

Liikmesriigid annavad teiste liikmesriikide kodanikele õiguse osaleda artiklis III-27 tähendatud äriühingute kapitalis samasugustel tingimustel kui oma kodanikele, ilma et see piiraks põhiseaduse teiste sätete kohaldamist.

3. alajagu

Teenuste osutamise vabadus

Artikkel III-29

Käesoleva alajao sätete kohaselt keelatakse liidu piires teenuste osutamise vabaduse piirangud liikmesriikide kodanike suhtes, kes asuvad mõnes teises liikmesriigis kui see isik, kellele teenuseid pakutakse.

Euroopa seaduste või raamseadustega võidakse käesolevat alajagu kohaldada kolmanda riigi kodanike suhtes, kes osutavad teenuseid ja asuvad liidu piires.

Artikkel III-30

Teenustena mõistetakse käesolevas põhiseaduses tavaliselt tasulist tegevust, niivõrd kui see ei ole reguleeritud kaupade, kapitali ja isikute vaba liikumist käsitlevate sätetega.

Teenuste hulka kuuluvad eelkõige:

- a) tööstuslik tegevus;
- b) kaubanduslik tegevus;
- c) käsitöenduslik tegevus;
- d) vabakutseline tegevus.

Ilma et see piiraks asutamisõigust käsitleva alajao sätete kohaldamist, võib teenust osutav isik ajutiselt jätkata oma tegevust riigis, kus seda teenust osutatakse, samadel tingimustel, mis see riik on seadnud oma kodanikele.

Artikkel III-31

1. Transporditeenuste osutamise vabadust reguleerib transporti käsitlev jagu.
2. Kapitali liikumisega seotud pangandus- ja kindlustusteenused liberaliseeritakse rööbiti kapitali liikumise liberaliseerimisega.

Artikkel III-32

1. Teatava teenuse liberaliseerimise saavutamiseks kehtestatakse meetmed Euroopa seadusega. See võetakse vastu pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega.
2. Lõikes 1 märgitud Euroopa raamseaduse puhul käsitletakse üldjuhul prioriteetsena neid teenuseid, mis otseselt mõjutavad tootmiskulusid või mille liberaliseerimine aitab edendada kaubavahetust.

Artikkel III-33

Kui liikmesriikide üldine majandusolukord ja vastava majandussektori olukord võimaldavad, teatavad nad oma valmisolekust liberaliseerida teenused üle selle määra, mis on nõutud artikli III-32 lõike 1 alusel vastuvõetud Euroopa raamseaduses.

Komisjon annab selleks nendele liikmesriikidele soovitusi.

Artikkel III-34

Niikaua kui teenuste osutamise vabaduse piirangud ei ole kaotatud, rakendab iga liikmesriik selliseid piiranguid kõigi isikute suhtes, kes osutavad teenuseid artikli III-29 esimeses lõigus määratletud tähenduses, tegemata vahet nende kodakondsuse või elukoha alusel.

Artikkel III-35

Käesolevas alajaos käsitletud küsimuste puhul kohaldatakse artikleid III-24–III-27.

3. JAGU

KAUPADE VABA LIIKUMINE

1. alajagu

Tolliliit

Artikkel III-36

1. Liit rajaneb tolliliidul, mis hõlmab kogu kaubavahetust ning millega kaasneb impordi- ja eksporditollimaksude ja kõigi samaväärse toimega maksude keelustamine liikmesriikide vahel, samuti ühise tollitariifi vastuvõtmine nende suhetes kolmandate riikidega.
2. Käesoleva jao artikkel III-38 ja 3. alajagu kehtivad liikmesriikidest pärit toodete ning kolmandatest riikidest tulevate toodete suhtes, mis on liikmesriikides vabas ringluses.

Artikkel III-37

Kolmandast riigist tulevad tooted loetakse liikmesriigis vabas ringluses olevaks, kui on täidetud impordiformaalsused ning tasutud tollimaksud või samaväärse toimega maksud, mida tuleb maksta selles liikmesriigis, ja kui selliseid tolli- või muid makse pole täielikult või osaliselt tagastatud.

Artikkel III-38

Liikmesriikide vahel on keelatud impordi- ja eksporditollimaksud ja samaväärse toimega maksud. See keeld kehtib ka fiskaalsete tollimaksude suhtes.

Artikkel III-39

Ministrite nõukogu võtab komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrused ja otsused, millega kehtestatakse ühise tollitariifistiku maksumäärad.

Artikkel III-40

Täites talle käesolevas alajaos antud ülesandeid, juhindub komisjon:

- a) vajadusest edendada liikmesriikide ja kolmandate riikide vahelist kaubandust;
- b) konkurentsitingimuste arengust liidu piires, niivõrd kui see parandab ettevõtjate konkurentsivõimet;
- c) liidu nõuetest toorainega ja pooltoodetega varustamise suhtes; seoses sellega kannab komisjon hoolt, et valmistoodete puhul välditaks konkurentsitingimuste moonutamist liikmesriikide vahel;
- d) vajadusest vältida tõsiseid häireid liikmesriikide majanduses ning tagada tootmise ratsionaalne areng ja tarbimise laienemine liidu piires.

2. alajagu

Tollikoostöö

Artikkel III-41

Põhiseaduse kohaldamisalas kehtestatakse Euroopa seaduste või raamseadustega meetmed tollikoostöö tugevdamiseks liikmesriikide ning liikmesriikide ja komisjoni vahel.

3. alajagu

Koguseliste piirangute keeld

Artikkel III-42

Keelatakse liikmesriikidevahelised koguselised impordi- ja ekspordipiirangud ja kõik samaväärsed toimega meetmed.

Artikkel III-43

Artikkel III-42 ei välista impordi, ekspordi või transiitkaupade suhtes kehtestatud keelde või piiranguid, kui need on õigustatud kõlbluse, avaliku korra või julgeoleku seisukohalt; inimeste, loomade või taimede elu ja tervise kaitsmiseks; kunstilise, ajaloolise ja arheoloogilise väärtusega rahvusliku rikkuse või tööstus- ja kaubandusomandi kaitsmiseks. Sellised keelud või piirangud ei või kujutada endast siiski suvalise diskrimineerimise vahendit ega liikmesriikidevahelise kaubanduse varjatud piiramist.

Artikkel III-44

1. Liikmesriigid kohandavad kaubanduslikke riigimonopole nii, et kaupade hankimis- ja turustamistingimuste suhtes ei oleks diskrimineerimist liikmesriikide kodanike vahel.

Käesolev artikkel kehtib iga asutuse suhtes, kelle kaudu liikmesriik kas juriidiliselt või faktiliselt, otseselt või kaudselt kontrollib, määrab või oluliselt mõjutab liikmesriikidevahelist importi ja eksporti. Artikkel on kohaldatav samuti monopolide suhtes, mis põhinevad riigi delegeeritud ainuõigusel.

2. Liikmesriigid hoiduvad uutest sammudest, mis on vastuolus lõikes 1 sätestatud põhimõtetega või piiravad liikmesriikidevaheliste tollimaksude ja kogusliste piirangute keelamist käsitlevate artiklite reguleerimisala.

3. Kui kaubanduslikul riigimonopolil on eeskirju, mille eesmärk on kergendada põllumajandustoodete müüki või tagada nendest suurimat tulu, tuleb käesoleva artikli eeskirjade kohaldamisel anda samaväärsed tagatised asjassepuutuvate tootjate tööhõive ja elatustaseme kindlustamiseks.

4. JAGU

KAPITAL JA MAKSED

Artikkel III-45

Käesoleva jao kohaselt keelatakse kõik kapitali liikumise ja maksete piirangud liikmesriikide vahel ning liikmesriikide ja kolmandate riikide vahel.

Artikkel III-46

1. Artikkel III-45 ei takista kohaldamast kolmandate riikide suhtes 31. detsembril 1993 siseriikliku või liidu õiguse järgi kehtinud piiranguid, mis käsitlevad kapitali liikumist kolmandatesse riikidesse või kolmandatest riikidest seoses otseinvesteeringutega – sealhulgas investeeringutega kinnisvarasse –, asutamisega, finantsteenuste osutamisega või väärtpaberite lubamisega kapitaliturgudele.

2. Euroopa seaduste või raamseadustega kehtestatakse meetmed kapitali liikumise kohta kolmandatesse riikidesse ja kolmandatest riikidest seoses otseinvesteeringutega – sealhulgas investeeringutega kinnisvarasse –, asutamisega, finantsteenuste osutamisega või väärtpaberite lubamisega kapitaliturgudele.

Euroopa Parlament ja ministrite nõukogu püüavad saavutada võimalikult laialdast kapitali vaba liikumist liikmesriikide ja kolmandate riikide vahel, ilma et see piiraks põhiseaduse muude sätete kohaldamist.

3. Olenemata lõikest 2 võib meetmeid, mis kujutavad endast liidu õiguses sammu tagasi kapitali kolmandatesse riikidesse ja kolmandatest riikidest liikumise liberaliseerimise suhtes, võtta vastu ainult ministrite nõukogu Euroopa seaduse või raamseadusega. Ministrite nõukogu teeb ühehäälse otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Artikkel III-47

1. Artikkel III-45 ei mõjuta liikmesriikide õigust:

- a) kohaldada oma maksuseaduste vastavaid sätteid, mis eristavad maksumaksjaid nende elukoha või nende kapitali investeerimise koha põhjal;
- b) võtta kõiki vajalikke meetmeid, et takistada siseriiklike õigusnormide rikkumist, eriti maksustamise ja rahaasutuste usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalve alal, või kehtestada kapitali liikumise deklareerimise kord haldamiseks vajalike või statistiliste andmete saamiseks, või astuda samme, mis on õigustatud avaliku korra või julgeoleku seisukohalt.

2. Käesolev jagu ei mõjuta niisuguste asutamisõiguse piirangute kohaldamist, mis on kooskõlas käesoleva põhiseadusega.

3. Lõigetes 1 ja 2 märgitud sammud ja kord ei tohi kujutada endast suvalise diskrimineerimise vahendit ega varjatud piirangut kapitali ja maksete vabale liikumisele artikli III-45 tähenduses.

Artikkel III-48

Kui erandlike asjaolude tõttu kapitali liikumine kolmandatesse riikidesse või kolmandatest riikidest põhjustab või ähvardab põhjustada tõsiseid raskusi majandus- ja rahaliidu toimimises, võib ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal võtta Euroopa määruste või otsustega kolmandate riikide suhtes mitte kauemaks kui kuueks kuuks tarvitusele kaitsemeetmed, kui sellised meetmed on vältimatud. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Keskpannaga.

Artikkel III-49

Kui see on artiklis III-158 sätestatud eesmärkide saavutamiseks vajalik, eelkõige seoses organiseeritud kuritegevuse, terrorismi ja inimkaubanduse ennetamise ja tõkestamisega, võidakse Euroopa seadustega määratleda raamistik meetmete võtmiseks kapitali liikumise ja maksete suhtes, näiteks füüsilistele või juriidilistele isikutele, rühmadele või mitteriiklikele rühmitustele kuuluvate või nende omanduses või valduses olevate rahaliste vahendite, finantsvarade või tulude külmutamiseks.

Esimeses lõigus osutatud seaduste rakendamiseks võtab ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrusi või Euroopa otsuseid.

5. JAGU

KONKURENTSIEESKIRJAD

1. alajagu

Ettevõtjate suhtes kohaldatavad eeskirjad

Artikkel III-50

1. Siseturuga on kokkusobimatud ja keelatud kõik sellised ettevõtjatevahelised kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja kooskõlastatud tegevus, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on konkurentsi moonutamine, takistamine või piiramine siseturu piires, eelkõige need, millega:

- a) otseselt või kaudselt määratakse kindlaks ostu- või müügihinnad või mis tahes muud tehingutingimused;
- b) piiratakse või kontrollitakse tootmist, turge, tehnilist arengut või investeringuid;
- c) jagatakse turge või hankeallikaid;
- d) rakendatakse võrdväärsete tehingute puhul erinevaid tingimusi, pannes kaubanduspartnerid sellega ebasoodsasse konkurentsiolukorda;
- e) seatakse lepingu sõlmimise eeltingimuseks teise poole nõusolek võtta endale lisakohustusi, mis oma laadilt või kaubandustavade kohaselt ei ole seotud sellise lepingu objektiga.

2. Kõik käesoleva artikli põhjal keelatud kokkulepped või otsused on tühised.

3. Lõike 1 sätted võib kuulutada kohaldamatuks:

- ettevõtjatevaheliste kokkulepete või kokkuleppeliikide suhtes;
- ettevõtjate ühenduste otsuste või otsuseliikide suhtes;
- kooskõlastatud tegevuse või kooskõlastatud tegevuse liikide suhtes, mis aitavad parandada kaupade tootmist või levitamist või edendada tehnilist või majanduslikku progressi, võimaldades samal ajal tarbijatel saada sellest tulenevast kasust õiglase osa, ilma et:
  - a) kehtestaks asjassepuutuvatele ettevõtjatele piiranguid, mis ei ole nimetatud eesmärkide saavutamiseks hädavajalikud;

- b) annaks sellistele ettevõtjatele võimalust kõrvaldada konkurentsi kõnesolevate toodete olulise osa suhtes.

Artikkel III-51

Siseturul või selle olulises osas turgu valitseva seisundi kuritarvitamine ühe või mitme ettevõtja poolt on keelatud kui siseturuga kokkusobimatu, niivõrd kui see võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust.

Sellised kuritarvitused võivad seisneda eelkõige:

- a) ebaõiglaste ostu- või müügihindade või muude ebaõiglaste tehingutingimuste otseses või kaudses kehtestamises;
- b) toodangu, turgude või tehnilise arengu piiramises tarbijate kahjuks;
- c) erinevate tingimuste rakendamises võrdväärsete tehingute puhul, pannes kaubanduspartnerid sellega ebasoodsasse konkurentsiolukorda;
- d) selles, et lepingu sõlmimise eeltingimuseks seatakse teise poole nõusolek võtta endale lisakohustusi, mis oma laadilt või kaubandustavade kohaselt ei ole seotud lepingu objektiga.

Artikkel III-52

1. Ministrite nõukogu võtab komisjoni ettepaneku põhjal vastu artiklites III-50 ja III-51 esitatud põhimõtete kohaldamiseks vajalikud Euroopa määrused. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

2. Lõikes 1 märgitud Euroopa määruste eesmärk on eelkõige:

- a) tagada kinnipidamine artikli III-50 lõikes 1 ja artiklis III-51 sätestatud keeldudest, kehtestades selleks sätted trahvide ja perioodilise sunniraha rakendamiseks;
- b) kehtestada üksikasjalikud eeskirjad artikli III-50 lõike 3 kohaldamiseks, võttes arvesse ühelt poolt vajadust tagada tõhus järelevalve ning teiselt poolt vajadust halduskontrolli niipalju kui võimalik lihtsustada;
- c) määratleda vajaduse korral artiklite III-50 ja III-51 sätete ulatus eri majandusharudes;
- d) määratleda komisjoni ja liidu kohtu funktsioonid käesoleva lõike sätete kohaldamisel;
- e) määrata kindlaks suhted siseriiklike seaduste ja nii käesoleva jao kui ka käesoleva artikli alusel vastuvõetud Euroopa määruste vahel.

Artikkel III-53

Kuni artikli III-52 alusel vastuvõetud Euroopa määruste jõustumiseni otsustavad liikmesriikide ametiasutused kokkulepete, otsuste ja kooskõlastatud tegevuse lubatavuse ning siseturul valitseva seisundi kuritarvitamise üle oma riigi seadustest ning artiklist III-50, eelkõige selle lõikest 3, ja artiklist III-51 lähtudes.

Artikkel III-54

1. Ilma et see mõjutaks artikli III-53 kohaldamist, tagab komisjon artiklites III-50 ja III-51 esitatud põhimõtete rakendamise. Liikmesriigi avalduse põhjal või omal algatusel ning koostöös teda abistavate liikmesriikide pädevate asutustega uurib komisjon juhtumeid, mil kahtlustatakse nimetatud põhimõtete rikkumist. Kui komisjon leiab, et põhimõtteid on rikutud, paneb ta ette kohased meetmed rikkumise lõpetamiseks.
2. Kui rikkumist ei lõpetata, sedastab komisjon kõnealuste põhimõtete rikkumise motiveeritud Euroopa otsuses. Komisjon võib otsuse avaldada ja volitada liikmesriike võtma olukorra parandamiseks vajalikke meetmeid, mille tingimused ja üksikasjad määrab komisjon.
3. Komisjon võib võtta vastu Euroopa määrusi, mis on seotud kokkulepete liikidega, mille suhtes ministrite nõukogu on teinud otsuse vastavalt artikli III-52 lõike 2 punktile b.

Artikkel III-55

1. Riigi osalusega äriühingute ja nende ettevõtjate puhul, kellele liikmesriigid annavad eri- või ainuõigused, ei jõusta ega säilita liikmesriigid mingeid sätteid, mis on vastuolus käesoleva põhiseaduse, eelkõige artikli I-4 lõike 2 ja artiklite III-55–III-58 sätetega.
2. Ettevõtjad, kellele on usaldatud üldist majandushuvi esindavate teenuste osutamine või kes on fiskaalmonopolid, alluvad käesoleva põhiseaduse eeskirjadele, eriti konkurentsieeskirjadele, niivõrd kui nimetatud eeskirjade kohaldamine ei takista juriidiliselt ega faktiliselt neile antud eriülesannete täitmist. Kaubanduse arengut ei tohi mõjutada määral, mis oleks vastuolus liidu huvidega.
3. Komisjon tagab käesoleva artikli kohaldamise ja võtab vajaduse korral vastu asjakohased Euroopa määrused või otsused.

2. alajagu

Liikmesriikide antav abi

Artikkel III-56

1. Kui käesolevas põhiseaduses ei ole sätestatud teisiti, on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis moonutab või ähvardab moonutada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, siseturuga kokkusobimatu, niivõrd kui see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust.
2. Siseturuga sobib kokku:
  - a) üksiktarbijatele antav sotsiaalabi, kui sellist abi antakse ilma asjassepuutuvate toodete päritolul põhineva diskrimineerimiseta;
  - b) loodusõnnetuste ja erakorraliste sündmuste tekitatud kahju korvamiseks antav abi;
  - c) Saksamaa jagamisest kahjustatud Saksamaa Liitvabariigi teatud piirkondade majandusele antav abi määral, mis on vajalik nimetatud jagamisest põhjustatud majandusliku halvemuse korvamiseks.
3. Siseturuga kokkusobivaks võib pidada:
  - a) abi majandusarengu edendamiseks niisugustes piirkondades, kus elatustase on erakordselt madal või kus valitseb tõsine tööpuudus;
  - b) abi üleeuroopalist huvi pakkuva tähtsa projekti elluviimiseks või mõne liikmesriigi majanduses tõsise häire kõrvaldamiseks;
  - c) abi teatud majandustegevuse või teatud majanduspiirkondade arengu soodustamiseks, kui niisugune abi ei mõjuta ebasoovitavalt kaubandustingimusi määral, mis oleks vastuolus ühiste huvidega;
  - d) abi kultuuri edendamiseks ja kultuuripärandi säilitamiseks, kui niisugune abi ei kahjusta kaubandustingimusi ja konkurentsi liidus määral, mis oleks vastuolus ühiste huvidega;
  - e) muud liiki abi, mida võib kindlaks määrata komisjoni ettepaneku põhjal vastuvõetud ministrite nõukogu Euroopa määruste või otsustega.

Artikkel III-57

1. Komisjon kontrollib koostöös liikmesriikidega pidevalt kõiki neis riikides eksisteerivaid abisüsteeme. Ta paneb liikmesriikidele ette asjakohaseid meetmeid, mis on vajalikud siseturu järkjärguliseks arenguks või toimimiseks.
2. Kui komisjon leiab pärast asjassepuutuvatelt isikutelt selgituste saamist, et riigi poolt või riigi ressurssidest antav abi ei sobi siseturuga kokku artikli III-56 järgi või et sellist abi kasutatakse valel eesmärgil, võtab komisjon vastu Euroopa otsuse, millega nõutakse, et asjassepuutuv riik peab säärase abi lõpetama või muutma seda komisjoni määratud tähtaja jooksul.

Kui asjassepuutuv riik ei täida ettenähtud tähtaja jooksul seda Euroopa otsust, võib komisjon või mõni teine asjast huvitatud riik erandina artiklitest III-265 ja III-266 anda asja otse liidu kohtusse.

Liikmesriigi avalduse põhjal võib ministrite nõukogu võtta ühehäälselt vastu Euroopa otsuse, et abi, mida see riik annab või kavatab anda, tuleb erandina artiklist III-56 või artiklis III-58 sätestatud Euroopa määrustest vaadelda kui siseturuga kokkusobivat, kui sellist otsust õigustavad erandlikud asjaolud. Kui komisjon on kõnesoleva abi küsimuses juba algatanud käesoleva lõike esimeses lõigus ettenähtud menetluse, peatab tõsiasi, et asjassepuutuv riik on esitanud ministrite nõukogule avalduse, nimetatud menetluse selle ajani, kuni ministrite nõukogu on oma seisukoha teatavaks teinud.

Kui ministrite nõukogu ei ole kolme kuu jooksul alates nimetatud avalduse esitamisest oma seisukohta teatanud, teeb otsuse komisjon.

3. Komisjoni teavitatakse kõikidest plaanidest abi määramise või muutmise kohta piisavalt aegsasti, et ta võiks avaldada oma arvamuse. Kui komisjon arvab, et mõni selline plaan ei sobi siseturuga kokku artikli III-56 järgi, algatab ta viivitamata lõikes 2 ettenähtud menetluse. Asjassepuutuv liikmesriik ei tohi rakendada kavatsetud meetmeid enne, kui nimetatud menetluses on tehtud lõplik otsus.
4. Komisjon võib võtta vastu Euroopa määrusi seoses riigiabi liikidega, mille kohta ministrite nõukogu on vastavalt artiklile III-58 kindlaks määranud, et need võib lõikes 3 ette nähtud korra kohaldamisest vabastada.

Artikkel III-58

Ministrite nõukogu võib komisjoni ettepaneku põhjal vastu võtta Euroopa määrusi artiklite III-56 ja III-57 kohaldamiseks, eelkõige võib ta määrata tingimused, mille puhul kehtib artikli III-57 lõige 3, ja sellest menetlusest vabastatud abi liigid. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

6. JAGU

MAKSUSÄTTED

Artikkel III-59

Ükski liikmesriik ei kehtesta teiste liikmesriikide toodetele mingeid otseseid ega kaudseid riigimakse, mis on suuremad samasugustele kodumaistele toodetele kehtestatud otsestest või kaudsetest maksudest.

Peale selle ei kehtesta ükski liikmesriik teiste liikmesriikide toodetele selliseid riigimakse, mis võimaldaksid teiste toodete kaudset kaitset.

Artikkel III-60

Toodete eksportimisel liikmesriigist teise liikmesriigi territooriumile ei tohi riigimaksude tagasimaksed ületada nendele kehtestatud otseseid või kaudseid riigimakse.

Artikkel III-61

Peale käibemaksu, aktsiisi ja teiste kaudsete maksude ei või muude maksude puhul anda maksuvabastust ega teha tagasimakseid ekspordi puhul teistesse liikmesriikidesse, samuti ei või kehtestada tasakaalustusmaksu impordile teistest liikmesriikidest, kui ministrite nõukogu ei ole kavandatavaid meetmeid eelnevalt komisjoni ettepaneku põhjal tehtud Euroopa otsusega piiratud ajaks heaks kiitnud.

Artikkel III-62

1. Ministrite nõukogu Euroopa seaduse või raamseadusega sätestatakse meetmed käibemaksu, aktsiisi ja muid kaudseid makse käsitlevate õigusaktide ühtlustamiseks, kui see on vajalik siseturu toimimise tagamiseks ja konkurentsi moonutamise vältimiseks. Ministrite nõukogu teeb otsuse ühehäälselt pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.
2. Kui ministrite nõukogu leiab komisjoni ettepaneku põhjal tehtud ühehäälsel otsusega, et lõikes 1 osutatud meetmed on seotud halduskoostööga või maksupettuste ja maksudest kõrvalehoidumise tõkestamisega, teeb ta olenemata lõikest 1 nende meetmete vastuvõtmisel Euroopa seaduse või raamseadusega otsuse kvalifitseeritud hääلteenamusega.

Artikkel III-63

Kui ministrite nõukogu leiab komisjoni ettepaneku põhjal tehtud ühehäälse otsusega, et äriühingute maksustamisega seotud meetmed on seotud halduskoostööga või maksupettuste ja maksudest kõrvalehoidumise tõkestamisega, võtab ta nende meetmete sätestamiseks kvalifitseeritud häälteenamusega vastu Euroopa seaduse või raamseaduse, kui meetmed on vajalikud siseturu toimimise tagamiseks ja konkurentsi moonutamise vältimiseks.

Seadus või raamseadus võetakse vastu pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

7. JAGU

ÕIGUSAKTIDE ÜHTLUSTAMINE

Artikkel III-64

Ilma et see piiraks artikli III-65 kohaldamist, kehtestatakse ministrite nõukogu Euroopa raamseadusega meetmed liikmesriikide niisuguste õigus- ja haldusnormide ühtlustamiseks, mis otseselt mõjutavad siseturu rajamist või toimimist. Ministrite nõukogu teeb ühehäälse otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendi ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Artikkel III-65

1. Kui käesolevas põhiseaduses ei ole ette nähtud teisiti, kohaldatakse artiklis III-14 seatud eesmärkide saavutamiseks käesolevat artiklit. Euroopa seaduste või raamseadustega kehtestatakse meetmed liikmesriikide nende õigus- ja haldusnormide ühtlustamiseks, mille eesmärk on siseturu rajamine ja selle toimimine. Need seadused võetakse vastu pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega.
2. Lõiget 1 ei kohaldata maksusätete, isikute vaba liikumist käsitlevate sätete ega nende sätete suhtes, mis käsitlevad töötajate õigusi ja huvisid.
3. Lõikes 1 ettenähtud tervishoidu, ohutust, keskkonnakaitset ja tarbijakaitset käsitlevates ettepanekutes võtab komisjon aluseks kaitstuse kõrge taseme, eriti võttes arvesse kõiki uusi teaduslikel faktidel põhinevaid suundumusi. Oma vastavate volituste piires püüavad ka Euroopa Parlament ja ministrite nõukogu saavutada sama eesmärgi.
4. Kui pärast ühtlustamismeetme vastuvõtmist komisjoni Euroopa seaduse, raamseaduse või määrusega peab liikmesriik artiklis III-43 märgitud oluliste vajaduste tõttu või seoses keskkonna või töökeskkonna kaitsega vajalikuks säilitada siseriiklikke norme, teatab ta nendest normidest ja nende säilitamise põhjustest komisjonile.

5. Lisaks sellele ja ilma et see piiraks lõike 4 kohaldamist, kui pärast ühtlustamismeetme võtmist komisjoni Euroopa seaduse, raamseaduse või määrusega peab liikmesriik vajalikuks ühtlustamismeetme võtmise järel ainuomaselt selles liikmesriigis ilmneva probleemi tõttu kehtestada keskkonna ja töökeskkonna kaitsega seotud uutel teaduslikel tõenditel põhinevaid siseriiklikke norme, teatab ta kavandatavatest normidest ja nende kehtestamise põhjustest komisjonile.

6. Komisjon teeb kuue kuu jooksul pärast lõigetes 4 ja 5 osutatud teatamist Euroopa otsuse, milles kinnitab kõnealused siseriiklikud normid või lükkab need tagasi, olles eelnevalt kindlaks teinud, kas need on või ei ole suvalise diskrimineerimise vahendid või liikmesriikidevahelise kaubanduse varjatud piirangud ja kas need kujutavad või ei kujuta endast takistust siseturu toimimisele.

Kui komisjon selles ajavahemikus otsust ei tee, loetakse lõigetes 4 ja 5 osutatud siseriiklikud normid kinnitatuks.

Kui seda õigustab küsimuse keerukus ja kui puudub oht inimeste tervisele, võib komisjon asjaomasele liikmesriigile teatada, et käesolevas lõikes osutatud ajavahemikku võidakse pikendada veel kuni kuus kuud.

7. Kui liikmesriik on vastavalt lõikele 6 volitatud säilitama või kehtestama siseriiklikke norme, mis erinevad ühtlustamismeetmest, uurib komisjon viivitamata, kas teha ettepanek selle meetme kohandamiseks.

8. Kui liikmesriik tõstatab rahvaterviseiga seotud küsimuse valdkonnas, kus varem on võetud ühtlustusmeetmeid, juhib ta sellele komisjoni tähelepanu, kes siis viivitamata uurib, kas teha ettepanek vajalike meetmete kohta.

9. Erandina artiklites III-265 ja III-266 osutatud menetlusest võib komisjon või liikmesriik anda asja otse liidu kohtusse, kui ta arvab, et mõni teine liikmesriik kasutab käesolevas artiklis ettenähtud volitusi väärilt.

10. Asjakohastel juhtudel on eespool märgitud ühtlustamismeetmetes kaitseklausel, mis volitab liikmesriike ühel või mitmel artiklis III-43 osutatud majandusvälisel põhjusel astuma liidu kontrollimenetlusele alluvaid ajutisi samme.

Artikkel III-66

Kui komisjon leiab, et liikmesriikide õigus- või haldusnormide erinevus moonutab konkurentsitingimusi siseturul ja et sellest tulenev moonutus tuleb kõrvaldada, konsulteerib ta asjassepuutuvate liikmesriikidega.

Kui sellise konsultatsiooni tulemusena ei jõuta kokkuleppeni, kõrvaldatakse kõnealune moonutus Euroopa raamseadustega. Võidakse vastu võtta ka muid põhiseaduses sätestatud asjakohaseid meetmeid.

Artikkel III-67

1. Kui on alust eeldada, et õigus- või haldusnormi vastuvõtmine või muutmine võib põhjustada artiklis III-66 märgitud moonutusi, konsulteerib normi vastu võtta kavatsev liikmesriik komisjoniga. Olles konsulteerinud liikmesriikidega, soovib komisjon asjassepuutuvatele riikidele kõnesoleva moonutuse vältimiseks kohaseid meetmeid.
2. Kui mõni liikmesriik, soovides kehtestada või muuta oma norme, ei täida temale adresseeritud komisjoni soovitusi, ei pea teised liikmesriigid artiklist III-66 lähtudes oma norme sellise moonutuse kõrvaldamiseks muutma. Kui komisjoni soovitus eiranud liikmesriik põhjustab moonutuse ainult endale, siis artiklit III-66 ei kohaldata.

Artikkel III-68

Siseturu rajamisel kehtestatakse Euroopa seaduste või raamseadustega meetmed selleks, et kehtestada Euroopa dokumendid, millega luuakse intellektuaalomandi õiguste ühetaoline kaitse kogu liidus ning kogu liitu hõlmav tsentraliseeritud volitamise, kooskõlastamise ja järelevalve kord.

Euroopa dokumentide keelenõuded kehtestatakse ministrite nõukogu Euroopa seadusega. Ministrite nõukogu teeb otsuse ühehäälselt pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

II PEATÜKK

MAJANDUS- JA RAHAPOLIITIKA

Artikkel III-69

1. Artiklis I-3 seatud eesmärkide saavutamiseks hõlmab liikmesriikide ja liidu tegevus põhiseaduse kohaselt niisuguse majanduspoliitika kasutuselevõttu, mis rajaneb liikmesriikide majanduspoliitika tihedal koordineerimisel, siseturul ja ühiseesmärkide kindlaksmääramisel ning mida korraldatakse kooskõlas vabal konkurentsil põhineva avatud turumajanduse põhimõttega.
2. Rööbiti eespool märgituga ning põhiseaduse kohaselt ja vastavalt selles esitatud menetlustele hõlmab see tegevus ühisraha eurot ning ühtse rahapoliitika ja vahetuskursipoliitika määratlemist ja teostamist; mõlema poliitika esmane eesmärk on säilitada hindade stabiilsus ning nimetatud eesmärki kahjustamata toetada liidu üldist majanduspoliitikat kooskõlas vabal konkurentsil põhineva avatud turumajanduse põhimõttega.
3. See liikmesriikide ja liidu tegevus tähendab kinnipidamist järgmistest juhtpõhimõtetest: stabiilsed hinnad, riigi rahanduse ja valuutaolukorra usaldusväärsus ning stabiilne maksebilanss.

1. JAGU

MAJANDUSPOLIITIKA

Artikkel III-70

Liikmesriigid teostavad oma majanduspoliitikat nii, et aidata kaasa liidu eesmärkide saavutamisele, nagu need on määratletud artiklis I-3, ning pidades silmas artikli III-71 lõikes 2 märgitud üldsuuniseid. Liikmesriigid ja liit tegutsevad kooskõlas vabal konkurentsil põhineva avatud turumajanduse põhimõttega, soodustades ressursside efektiivset jaotumist ning järgides artiklis III-69 esitatud põhimõtteid.

Artikkel III-71

1. Liikmesriigid käsitlevad oma majanduspoliitikat kui ühise huvi küsimust ning kooskõlastavad selle ministrite nõukogus vastavalt artiklile III-70.
2. Komisjoni soovitusel põhjal sõnastab ministrite nõukogu liikmesriikide ja liidu majanduspoliitika üldsuuniste eelnõu ning esitab Euroopa Ülemkogule aruande.

Ministrite nõukogu aruandest lähtudes arutab Euroopa Ülemkogu järeltõust liikmesriikide ja liidu majanduspoliitika üldsuuniste kohta. Selle järeltõuse alusel võtab ministrite nõukogu vastu soovitusi, milles esitatakse nimetatud üldsuunistes. Ministrite nõukogu informeerib oma soovitusi Euroopa Parlamenti.

3. Et tagada liikmesriikide majanduspoliitika tihedam kooskõlastamine ning majandusliku suutlikkuse püsiv vastastikune lähenemine, jälgib ministrite nõukogu komisjoni esitatud aruannete põhjal iga liikmesriigi ja liidu majandusarengut ning nende majanduspoliitika ühtivust lõikes 2 nimetatud üldsuunistega ning annab korrapäraselt üldhinnanguid.

Sellise mitmepoolse järelevalve tagamiseks saadavad liikmesriigid komisjonile teavet oma majanduspoliitika valdkonnas võetud tähtsate meetmete kohta ning muud vajalikku teavet.

4. Kui lõikes 3 sätestatud menetluse kohaselt tehakse kindlaks, et liikmesriigi majanduspoliitika ei vasta lõikes 2 märgitud üldsuunistele või et see võib ohustada majandus- ja rahaliidu laitmatut toimimist, võib komisjon teha asjassepuutuvalle liikmesriigile hoiatuse. Ministrite nõukogu võib komisjoni soovitusi põhjal anda asjassepuutuvalle liikmesriigile vajalikke soovitusi. Ministrite nõukogu võib komisjoni ettepaneku põhjal otsustada oma soovitusi avaldada.

Käesoleva lõike kohaldamisel teeb ministrite nõukogu otsuse asjassepuutuva liikmesriigi esindaja häält arvesse võtmata ning kvalifitseeritud häälteenamust määratletakse ülejäänud liikmesriikide häälteenamusena, mis esindab vähemalt kolme viiendikku nende riikide elanikkonnast.

5. Ministrite nõukogu eesistuja ja komisjon esitavad Euroopa Parlamendile aruande mitmepoolse järelevalve tulemuste kohta. Kui ministrite nõukogu on oma soovitusi avaldanud, võidakse ministrite nõukogu eesistuja kutsuda Euroopa Parlamendi pädeva komitee ette.

6. Üksikasjalikud eeskirjad käesoleva artikli lõigetes 3 ja 4 märgitud mitmepoolse järelevalve menetluse kohta võidakse sätestada Euroopa seadustega.

Artikkel III-72

1. Ilma et see piiraks muude põhiseaduses sätestatud menetluste kohaldamist, võib ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal Euroopa otsusega kehtestada majandusolukorrale vastavad meetmed, eriti kui tekib tõsiseid raskusi teatud toodetega varustamisel.

2. Kui liikmesriik on raskustes või kui tal on tõsine oht sattuda suurtesse raskustesse, mida põhjustavad loodusõnnetused või temast olenemata erakorralised sündmused, võib ministrite nõukogu võtta komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa otsuse anda asjassepuutuvalle liikmesriigile teatud tingimustel liidu rahalist abi. Ministrite nõukogu eesistuja teavitab Euroopa Parlamenti vastuvõetud otsusest.

Artikkel III-73

1. Keelatud on Euroopa Keskpanga või liikmesriikide keskpankade (edaspidi “riikide keskpangad”) arvelduslaenuid või muud tüüpi krediitid liidu institutsioonidele, organitele või asutustele, liikmesriikide keskvalitsustele, piirkondlikele, kohalikele või muudele avaliku võimu organitele, muudele avalik-õiguslikele isikutele või riigi osalusega äriühingutele, samuti on keelatud Euroopa Keskpangal või riikide keskpankadel osta neilt otse võlakohustusi.
2. Lõiget 1 ei kohaldata avaliku sektori krediidasutuste suhtes, mida riikide keskpangad ja Euroopa Keskpank kohtlevad keskpangapoolse reservidega varustamise seisukohalt võrdsetel alustel erakrediidasutustega.

Artikkel III-74

1. Kõik liidu institutsioonidele, organitele või asutustele, liikmesriikide keskvalitsustele, piirkondlikele, kohalikele või muudele avaliku võimu organitele, muudele avalik-õiguslikele isikutele või riigi osalusega äriühingutele rahaasutustes eesõigusi andvad meetmed on keelatud, kui need ei põhine usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalve kaalutlustel.
2. Ministrite nõukogu võib võtta komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrusi või otsuseid, milles täpsustab määratlused lõikes 1 sätestatud keelu kohaldamiseks. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Artikkel III-75

1. Liit ei kanna vastutust ega võta enda peale liikmesriikide keskvalitsuste, piirkondlike, kohalike või muude avaliku võimu organite, muude avalik-õiguslike isikute või riigi osalusega äriühingute kohustusi; eelõeldu ei piira vastastikuste finantstagatiste andmist konkreetse projekti ühiseks teostamiseks. Liikmesriik ei kanna vastutust ega võta enda peale teiste liikmesriikide keskvalitsuste, piirkondlike, kohalike või muude avaliku võimu organite, muude avalik-õiguslike isikute või riigi osalusega äriühingute kohustusi; eelõeldu ei piira vastastikuste finantstagatiste andmist teatava projekti ühiseks teostamiseks.
2. Ministrite nõukogu võib võtta komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrusi või otsuseid, milles täpsustab määratlused artiklis III-73 ja käesolevas artiklis sätestatud keelu kohaldamiseks. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Artikkel III-76

1. Liikmesriigid hoiduvad ülemäärasest riigieelarve puudujäägist.
2. Komisjon jälgib liikmesriikide eelarveseisundit ja riigivõla kujunemist, selleks et välja selgitada tõsised vead. Eelkõige kontrollib ta eelarvedistsipliini täitmist, võttes aluseks kaks kriteeriumi:
  - a) kas kavandatud või tegeliku eelarvepuudujäägi suhe sisemajanduse kogutoodangusse ületab kontrollväärtuse, välja arvatud juhul, kui:
    - i) see suhe on oluliselt ja pidevalt langenud ning jõudnud kontrollväärtuse lähedasele tasemele;
    - ii) või kontrollväärtuse ületamine on ainult erandlik ja ajutine ning suhe on kontrollväärtuse lähedane;
  - b) kas riigivõla suhe sisemajanduse kogutoodangusse ületab kontrollväärtuse, välja arvatud juhul, kui see suhe väheneb piisavalt ning läheneb kontrollväärtusele rahuldava kiirusega.

Kontrollväärtused on esitatud protokollis ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse kohta.

3. Kui liikmesriik ei vasta ühele või kummalegi kriteeriumile, koostab komisjon ettekande. Komisjon võtab ettekandes arvesse ka seda, kas eelarvepuudujääk ületab riigi investeerimiskulutused, samuti kõiki muid asjassepuutuvaid tegureid, kaasa arvatud liikmesriigi keskmise pikkusega perioodi majandus- ja eelarveseisund.

Komisjon võib koostada ettekande ka juhul, kui ta on kriteeriumitingimuste täitmisest hoolimata seisukohal, et liikmesriigis on ülemäärase eelarvepuudujäägi tekkimise oht.

4. Majandus- ja rahanduskomitee sõnastab komisjoni ettekande kohta arvamuse.

5. Kui komisjon on arvamusel, et liikmesriigis on või võib tekkida ülemäärane eelarvepuudujääk, esitab komisjon asjassepuutuvale liikmesriigile oma arvamuse.

6. Olles kaalunud kõiki asjassepuutuva liikmesriigi võimalikke märkusi ja pärast üldhinnangut otsustab ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal, kas ülemäärane eelarvepuudujääk eksisteerib. Sellisel juhul esitab ministrite nõukogu sama korra kohaselt asjassepuutuvale liikmesriigile soovitusi niisuguse olukorra lõpetamiseks määratud tähtaja jooksul. Kui lõikest 8 ei tulene teisiti, siis kõnealuseid soovitusi ei avalikustata.

Käesoleva lõike kohaldamisel teeb ministrite nõukogu otsuse asjassepuutuva liikmesriigi esindaja häält arvesse võtmata ning kvalifitseeritud häälteenamust määratletakse ülejäänud liikmesriikide häälteenamuseks, mis esindab vähemalt kolme viiendikku nende riikide elanikkonnast.

7. Ministrite nõukogu võtab vastu komisjoni soovitusel põhjal lõigetes 8–11 osutatud Euroopa otsused ja soovitused. Ministrite nõukogu teeb otsuse asjassepuutuva liikmesriigi esindaja häält arvesse võtmata ning kvalifitseeritud häälteenamust määratletakse ülejäänud liikmesriikide häälteenamusena, mis esindab vähemalt kolme viiendikku nende riikide elanikkonnast.

8. Kui ministrite nõukogu teeb kindlaks, et kehtestatud tähtaja jooksul ei ole tema soovitustele reageeritud tõhusate meetmetega, võib ta oma soovitused avalikustada.

9. Kui liikmesriik jätkuvalt ei rakenda ministrite nõukogu soovitusi, võib ministrite nõukogu võtta vastu Euroopa otsuse, millega teatab liikmesriigile, et tal tuleb ettenähtud tähtaja piires võtta eelarvepuudujäägi vähendamiseks meetmeid, mida ministrite nõukogu peab olukorra parandamiseks vajalikuks.

Niisugusel juhul võib ministrite nõukogu nõuda, et asjassepuutuv liikmesriik esitaks ajakava kohaselt aruandeid, selleks et ta saaks jälgida selle liikmesriigi kohanemisingutusi.

10. Niikaua kui liikmesriik ei ole asunud täitma lõike 9 kohaselt vastuvõetud Euroopa otsust, võib ministrite nõukogu otsustada kohaldada või vajaduse korral karmistada üht või mitut järgmistest meetmetest:

- a) taotleda, et asjassepuutuv liikmesriik avaldaks enne võlakirjade ja väärtpaberite emissiooni lisateavet, mille sisu määrab kindlaks ministrite nõukogu;
- b) taotleda, et Euroopa Investeeringuspank vaataks läbi oma laenupoliitika asjassepuutuva riigi suhtes;
- c) taotleda, et asjassepuutuv liikmesriik annaks liidule sobiva suurusega intressivaba tagatise, kuni ülemäärane eelarvepuudujääk on ministrite nõukogu arvates korrigeeritud;
- d) määrata vajaliku suurusega trahve.

Ministrite nõukogu eesistuja teavitab vastuvõetud meetmetest Euroopa Parlamenti.

11. Ministrite nõukogu tühistab mõned või kõik lõikes 6 ja lõigetes 8–11 osutatud meetmed, kui ülemäärane eelarvepuudujääk asjassepuutuvas liikmesriigis on ministrite nõukogu arvates korrigeeritud. Kui ministrite nõukogu on soovitused eelnevalt avalikustanud, teeb ta niipea, kui lõike 8 kohaselt vastuvõetud otsus on tunnustatud kehtetuks, avalduse, et asjassepuutuvas liikmesriigis ei ole enam ülemäärast eelarvepuudujääki.

12. Artiklitega III-265 ja III-266 ettenähtud hagemisõigust ei või kasutada käesoleva artikli lõigete 1–6 või lõigete 8 ja 9 raames.

13. Käesolevas artiklis kirjeldatud menetluse kohaldamist käsitlevad täiendavad sätted on esitatud protokollis ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse kohta.

Ministrite nõukogu sätestab Euroopa seadusega asjakohased meetmed, millega nimetatud protokoll seejärel asendatakse. Ministrite nõukogu teeb otsuse ühehäälselt komisjoni ettepaneku põhjal pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendi ja Euroopa Keskpangaga.

Kui käesoleva lõike muud sätted seda ei piira, võtab ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrused ja otsused, milles sätestatakse üksikasjalikud eeskirjad ja määratlused nimetatud protokollis sätete kohaldamiseks. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

2. JAGU

RAHAPOLIITIKA

Artikkel III-77

1. Euroopa Keskpankade Süsteemi esmane eesmärk on säilitada hindade stabiilsus. Ilma et see piiraks nimetatud eesmärgi saavutamist, toetab Euroopa Keskpankade Süsteem liidu üldist majanduspoliitikat, selleks et kaasa aidata liidu eesmärkide saavutamisele, nagu need on esitatud artiklis I-3. Euroopa Keskpankade Süsteem toimib kooskõlas vabal konkurentsil põhineva avatud turumajanduse põhimõttega, soodustades ressursside efektiivset jaotumist ning järgides artiklis III-69 esitatud põhimõtteid.
2. Euroopa Keskpankade Süsteemi kaudu täidetakse järgmisi põhiülesandeid:
  - a) liidu rahapoliitika määratlemine ja elluviimine;
  - b) välisvaluutatehingute sooritamine vastavalt artiklile III-228;
  - c) liikmesriikide ametlike välisvaluutareserve hoidmine ja haldamine;
  - d) maksesüsteemide tõrgeteta toimimise edendamine.
3. Lõike 2 punkt c ei piira liikmesriikide valitsuste õigust hoida ja hallata välisvaluuta jooksvaid saldosid.
4. Euroopa Keskpangaga tuleb konsulteerida:
  - a) iga tema pädevusse kuuluva liidu õigusakti eelnõu puhul;
  - b) riikide ametiasutustel iga Euroopa Keskpanga pädevusse kuuluva õigusakti eelnõu puhul, kuid nendes piirides ja tingimustel, mis ministrite nõukogu vastavalt artikli III-79 lõikes 6 sätestatud menetlusele kindlaks määrab.

Euroopa Keskpank võib tema pädevusse kuuluvates küsimustes esitada arvamusi vastavatele liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning riikide ametiasutustele.

5. Euroopa Keskpankade Süsteem aitab kaasa krediidasutuste usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalve ning rahandussüsteemi stabiilsusega seotud pädevate asutuste poliitika tõrgeteta teostamisele.

6. Euroopa seadustega võidakse anda Euroopa Kesk pangale ülesandeid, mis käsitlevad krediidasutuste ja muude rahaasutuste, välja arvatud kindlustusseltsid, usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalvega seotud poliitikat. Sellised seadused võetakse vastu pärast konsulteerimist Euroopa Kesk pangaga.

Artikkel III-78

1. Euroopa Kesk pangal on ainuõigus anda luba euro pangatähtede emissiooniks liidu piires. Pangatähti võivad emiteerida Euroopa Kesk pank ja riikide kesk pangad. Euroopa Kesk panga ja riikide kesk pankade emiteeritud pangatähed on liidus ainsad seadusliku maksevahendi staatusega pangatähed.

2. Liikmesriigid võivad emiteerida euro münte tingimusel, et Euroopa Kesk pank on emissiooni mahu heaks kiitnud. Ministrite nõukogu võib komisjoni ettepaneku põhjal vastu võtta Euroopa määrusi, milles sätestatakse meetmed kõigi ringlusesse lastavate müntide nominaalväärtuse ja tehniliste tunnuste ühtlustamiseks, niivõrd kui see on vajalik nende tõrgeteta ringluseks liidu piires. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendi ja Euroopa Kesk pangaga.

Artikkel III-79

1. Euroopa Kesk pankade Süsteem koosneb Euroopa Kesk pangast ja riikide kesk pankadest.

2. Euroopa Kesk pank on juriidiline isik.

3. Euroopa Kesk pankade Süsteemi juhivad Euroopa Kesk panga otsuseid tegevad organid, milleks on nõukogu ja juhatus.

4. Euroopa Kesk pankade Süsteemi põhikiri on sätestatud protokollis Euroopa Kesk pankade Süsteemi ja Euroopa Kesk panga põhikirja kohta.

5. Euroopa Kesk pankade Süsteemi ja Euroopa Kesk panga põhikirja artikleid 5.1, 5.2, 5.3, 17, 18, 19.1, 22, 23, 24, 26, 32.2, 32.3, 32.4, 32.6, artikli 33.1 punkti a ja artiklit 36 võib muuta Euroopa seadustega, mis on vastu võetud:

- a) kas komisjoni ettepaneku põhjal pärast konsulteerimist Euroopa Kesk pangaga, või
- b) Euroopa Kesk panga soovitusel põhjal pärast konsulteerimist komisjoniga.

6. Ministrite nõukogu võtab vastu Euroopa määrused ja otsused, milles sätestatakse Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirja artiklites 4, 5.4, 19.2, 20, 28.1, 29.2, 30.4 ja 34.3 osutatud meetmed. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga:

- a) kas komisjoni ettepaneku põhjal pärast konsulteerimist Euroopa Keskpangaga, või
- b) Euroopa Keskpanga soovitusel põhjal pärast konsulteerimist komisjoniga.

Artikkel III-80

Kasutades volitusi ning täites ülesandeid ja kohustusi, mis on neile pandud käesoleva põhiseadusega ja Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirjaga, ei taotle ega saa Euroopa Keskpank ega ükski riigi keskpank ega ükski nende otsuseid tegeva organi liige mingeid juhiseid liidu institutsioonidelt, organitelt või asutustelt, ühegi liikmesriigi valitsuselt ega üheltki teiselt organilt. Liidu institutsioonid, organid ja asutused ning liikmesriikide valitsused kohustuvad seda põhimõtet austama ega püüa mõjutada Euroopa Keskpanga või riikide keskpankade otsuseid tegevate organite liikmeid oma ülesannete täitmisel.

Artikkel III-81

Iga liikmesriik tagab, et tema siseriiklikud õigusaktid, kaasa arvatud tema keskpanka põhikiri, on vastavuses käesoleva põhiseadusega ning Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirjaga.

Artikkel III-82

1. Euroopa Keskpankade Süsteemile antud ülesannete täitmiseks ja kooskõlas põhiseaduse sätetega ning Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirjas esitatud tingimustega võtab Euroopa Keskpank vastu:

- a) Euroopa määrusi, niivõrd kui see on vajalik ülesannete täitmiseks, mis on määratletud Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirja artikli 3.1 esimeses taandes, artiklites 19.1, 22 ja 25.2 ning juhtudel, mis esitatakse artikli III-79 lõikes 6 osutatud Euroopa määrustes ja otsustes;
  - b) Euroopa otsuseid, mis on vajalikud Euroopa Keskpankade Süsteemile põhiseaduse ning Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirjaga antud ülesannete täitmiseks;
  - c) soovitusi ja arvamusi.
2. Euroopa Keskpank võib otsustada oma otsused, soovitused ja arvamused avaldada.

3. Neis piirides ja tingimustel, mida ministrite nõukogu artikli III-79 lõikes 6 sätestatud menetluse kohaselt vastuvõetud Euroopa määrustes kindlaks määrab, on Euroopa Keskpangal õigus määrata ettevõtjatele Euroopa Keskpanga Euroopa määrustest ja otsustest tulenevate kohustuste täitmata jätmise eest trahve või perioodilisi sunnirahasid.

Artikkel III-83

Ilma et see piiraks Euroopa Keskpanga volitusi, kehtestatakse Euroopa seaduse või raamseadusega vajalikud meetmed euro kasutamiseks liikmesriikide ühisrahana. Selline seadus või raamseadus võetakse vastu pärast konsulteerimist Euroopa Keskpangaga.

3. JAGU

INSTITUTSIOONILISED SÄTTED

Artikkel III-84

1. Euroopa Keskpanka nõukogu koosneb Euroopa Keskpanka juhatuse liikmetest ja riikide keskpankade juhatajatest, kohaldamata artiklis III-91 osutatud erandit.
2. a) Juhatusse kuulub president, asepresident ja neli muud liiget.
b) President, asepresident ja juhatuse ülejäänud liikmed nimetatakse raha- või pangandusküsimustes tunnustatud ja vastavate erialaste kogemustega isikute hulgast liikmesriikide valitsuste ühisel kokkuleppel riigipeade ja valitsusjuhtide tasandil ning ministrite nõukogu soovitusel, kes on eelnevalt konsulteerinud Euroopa Parlamendi ja Euroopa Keskpanka nõukoguga.

Nende ametiaeg on kaheksa aastat ja neid ei saa ametisse tagasi nimetada.

Juhatuses liikmeks võib olla ainult liikmesriigi kodanik.

Artikkel III-85

1. Ministrite nõukogu eesistuja ja üks komisjoni liige võivad Euroopa Keskpanka nõukogu istungitest osa võtta ilma hääleõiguseta.

Ministrite nõukogu eesistuja võib Euroopa Keskpanka nõukogule esitada arutamiseks ettepanekuid.

2. Euroopa Keskpanka president kutsutakse osa võtma ministrite nõukogu istungitest, kui see arutab Euroopa Keskpankade Süsteemi eesmärkide ja ülesannetega seotud küsimusi.

3. Euroopa Keskpank saadab Euroopa Parlamendile, ministrite nõukogule ja komisjonile ning samuti Euroopa Ülemkogule iga-aastase Euroopa Keskpankade Süsteemi eelmise ja jooksva aasta tegevust ning rahapoliitikat käsitleva aruande. Euroopa Keskpanka president esitab selle aruande ministrite nõukogule ja Euroopa Parlamendile, kes võib aruande alusel korraldada üldise arutelu.

Euroopa Keskpanka presidenti või teisi Euroopa Keskpanka juhatuse liikmeid võivad Euroopa Parlamendi taotlusel või nende eneste algatusel ära kuulata Euroopa Parlamendi pädevad komiteed.

Artikkel III-86

1. Selleks et edendada liikmesriikide poliitika kooskõlastamist siseturu toimimiseks vajalikul määral, luuakse käesolevaga majandus- ja rahanduskomitee.
2. Komiteel on järgmised ülesanded:
  - a) ministrite nõukogu või komisjoni taotlusel või omal algatusel esitada neile institutsioonidele arvamusi;
  - b) jälgida liikmesriikide ja liidu majanduslikku ja finantsolukorda ning esitada nende kohta ministrite nõukogule ja komisjonile korrapäraselt ettekandeid, eelkõige seoses finantsuhetega kolmandate riikide ja rahvusvaheliste institutsioonidega;
  - c) ilma et see piiraks artikli III-247 kohaldamist, aidata ette valmistada ministrite nõukogu tööd, millele on viidatud artiklis III-48, artikli III-71 lõigetes 2, 3, 4 ja 6, artiklites III-72, III-74, III-75, III-76, artikli III-77 lõikes 6, artikli III-78 lõikes 2, artikli III-79 lõigetes 5 ja 6, artiklites III-83 ja III-90, artikli III-92 lõigetes 2 ja 3, artiklis III-95, artikli III-96 lõigetes 2 ja 3, artiklites III-224 ja III-228, ning täita muid ministrite nõukogult saadud nõuandvaid ja ettevalmistavaid ülesandeid;
  - d) tutvuda vähemalt kord aastas kapitali liikumise ja maksete vabaduse olukorraga, mis tuleneb põhiseaduse ja liidu õigusaktide rakendamisest; see tutvumine hõlmab kõiki kapitali liikumise ja maksetega seotud meetmeid; komitee esitab komisjonile ja ministrite nõukogule tutvumise tulemuste kohta aruande.

Liikmesriigid, komisjon ja Euroopa Keskpank määravad igaüks mitte rohkem kui kaks komitee liiget.

3. Ministrite nõukogu võtab komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa otsuse, millega kehtestab üksikasjalikud sätted majandus- ja rahanduskomitee koosseisu kohta. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Keskpanga ja komiteega. Ministrite nõukogu eesistuja informeerib sellest otsusest Euroopa Parlamenti.

4. Lisaks lõikes 2 seatud ülesannetele jälgib komitee, kuni on liikmesriike, mille suhtes on kehtestatud artiklis III-91 märgitud erand, nende liikmesriikide rahaturu olukorda ja finantsolukorda ning üldist maksesüsteemi ning esitab selle kohta ministrite nõukogule ja komisjonile korrapäraselt ettekandeid.

Artikkel III-87

Küsimustes, mida hõlmavad artikli III-71 lõige 4, artikkel III-76, välja arvatud lõige 13, artiklid III-83, III-90, III-91, artikli III-92 lõige 3 ja artikkel III-228, võib ministrite nõukogu või liikmesriik taotleda komisjoni soovitusel või ettepanekul, nagu vastaval juhul asjakohane. Komisjon vaatab taotluse läbi ja esitab viivitamata ministrite nõukogule oma järeldused.

3A. JAGU

ERISÄTTED EUROALASSE KUULUVATE LIIKMESRIIKIDE KOHTA

Artikkel III-88

1. Majandus- ja rahaliidu laitmatu toimimise tagamiseks ning kooskõlas põhiseaduse asjakohaste sätetega võetakse euroalasse kuuluvate liikmesriikide suhtes meetmed, millega:
  - a) tugevdatakse kõnealuste liikmesriikide eelarvedistsipliini kooskõlastamist ja järelevalvet selle üle;
  - b) kehtestatakse kõnealuste liikmesriikide tarvis majanduspoliitilised suunised, tagades nende ühilduvuse kogu liidu suhtes vastuvõetud suunistega ja järelevalve nende täitmise üle.
2. Lõikes 1 sätestatud meetmete vastuvõtmisel hääletavad ainult euroalasse kuuluvaid liikmesriike esindavad ministrite nõukogu liikmed. Kvalifitseeritud häälteenamust määratletakse euroalasse kuuluvate liikmesriikide esindajate häälteenamuseks, mis esindab vähemalt kolme viiendikku nende elanikkonnast. Ühehäälsust nõudvate õigusaktide puhul on nõutav nende ministrite nõukogu liikmete ühehäälsus.

Artikkel III-89

Euroalasse kuuluvate liikmesriikide ministrite kohtumiste kord sätestatakse protokollis eurorühma kohta.

Artikkel III-90

1. Euro koha kindlustamiseks rahvusvahelises valuutasüsteemis võtab ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal ja pärast konsulteerimist Euroopa Keskpangaga vastu Euroopa otsuse, millega kehtestatakse ühised seisukohad majandus- ja rahaliidule erilist huvi pakkuvates küsimustes, mida järgitakse pädevates rahvusvahelistes finantsasutustes ja konverentsidel.
2. Lõikes 1 sätestatud meetmete vastuvõtmisel hääletavad ainult euroalasse kuuluvaid liikmesriike esindavad ministrite nõukogu liikmed. Kvalifitseeritud häälteenamust määratletakse euroalasse kuuluvate liikmesriikide esindajate häälteenamuseks, mis esindab vähemalt kolme viiendikku nende elanikkonnast. Ühehäälsust nõudvate õigusaktide puhul on nõutav nende ministrite nõukogu liikmete ühehäälsus.
3. Ministrite nõukogu võib komisjoni ettepaneku põhjal vastu võtta asjakohaseid meetmeid ühtse esindamise tagamiseks rahvusvahelistes finantsasutustes ja konverentsidel. Kohaldatakse lõigete 1 ja 2 menetlussätteid.

4. JAGU

ÜLEMINEKUSÄTTED

Artikkel III-91

1. Liikmesriikidele, kes ministrite nõukogu otsuse kohaselt ei täida euro kasutuselevõtmiseks vajalikke tingimusi, viidatakse edaspidi kui “liikmesriikidele, kelle suhtes on kehtestatud erand”.
2. Nimetatud liikmesriikide suhtes ei kohaldata põhiseaduse järgmisi sätteid:
  - a) euroala üldiselt puudutavate majanduspoliitika üldsuuniste vastuvõtmine (artikli III-71 lõige 2);
  - b) sunnivahendid ülemääraste eelarvepuudujääkide likvideerimiseks (artikli III-76 lõiked 9 ja 10);
  - c) Euroopa Keskpankade Süsteemi eesmärgid ja ülesanded (artikli III-77 lõiked 1, 2, 3 ja 5);
  - d) euro emiteerimine (artikkel III-78);
  - e) Euroopa Keskpanka õigusaktid (artikkel III-82);
  - f) euro kasutamist reguleerivad meetmed (artikkel III-83);
  - g) valuutakokkulepped ja muud vahetuskursipoliitikaga seotud meetmed (artikkel III-228);
  - h) Euroopa keskpanga juhatuse liikmete nimetamine (artikli III-84 lõike 2 punkt b).

Eespool osutatud artiklites tähendavad „liikmesriigid” seega liikmesriike, kelle suhtes ei ole kehtestatud erandit.

3. Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanka põhikirja IX peatüki kohaselt ei ole liikmesriikidel, kelle suhtes on kehtestatud erand, ja nende keskpankadel õigusi ega kohustusi Euroopa Keskpankade Süsteemi raames.
4. Nende ministrite nõukogu liikmete hääleõigus, kes esindavad liikmesriike, kelle suhtes on kehtestatud erand, peatatakse siis, kui ministrite nõukogu võtab vastu meetmeid, millele on osutatud lõikes 2 loetletud artiklites. Kvalifitseeritud häälteenamust määratletakse nende liikmesriikide esindajate häälteenamusena, kelle suhtes ei ole kehtestatud erandit, ja see peab esindama vähemalt kolme viiendikku nende elanikkonnast. Igasuguse ühehäälsust nõudva õigusakti puhul on nõutav nende liikmesriikide ühehäälsus.

Artikkel III-92

1. Vähemalt kord iga kahe aasta jooksul või mõne liikmesriigi taotlusel, kelle suhtes on kehtestatud erand, annavad komisjon ja Euroopa Keskpank ministrite nõukogule aru edusammudest, mida majandus- ja rahaliidu loomisega seotud kohustuste täitmisel on saavutanud liikmesriigid, mille suhtes on kehtestatud erand. Nendes aruannetes vaadeldakse iga liikmesriigi siseriiklike õigusaktide, sealhulgas tema keskpanga põhikirja ühtivust artiklitega III-80 ja III-81 ning Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirjaga. Samuti vaadeldakse aruannetes, kas on saavutatud püsiva vastastikuse lähenemise kõrge tase, analüüsides selleks, millisel määral on liikmesriik täitnud järgmisi kriteeriume:

- a) hindade stabiilsuse kõrge taseme saavutamine; see nähtub inflatsioonimäärast, mis on hindade stabiilsuse mõttes lähedane kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi omale;
- b) riigi rahanduse stabiilsus; see nähtub niisuguse eelarveseisundi saavutamisest, kus puudub eelarvepuudujääk, mis artikli III-76 lõike 6 kohaselt on ülemäärane;
- c) kinnipidamine vahetuskursimehhanismiga ettenähtud normaalsetest kõikumispiiridest vähemalt kahe aasta jooksul, devalveerimata oma vääringut euro suhtes;
- d) liikmesriigi poolt, mille suhtes on kehtestatud erand, saavutatud vastastikuse lähenemise ja vahetuskursimehhanismis osalemise püsikindlus, mis peegeldub tema pikaajaliste intressimäärade tasemes.

Käesolevas lõikes märgitud nelja kriteeriumi ning vastavaid perioode, mille jooksul neid kriteeriume tuleb arvesse võtta, käsitletakse põhjalikumalt protokollis lähenemiskriteeriumide kohta. Komisjoni ja Euroopa Keskpanga aruannetes võetakse arvesse ka turgude integratsiooni tulemusi, jooksvate maksebilansside seisundit ja arengut ning ühiku tööjõukulude arengu ja muude hinnaindeksite uuringuid.

2. Pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga ja pärast arutelu Euroopa Ülemkogus võtab ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa otsuse selle kohta, millised liikmesriigid, mille suhtes on kehtestatud erand, täidavad vajalikke tingimusi lõikes 1 esitatud kriteeriumide alusel, ja tühistab asjassepuutuvatele liikmesriikidele kehtestatud erandid.

3. Kui vastavalt lõikes 2 sätestatud menetlusele on otsustatud erand tühistada, siis võtab neid liikmesriike, mille suhtes ei ole kehtestatud erandit, ja asjassepuutuvat liikmesriiki esindavate liikmete ühehäälsuse põhimõttel toimiv ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrused või otsused, millega fikseerib lõpliku kursi, mille alusel euro hakkab asendama asjassepuutuva liikmesriigi valuutat, ja sätestab muud meetmed, mis on vajalikud euro kui ühisraha kasutuselevõtmiseks asjassepuutuvast riigist. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Keskpannaga.

Artikkel III-93

1. Kuni on liikmesriike, kelle suhtes on kehtestatud erand, ning ilma et see piiraks artikli III-79 lõike 3 kohaldamist, moodustatakse Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirja artiklis 45 märgitud Euroopa Keskpanga üldnõukogu kui kolmas Euroopa Keskpanga otsuseid tegev organ.

2. Kuni on liikmesriike, kelle suhtes on kehtestatud erand, astub Euroopa Keskpank nende liikmesriikide suhtes järgmisi samme:

- a) tugevdab koostööd riikide keskpankade vahel;
- b) tugevdab liikmesriikide rahapoliitika koordineerimist, et tagada hindade stabiilsus;
- c) jälgib vahetuskursimehhanismi toimimist;
- d) peab konsultatsioone küsimustes, mis kuuluvad riikide keskpankade pädevusse ning mõjutavad rahaasutuste ja -turgude stabiilsust;
- e) täidab Euroopa Valuutakoostöö Fondi endisi ülesandeid, mille varem oli üle võtnud Euroopa Rahainstituut.

Artikkel III-94

Iga liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, käsitleb oma vahetuskursipoliitikat kui ühise huvi küsimust. Seda tehes võtavad liikmesriigid arvesse vahetuskursimehhanismi raames toimunud koostöös omandatud kogemused.

Artikkel III-95

1. Kui liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, on raskustes või teda ähvardab tõsine oht sattuda raskustesse seoses maksebilansiga kas maksebilansi üldise tasakaalustamatuse tõttu või tema käsutuses oleva valuuta tõttu, eriti kui sellised raskused võivad ohustada siseturu toimimist või ühise kaubanduspoliitika järkjärgulist rakendamist, uurib komisjon viivitamata kõnealuse riigi olukorda ning abinõusid, mida see riik kõigi tema käsutuses olevate vahenditega on kasutusele võtnud või võib kasutusele võtta kooskõlas põhiseaduse sätetega. Komisjon teatab, missuguseid meetmeid ta asjasepuutuval riigil soovib vastu võtta.

Kui meetmed, mille on võtnud liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, ja komisjoni soovitatud abinõud osutuvad ebapiisavaks tekkinud või tekkida ähvardavatest raskustest ülesaamiseks, soovib komisjon, olles eelnevalt konsulteerinud majandus- ja rahanduskomiteega, ministrite nõukogule vastastikuse abi andmist ning selleks kohaseid meetodeid.

Komisjon teavitab ministrite nõukogu regulaarselt olukorrast ja selle arengust.

2. Ministrite nõukogu annab nimetatud vastastikust abi; ministrite nõukogu võtab vastu Euroopa määrused või otsused niisuguse abi tingimuste ja üksikasjade sätestamiseks. Abi vormid võivad olla järgmised:

- a) kooskõlastatud tegevus mis tahes muu rahvusvahelise organisatsiooniga, mille poole liikmesriigid, mille suhtes on kehtestatud erand, võivad pöörduda;
- b) meetmed, mis on vajalikud kaubavahetuse häirete vältimiseks, kui raskustes olev liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, säilitab või taaskehtestab koguselised piirangud kolmandate riikide suhtes;
- c) piiratud krediitide võimaldamine teiste liikmesriikide poolt nende nõusolekul.

3. Kui ministrite nõukogu ei anna komisjoni poolt soovitatud vastastikust abi või kui antud vastastikusest abist ja kasutuselevõetud meetmetest ei piisa, annab komisjon raskustes olevale riigile loa võtta kaitsemeetmeid, mille tingimused ja üksikasjad määrab komisjon.

Ministrite nõukogu võib niisuguse loa tühistada ning niisuguseid tingimusi ja üksikasju muuta.

Artikkel III-96

1. Kui tekib ootamatu maksebilansi kriis ega võeta viivitamata vastu artikli III-95 lõikes 2 märgitud õigusakti, võib asjassepuutuv liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, ettevaatusabinõuna võtta vajalikud kaitsemeetmed. Niisugused meetmed võivad põhjustada siseturu toimimises võimalikult väikesi häireid ega tohi olla ulatuslikumad, kui on hädavajalik ootamatult tekkinud raskustest ülesaamiseks.

2. Komisjoni ja teisi liikmesriike informeeritakse niisugustest kaitsemeetmetest hiljemalt nende jõustumisel. Komisjon võib ministrite nõukogule soovitada vastastikuse abi andmist artikli III-95 alusel.

3. Pärast seda, kui komisjon on esitanud arvamuse ja konsulteeritud majandus- ja rahanduskomiteega, võib ministrite nõukogu võtta vastu otsuse, et asjassepuutuval riigil tuleb eespool märgitud kaitsemeetmed muuta, peatada või tühistada.

III PEATÜKK

POLIITIKA MUUDES VALDKONDADES

1. JAGU

TÖÖHÕIVE

Artikkel III-97

Liit ja liikmesriigid püüavad käesoleva jao kohaselt välja arendada kooskõlastatud tööhõivestrategiat, eelkõige edendada kvalifitseeritud, koolitatud ja kohanemisvõimelist tööjõudu ning majanduslikele muudatustele reageerivaid tööturges, pidades silmas artiklis I-3 määratletud eesmärkide saavutamist.

Artikkel III-98

1. Liikmesriigid aitavad oma tööhõivepoliitikaga kaasa artiklis III-97 osutatud eesmärkide saavutamisele viisil, mis on kooskõlas artikli III-71 lõike 2 kohaselt vastuvõetud liikmesriikide ja liidu majanduspoliitika üldsuunistega.
2. Võttes arvesse riikide tööturu osapoolte kohustustega seotud tavaid, käsitlevad liikmesriigid tööhõive edendamist üldist huvi pakkuva probleemina ja kooskõlastavad ministrite nõukogus oma sellealased meetmed vastavalt artiklile III-100.

Artikkel III-99

1. Liit aitab kaasa kõrge tööhõivetaseme saavutamisele, soodustades koostööd liikmesriikide vahel ning toetades ja vajaduse korral täiendades nende meetmeid. Seejuures respektieritakse liikmesriikide pädevust.
2. Liidu poliitika ja meetmete sõnastamisel ning rakendamisel võetakse arvesse eesmärki saavutada kõrge tööhõivetase.

Artikkel III-100

1. Euroopa Ülemkogu arutab igal aastal tööhõive olukorda liidus ja teeb selle kohta järeltusi ministrite nõukogu ja komisjoni ühise aastaaruande põhjal.

2. Euroopa Ülemkogu järeldest lähtudes võtab ministrite nõukogu igal aastal komisjoni ettepaneku põhjal vastu suunised, mida liikmesriigid oma tööhõivepoliitikas arvesse võtavad. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendi, regioonide komitee, majandus- ja sotsiaalkomitee ning tööhõivekomiteega.

Need suunised on kooskõlas artikli III-71 lõike 2 kohaselt vastuvõetud üldsuunistega.

3. Iga liikmesriik esitab ministrite nõukogule ja komisjonile aastaaruande põhimeetmete kohta, mis võetakse tema tööhõivepoliitika rakendamiseks vastavalt lõikes 2 osutatud tööhõivesuunistele.

4. Lõikes 3 osutatud aruannete põhjal ja olles ära kuulunud tööhõivekomitee arvamuse, kontrollib ministrite nõukogu igal aastal liikmesriikide tööhõivepoliitika elluviimist vastavalt tööhõivesuunistele. Ministrite nõukogu võib komisjoni soovitusel võtta vastu ja anda liikmesriikidele soovitusi.

5. Kontrollimise tulemuste põhjal teevad ministrite nõukogu ja komisjon tööhõive olukorrast liidus ja tööhõivesuuniste rakendamisest ühise aastaaruande Euroopa Ülemkogule.

Artikkel III-101

Euroopa seaduste või raamseadustega võib võtta stimuleerivaid meetmeid, mis on kavandatud liikmesriikidevahelise koostöö soodustamiseks ning nende tööhõivealase tegevuse toetamiseks algatuste abil, mille eesmärk on teabe ja parimate tavade vahetuse arendamine, võrdleva analüüsi ja nõuannete pakkumine, samuti uudse lähenemise soodustamine ja kogemustele hinnangu andmine, eriti kasutades katseprojekte. Seadused või raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Need Euroopa seadused või raamseadused ei hõlma liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist.

Artikkel III-102

Ministrite nõukogu võtab lihthälteenamusega vastu Euroopa otsuse, millega asutatakse nõuandev tööhõivekomitee, et edendada liikmesriikide tööhõive- ja tööturupoliitika kooskõlastamist. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Komitee ülesanded on:

a) jälgida tööhõive olukorda ja tööhõivepoliitikat liikmesriikides ja liidus;

- b) sõnastada arvamusi ministrite nõukogu või komisjoni palvel või omal algatusel, ilma et see piiraks artikli III-247 kohaldamist, ja aidata kaasa artiklis III-100 osutatud ministrite nõukogu menetluste ettevalmistamisele.

Oma ülesannet täites konsulteerib komitee tööturu osapooltega.

Iga liikmesriik ja komisjon nimetavad komiteesse kaks liiget.

2. JAGU

SOTSIAALPOLIITIKA

Artikkel III-103

Pidades silmas sotsiaalseid põhiõigusi, nagu need on määratletud 18. oktoobril 1961 Torinos allakirjutatud Euroopa sotsiaalhartas ja ühenduse 1989. aasta hartas töötajate sotsiaalsete põhiõiguste kohta, võtavad liit ja liikmesriigid oma eesmärgiks tööhõive edendamise ning parandatud elamis- ja töötingimused, et võimaldada nende ühtlustamist samal ajal jätkuva parandamisega, piisava sotsiaalkaitse, tööturu osapoolte dialoogi, inimressursside arendamise, pidades silmas püsivat kõrget tööhõivet, ja tööturult väljatõrjumise tõkestamise.

Sel eesmärgil rakendavad liit ja liikmesriigid meetmeid, mis võtavad arvesse riigiti kehtivate tavade mitmekesisust, eriti lepinguliste suhete vallas, ja vajadust säilitada liidu majanduse konkurentsivõime.

Nad usuvad, et niisugune areng ei tulene ainult siseturu toimimisest, mis soodustab sotsiaalsüsteemide ühtlustamist, vaid ka käesoleva põhiseadusega sätestatud menetlustest ning õigus- ja haldusnormide ühtlustamisest.

Artikkel III-104

1. Pidades silmas artiklis III-103 seatud eesmärkide saavutamist, toetab ja täiendab liit liikmesriikide meetmeid järgmistes valdkondades:

- a) eelkõige töökeskkonna parandamine, et kaitsta töötajate tervist ja turvalisust;
- b) töötingimused;
- c) töötajate sotsiaalkindlustus ja sotsiaalkaitse;
- d) töötajate kaitse, kui nende tööleping lõpetatakse;
- e) töötajate teavitamine ja ärakuulamine;
- f) töötajate ja tööandjate huvide esindamine ja kollektiivne kaitse, sealhulgas töötajate osavõtt ettevõtte juhtimisest, kui lõikes 6 ei ole sätestatud teisiti;
- g) seaduslikult liidu territooriumil elavate kolmandate riikide kodanike tööhõive tingimused;

- h) tööturult väljatõrjutud isikute integreerimine, ilma et see piiraks artikli III-183 kohaldamist;
- i) meeste ja naiste võrdõiguslikkus seoses nende võimalustega tööturul ja kohtlemisega tööl;
- j) võitlemine sotsiaalse tõrjutusega;
- k) sotsiaalkaitse süsteemide ajakohastamine, ilma et see piiraks punkti c kohaldamist.

2. Sel eesmärgil:

- a) võidakse Euroopa seaduste või raamseadustega võtta meetmeid, mis on kavandatud liikmesriikidevahelise koostöö ergutamiseks algatuste abil, mille eesmärk on teadmiste täiendamine, teabe ja parimate tavade vahetuse arendamine, uudse lähenemise soodustamine ja kogemustele hinnangu andmine, ilma et see tingiks liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist;
- b) võidakse lõike 1 punktides a kuni i osutatud valdkondades Euroopa raamseadustega vastu võtta miinimumnõuded järkjärguliseks rakendamiseks, arvestades igas liikmesriigis kehtivaid tingimusi ja tehnilisi eeskirju. Nendes Euroopa raamseadustes hoidutakse haldus-, finants- ja õiguslike piirangute kehtestamisest viisil, mis pidurdaks väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete loomist ja arengut.

Kõigil juhtudel võetakse sellised Euroopa seadused või raamseadused vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

3. Erandina lõikest 2 võtab ministrite nõukogu lõike 1 punktides c, d, f ja g osutatud valdkondades ühehäälselt vastu Euroopa seadused või raamseadused pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendi, regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Ministrite nõukogu võib komisjoni ettepaneku põhjal võtta vastu Euroopa otsuse, millega teeb lõike 1 punktide d, f ja g suhtes kohaldatavaks tavamenetluse. Ministrite nõukogu teeb otsuse ühehäälselt pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

4. Liikmesriik võib tööturu osapooltele nende ühise taotluse korral usaldada lõike 2 kohaselt vastuvõetud Euroopa raamseaduste rakendamise.

Sellisel juhul tagab liikmesriik, et hiljemalt selleks ajaks, mil Euroopa raamseadus peab olema üle võetud, on tööturu osapooled kokkuleppel kehtestanud vajalikud meetmed, kusjuures asjaomane liikmesriik peab astuma kõik vajalikud sammud, mis võimaldavad tal igal ajal tagada selle raamseadusega ettenähtud tulemusi.

5. Käesoleva artikli alusel vastuvõetud Euroopa seadused ja raamseadused:

- a) ei mõjuta liikmesriikide õigust määratleda oma sotsiaalkindlustussüsteemide aluspõhimõtteid ega või oluliselt mõjutada nende finantstasakaalu;

- b) ei takista liikmesriike säilitamast või kehtestamast rangemaid kaitsemeetmeid, mis on kooskõlas käesoleva põhiseadusega.
6. Käesoleva artikli sätteid ei kohaldata tasustamise, ühinemisõiguse, streigiõiguse ega töösuluõiguse suhtes.

Artikkel III-105

1. Komisjoni ülesandeks on edendada tööturu osapooltega konsulteerimist liidu tasandil ja ta võtab kõik asjakohased meetmed nende dialoogi hõlbustamiseks, tagades osapooltele tasakaalustatud toetuse.
2. Sel eesmärgil konsulteerib komisjon enne sotsiaalpoliitiliste ettepanekute tegemist tööturu osapooltega liidu meetmete võimaliku suuna üle.
3. Kui komisjon peab pärast sellist konsulteerimist liidu meetmeid soovitavaks, konsulteerib ta tööturu osapooltega kavandatava ettepaneku sisu üle. Tööturu osapooled edastavad komisjonile arvamuse või vajaduse korral soovitusi.
4. Niisuguse konsultatsiooni korral võivad tööturu osapooled teatada komisjonile oma soovist algatada artiklis III-106 sätestatud menetlus. Menetluse kestus ei ületa üheksat kuud, kui asjaomased tööturu osapooled koos komisjoniga ei otsusta ühiselt seda pikendada.

Artikkel III-106

1. Kui tööturu osapooled soovivad, võib nendevaheline dialoog liidu tasandil tuua kaasa lepingusuhted, sealhulgas kokkulepete sõlmimise.
2. Liidu tasandil sõlmitud kokkuleppeid rakendatakse tööturu osapoolte ja liikmesriikide kehtivate menetluste või tavade kohaselt, artiklis III-104 käsitletud küsimustes aga allakirjutanute ühisel taotlusel ministrite nõukogu Euroopa määruste või otsustega komisjoni ettepaneku põhjal. Neist teavitatakse Euroopa Parlamenti.

Kui kõnealuses kokkuleppes on üks või mitu sätet, mis käsitlevad valdkondi, mille puhul on artikli III-104 lõike 3 kohaselt nõutav ühehäälsus, teeb ministrite nõukogu otsuse ühehäälselt.

Artikkel III-107

Pidades silmas artikli III-103 eesmärkide saavutamist ja ilma et see piiraks põhiseaduse teiste sätete kohaldamist, edendab komisjon liikmesriikide koostööd ja hõlbustab nende meetmete kooskõlastamist kõigis käesoleva jaoga hõlmatud sotsiaalpoliitika valdkondades, eriti küsimustes, mis käsitlevad:

- a) tööhõivet;
- b) tööõigust ja töötingimusi;
- c) põhi- ja täienduskutseõpet;
- d) sotsiaalkindlustust;
- e) tööõnnetuste ja kutsehaiguste vältimist;
- f) tööhügieeni;
- g) ühinemisõigust ning tööandjate ja töötajate vahelisi kollektiivlääbirääkimisi.

Selle nimel tegutseb komisjon tihedas kontaktis liikmesriikidega, tehes uuringuid, esitades arvamusi ja korraldades konsultatsioone nii riigi tasandil tekkivates kui ka rahvusvaheliste organisatsioonidega seotud küsimustes, eelkõige tehes algatusi, mille eesmärk on kehtestada suuniseid ja näitajaid, korraldada kogemuste vahetamist, valmistada ette korrapäraseks järelevalveks ja hindamiseks vajalikke tegureid. Nendest teavitatakse täielikult Euroopa Parlamenti.

Enne käesolevas artiklis ettenähtud arvamuste esitamist konsulteerib komisjon majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Artikkel III-108

1. Iga liikmesriik tagab meestele ja naistele võrdse või võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtte rakendamise.
2. Käesolevas artiklis mõistetakse tasu all harilikku põhi- või miinimumpalka või mõnda muud tasumoodust kas rahas või loonusena, mida töötaja tööandjalt oma töö eest otseselt või kaudselt saab.

Võrdne tasu ilma soolise diskrimineerimiseta tähendab, et:

- a) ühe ja sama tükitööna tehtava töö eest arvestatakse tasu ühe ja sama mõõtühiku alusel;
- b) ajatöö eest ühel ja samal töökohal on ühesugune tasu.

3. Euroopa seaduste või raamseadustega kehtestatakse meetmed, et tagada meeste ja naiste võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise põhimõtte, sealhulgas võrdse või võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtte kohaldamine tööhõive ja elukutse küsimustes. Seadused või raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega.

4. Pidades silmas meeste ja naiste täieliku ja tegeliku võrdõiguslikkuse tagamist töösajus, ei takista võrdse kohtlemise põhimõte ühtki liikmesriiki säilitamast või võtmast meetmeid, mis sätestavad erilised eelised, et hõlbustada alaesindatud sool tegutsemist oma kutsealal ja ära hoida või heastada halvemusi tööalases karjääris.

Artikkel III-109

Liikmesriigid püüavad säilitada olemasolevat võrdväarsust tasustatavate puhkuste süsteemides.

Artikkel III-110

Komisjon koostab igal aastal aruande artiklis III-103 sätestatud eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude ja liidu demograafilise olukorra kohta. Selle aruande edastab ta Euroopa Parlamendile, ministrite nõukogule ning majandus- ja sotsiaalkomiteele.

Artikkel III-111

Ministrite nõukogu võtab lihthäälteenamusega vastu Euroopa otsuse nõuandva sotsiaalkaitsekomitee asutamiseks liikmesriikide ja komisjoni vahelise koostöö edendamiseks sotsiaalkaitsepoliitika alal. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Komitee ülesanded on:

- a) jälgida sotsiaalset olukorda ja sotsiaalkaitsepoliitika arengut liikmesriikides ja liidus;
- b) hõlbustada liikmesriikide omavahelist ning liikmesriikide ja komisjoni vahelist teabe-, kogemuste- ja heade tavade vahetust;
- c) ilma et see piiraks artikli III-247 kohaldamist, koostada aruandeid, sõnastada arvamusi või teha muud tööd oma pädevuse valdkonnas ministrite nõukogu või komisjoni taotlusel või omal algatusel.

Oma ülesandeid täites loob komitee vajalikud kontaktid tööturu osapooltega.

Iga liikmesriik ja komisjon nimetavad komiteesse kaks liiget.

Artikkel III-112

Komisjon lülitab oma Euroopa Parlamendile esitatavasse aastaaruandesse eraldi peatüki sotsiaalse arengu kohta liidu piires.

Euroopa Parlament võib taotleda, et komisjon koostaks aruandeid sotsiaaloludega seotud eri probleemide kohta.

1. alajagu

Euroopa Sotsiaalfond

Artikkel III-113

Et parandada töötajate tööhõivevõimalusi siseturul ja aidata niiviisi kaasa elatustaseme tõusule, luuakse käesolevaga Euroopa Sotsiaalfond; selle eesmärk on kergendada töötajate rakendamist ja suurendada nende geograafilist ja ametialast liikuvust liidu piires ning soodustada nende kohanemist tööstuse ja tootmissüsteemide muutumisega, seda eelkõige kutseõppe ja ümberõppe kaudu.

Artikkel III-114

Fondi haldab komisjon.

Selle ülesande täitmisel abistab komisjoni komitee, mida juhib komisjoni liige ja mis koosneb liikmesriikide, ametiühingute ja tööandjate organisatsioonide esindajatest.

Artikkel III-115

Euroopa Sotsiaalfondiga seotud rakendusmeetmed kehtestatakse Euroopa seadustega. Need seadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

3. JAGU

MAJANDUSLIK, SOTSIAALNE JA TERRITORIAALNE ÜHTEKUULUVUS

Artikkel III-116

Selleks et edendada oma igakülgset harmoonilist arengut, töötab liit välja ja rakendab meetmeid majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse tugevdamiseks.

Liit taotleb eelkõige eri piirkondade arengutaseme ühtlustamist ning mahajäämuse vähendamist kõige ebasoodsamates piirkondades ja saartel, sealhulgas maapiirkondades.

Artikkel III-117

Liikmesriigid teostavad ja koordineerivad oma majanduspoliitikat niisugusel viisil, et saavutada ka artiklis III-116 seatud eesmärgid. Liidu poliitika ja meetmete kavandamisel ja rakendamisel ning siseturu rajamisel võetakse arvesse neid eesmärke ning aidatakse kaasa nende saavutamisele. Liit toetab nende eesmärkide saavutamist struktuurifondide (Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi arendusosakond; Euroopa Sotsiaalfond; Euroopa Regionaalarengu Fond), Euroopa Investeeringuspanga ja teiste olemasolevate rahastamisvahendite kaudu võetavate meetmetega.

Komisjon esitab Euroopa Parlamendile, ministrite nõukogule, regioonide komiteele ning majandus- ja sotsiaalkomiteele iga kolme aasta järel ettekande edusammude kohta, mida on tehtud majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse saavutamisel, ning selle kohta, kuidas sellele on kaasa aidanud mitmesugused käesolevas artiklis sätestatud abinõud. Vajaduse korral lisatakse ettekandele asjakohased ettepanekud.

Euroopa seaduste või raamseadustega võidakse kehtestada vajalikud fondidevälised eriomased meetmed, ilma et see piiraks liidu muu poliitika raames otsustatud abinõude kohaldamist. Seadused ja raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Artikkel III-118

Euroopa Regionaalarengu Fond on mõeldud selleks, et olla abiks põhiliste piirkondlike ebavõrdsuste korvamisel liidu piires, võttes osa arengus mahajäävate piirkondade arengulisest ja struktuurilisest kohandamisest ning taandarenguga tööstuspiirkondade ümberkorraldamisest.

Artikkel III-119

Ilma et see piiraks artikli III-120 kohaldamist, määratakse Euroopa seadustega kindlaks struktuurifondide ülesanded, esmatahtsad eesmärgid ja ülesehitus – mis võib hõlmata fondide rühmitamist – ning nende suhtes kohaldatavad üldeeskirjad ja sätted, mis on vajalikud nende efektiivsuse tagamiseks ning fondide koordineerimiseks üksteisega ja muude olemasolevate rahastamisvahenditega.

Euroopa seadusega asutatud Ühtekuuluvusfond annab rahalist abi keskkonnaprojektidele ning üleeuroopaliste võrkude projektidele transpordi infrastruktuuri valdkonnas.

Kõigil juhtudel võetakse Euroopa seadused vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega. Ministrite nõukogu teeb kuni 1. jaanuarini 2007 otsused ühehäälselt.

Artikkel III-120

Euroopa Regionaalarengu Fondi käsitlevad rakendusotsused kehtestatakse Euroopa seadustega. Need seadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi arendusosakonna ja Euroopa Sotsiaalfondi suhtes kehtivad vastavalt artiklid III-127 ja III-115.

4. JAGU

PÕLLUMAJANDUS JA KALANDUS

Artikkel III-121

Liit määratleb ja viib ellu ühist põllumajandus- ja kalanduspoliitikat.

Põllumajandustooted tähendavad põllundus-, loomakasvatus- ja kalandustooteid ning nende toodetega otseselt seotud esmatöötlemissaadusi. Viited ühisele põllumajanduspoliitikale või põllumajandusele ning termini "põllumajanduslik" kasutamine hõlmavad ka kalandust, võttes arvesse selle sektori iseärasusi.

Artikkel III-122

1. Siseturg hõlmab ka põllumajandust ja põllumajandustoodetega kauplemist.
2. Siseturu rajamiseks ettenähtud eeskirjad kehtivad ka põllumajandustoodete suhtes, kui artiklites III-123–III-128 ei ole sätestatud teisiti.
3. Tooted, mille suhtes kohaldatakse artikleid III-123–III-128, on loetletud I lisa*.
4. Põllumajandustoodete siseturu toimimise ja arenguga peab kaasnema ühise põllumajanduspoliitika kehtestamine.

Artikkel III-123

1. Ühise põllumajanduspoliitika eesmärgid on:
  - a) tõsta põllumajanduse tootlikkust tehnilise progressi edendamise ning põllumajandusliku tootmise ratsionaalse arengu tagamise ja tootmistegurite, eelkõige tööjõu optimaalse kasutamise teel;
  - b) selle kaudu kindlustada põllumajandusega tegeleva rahvastikuosa rahuldav elatustase, eelkõige põllumajanduses töötavate inimeste isikutulu suurendamise teel;
  - c) stabiliseerida turud;
  - d) tagada toiduainetega varustamine;
  - e) tagada mõistlikud tarbijahinnad.
2. Ühise põllumajanduspoliitika ja selle rakendamise erimeetodite väljatöötamisel võetakse arvesse:
  - a) põllumajandusliku tegevuse eripära, mis tuleneb põllumajanduse sotsiaalsest struktuurist ning

---

* See lisa, mis vastab Euroopa Ühenduse asutamislepingu I lisale, on veel koostamata.

põllumajanduspiirkondade struktuurilistest ja looduslikest erinevustest;

- b) vajadust viia asjakohaseid kohandamisi ellu järk-järgult;
- c) tõsiasi, et põllumajandus kujutab endast liikmesriikides kogu rahvamajandusega tihedalt seotud sektorit.

Artikkel III-124

1. Artiklis III-123 seatud eesmärkide saavutamiseks kehtestatakse ühine põllumajanduse turukorraldus.

Sõltuvalt tootest on selleks korralduseks üks järgmistest:

- a) ühised konkurentsieeskirjad;
- b) eri riikide turukorralduse kohustuslik koordineerimine;
- c) Euroopa turukorraldus.

2. Koosõlas lõikega 1 kehtestatud ühine korraldus võib hõlmata kõiki meetmeid, mis on nõutavad artiklis III-123 seatud eesmärkide saavutamiseks, eelkõige hindade reguleerimist, toetusi mitmesuguste saaduste tootmiseks ja turustamiseks, varude ladustamis- ja ülekandmissüsteemi ning ühist impordi ja ekspordi stabiliseerimise süsteemi.

Ühine korraldus piirdub artiklis III-123 seatud eesmärkide taotlemisega ja välistab liidu piires igasuguse tootjate või tarbijate diskrimineerimise.

Igasugune ühine hinnapoliitika rajaneb ühistel kriteeriumidel ja ühesugustel arvutusmeetoditel.

3. Et võimaldada lõikes 1 märgitud ühise korralduse eesmarke saavutada, võidakse luua üks või mitu põllumajanduse arendus- ja tagatisfondi.

Artikkel III-125

Et võimaldada artiklis III-123 seatud eesmärkide saavutamist, võidakse ühise põllumajanduspoliitika raames ette näha järgmisi meetmeid:

- a) efektiivne jõupingutuste koordineerimine kutseõppe, uuringute ja põllumajanduslike teadmiste levitamise alal; see võib hõlmata projektide või institutsioonide ühisrahastamist;
- b) ühismeetmed teatud toodete tarbimise edendamiseks.

Artikkel III-126

1. Konkurentsieeskirju käsitleva jao sätteid kohaldatakse põllumajandustoodete tootmise ja nendega kauplemise suhtes ainult selles ulatuses, nagu Euroopa seadustes või raamseadustes artikli III-127 lõike 2 kohaselt kindlaks määratakse, võttes arvesse artiklis III-123 seatud eesmärgi.
2. Ministrite nõukogu võib komisjoni ettepaneku põhjal vastu võtta Euroopa määruse või otsuse, millega lubatakse toetust anda:
  - a) struktuuriliste või looduslike tingimuste tõttu halvemuses olevate ettevõtjate kaitseks;
  - b) majandusarengu programmide raames.

Artikkel III-127

1. Komisjon teeb ettepanekud ühise põllumajanduspoliitika väljatöötamiseks ja rakendamiseks, sealhulgas riikide turukorralduse asendamiseks ühega artikli III-124 lõikes 1 ettenähtud ühise korralduse vormidest ning käesolevas jaos osutatud meetmete rakendamiseks.

Nendes ettepanekutes võetakse arvesse käesolevas jaos käsitletud põllumajandusküsimuste omavahelist seotust.
2. Euroopa seaduste või raamseadustega kehtestatakse artikli III-124 lõikes 1 ette nähtud ühine turukorraldus ja muud ühise põllumajanduspoliitika ja ühise kalanduspoliitika eesmärkide saavutamiseks vajalikud sätted. Seadused või raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega.
3. Ministrite nõukogu võtab komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrusi või otsuseid hindade ja maksude, toetuste ja koguseliste piirangute kehtestamise kohta ning kalapüügivõimaluste kehtestamise ja eraldamise kohta.
4. Vastavalt lõikele 2 võidakse asendada riikide turukorraldused ühise korraldusega, mis on ette nähtud artikli III-124 lõikes 1, kui:
  - a) ühine korraldus võimaldab selle meetme vastu olevatele ja kõnealuse toodangu jaoks turukorraldust omavatele liikmesriikidele asjassepuutuvate tootjate tööhõive ning elatustaseme samaväärseid tagatiseid, võttes arvesse võimalikke kohandamisi ja aja jooksul vajalikuks osutuvat spetsialiseerumist;
  - b) selline korraldus tagab liidu piires samasugused kaubandustingimused, kui on riigi siseturul.

5. Kui teatud tooraine jaoks luuakse ühine korraldus enne, kui on olemas ühine korraldus vastava töödeldud toote jaoks, võib sellist toorainet, mida kasutatakse kolmandatesse riikidesse eksporditavate töödeldud toodete valmistamiseks, importida väljastpoolt liitu.

Artikkel III-128

Kui mõnes liikmesriigis kehtib mingi toote riiklik turukorraldus või rakendatakse samaväärse toimega siseriiklikke eeskirju, mis kahjustavad samasuguse toodangu konkurentsivõimet teises liikmesriigis, rakendavad liikmesriigid tasakaalustusmakset selle toote impordile liikmesriigist, kus niisugune turukorraldus või eeskirjad kehtivad, juhul kui see riik ei rakenda tasakaalustusmakseid ekspordi puhul.

Komisjon võtab vastu Euroopa määrused või otsused, milles määrab kindlaks nimetatud maksete taseme, mis on vajalik tasakaalu saavutamiseks; ta võib lubada ka muid abinõusid, mille tingimused ja üksikasjad ta kindlaks määrab.

5. JAGU

KESKKOND

Artikkel III-129

1. Liidu keskkonnapoliitika aitab kaasa järgmiste eesmärkide taotlemisele:
  - a) keskkonna säilitamine ja kaitsmine ning selle kvaliteedi parandamine;
  - b) inimese tervise kaitsmine;
  - c) loodusressursside kaalutletud ja mõistlik kasutamine;
  - d) meetmete edendamine rahvusvahelisel tasandil, selleks et lahendada piirkondlikke ja ülemaailmseid keskkonnaprobleeme.
2. Liidu keskkonnapoliitika, võttes arvesse liidu eri piirkondade olukorra mitmekesisust, seab eesmärgiks kaitstuse kõrge taseme. See rajaneb ettevaatusprintsibil ja põhimõtetel, mille järgi tuleb võtta ennetusmeetmeid ja keskkonnakahjustus heastada eeskätt kahjustuse kohas, saastaja peab aga maksma.

Sellega seoses sisaldavad keskkonnakaitse nõuetele vastavad ühtlustamismeetmed vajaduse korral kaitseklauslit, mis lubab liikmesriikidel majandusvälistel keskkonnakaitsetel põhjustel võtta liidu kontrollimenetlusele alluvaid ajutisi meetmeid.

3. Oma keskkonnapoliitikat ette valmistades võtab liit arvesse:
  - a) kättesaadavaid teaduslikke ja tehnilisi andmeid;
  - b) liidu eri piirkondade keskkonnatingimusi;
  - c) meetme võtmise või võtmata jätmise potentsiaalseid tulusid ja kulusid;
  - d) liidu kui terviku majanduslikku ja sotsiaalset arengut ning tema piirkondade tasakaalustatud arengut.
4. Oma pädevuse piires teevad liit ja liikmesriigid koostööd kolmandate riikide ja pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega. Liidu koostöö korralduse võib kokku leppida liidu ja asjassepuutuvate kolmandate osapoolte vaheliste lepingutega, mille üle peetakse läbirääkimisi ja mis sõlmitakse kooskõlas artikliga III-272.

Eelmine lõik ei piira liikmesriikide pädevust pidada läbirääkimisi rahvusvahelistes organites ja sõlmida rahvusvahelisi lepinguid.

Artikkel III-130

1. Euroopa seaduste või raamseadustega kehtestatakse, missuguseid meetmeid tuleb võtta, et saavutada artiklis III-129 seatud eesmärgid. Seadused või raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

2. Erandina lõike 1 sätetest ja ilma et see piiraks artikli III-65 kohaldamist, võtab ministrite nõukogu ühehäälselt vastu Euroopa seadused või raamseadused, millega kehtestatakse:

- a) peamiselt fiskaalset laadi meetmeid;
- b) meetmeid, mis käsitlevad:
  - i) asulate või maapiirkondade planeerimist;
  - ii) veeressursside kvantitatiivset majandamist või mõjutavad otseselt või kaudselt nende ressursside kättesaadavust;
  - iii) maa kasutamist, välja arvatud jäätmemajandus;
- c) meetmeid, mis mõjutavad oluliselt liikmesriigi valikut energiaallikate vahel ning tema energiavarustuse üldstruktuuri.

Ministrite nõukogu võib ühehäälselt vastuvõetud Euroopa otsusega määratleda need käesoleva lõike esimeses lõigus märgitud küsimused, mille puhul kohaldatakse tavamenetlust.

Ministrite nõukogu teeb kõigil juhtudel otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendi, regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

3. Euroopa seadustega kehtestatakse üldised tegevusprogrammid, milles sätestatakse esmatahtsad eesmärgid. Seadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Nende programmide elluviimiseks vajalikud meetmed võetakse vastu olenevalt juhtumist kas lõike 1 või 2 tingimuste kohaselt.

4. Ilma et see piiraks teatavate liitu puudutavate meetmete võtmist, rahastavad ja rakendavad keskkonnapoliitikat liikmesriigid.

5. Kui lõikel 1 rajanev meede tekitab liikmesriigi ametiasutustele ebaproportsionaalseks peetavaid kulusid, siis kehtestatakse, ilma et see piiraks võimalust kohaldada põhimõtet, et saastajal tuleb maksta, selle meetme vastuvõtmise õigusaktis asjakohased sätted:

- a) ajutiste eranditena, ja/või
- b) rahaliste toetustena Ühtekuuluvusfondist.

Artikkel III-131

Artikli III-130 kohaselt võetud kaitsemeetmed ei takista liikmesriiki säilitamast või kasutusele võtmast rangemaid kaitsemeetmeid. Niisugused meetmed peavad olema kooskõlas põhiseadusega. Neist teatatakse komisjonile.

6. JAGU

TARBIJAKAITSE

Artikkel III-132

1. Tarbijate huvide edendamiseks ja kõrgetasemelise tarbijakaitse tagamiseks aitab liit kaitsta tarbijate tervist, turvalisust ja majanduslikke huve, samuti edendada nende õigust teavitamisele, koolitamisele ja organiseerumisele oma huvide kaitseks.
2. Liit aitab kaasa lõikes 1 osutatud eesmärkide saavutamisele:
  - a) meetmetega, mis on võetud artikli III-65 põhjal seoses siseturu väljakujundamisega;
  - b) meetmetega, mille abil toetatakse, täiendatakse ja jälgitakse liikmesriikide poliitikat.
3. Lõike 2 punktis b osutatud meetmed kehtestatakse Euroopa seaduste või raamseadustega. Need seadused võetakse vastu pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega.
4. Lõike 3 kohaselt vastuvõetud õigusaktid ei takista liikmesriiki säilitamast või kasutusele võtmast rangemaid kaitsemeetmeid. Niisugused meetmed peavad olema kooskõlas põhiseadusega. Neist teatatakse komisjonile.

7. JAGU

TRANSPORT

Artikkel III-133

Käesolevas jaotises käsitletud küsimustes taotlevad liikmesriigid põhiseaduse eesmäärke ühise transpordipoliitika raames.

Artikkel III-134

Artikkel III-133 rakendatakse Euroopa seaduste või raamseadustega, võttes arvesse transpordi iseärasusi. Seadused või raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Sellised Euroopa seadused või raamseadused sisaldavad:

- a) ühiseid eeskirju, mida kohaldatakse liikmesriigi territooriumile või sealt välja, samuti läbi ühe või mitme liikmesriigi territooriumi kulgeva rahvusvahelise transpordi suhtes;
- b) tingimusi, mille kohaselt võivad liikmesriigis transporditeenuseid osutada mitteresidentidest vedajad;
- c) meetmeid transpordi ohutuse tõhustamiseks;
- d) kõiki muid asjakohaseid sätteid.

Artikkel III-135

Kuni artikli III-134 esimeses lõigus osutatud Euroopa seaduste või raamseaduste vastuvõtmiseni ei või ükski liikmesriik, mille suhtes ministrite nõukogu ei ole võtnud ühehäälselt vastu erandit võimaldavat Euroopa otsust, muuta 1. jaanuaril 1958 või ühinevate riikide puhul nende ühinemise kuupäeval seda valdkonda reguleerivaid sätteid teiste liikmesriikide veoettevõtjate suhtes ei otsese ega kaudse mõju poolest ebasoodsamaks kui kõnealuses riigis registreeritud veoettevõtjate suhtes.

Artikkel III-136

Toetused ei ole põhiseadusega vastuolus, kui need vastavad transpordi koordineerimise vajadusele või kujutavad endast avalike teenuste hulka kuuluvate teatud kohustuste täitmise kulude katmist.

Artikkel III-137

Iga põhiseaduse kohaselt veotariifide ja -tingimuste suhtes võetav meede peab arvesse võtma veoettevõtjate majanduslikku olukorda.

Artikkel III-138

1. Liidu piires toimuva transpordi puhul keelatakse diskrimineerimine, mis seisneb selles, et veoettevõtjad kehtestavad veetavate kaupade päritolu- või sihtriigi alusel erineva veotariifi või erinevad veotingimused ühtede ja samade kaupade transportimisel ühtedel ja samadel ühendusteedel.
2. Lõikes 1 sätestatu ei takista vastu võtmast muid Euroopa seadusi või raamseadusi artikli III-134 esimese lõigu alusel.
3. Ministrite nõukogu võtab komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrused või otsused lõike 1 sätete rakendamiseks. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendi ja majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Eelkõige võib ministrite nõukogu võtta vastu Euroopa määrusi ja otsuseid, mis on vajalikud, et võimaldada institutsioonidel tagada lõikes 1 esitatud eeskirja täitmine ning kindlustada, et kasutajad saaksid sellest täiel määral kasu.

4. Omal algatusel või liikmesriigi avalduse põhjal uurib komisjon lõike 1 reguleerimisalasse kuuluvaid diskrimineerimisjuhtumeid ja võtab pärast iga asjassepuutuva liikmesriigiga konsulteerimist vastu vajalikud Euroopa otsused lõikes 3 osutatud Euroopa määruste ja otsuste raames.

Artikkel III-139

1. Liidu piires osutatavatele transporditeenustele liikmesriigi kehtestatud tariifid ja tingimused, mis sisaldavad toetus- või kaitselementi ühe või mitme ettevõtja või tootmisharu huvides, keelatakse, välja arvatud juhul, kui komisjon Euroopa otsusega selleks loa annab.
  2. Omal algatusel või liikmesriigi avalduse põhjal vaatab komisjon läbi lõikes 1 märgitud tariifid ja tingimused, võttes eriti arvesse ühelt poolt sobiva regionaalse majanduspoliitika nõudeid, vähearenenud piirkondade vajadusi ja poliitilistest asjaoludest tugevasti mõjutatud piirkondade probleeme ning teiselt poolt selliste tariifide ja tingimuste mõju eri transpordiliikide omavahelisele konkurentsile.
- Pärast konsulteerimist iga asjassepuutuva liikmesriigiga võtab komisjon vastu vajalikud Euroopa otsused.
3. Lõikes 1 sätestatud keeld ei kehti konkurentsitariifide suhtes.

Artikkel III-140

Maksud või lõivud, mida veoettevõtja võtab piiriületamise eest lisaks veotariifidele, ei tohi ületada mõistlikku taset, kui on võetud arvesse piiriületamisega tegelikult seotud kulud.

Liikmesriigid püüavad neid kulusid järk-järgult vähendada.

Komisjon võib anda liikmesriikidele soovitusi käesoleva artikli kohaldamiseks.

Artikkel III-141

Käesoleva jao sätted ei takista rakendamast meetmeid, mida Saksamaa Liitvabariigis kasutatakse niipalju, kui need meetmed on vajalikud, et kompenseerida Saksamaa jagamisest põhjustatud majanduslikku halvemust sellest jagamisest mõjutatud liitvabariigi mõne piirkonna majanduses.

Artikkel III-142

Komisjoni juurde luuakse nõuandekomitee, mis koosneb liikmesriikide valitsuste nimetatud ekspertidest. Kui komisjon seda vajalikuks peab, konsulteerib ta komiteega transpordiküsimustes.

Artikkel III-143

1. Käesoleva jao sätted kehtivad raudtee-, maantee- ja siseveetranspordi suhtes.
2. Euroopa seaduste või raamseadustega võidakse sätestada asjakohased meetmed mere- ja lennutranspordi kohta. Seadused või raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komiteega ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

8. JAGU

ÜLEEUROOPALISED VÕRGUD

Artikkel III-144

1. Selleks et aidata saavutada artiklites III-14 ja III-116 märgitud eesmärke ning võimaldada liidu kodanikel, majandustegevuses osalejatel ning piirkondlikel ja kohalikel kogukondadel saada täit kasu sisepiirideta ala rajamisest, aitab liit kaasa üleeuroopaliste võrkude rajamisele ja arendamisele transpordi, telekommunikatsiooni ja energeetika infrastruktuuri valdkonnas.

2. Avatud ja konkurentsile rajatud turgude süsteemis on liidu meetmed suunatud kaasa aitama riikide võrkude omavahelisele ühendamisele ja koostoimimisvõimele, samuti niisuguste võrkude kasutamise võimalusele. Eelkõige võetakse arvesse vajadust siduda saared, raskesti ligipääsetavad ja perifeersed piirkonnad liidu keskregioonidega.

Artikkel III-145

1. Selleks et saavutada artiklis III-144 seatud eesmärke, liit:
  - a) sätestab suunised, mis hõlmavad üleeuroopaliste võrkude valdkonnas kavandatud eesmärke, prioriteete ja üldmeetmeid; nendes suunistes määratakse kindlaks ühist huvi pakkuvad projektid;
  - b) rakendab kõiki meetmeid, eriti tehnilise standardimise valdkonnas, mis võivad osutada tarvilikuks niisuguste võrkude koostoimimisvõime tagamiseks;
  - c) võib toetada eelkõige lähteuringute, laenu tagatiste või intressitoetuste näol liikmesriikide rahastatavaid ühist huvi pakkuvaid projekte, mis on kindlaks määratud punktis a märgitud suuniste raames; liit võib samuti kaasa aidata transpordi infrastruktuuri alaste eriprojektide rahastamisele liikmesriikides Ühtekuuluvusfondi kaudu.

Liidu tegevuses võetakse arvesse projektide potentsiaalset majanduslikku elujõulisust.

2. Lõikes 1 osutatud suunised ja muud meetmed kehtestatakse Euroopa seaduste või raamseadustega. Need seadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Suunisteks ja ühist huvi pakkuvateks projektideks, mis on seotud mõne liikmesriigi territooriumiga, on vajalik asjassepuutuva liikmesriigi nõusolek.

3. Koostöös komisjoniga kooskõlastavad liikmesriigid omavahel riigi tasandil järgitavat poliitikat, millel võib olla oluline mõju artiklis III-144 seatud eesmärkide saavutamisele. Tihedas koostöös liikmesriikidega võib komisjon teha kasulikke algatusi sellise kooskõlastamise edendamiseks.

4. Liit võib teha koostööd kolmandate riikidega vastastikust huvi pakkuvate projektide edendamiseks ning võrkude koostoimimisvõime tagamiseks.

9. JAGU

TEADUSUURINGUD JA TEHNOLOOGIA ARENDAMINE NING KOSMOS

Artikkel III-146

1. Liidu eesmärk on tugevdada liidu tööstuse teaduslikke ja tehnoloogilisi aluseid ning toetada selle rahvusvahelise konkurentsivõime arengut, samal ajal edendades igasuguseid teadusuuringuid, mida peetakse vajalikuks põhiseaduse teiste peatükkide põhjal.
2. Sel eesmärgil toetab ta kogu liidus ettevõtjaid, kaasa arvatud väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted, uurimiskeskusi ja ülikoole nende kõrgekvaliteedilises teadusuuringute ja tehnoloogia arendamisega seotud tegevuses; liit toetab nende koostööpürgimusi ja taotleb eelkõige, et teadlastel oleks võimalus teha vabalt piiriülest koostööd ja ettevõtjatel oleks võimalus kasutada siseturu potentsiaali, iseäranis liikmesriigi riigihanke pakkumiste avamise, ühiste standardite määratlemise ja sellist koostööd takistavate õiguslike ning fiskaaltõkete kõrvaldamise kaudu.
3. Kogu põhiseadusel põhinev liidu tegevus teadusuuringute ja tehnoloogia arendamise valdkonnas, kaasa arvatud tutvustamisprojektid, otsustatakse ja viiakse ellu kooskõlas käesoleva jao sätetega.

Artikkel III-147

Nende eesmärkide taotlemisel astub liit järgmisi liikmesriikide tegevust täiendavaid samme:

- a) teadusuuringuid, tehnoloogia arendamist ja tutvustamist hõlmavate programmide rakendamine, edendades koostööd ettevõtjate, uurimiskeskuste ja ülikoolidega ning nende vahel;
- b) koostöö edendamine kolmandate riikidega ja rahvusvaheliste organisatsioonidega liidu teadusuuringute, tehnoloogia arendamise ja tutvustamise valdkonnas;
- c) liidu teadusuuringute, tehnoloogia arendamise ja tutvustamisega seotud tegevuse tulemuste levitamine ja kasutamine;
- d) liidu teadustöötajate koolituse ja liikuvuse stimuleerimine.

Artikkel III-148

1. Liit ja liikmesriigid kooskõlastavad oma teadusuuringud ja tehnoloogia arendamise, et tagada liikmesriikide poliitika ja liidu poliitika vastastikune sobivus.
2. Komisjon võib tihedas koostöös liikmesriikidega teha kasulikke algatusi, et edendada lõikes 1 märgitud kooskõlastamist, eelkõige algatusi, mille eesmärk on kehtestada suuniseid ja näitajaid, korraldada kogemuste vahetamist, valmistada ette korrapäraseks järelevalveks ja hindamiseks vajalikke tegureid. Nendest teavitatakse täielikult Euroopa Parlamenti.

Artikkel III-149

1. Euroopa seadustega kehtestatakse mitmeaastane raamprogramm, mis hõlmab liidu kogu tegevust. Need seadused võetakse vastu pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Raamprogrammis:

- a) seatakse teaduslikud ja tehnoloogilised eesmärgid, mis tuleb saavutada artiklis III-147 ettenähtud tegevusega, ja määratakse kindlaks asjakohased prioriteedid;
  - b) näidatakse niisuguse tegevuse üldsuunad;
  - c) määratakse maksimaalne üldmaht ja üksikasjalikud eeskirjad liidu finantsosaluseks raamprogrammis ning vastavad osad, mis on nähtud ette iga tegevuse puhul.
2. Olukorra muutudes raamprogrammi kohandatakse või täiendatakse.
  3. Raamprogramm viiakse ellu eriprogrammide kaudu, mis arendatakse välja iga tegevuse piires. Igas eriprogrammis määratakse kindlaks selle rakendamise üksikasjalikud eeskirjad ja selle kestus ning nähakse ette vajalikud vahendid. Eriprogrammides fikseeritud vajalike vahendite summa ei või ületada maksimaalset üldmahtu, mis on määratud raamprogrammi ja iga tegevuse jaoks.
  4. Ministrite nõukogu võtab komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrused või otsused, millega kehtestatakse eriprogrammid. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendi ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Artikkel III-150

Mitmeaastase raamprogrammi elluviimiseks kehtestatakse Euroopa seaduste või raamseadustega:

- a) ettevõtjate, uurimiskeskuste ja ülikoolide osavõtu eeskirjad;
- b) uurimistulemuste levitamise eeskirjad.

Need Euroopa seadused või raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Artikkel III-151

Mitmeaastase raamprogrammi elluviimisel võidakse Euroopa seadustega kehtestada lisaprogrammid, milles osalevad ainult teatud liikmesriigid, kes rahastavad neid sõltuvalt võimalikust liidu osavõtust.

Nende seadustega määratakse kindlaks lisaprogrammide suhtes kohaldatavad eeskirjad, eelkõige teadmiste levitamise ja teiste liikmesriikide juurdepääsu kohta nendele programmidele. Seadused võetakse vastu pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega ning asjassepuutuva liikmesriigi nõusolekul.

Artikkel III-152

Mitmeaastase raamprogrammi elluviimisel võidakse kokkuleppel asjassepuutuvate liikmesriikidega sätestada Euroopa seadustega osavõtt mitme liikmesriigi algatatud uurimis- ja arendusprogrammidest, kaasa arvatud osavõtt nende programmide elluviimiseks loodud struktuuridest.

Need seadused võetakse vastu pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Artikkel III-153

Mitmeaastase raamprogrammi elluviimisel võib liit sätestada liidu teadusuuringuid, tehnoloogia arendamist ja tutvustamist hõlmava koostöö kolmandate riikide või rahvusvaheliste organisatsioonidega.

Sellise koostöö üksikasjalik korraldus võib olla liidu ja asjassepuutuvate kolmandate isikute vaheliste lepingute objektiks, mille üle peetakse läbirääkimisi ja mis sõlmitakse kooskõlas artikliga III-227.

Artikkel III-154

Ministrite nõukogu võib võtta komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrusi või otsuseid ühissettevõtete või muude struktuuride loomiseks, mis on vajalikud liidu teadusuuringuid, tehnoloogia arendamist või tutvustamist hõlmavate programmide edukaks elluviimiseks. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendi ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Artikkel III-155

1. Teaduse ja tehnika progressi ning tööstuse konkurentsivõime edendamiseks, samuti oma poliitika elluviimiseks koostab liit Euroopa kosmosepoliitika. Selleks võib ta edendada ühiseid algatusi, toetada teadusuuringuid ja tehnoloogia arendamist ning koordineerida kosmose uurimiseks ja kasutamiseks vajalikke jõupingutusi.

2. Lõikes 1 osutatud eesmärkide saavutamisele kaasaaitamiseks kehtestatakse Euroopa seaduste või raamseadustega vajalikud meetmed, mis võidakse ellu viia Euroopa kosmoseprogrammi kujul.

Artikkel III-156

Iga aasta alguses saadab komisjon Euroopa Parlamendile ja ministrite nõukogule aruande. Aruanne sisaldab teavet teadusuuringute ja tehnoloogia arendamisega seotud tegevuse ning selle tegevuse tulemuste levitamise kohta eelmise aasta jooksul, samuti jooksva aasta tööprogrammi.

10. JAGU

ENERGEETIKA

Artikkel III-157

1. Siseturu rajamisel ja pidades silmas vajadust säilitada ja parandada keskkonda, on liidu energiapoliitikal järgmised eesmärgid:

- a) tagada energiaturu toimimine,
- b) tagada energiaga varustamise kindlus liidus, ning
- c) edendada energia efektiivset kasutamist ja säästmist ning uute ja taastuvate energiaallikate väljaarendamist.

2. Lõikes 1 sätestatud eesmärkide saavutamiseks vajalikud meetmed kehtestatakse Euroopa seaduste või raamseadustega. Seadused või raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Need seadused või raamseadused ei mõjuta liikmesriigi valikut energiaallikate vahel ning tema energiavarustuse üldstruktuuri, ilma et see piiraks artikli III-130 lõike 2 punkti c sätete kohaldamist.

IV PEATÜKK

VABADUSEL, TURVALISUSEL JA ÕIGUSEL RAJANEV ALA

1. JAGU

ÜLDSÄTTED

Artikkel III-158

1. Liit moodustab vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala, kus austatakse põhiõigusi ja võetakse arvesse liikmesriikide erinevaid õigustraditsioone ja -süsteeme.
2. Liit tagab isikutele sisepiirikontrolli puudumise ning kujundab varjupaiga, sisserände ja välispiirikontrolli suhtes liikmesriikidevahelisel solidaarsusel põhineva ühise poliitika, mis on õiglane kolmandate riikide kodanike suhtes. Käesoleva peatüki kohaldamisel koheldakse kodakondsuseta isikuid kolmandate riikide kodanikena.
3. Liit püüab tagada turvalisuse kõrge taseme kuritegevuse, rassismi ja ksenofoobia vältimise ja nende vastu võitlemise meetmetega, politsei ja kohtuasutuste ning muude pädevate ametiasutuste tegevuse koordineerimise ja koostöö tagamise meetmetega, samuti kriminaalasjades tehtud otsuste vastastikuse tunnustamisega ning vajaduse korral kriminaalseaduste ühtlustamisega.
4. Liit hõlbustab õiguskaitse kasutamist eelkõige tsiviilasjadega seotud kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kaudu.

Artikkel III-159

Euroopa Ülemkogu määratleb seadusandliku ja operatiivtegevuse kavandamise strateegilised suunised vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala piires.

Artikkel III-160

1. Liikmesriikide parlamendid tagavad käesoleva peatüki 4. ja 5. jao alusel tehtavate ettepanekute ja seadusandlike algatuste vastavuse lähimuse põhimõttele kooskõlas protokollis lähimuse ja proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamise kohta sätestatud korraga.

Liikmesriikide parlamendid võivad osaleda artiklis III-161 sisalduvates hindamismehhanismides ning poliitilises järelevalves Europoli tegevuse üle ja Eurojusti tegevuse hindamises vastavalt artiklitele III-177 ja III-174.

Artikkel III-161

Ilma et see piiraks artiklite III-265–III-267 kohaldamist, võib ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal vastu võtta Euroopa määrusi ja otsuseid, milles sätestab korra, mille kohaselt liikmesriigid hindavad koostöös komisjoniga objektiivselt ja erapooletult käesolevas peatükis osutatud liidu poliitika elluviimist liikmesriikide ametiasutuste poolt, eelkõige vastastikuse tunnustamise põhimõtte täieliku rakendamise hõlbustamiseks. Euroopa Parlamenti ja liikmesriikide parlamente teavitatakse hindamise sisust ja tulemustest.

Artikkel III-162

Sisejulgeoleku alase operatiivkoostöö edendamiseks ja tugevdamiseks liidus moodustatakse ministrite nõukogu alaline komitee. Ilma et see piiraks artikli III-247 kohaldamist, aitab komitee kaasa liikmesriikide pädevate ametiasutuste tegevuse kooskõlastamisele. Selle komitee menetlustes võivad osaleda liidu asjaomaste organite ja asutuste esindajad. Menetlustest teavitatakse Euroopa Parlamenti ja liikmesriikide parlamente.

Artikkel III-163

Käesolev peatükk ei mõjuta vastutust, mida liikmesriigid kannavad avaliku korra ja sisejulgeoleku tagamisel.

Artikkel III-164

Ministrite nõukogu võtab vastu Euroopa määrusi liikmesriikide asjaomaste talituste vahelise ning samuti nende talituste ja komisjoni vahelise halduskoostöö tagamiseks käesoleva peatükiga hõlmatud valdkondades. Ministrite nõukogu teeb otsuse komisjoni ettepaneku põhjal, ilma et see piiraks artikli III-165 kohaldamist, ja pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Artikkel III-165

Käesoleva peatüki 4. ja 5. jaos osutatud õigusaktid võetakse vastu:

- a) komisjoni ettepaneku põhjal, või
- b) liikmesriikide ühe neljandiku algatusel.

2. JAGU

PIIRIKONTROLI-, VARJUPAIGA- JA SISSERÄNDEPOLIITIKA

Artikkel III-166

1. Liit töötab välja poliitika, mille eesmärk on:
  - a) tagada kontrolli puudumine mis tahes kodakondsusega isikute suhtes sisepiiride ületamisel;
  - b) kontrollida isikuid välispiiridel ja jälgida tõhusalt välispiiride ületamist;
  - c) kehtestada järk-järgult välispiiride integreeritud haldussüsteem.
2. Sel eesmärgil kehtestatakse Euroopa seaduste või raamseadustega meetmed, mis puudutavad:
  - a) ühtset poliitikat viisade ja muude lühiajaliste elamislubade suhtes;
  - b) kontrolli, millele alluvad välispiire ületavad isikud;
  - c) tingimusi, mille kohaselt kolmandate riikide kodanikud võivad lühiajaliselt liidu piires vabalt reisida;
  - d) meetmeid, mis on vajalikud välispiiride integreeritud haldussüsteemi järkjärguliseks kehtestamiseks;
  - e) kontrolli puudumist mis tahes kodakondsusega isikute suhtes sisepiiride ületamisel.
3. Käesolev artikkel ei mõjuta liikmesriikide pädevust oma piiride geograafilise tähistamisel vastavalt rahvusvahelisele õigusele.

Artikkel III-167

1. Liit arendab välja varjupaiga ja ajutise kaitsega seotud ühise poliitika, mille eesmärk on pakkuda sobivat seisundit igale kolmandate riikide kodanikule, kes vajab rahvusvahelist kaitset, ning tagada tagasisaatmise keelamise põhimõtte järgimine. See poliitika peab vastama 28. juuli 1951. aasta Genfi konventsioonile ja 31. jaanuari 1967. aasta pagulasseisundit käsitlevale protokollile ning teistele asjakohastele lepingutele.

2. Sel eesmärgil sätestatakse Euroopa seaduste või raamseadustega meetmed Euroopa ühise varjupaigasüsteemi loomiseks, mis hõlmab:

- a) kogu liidus kehtivat ühetaolist varjupaiga kasutaja seisundit kolmandate riikide kodanikele;
- b) ühetaolist täiendava kaitse kasutaja seisundit kolmandate riikide kodanikele, kes Euroopas varjupaika saamata vajavad rahvusvahelist kaitset;
- c) ühist ajutise kaitse süsteemi ümberasustatud isikutele nende massilise sissevoolu korral;
- d) ühte varjupaiga või täiendava kaitse kasutaja seisundi andmise ja äravõtmise ühiseid menetlusi;
- e) kriteeriume ja mehhanisme, millega määratakse kindlaks, milline liikmesriik on kohustatud varjupaiga- või täiendava kaitse taotluse läbi vaatama;
- f) varjupaiga või täiendava kaitse taotlejate vastuvõtmise tingimusi käsitlevaid norme;
- g) partnerlust ja koostööd kolmandate riikidega, et ohjata varjupaika, täiendavat või ajutist kaitset taotlevate isikute sissevoole.

3. Kui ühes või mitmes liikmesriigis tekib eriolukord, mida iseloomustab kolmandate riikide kodanike ootamatu sissevool, võib ministrite nõukogu võtta komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrusi või otsuseid, millega sätestatakse asjaomase liikmesriigi või liikmesriikide kasuks ajutised meetmed. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Artikkel III-168

1. Liit töötab välja ühise sisserändepoliitika, mille eesmärk on tagada kõigil etappidel sisserändevoo tõhus ohjamine, liikmesriikides seaduslikult elukohta omavate kolmandate riikide kodanike õiglane kohtlemine ning tõhusamad meetmed ebaseadusliku sisserände ja inimkaubanduse tõkestamiseks ja ennetamiseks.

2. Sel eesmärgil kehtestatakse Euroopa seaduste või raamseadustega meetmed järgmistes valdkondades:

- a) sissesõidu- ja elamistingimused ning selle korra normid, mille kohaselt liikmesriigid väljastavad pikaajalisi viisasid ja elamislube, sealhulgas neid, mille eesmärk on perekondade taasühinemine;
- b) liikmesriigis seaduslikult elavate kolmandate riikide kodanike õiguste määratlemine, kaasa arvatud liikumisvabadust ja teistes liikmesriikides elamist reguleerivad tingimused;

- c) ebaseaduslik sisseränne ja ebaseaduslik elamine riigis, kaasa arvatud ebaseaduslikult riigis elavate isikute tagasisaatmine ja repatrieerimine;
  - d) inimkaubanduse, eelkõige naiste ja lastega kauplemise tõkestamine.
3. Liit võib sõlmida kolmandate riikidega tagasivõtmislepinguid riigis loata elavate kolmandate riikide kodanike tagasivõtmiseks nende päritoluriiki vastavalt artiklile III-227.
4. Euroopa seaduste või raamseadustega võidakse kehtestada meetmeid, millega stimuleeritakse ja ergutatakse liikmesriike edendama nende territooriumil seaduslikult elavate kolmandate riikide kodanike integreerimist, ilma et see tingiks liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist.
5. Käesolev artikkel ei mõjuta liikmesriikide õigust otsustada seda, kui palju lubada nende territooriumile kolmandate riikide kodanikke otsima tööd palgatud töötajana või füüsilisest isikust ettevõtjana.

Artikkel III-169

Käesolevas jaos sätestatud liidu poliitika kavandamisel ja elluviimisel juhindutakse solidaarsuse põhimõttest ning vastutuse, sealhulgas finantskoormuse õiglasest jagamisest liikmesriikide vahel. Käesoleva jao põhjal vastu võetud liidu õigusaktides sisalduvad vajaduse korral asjakohased meetmed selle põhimõtte rakendamiseks.

3. JAGU

ÕIGUSALANE KOOSTÖÖ TSIVIILASJADES

Artikkel III-170

1. Liit arendab õigusalast koostööd piiriülese toimega tsiviilasjus, lähtudes kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttest. Selline koostöö võib hõlmata meetmete võtmist liikmesriikide õigusenormide ühtlustamiseks.
2. Sel eesmärgil sätestatakse seaduste või raamseadustega meetmed, mille eesmärk on muu hulgas tagada:
  - a) liikmesriikide kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine;
  - b) kohtu- ja kohtuväliste dokumentide piiriülese kättetoimetamise süsteem;
  - c) liikmesriikides seaduste ja kohtualluvuse konflikti suhtes kohaldatavate eeskirjade kokkusobivuse edendamine;
  - d) koostöö tõendite kogumisel;
  - e) õiguskaitse kõrge tase;
  - f) tsiviilasjade nõuetekohane lahendamine, vajaduse korral edendades liikmesriikides kohaldatavate tsiviilkohtumenetlusnormide kokkusobivust;
  - g) vaidluste lahendamise alternatiivsete meetodite väljatöötamine;
  - h) kohtunike ja kohtutöötajate koolituse toetamine.
3. Olenemata lõikest 2 sätestatakse perekonnaõiguse piiriüleseid mõjusid puudutavad meetmed ministrite nõukogu Euroopa raamseaduses või raamseaduses. Ministrite nõukogu teeb ühehäälselt otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Ministrite nõukogu võib võtta komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa otsuse, millega määratakse kindlaks perekonnaõiguse piiriülese toimega aspektid, mille kohta võib aktid võtta vastu tavamenetluse käigus. Ministrite nõukogu teeb ühehäälselt otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

4. JAGU

ÕIGUSALANE KOOSTÖÖ KRIMINAALASJADES

Artikkel III-171

1. Õiguslane koostöö kriminaalasjades põhineb liidus kohtuotsuste ja kohtuasjades tehtud otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttel ning hõlmab liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist lõikes 2 ja artiklis III-172 osutatud valdkondades.

Euroopa seaduste või raamseadustega kehtestatakse meetmed, et:

- a) kehtestada eeskirjad ja menetlused igat liiki kohtuotsuste ja kohtuasjades tehtud otsuste tunnustamise tagamiseks kõikjal liidus;
- b) vältida ja lahendada kohtualluvuse konflikte liikmesriikide vahel;
- c) soodustada kohtunike ja kohtutöötajate koolitust;
- d) hõlbustada liikmesriikide kohtuasutuste või samaväärsete asutuste vahelist koostööd kriminaalasjade menetlemisel ja otsuste täitmisel.

2. Kohtuotsuste ja kohtuasjades tehtud otsuste vastastikuse tunnustamise ning politseikoostöö ja õiguslase koostöö hõlbustamiseks piiriülese mõõtmega kriminaalasjades võidakse kehtestada Euroopa raamseadustega miinimumeeskirjad järgmistes asjades:

- a) tõendite liikmesriikidevaheline vastastikune tunnustamine;
- b) isikute õigused kriminaalmenetluses;
- c) kuriteoohvrite õigused;
- d) kriminaalmenetluse muud eriomased aspektid, mis ministrite nõukogu on Euroopa otsusega ette kindlaks määranud. Ministrite nõukogu teeb ühehäälselt otsuse pärast nõusoleku saamist Euroopa Parlamendilt.

Selliste miinimumeeskirjade vastuvõtmine ei takista liikmesriike säilitamast või kehtestamast kriminaalmenetluses osalevate isikute õiguste kõrgema tasemega kaitset.

Artikkel III-172

1. Euroopa raamseadustega võidakse kehtestada miinimumeeskirjad kuritegude ja karistuste määratlemiseks eriti ohtlike, piiriülese mõõtmega kuriteoliikide puhul, mis tulenevad nende kuritegude olemusest või mõjust või erivajadusest tõkestada neid ühistel alustel.

Need kuritegevusvaldkonnad on järgmised: terrorism, inimkaubandus ning naiste ja laste seksuaalne ärakasutamine, ebaseaduslik uimastikaubandus, ebaseaduslik relvaäri, rahapesu, korrupsioon, maksevahendite võltsimine, arvutikuriteod ja organiseeritud kuritegevus.

Olenevalt kuritegevusealase olukorra kujunemisest võib ministrite nõukogu võtta vastu Euroopa otsuse, milles tuvastatakse muud kuriteovaldkonnad, mis vastavad käesolevas lõikes sätestatud kriteeriumidele. Ministrite nõukogu teeb otsuse ühehäälselt pärast nõusoleku saamist Euroopa Parlamendilt.

2. Kui kriminaalõigusaktide ühtlustamine osutub tähtsaks selleks, et tagada liidu poliitika tulemuslik elluviimine valdkonnas, kus on rakendatud ühtlustamismeetmeid, võidakse Euroopa raamseadustega kehtestada asjasepuutuvas valdkonnas kuritegude ja karistuste määramise miinimumeeskirjad.

Ilma et see piiraks artikli III-165 sätete kohaldamist, võetakse need raamseadused vastu sama menetluse kohaselt, mida järgiti eelmises lõigus osutatud ühtlustamismeetmete vastuvõtmisel.

Artikkel III-173

Euroopa seaduste või raamseadustega võidakse kehtestada meetmed liikmesriikide tegevuse edendamiseks ja toetamiseks kuritegevuse ennetamise alal. Sellised meetmed ei hõlma liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist.

Artikkel III-174

1. Eurojusti ülesanne on toetada ja tugevdada riikide prokuratuuride koordineerimist ja koostööd raskete kuritegude puhul, mis puudutavad kahte või rohkemat liikmesriiki või nõuavad üldist uurimist ühistel alustel, liikmesriikide ametiasutuste ja Europoli korraldatud operatsioonide ja hangitud teabe alusel.

2. Euroopa seadustega määratakse kindlaks Eurojusti struktuur, töökorraldus, tegevuse ulatus ja ülesanded. Nende ülesannete hulka võib kuuluda:

- a) riigi pädevate asutuste toimetatud kriminaalmenetluste algatamine ja koordineerimine, eelkõige seoses liidu finantshuve kahjustavate kuritegudega;
- b) õiguslase koostöö tugevdamine, sealhulgas kohtualluvuse konfliktide lahendamise teel ja tihedas koostöös Euroopa kohtuvõrguga.

Euroopa seadustega määratakse kindlaks ka kord Euroopa Parlamendi ja liikmesriikide parlamentide kaasamiseks Eurojusti tegevuse hindamiseks.

3. Käesolevas artiklis osutatud menetlustes ning ilma et see piiraks artikli III-175 sätete kohaldamist, täidavad kohtumenetlusega seotud ametlikke akte pädevad riigiametnikud.

Artikkel III-175

1. Piiriülese raske kuritegevuse ning liidu huve kahjustavate kuritegude tõkestamiseks võidakse ministrite nõukogu Euroopa seadusega asutada Eurojusti põhjal Euroopa Prokuratuur. Ministrite nõukogu teeb otsuse ühehäälselt pärast nõusoleku saamist Euroopa Parlamendilt.
2. Euroopa Prokuratuur vastutab, vajaduse korral astudes ühendusse Europoliga, mitut liikmesriiki puudutavate raskete kuritegude ning liidu finantshuve kahjustavate kuritegude uurimise ning nende kuritegude toimepanijate ja neist osavõtnute vastutuselevõtmise eest vastavalt lõikes 1 sätestatud Euroopa seadusele. Euroopa Prokuratuur täidab liikmesriikide pädevates kohtutes nende kuritegude suhtes prokuröri ülesandeid.
3. Lõikes 1 osutatud Euroopa seadusega määratakse kindlaks Euroopa Prokuratuuri suhtes kohaldatavad üldised eeskirjad, tema ülesannete täitmise tingimused, töökorraldus ja tõendite vastuvõtmist reguleeriv kord, samuti tema ülesannete täitmisel võetavate menetluslike meetmete kohtuliku läbivaatamise suhtes kohaldatavad eeskirjad.

5. JAGU

POLITSEIKOOSTÖÖ

Artikkel III-176

1. Liit seab kõikide liikmesriikide pädevate asutuste, sealhulgas politsei, tolli ja teiste õiguskaitseorganite vahel sisse politseikoostöö, mis hõlmab kuritegude ennetamist, avastamist ja uurimist.
2. Selleks võidakse Euroopa seaduste või raamseadustega võtta meetmeid seoses:
  - a) asjakohaste andmete kogumise, säilitamise, töötlemise, analüüsi ja vahetusega;
  - b) töötajate koolituse toetamisega ning töötajate vahetamise, seadmete kasutamise ja kuritegude avastamisega seotud uuringute alase koostööga;
  - c) organiseeritud kuritegevuse raskete vormide avastamisega seotud ühiste uurimismeetoditega.
3. Ministrite nõukogu võib Euroopa seaduse või raamseadusega võtta meetmeid käesolevas artiklis nimetatud asutuste vahelise operatiivkoostöö valdkonnas. Ministrite nõukogu teeb ühehäälese otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Artikkel III-177

1. Europoli ülesanne on toetada ja tõhustada liikmesriikide politseiasutuste ja teiste õiguskaitseorganite meetmeid ning nende vastastikust koostööd kahte või rohkemat liikmesriiki puudutava raske kuritegevuse, terrorismi ja liidu poliitikaga hõlmatud ühishuvi kahjustavate kuritegevuse vormide ennetamisel ja tõkestamisel.
2. Europoli struktuur, toimimismehhanismid, tegevusvaldkond ja ülesanded määratakse kindlaks Euroopa seadustega. Kõnealuste ülesannete hulka võivad kuuluda:
  - a) liikmesriikide või kolmandate riikide või kolmandate organite asutustelt saadud andmete kogumine, säilitamine, töötlemine, analüüs ja vahetus;
  - b) liikmesriikide pädevate asutuste poolt ühiselt või ühiste uurimisrühmade poolt ettevõetud uurimistoimingute ja operatiivtegevuse koordineerimine, korraldamine ja rakendamine, vajaduse korral üheskoos Eurojustiga.

Euroopa seadustega määratakse kindlaks ka see, kuidas Euroopa Parlament üheskoos liikmesriikide parlamentidega Europoli tegevust kontrollib.

3. Europoli mis tahes operatiivtoiminguid tuleb korraldada üheskoos selle liikmesriigi asutustega, kelle territooriumil need toimuvad, ning nende nõusolekul. Sunnimeetmete rakendamise volitused on üksnes riigi pädevatel asutustel.

Artikkel III-178

Ministrite nõukogu sätestab Euroopa seaduses või raamseaduses tingimused ja piirangud, mille kohaselt artiklites III-171 ja III-176 osutatud liikmesriikide pädevad asutused võivad tegutseda teise liikmesriigi territooriumil koostöös selle liikmesriigi pädevate asutustega ja nende nõusolekul. Ministrite nõukogu ühehäälse otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

V PEATÜKK

VALDKONNAD, KUS LIIT VÕIB VÕTTA KOORDINEERIVAJAD, TÄIENDAVAJAD VÕI TOETAVAJAD MEETMEID

1. JAGU

RAHVATERVIS

Artikkel III-179

1. Kogu liidu poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel tagatakse inimeste tervise kõrgetasemeline kaitse.

Liidu meetmed, mis täiendavad liikmesriikide poliitikat, on suunatud rahvatervise parandamisele, inimeste haiguste ennetamisele ning füüsilist ja vaimset tervist ohustavate tegurite kõrvaldamisele. Sellised meetmed hõlmavad võitlust olulisemate tervisehäirete vastu, edendades nende põhjuste, leviku ja ennetamise uurimist, samuti tervishoiualast selgitus- ja kasvatustööd.

Liit täiendab uimastitest tulenevate tervisekahjustuste vähendamiseks võetavaid liikmesriikide meetmeid, kaasa arvatud teavitamine ja ennetamine.

2. Liit soodustab liikmesriikidevahelist koostööd käesoleva artikliga hõlmatud valdkondades ja toetab vajaduse korral nende meetmeid.

Koostöös komisjoniga kooskõlastavad liikmesriigid oma poliitikat ja programme lõikega 1 hõlmatud valdkondades. Komisjon võib tihedas koostöös liikmesriikidega teha sellise kooskõlastamise edendamiseks kasulikke algatusi, eelkõige algatusi, mille eesmärk on kehtestada suuniseid ja näitajaid, korraldada kogemuste vahetamist, valmistada ette korrapäraseks järelevalveks ja hindamiseks vajalikke tegureid. Nendest teavitatakse täielikult Euroopa Parlamenti

3. Liit ja liikmesriigid edendavad rahvatervise alal koostööd kolmandate riikide ja pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega.

4. Euroopa seaduste või raamseadustega aidatakse käesolevas artiklis osutatud eesmärkide saavutamisele kaasa, kehtestades järgmisi meetmeid jagusaamiseks ühistest ohutusprobleemidest:

- a) meetmeid, millega kehtestatakse inimpäritoluga organitele ja ainetele, verele ja veresaadustele kõrged kvaliteedi- ja ohutusnõuded; need meetmed ei takista liikmesriike säilitamast või kehtestamast rangemaid kaitsemeetmeid;
- b) veterinaaria- ja fütosanitaaralal meetmeid, mille otsene eesmärk on rahvatervise kaitse.

Euroopa seadused või raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

5. Samuti võidakse Euroopa seaduste või raamseadustega kehtestada inimeste tervise kaitseks ja parandamiseks ning tähtsamate üle piiri levivate ohtlike haiguste tõkestamiseks kavandatud stimuleerivaid meetmeid, ilma et see tingiks liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist. Seadused ja raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komitee ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

6. Komisjoni ettepaneku põhjal võib ministrite nõukogu võtta vastu ka soovitusi käesolevas artiklis loetletud eesmärkidel.

7. Liidu tervishoiumeetmed võtavad täiel määral arvesse liikmesriikide vastutust tervishoiuteenuste ja arstiabi korraldamisel ning kättesaadavaks muutmisel. Lõike 4 punktis a osutatud meetmed ei mõjuta organite ja vere annetamise või meditsiinilise kasutamise siseriiklikke norme.

2. JAGU

TÖÖSTUS

Artikkel III-180

1. Liit ja liikmesriigid tagavad liidu tööstuse konkurentsivõime seisukohalt vajalikud tingimused.

Sel eesmärgil ning kooskõlas avatud ja konkurentsile rajatud turgude süsteemiga püüavad nad:

- a) kiirendada tööstuse kohanemist struktuurimuutustega;
- b) ergutada sellise keskkonna tekkimist, mis soodustaks algatuslikkust ja ettevõtjate, eriti väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete arengut kogu liidu ulatuses;
- c) ergutada sellise keskkonna tekkimist, mis soodustaks ettevõtjatevahelist koostööd;
- d) edendada innovatsiooni, teadusuuringute ja tehnoloogia arendamise poliitika tööstusliku potentsiaali paremat ärakasutamist.

2. Koostöös komisjoniga konsulteerivad liikmesriigid omavahel ja kooskõlastavad vajaduse korral oma tegevust. Komisjon võib teha sellise kooskõlastamise edendamiseks kasulikke algatusi, eelkõige algatusi, mille eesmärk on kehtestada suuniseid ja näitajaid, korraldada kogemuste vahetamist, valmistada ette korrapäraseks järelevalveks ja hindamiseks vajalikke tegureid. Nendest teavitatakse täielikult Euroopa Parlamenti.

3. Liit aitab kaasa lõikes 1 seatud eesmärkide saavutamisele poliitika ja tegevuse kaudu, mida ta järgib põhiseaduse teiste sätete kohaselt. Euroopa seadustega või raamseadustega võib võtta erimeetmeid, et toetada liikmesriikides algatatud tegevust lõikes 1 seatud eesmärkide saavutamiseks, ilma et see tingiks liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist. Seadused ja raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega.

Käesolev jagu ei anna liidule alust võtta meetmeid, mis võiksid viia konkurentsi moonutamisele, ega meetmeid, mis sisaldavad maksusätteid või töötajate õiguste ja huvidega seotud sätteid.

3. JAGU

KULTUUR

Artikkel III-181

1. Liit aitab kaasa liikmesriikide kultuuri õitsengule, ühtlasi respektides nende rahvuslikku ja piirkondlikku mitmekesisust ning samal ajal rõhutades ühist kultuuripärandit.
2. Liidu meetmete eesmärk on ergutada liikmesriikidevahelist koostööd ning vajaduse korral toetada ja täiendada nende tegevust järgmistel aladel:
  - a) Euroopa rahvaste kultuuri ja ajaloo alaste teadmiste täiendamine ja levitamine;
  - b) üleeuroopalise tähtsusega kultuuripärandi säilitamine ja kaitsmine;
  - c) mitteäriline kultuurivahetus;
  - d) kunsti- ja kirjanduslooming, sealhulgas audiovisuaalses sektoris.
3. Liit ja liikmesriigid edendavad kultuuri valdkonnas koostööd kolmandate riikide ja pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega, eriti Euroopa Nõukoguga.
4. Põhiseaduse teiste sätete kohaselt tegutsedes võtab liit arvesse erinevaid kultuuriaspekte eriti selleks, et respektida ja edendada oma kultuuride mitmekesisust.
5. Selleks et aidata kaasa käesolevas artiklis märgitud eesmärkide saavutamisele:
  - a) võetakse Euroopa seaduste või raamseadustega stimuleerivaid meetmeid, mis ei tingi liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist. Seadused ja raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komiteega;
  - b) annab ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal soovitusi.

4. JAGU

HARIDUS, KUTSEÕPE, NOORSUGU JA SPORT

Artikkel III-182

1. Liit aitab kaasa kvaliteetse hariduse arendamisele, soodustades koostööd liikmesriikide vahel ning vajaduse korral toetades ja täiendades nende tegevust. Samal ajal respektieritakse täiel määral liikmesriikide vastutust õpetuse sisu ja haridussüsteemide korralduse eest ning nende kultuurilist ja keelelist mitmekesisust.

Võttes arvesse spordi sotsiaalset ja kasvatuslikku funktsiooni, aitab liit edendada Euroopa panust sporti.

2. Liidu tegevuse eesmärk on:

- a) arendada Euroopa mõõdet hariduses, eelkõige liikmesriikide keelte õpetamise ja levitamise kaudu;
- b) ergutada õppijate ja õpetajate liikuvust, muu hulgas kaasa aidates diplomite ja õpiaja akadeemilisele tunnustamisele;
- c) soodustada haridusasutuste omavahelist koostööd;
- d) tõhustada informatsiooni ja kogemuste vahetamist liikmesriikide haridussüsteemidele ühistes küsimustes;
- e) soodustada noorsoovahetust ja juhendajate vahetust sotsiaalhariduse alal ja ergutada noori osalema Euroopa demokraatias;
- f) ergutada kaugõppe arengut;
- g) arendada Euroopa mõõdet spordis ausate spordivõistluste ning spordiasutuste omavahelise koostöö edendamise ning sportlaste, iseäranis noorte sportlaste füüsilise ja vaimse puutumatus kaitsmise kaudu.

3. Liit ja liikmesriigid edendavad hariduse valdkonnas koostööd kolmandate riikidega ja pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega, eriti Euroopa Nõukoguga.

4. Selleks et aidata kaasa käesolevas artiklis märgitud eesmärkide saavutamisele:

- a) võetakse Euroopa seaduste või raamseadustega stimuleerivaid meetmeid, mis ei tingi liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist. Seadused ja raamseadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komiteega ning majandus- ja sotsiaalkomiteega;
- b) annab ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal soovitusi.

Artikkel III-183

1. Liit rakendab kutseõppepoliitikat, mis toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid, samal ajal täiel määral respektides liikmesriikide vastutust kutseõppe sisu ja korralduse eest.
2. Liidu tegevuse eesmärk on:
  - a) hõlbustada tööstuse muudatustega kohanemist, eriti kutse- ja ümberõppe kaudu;
  - b) parandada esialgset ja täienduskutseõpet, et hõlbustada pääsu kutsealale ja naasmist tööturule;
  - c) soodustada kutseõppe kättesaadavust ning ergutada koolitajate ja koolitatavate ning eriti noorte liikuvust;
  - d) stimuleerida koolituselast koostööd haridus- ja koolitusasutuste ning ettevõtjate vahel;
  - e) arendada informatsiooni ja kogemuste vahetamist liikmesriikide koolitussüsteemidele ühistes küsimustes.
3. Liit ja liikmesriigid edendavad kutseõppe valdkonnas koostööd kolmandate riikidega ja pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega.
4. Euroopa seaduste või raamseadustega aidatakse kaasa käesolevas artiklis esitatud eesmärkide saavutamisele, ilma et see tingiks liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist. Need seadused võetakse vastu pärast konsulteerimist regioonide komiteega ning majandus- ja sotsiaalkomiteega.

5. JAGU

KODANIKUKAITSE

Artikkel III-184

1. Liit soodustab liikmesriikidevahelist koostööd, et tõhustada liidu piires loodusõnnetuste või inimtegevusest tingitud õnnetuste ennetamiseks ja nende eest kaitsmiseks loodud süsteeme.

Liidu tegevuse eesmärk on:

- a) toetada ja täiendada liikmesriikide meetmeid riskide ennetamisel riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil, nende kodanikukaitsetöötajate koolitamisel ning reageerimisel loodusõnnetustele või inimtegevusest tingitud õnnetustele;
- b) edendada kiiret ja tõhusat operatiivkoostööd siseriiklike kodanikukaitsetalituste vahel;
- c) tõhustada rahvusvaheliste kodanikukaitsealase töö järjepidevust.

2. Lõikes 1 osutatud eesmärkide saavutamiseks vajalikke meetmeid võetakse Euroopa seaduste või raamseadustega, mis ei tingi liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist.

6. JAGU

HALDUSKOOSTÖÖ

Artikkel III-185

1. Liidu õiguse tõhusat rakendamist liikmesriikides, mis on oluline liidu tõrgeteta toimimise seisukohast, käsitletakse ühishuvina.
2. Liit võib toetada liikmesriikide jõupingutusi parandada oma haldussuutlikkust liidu õiguse rakendamisel. Selline tegevus võib hõlmata informatsiooni ja ametnike vahetamise hõlbustamist ning koolitusprogrammide toetamist. Ükski liikmesriik pole kohustatud sellist toetust kasutama. Selleks vajalikud meetmed võetakse Euroopa seadustega, mis ei tingi liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist.
3. Käesolev artikkel ei piira liikmesriikide kohustust rakendada liidu õigust ega komisjoni õigusi ja kohustusi. See ei piira ka põhiseaduse muude liikmesriikidevahelist ning liikmesriikide ja liidu vahelist halduskoostööd reguleerivate sätete kohaldamist.

IV JAOTIS

ÜLEMEREMADE JA -TERRITOORIUMIDE ASSOTSIEERIMINE

Artikkel III-186

Liiduga assotsieeritakse Euroopa-välised maad ja territooriumid, millel on erisuhted Taani, Prantsusmaa, Madalmaade ja Ühendkuningriigiga. Need maad ja territooriumid (edaspidi „maad ja territooriumid”) on loetletud II lisas*.

Assotsieerimise eesmärk on edendada nende maade ja territooriumide majanduslikku ja sotsiaalset arengut ning sisse seada tihedad majandussidemed nende ja liidu kui terviku vahel.

Assotsieerimine peab eelkõige edendama nimetatud maade ja territooriumide elanike huve ja jõukust, et nad saavutaksid majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise arengu, mille poole nad püüdlevad.

Artikkel III-187

Assotsieerimisel on järgmised eesmärgid:

- a) liikmesriigid kohaldavad oma kaubavahetuses nende maade ja territooriumidega sama režiimi, mida nad põhiseadusest tulenevalt kasutavad üksteise suhtes;
- b) iga maa või territoorium kohaldab oma kaubavahetuses liikmesriikidega ning teiste maade ja territooriumidega sama režiimi, mida ta kasutab kaubavahetuses selle Euroopa riigiga, kellega tal on erisuhted;
- c) liikmesriigid annavad oma panuse nende maade ja territooriumide järjekindlaks arenguks vajalikesse investeringutesse;
- d) liidu rahastatavate investeringute puhul on osavõtt pakkumistest ja hangetest avatud võrdsetel tingimustel kõikidele füüsilistele ja juriidilistele isikutele, kes on mõne liikmesriigi või kõnealuse maa või territooriumi kodanikud;
- e) liikmesriikide ning nende maade ja territooriumide vahelistes suhetes reguleeritakse kodanike ja äriühingute asutamisõigus kooskõlas asutamisõigust käsitlevas alajaos esitatud sätete ja menetlustega ning kedagi diskrimineerimata, kusjuures nende kohta kehtivad kõik artikli III-191 kohaselt võetud erimeetmed.

---

* See lisa, mis vastab Euroopa Ühenduse asutamislepingu II lisale, on veel koostamata.

Artikkel III-188

1. Nendelt maadelt ja territooriumidelt pärinevate liikmesriikidesse imporditavate kaupade tollimaksud keelatakse vastavalt liikmesriikidevaheliste tollimaksude keelamisele kooskõlas põhiseaduse sätetega.
2. Liikmesriikidest või teistelt kõnealustelt maadelt või territooriumidelt mingile maale või territooriumile imporditavate kaupade tollimaksud keelatakse kooskõlas artikliga III-38.
3. Kõnealused maad ja territooriumid võivad siiski võtta tollimakse, mis vastavad nende arengu ja industrialiseerimise vajadustele või annavad nende eelarvesse tulu.

Esimeses lõigus märgitud tollimaksud ei või ületada sama taset, mis kehtib nende maade või territooriumidega erisuhetes olevast liikmesriigist imporditavate toodete kohta.

4. Lõiget 2 ei kohaldata nende maade ja territooriumide suhtes, kus juba kehtivad mittediskrimineerivad tollitariifid seetõttu, et nad on seotud eriliste rahvusvaheliste kohustustega.
5. Nendele maadele ja territooriumidele imporditavate kaupade suhtes kehtestatavad tollimaksud või nende muudatused ei või põhjustada juriidiliselt ega faktiliselt mingit otsest ega kaudset diskrimineerimist eri liikmesriikidest imporditavate kaupade suhtes.

Artikkel III-189

Kui maale või territooriumile mingist kolmandast riigist imporditavatelt kaupadelt võetavate tollimaksude tase võib põhjustada artikli III-188 lõike 1 kohaldamisel kaubandushäireid mingi liikmesriigi kahjuks, võib viimane taotleda, et komisjon teeks teistele liikmesriikidele ettepaneku meetmete kohta, mis on vajalikud olukorra parandamiseks.

Artikkel III-190

Järgides rahvatervist, avalikku julgeolekut või avalikku korda puudutavaid sätteid, reguleeritakse nende maade ja territooriumide töötajate liikumisvabadus liikmesriikide piires ning liikmesriikide töötajate liikumisvabadus nende maade ja territooriumide piires meetmetega, mida võetakse kooskõlas artikliga III-191.

Artikkel III-191

Ministrite nõukogu võtab maade ja territooriumide liiduga assotsieerimisel omandatud kogemuste alusel ühehäälselt vastu Euroopa määrused ja otsused, mis käsitlevad maade ja territooriumide liiduga assotsieerimise üksikasjalikke eeskirju ja menetlusi.

Artikkel III-192

Artikleid III-186–III-191 sätteid kohaldatakse Gröönimaa suhtes nii, nagu näevad ette erisätted protokollis Gröönimaa suhtes kehtiva erikorra kohta.

V JAOTIS

LIIDU VÄLISTEGEVUS

I PEATÜKK

ÜLDISELT KOHALDATAVAD SÄTTED

Artikkel III-193

1. Liidu tegevus rahvusvahelisel areenil tugineb põhimõtetele, millest on juhitud liidu enda loomine, arendamine ja laienemine ning mida liit soovib edendada ka ülejäänud maailmas: demokraatia, õigusriik, inimõiguste ja põhivabaduste universaalsus ning jagamatus, inimväärikuse, võrdsuse ja solidaarsuse austamine, samuti rahvusvahelise õiguse järgimine kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja põhimõtetega.

Liit püüab arendada suhteid ja partnerlust kolmandate riikide ja rahvusvaheliste, piirkondlike või ülemaailmsete organisatsioonidega, kes neid väärtusi jagavad. Ta edendab mitmepoolsete lahenduste leidmist ühistele probleemidele, tehes seda eelkõige Ühendatud Rahvaste Organisatsiooni kaudu.

2. Liit määratleb ja viib ellu ühist poliitikat ja ühismeetmeid ning taotleb koostöö kõrget astet kõikides rahvusvaheliste suhete valdkondades, selleks et:

- a) kaitsta liidu ühiseid väärtusi, põhihuvet, julgeolekut, sõltumatust ning terviklikkust;
- b) tugevdada ja toetada demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid, inimõigusi ja rahvusvahelist õigust;
- c) säilitada rahu, ennetada konflikte ja tugevdada rahvusvahelist julgeolekut kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja põhimõtetega;
- d) toetada arengumaade säästvat majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonna-alast arengut, pidades esmaseks eesmärgiks vaesuse kaotamist;
- e) ergutada kõikide riikide integreerimist maailmamajandusse, muuhulgas rahvusvahelise kaubanduse tõkete järkjärgulise kaotamise kaudu;
- f) aidata töötada välja rahvusvahelisi meetmeid keskkonna seisundi säilitamiseks ja parandamiseks ning maailma loodusvarade säästvaks majandamiseks, et tagada säästev areng;
- g) abistada rahvaid, riike ja piirkondi, mida tabavad loodusõnnetused või inimtegevusest tingitud õnnetused;
- h) edendada tugevamat mitmepoolset koostööd ja hea valitsemistavaga maailmakorral tuginevat rahvusvahelist süsteemi.

3. Liit austab neid põhimõtteid ja püüab lõigetes 1 ja 2 loetletud eesmärke saavutada käesolevas jaotises määratletud liidu välistegevuse valdkondade ja muude poliitikavaldkondade välisaspektide arendamisel ja teostamisel.

Liit tagab kooskõla oma välistegevuse eri valdkondade vahel ning nende ja muude poliitikavaldkondade vahel. Ministrite nõukogu ja komisjon, keda abistab liidu välisminister, tagavad selle kooskõla ja teevad selleks koostööd.

Artikkel III-194

1. Euroopa Ülemkogu määratleb artiklis III-193 osutatud põhimõtete ja eesmärkide põhjal liidu strateegilised huvid ja eesmärgid.

Euroopa Ülemkogu Euroopa otsused liidu strateegiliste huvide ja eesmärkide kohta on seotud ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga ja liidu välistegevuse teiste valdkondadega. Need otsused võivad puudutada liidu suhteid teatava riigi või piirkonnaga või käsitleda mingit teemat. Otsustes määratakse kindlaks nende kestus ja vahendid, mis liidul ja liikmesriikidel tuleb kättesaadavaks teha.

Euroopa Ülemkogu teeb otsused ühehäälselt ministrite nõukogu soovitusel põhjal, mille viimane võtab vastu igas valdkonnas selleks ettenähtud korras. Euroopa Ülemkogu Euroopa otsuseid rakendatakse kooskõlas põhiseaduses sätestatud menetlustega.

2. Liidu välisminister ühise välis- ja julgeolekupoliitika osas ning komisjon muude välistegevuse valdkondade osas võivad teha ministrite nõukogule ühissetpanekuid.

II PEATÜKK

ÜHINE VÄLIS- JA JULGEOLEKUPOLIITIKA

Artikkel III-195

1. Välistegevuse põhimõtete ja eesmärkide alusel määratleb ja teostab liit ühist välis- ja julgeolekupoliitikat, mis hõlmab kõiki välis- ja julgeolekupoliitika valdkondi.
2. Liikmesriigid toetavad ühist välis- ja julgeolekupoliitikat aktiivselt ja tingimusteta lojaalsuse ja vastastikuse solidaarsuse vaimus.

Liikmesriigid teevad koostööd, et süvendada ja arendada oma vastastikust poliitilist solidaarsust. Nad hoiduvad igasugustest meetmetest, mis on vastuolus liidu huvidega või tõenäoliselt kahjustaksid liidu efektiivsust ühtse jõuna rahvusvahelistes suhetes.

Nendest põhimõtetest kinnipidamise tagavad ministrite nõukogu ja liidu välisminister.

3. Liit teostab ühist välis- ja julgeolekupoliitikat:
  - a) määratledes selle põhimõtted ning üldsuunised, mis käsitlevad:
  - b) tehes Euroopa otsuseid:
    - i) liidu meetmeid,
    - ii) liidu seisukohti,
    - iii) meetmete ja seisukohtade elluviimist;
  - c) tugevdades liikmesriikide süstemaatilist koostööd poliitika teostamisel.

Artikkel III-196

1. Euroopa Ülemkogu määratleb ühise välis- ja julgeolekupoliitika põhimõtted ning üldsuunised, sealhulgas kaitsepoliitilise tähendusega küsimustes.

Kui rahvusvaheline olukord nõuab, kutsub Euroopa Ülemkogu president kokku Euroopa Ülemkogu erakorralise kohtumise, et määratleda liidu poliitika strateegiline kurss sellises olukorras.

2. Ministrite nõukogu võtab ühise välis- ja julgeolekupoliitika määratlemiseks ja rakendamiseks vajalikud Euroopa otsused vastu Euroopa Ülemkogu määratletud üldsuuniste ja strateegilise kursi alusel.

Artikkel III-197

1. Liidu välisminister, kes juhib välisministrite nõukogu tööd, aitab oma ettepanekutega kaasa ühise välis- ja julgeolekupoliitika väljatöötamisele ning tagab Euroopa Ülemkogu ja ministrite nõukogu poolt vastuvõetud Euroopa otsuste rakendamise.
2. Ühise välis- ja julgeolekupoliitika küsimustes esindab liitu liidu välisminister. Ta peab liidu nimel poliitilist dialoogi ning väljendab liidu seisukohta rahvusvahelistes organisatsioonides ja rahvusvahelistel konverentsidel.
3. Liidu välisministrit abistab tema volituste täitmisel Euroopa välistegevuse talitus. See talitus toimib koostöös liikmesriikide diplomaatiateenistustega.¹

Artikkel III-198

1. Kui rahvusvaheline olukord nõuab liidult operatiivset tegutsemist, võtab ministrite nõukogu vastu vajalikud Euroopa otsused. Otsustes määratletakse meetme eesmärgid, ulatus, liidule kättesaadavaks tehtavad vahendid, vajaduse korral nende kestus ning rakendamise tingimused.

Kui asjaolud muutuvad ja see mõjutab oluliselt küsimust, mille suhtes on võetud Euroopa otsus, vaatab ministrite nõukogu läbi meetme põhimõtted ja eesmärgid ning võtab vastu vajalikud Euroopa otsused. Kuni ministrite nõukogu ei ole otsust langetanud, jääb Euroopa otsus liidu meetme kohta jõusse.

2. Sellised Euroopa otsused seovad liikmesriike nende seisukohavõttude ja talitusviiside suhtes.
3. Kui lõikes 1 osutatud Euroopa otsuse alusel plaanitakse riigi seisukohavõttu või meedet, antakse sellest teada õigel ajal, et vajaduse korral võimaldada eelnevat konsulteerimist ministrite nõukogus. Eelneva teavitamise kohustust ei kohaldata meetmete suhtes, mis kujutavad endast pelgalt Euroopa otsuste ülevõtmist siseriiklikusse õigusesse.
4. Olukorra muutumisest tingitud tungiva vajaduse korral ja kui uut Euroopa otsust ei ole vastu võetud, võivad liikmesriigid võtta vajalikke kiireloomulisi meetmeid, arvestades lõikes 1 osutatud Euroopa otsuse üldisi eesmärke. Asjaomane liikmesriik teavitab kõikidest sellistest meetmetest viivitamata ministrite nõukogu.

---

¹ Vt deklaratsiooni Euroopa välistegevuse teenistuse loomise kohta.

5. Kui käesolevas artiklis osutatud Euroopa otsuse rakendamisel peaks esinema suuremaid raskusi, annab liikmesriik neist teada ministrite nõukogule, kes neid arutab ja asub otsima asjakohaseid lahendusi. Need lahendused ei või olla vastuolus meetme eesmärkidega ega kahjustada selle tõhusust.

Artikkel III-199

Ministrite nõukogu võtab vastu Euroopa otsuseid, milles määratletakse liidu seisukoht teatud geograafilistes või temaatilistes küsimustes. Liikmesriigid tagavad, et nende poliitika vastab liidu seisukohtadele.

Artikkel III-200

1. Iga liikmesriik, liidu välisminister või nimetatud minister komisjoni toetusel võib esitada ministrite nõukogule arutamiseks ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga seotud küsimusi ning teha ettepanekuid.
2. Kiiret otsustamist nõudvatel juhtudel kutsub liidu välisminister kas omal algatusel või liikmesriigi taotlusel neljakümne kaheksa tunni, äärmise vajaduse korral lühema aja jooksul kokku ministrite nõukogu erakorralise istungi.

Artikkel III-201

1. Käesolevas peatükis osutatud Euroopa otsused teeb ministrite nõukogu ühehäälselt. Isiklikult kohalviibivate või esindatud liikmete hääletamisest hoidumine ei takista selliste otsuste vastuvõtmist.

Hääletamisest hoiduv ministrite nõukogu liige võib põhjendada oma käitumist, tehes ametliku avalduse. Sel juhul ei ole asjaomane liikmesriik kohustatud Euroopa otsust kohaldama, kuid ta aktsepteerib, et otsus seob liitu. Vastastikuse solidaarsuse vaimus hoidub asjaomane liikmesriik igasugusest meetmest, mis võiks sattuda vastuollu sellel otsusel põhineva liidu meetmega või seda takistada; teised liikmesriigid austavad tema seisukohta. Kui sel viisil hääletamisest hoidumist põhjendanud ministrite nõukogu liikmed esindavad vähemalt üht kolmandikku liikmesriikidest, kes esindavad vähemalt üht kolmandikku liidu elanikkonnast, siis otsust vastu ei võeta.

2. Erandina lõikest 1 teeb ministrite nõukogu otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega:
  - a) kui ta artikli III-194 lõikes 1 osutatud Euroopa Ülemkogu Euroopa otsuse põhjal, mis käsitleb liidu strateegilisi huve ja eesmäärke, võtab vastu Euroopa otsuseid liidu meetmete ja seisukohtade suhtes;
  - b) kui ta võtab vastu otsuseid liidu meetme või seisukoha suhtes ettepaneku põhjal, mille välisminister on esitanud ministrite nõukogule Euroopa Ülemkogu taotlusel, mis tuleneb ülemkogu või ministri enda algatusest;

- c) kui ta võtab vastu Euroopa otsuse liidu meetme või seisukoha rakendamise kohta;
- d) kui ta võtab vastu Euroopa otsuse eriesindaja nimetamise kohta vastavalt artiklile III-203.

Kui ministrite nõukogu liige teatab, et ta kavatses liikmesriigi poliitikaga seotud tähtsatel ja esitatud põhjustel olla vastu Euroopa otsuse vastuvõtmisele kvalifitseeritud hääleteenamusega, siis küsimust hääletusele ei panda. Liidu välisminister otsib tihedas koostöös asjassepuutuva liikmesriigiga sellele vastuvõetavat lahendust. Kui tal see ei õnnestu, võib ministrite nõukogu kvalifitseeritud hääleteenamusega taotleda, et küsimus suunataks ühehäälselt otsuse tegemiseks Euroopa Ülemkogusse.

3. Euroopa Ülemkogu võib ühehäälselt otsustada, et muudel kui lõikes 2 osutatud juhtudel teeb ministrite nõukogu otsuse kvalifitseeritud hääleteenamusega.

4. Lõikeid 2 ja 3 ei kohaldata sõjalise või kaitsepoliitilise tähendusega otsuste suhtes.

Artikkel III-202

- 1. Kui liit on määratlenud ühise lähenemisviisi artikli I-39 lõike 5 tähenduses, koordineerivad liidu välisminister ja liikmesriikide välisministrid oma tegevust ministrite nõukogus.
- 2. Liikmesriikide diplomaatilised esindused ning liidu delegatsioonid teevad kolmandates riikides ja rahvusvahelistel konverentsidel koostööd ning aitavad kaasa ühise lähenemisviisi määratlemisele ja rakendamisele.

Artikkel III-203

Ministrite nõukogu võib, kui ta seda vajalikuks peab, nimetada liidu välisministri algatusel eriesindaja, kellel on volitused teatavates poliitikaküsimustes. Eriesindaja täidab oma ülesandeid liidu välisministri alluvuses.

Artikkel III-204

Liit võib vastavalt käesoleva peatüki sätetele kooskõlas artiklis III-227 kirjeldatud menetlusega sõlmida lepinguid ühe või mitme riigi või rahvusvahelise organisatsiooniga.

Artikkel III-205

1. Liidu välisminister konsulteerib Euroopa Parlamendiga ühise välis- ja julgeolekupoliitika, sealhulgas ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika põhiküsimuste ja põhivalikute suhtes ning tagab, et Euroopa Parlamendi arvamusi võetakse arvesse. Liidu välisminister teavitab Euroopa Parlamenti regulaarselt ühise välis- ja julgeolekupoliitika, sealhulgas ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika arengust. Euroopa Parlamendi teavitamise võib teha ülesandeks eriesindajatele.
2. Euroopa Parlament võib esitada ministrite nõukogule ja liidu välisministrile küsimusi ning anda neile soovitusi. Kaks korda aastas korraldab ta arutelu ühise välis- ja julgeolekupoliitika, sealhulgas ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika elluviimisel saavutatud edusammude üle.

Artikkel III-206

1. Liikmesriigid koordineerivad oma tegevust rahvusvahelistes organisatsioonides ja rahvusvahelistel konverentsidel. Niisugustel foorumitel toetavad nad liidu seisukohti. Sellise koordineerimise korraldab liidu välisminister.

Rahvusvahelistes organisatsioonides ja rahvusvahelistel konverentsidel, millest ei võta osa kõik liikmesriigid, toetavad osalevad liikmesriigid liidu seisukohti.

2. Ilma et see piiraks lõike 1 ja artikli III-198 lõike 3 kohaldamist, teavitavad liikmesriigid, kes on esindatud rahvusvahelistes organisatsioonides või rahvusvahelistel konverentsidel, millest ei võta osa kõik liikmesriigid, viimasena nimetatuid ning ka liidu välisministrit kõigist ühist huvi pakkuvatest küsimustest.

Liikmesriigid, kes on ühtlasi Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Julgeolekunõukogu liikmed, kooskõlastavad oma tegevuse ning teavitavad täielikult teisi liikmesriike ja liidu välisministrit. Liikmesriigid, kes on julgeolekunõukogu liikmed, kaitsevad oma funktsioonide täitmisel liidu seisukohti ja huve, ilma et see piiraks nende kohustusi, mis tulenevad Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja sätetest.

Kui liit on võtnud seisukoha Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Julgeolekunõukogu päevakorda kuuluvas küsimuses, taotleavad liikmesriigid, kes on julgeolekunõukogu liikmed, et liidu välisminister kutsutaks esitama liidu seisukohta.

Artikkel III-207

Liikmesriikide diplomaatilised ja konsulaaresindused ning liidu delegatsioonid kolmandates riikides ja rahvusvahelistel konverentsidel ning nende esindajad rahvusvahelistes organisatsioonides teevad koostööd, kindlustades liidu seisukohti ja meetmeid käsitlevate ministrite nõukogu Euroopa otsuste järgimise ja rakendamise. Nad tihendavad koostööd teabevahetuse ja ühishinnangute andmise teel.

Nad aitavad kaasa kolmanda riigi territooriumil viibivate Euroopa kodanike õiguste kaitset käsitlevate artikli I-8 lõikes 2 osutatud sätete ja vastavalt artiklile III-11 võetud meetmete rakendamisele.

Artikkel III-208

Ilma et see piiraks artikli III-247 kohaldamist, jälgib poliitiline ja julgeolekukomitee rahvusvahelist olukorda ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga hõlmatud valdkondades ning aitab kaasa poliitika määratlemisele, esitades kas ministrite nõukogu või liidu välisministri taotlusel või omal algatusel ministrite nõukogule arvamusi. Ta jälgib ka kokkulepitud poliitika rakendamist, ilma et see piiraks liidu välisministri pädevust.

Käesoleva peatüki reguleerimisalas teostab nimetatud komitee ministrite nõukogu ja liidu välisministri vastutusel artiklis III-210 määratletud kriisiohjamisoperatsioonide poliitilist kontrolli ja strateegilist juhtimist.

Ministrite nõukogu võib volitada komiteed kriisiohjamisoperatsiooni elluviimiseks ja selle kestel, nagu ministrite nõukogu kindlaks määrab, võtma operatsiooni poliitilise kontrolli ja strateegilise juhtimisega seotud asjakohaseid meetmeid.

Artikkel III-209

Ühise välis- ja julgeolekupoliitika rakendamine ei mõjuta artiklites I-12–I-14 ja I-16 osutatud pädevuse teostamist. Samuti ei mõjuta nimetatud artiklites loetletud poliitika rakendamine artiklis I-15 osutatud pädevuse teostamist.

Liidu kohus on pädev kontrollima käesoleva artikli järgimist.

1. JAGU

ÜHINE JULGEOLEKU- JA KAITSEPOLIITIKA

Artikkel III-210

1. Artikli I-40 lõikes 1 osutatud missioonid, mille täitmisel liit võib kasutada tsiviil- ja sõjalisi vahendeid, hõlmavad ühiseid desarmeerimisoperatsioone, humanitaarabi- ja päästeoperatsioone, sõjalist nõustamist ja abistamist, konfliktide ennetamist ja rahuvalveoperatsioone, relvajõudude missioone kriiside ohjamisel, sealhulgas rahusobitamist ning olukorra konfliktijärgset stabiliseerimist. Kõik nimetatud missioonid võivad aidata kaasa terrorismi tõkestamisele, muuhulgas toetades kolmandaid riike nende võitluses terrorismi vastu oma territooriumil.
2. Ministrite nõukogu võtab seoses lõikes 1 osutatud missioonidega ühehäälselt vastu Euroopa otsuseid, milles määratletakse nende eesmärgid ja ulatus ning elluviimise üldtingimused. Liidu välisminister, kes tegutseb ministrite nõukogu alluvuses ning tihedas ja pidevas ühenduses poliitilise ja julgeolekukomiteega, tagab selliste missioonide tsiviil- ja sõjaliste aspektide kooskõlastamise.

Artikkel III-211

1. Ministrite nõukogu võib artikli III-210 alusel vastuvõetud Euroopa otsuste raames usaldada teatavate missioonide täitmise liikmesriikide rühmale, kes on suutelised missiooni täitma ja kes seda soovivad. Need liikmesriigid lepivad koos liidu välisministriga omavahel kokku missiooni täitmise tingimustes.
2. Missiooni täitmisel osalevad liikmesriigid teavitavad ministrite nõukogu regulaarselt oma edusammudest. Kui missiooni täitmine toob kaasa uusi olulisi tagajärgi või eeldab ministrite nõukogu poolt artikli III-210 alusel vastuvõetud eesmärgi, ulatuse ja rakendamistingimuste muutmist, teatavad osalevad liikmesriigid sellest viivitamata ministrite nõukogule. Sellistel juhtudel võtab ministrite nõukogu vastu vajalikud Euroopa otsused.

Artikkel III-212

1. Ministrite nõukogu juhatusel tegutseva Euroopa relvastuse, teadusuuringute ja sõjalise võimsuse agentuuri ülesandeks on:
  - a) aidata liikmesriikidel määratleda nende sõjalise võimsuse alaseid eesmärke ja hinnata seda, kuidas liikmesriigid täidavad oma võimsusega seotud kohustusi;
  - b) edendada operatiivvajaduste ühtlustamist ning tõhusate ja kokkusobivate hankemenetluste kasutuselevõtmist;

- c) pakkuda mitmepoolse osalusega projekte sõjalise võimsusega seotud eesmärkide saavutamiseks ning tagada liikmesriikide programmide koordineerimine ja asjakohaste koostööprogrammide juhtimine;
- d) toetada kaitsetehnoloogia alaseid uuringuid ning koordineerida ja kavandada ühisuuringuid ja tulevasi operatiivvajadusi rahuldavate tehniliste lahenduste väljatöötamist;
- e) aidata määratleda ja vajaduse korral rakendada mis tahes kasulikke meetmeid kaitsesektori tööstusliku ja tehnoloogilise baasi tugevdamiseks ja sõjaliste kulutuste tõhustamiseks.

2. Agentuuri töös võivad osaleda kõik liikmesriigid, kes selleks soovi avaldavad. Ministrite nõukogu võtab kvalifitseeritud häälteenamusega vastu Euroopa otsuse, milles määratakse kindlaks agentuuri põhikiri, asukoht ja tegevuseeskiri. Selles otsuses võetakse arvesse tegelikku osalemist agentuuri tegevuses. Agentuuri raames luuakse asjakohased rühmad, kuhu kuuluvad ühisprojektides koostööd tegevad liikmesriigid. Vajaduse korral täidab agentuur oma ülesandeid koostöös komisjoniga.

Artikkel III-213

1. Protokollis [*pealkiri*] loetletud liikmesriigid, kes vastavad sõjalise võimsuse nõudlikumatele kriteeriumidele ja soovivad selles valdkonnas võtta siduvamaid kohustusi, et täita eriti vastutusrikkaid ülesandeid, seavad käesolevaga omavahel sisse struktureeritud koostöö artikli I-40 lõike 6 tähenduses. Sõjalise võimsuse kriteeriumid ja kohustused, mille need liikmesriigid on määratlenud, loetletakse nimetatud protokollis.

2. Kui mõni liikmesriik soovib hiljem sellises koostöös osaleda ning ühtlasi võtta selle raames kehtestatud kohustusi, teatab ta oma kavatsusest Euroopa Ülemkogule. Ministrite nõukogu arutab küsimust liikmesriigi taotlusel. Hääletamisel osalevad ainult need ministrite nõukogu liikmed, kes esindavad struktureeritud koostöös osalevaid liikmesriike.

3. Kui ministrite nõukogu võtab vastu struktureeritud koostööga hõlmatud küsimustega seotud Euroopa otsuseid, osalevad selliste otsuste arutamisel ja vastuvõtmisel üksnes need ministrite nõukogu liikmed, kes esindavad struktureeritud koostöös osalevaid liikmesriike. Aruteludest võtab osa liidu välisminister. Teiste liikmesriikide esindajaid teavitab struktureeritud koostöö arengust nõuetekohaselt ja korrapäraselt liidu välisminister.

4. Ministrite nõukogu võib sellises koostöös osalevatele liikmesriikidele usaldada liidu tasandil artiklis III-210 osutatud ülesannete täitmise.

5. Olenemata eelmistest lõigetest kohaldatakse käesoleva artikliga reguleeritava struktureeritud koostöö suhtes tõhustatud koostööga seotud asjakohaseid sätteid.

Artikkel III-214

1. Artikli I-40 lõikes 7 sätestatud tihedamat vastastikuse kaitse alast koostööd võivad teha kõik liidu liikmesriigid. Tihedamas koostöös osalevate liikmesriikide loetelu esitatakse deklaratsioonis [*pealkiri*]. Kui mõni liikmesriik soovib hiljem sellises koostöös osaleda ning seega võtta koostööga kaasnevaid kohustusi, teatab ta oma kavatsusest Euroopa Ülemkogule ja ühineb nimetatud deklaratsiooniga.
2. Sellises koostöös osalev liikmesriik, kes langeb oma territooriumil relvastatud kallaletungi ohvriks, teavitab olukorrast teisi osalevaid riike ning võib neilt abi taotleda. Osalevad liikmesriigid tulevad kokku ministrite tasandil, keda abistavad liikmesriikide esindajad poliitilises ja julgeolekukomitees ning sõjanduskomitees.
3. Kõigist relvastatud kallaletungidest ja nende tõttu võetud meetmetest teavitatakse viivitamata Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Julgeolekunõukogu.
4. Käesoleva artikli sätted ei mõjuta asjaomaste liikmesriikide Põhja-Atlandi lepingust tulenevaid õigusi ja kohustusi.

2. JAGU

RAHANDUSSÄTTED

Artikkel III-215

1. Käesolevas peatükis osutatud sätetest tingitud institutsioonide halduskulud arvatakse liidu eelarvesse.
2. Nende sätete rakendamisega kaasnevad töökulud arvatakse samuti liidu eelarvesse, välja arvatud sõjalise ja kaitsepoliitilise tähendusega operatsioonidega kaasnevad kulud ning juhud, mil ministrite nõukogu otsustab teisiti.

Kui kulusid ei arvata liidu eelarvesse, katavad liikmesriigid need kulud rahvamajanduse kogutoodangu järgi määratud skaala kohaselt, kui ministrite nõukogu ei otsusta teisiti. Liikmesriigid, kelle esindajad ministrite nõukogus on artikli III-201 lõike 1 teise lõigu kohaselt teinud ametliku avalduse, ei ole kohustatud osalema sõjalise või kaitsepoliitilise tähendusega operatsioonidega kaasnevate kulude rahastamises.

3. Ministrite nõukogu võtab vastu Euroopa otsuse, millega määratakse kindlaks erimenetlused, mis tagavad liidu eelarvehendite kiire eraldamise ühise välis- ja julgeolekupoliitika raames tehtavate kiireloomuliste algatuste ning eelkõige artikli I-40 lõikes 1 osutatud missioone ettevalmistava tegevuse rahastamiseks. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Artikli I-40 lõikes 1 osutatud missioone ettevalmistava tegevuse kulud, mida ei arvata liidu eelarvesse, rahastatakse liikmesriikide sissemaksetega loodud käivitusfondist.

Ministrite nõukogu võtab liidu välisministri ettepaneku põhjal kvalifitseeritud häälteenamusega vastu Euroopa otsused, milles määratakse kindlaks:

- a) käivitusfondi loomise ja rahastamise kord, eelkõige fondile eraldatavad summad ja tagasimaksmise kord;
- b) käivitusfondi haldamise kord;
- c) finantskontrolli teostamise kord.

Kavandades artikli I-40 lõikes 1 osutatud missiooni, mille kulusid ei saa arvata liidu eelarvesse, volitab ministrite nõukogu liidu välisministrit kasutama kõnealust fondi. Liidu välisminister annab ministrite nõukogule aru selle volituse kasutamise kohta.

III PEATÜKK

ÜHINE KAUBANDUSPOLIITIKA

Artikkel III-216

Liikmesriikidevahelise tolliliidu rajamisega soovib liit ühistes huvides kaasa aidata maailmakaubanduse harmoonilisele arengule, rahvusvahelises kaubanduses ja välismaiste otseinvesteeringute suhtes kehtivate piirangute järkjärgulisele kaotamisele ning tolli- ja muude tõkete alandamisele.

Artikkel III-217

1. Ühine kaubanduspoliitika rajaneb ühtsetel põhimõtetel, eriti mis puutub tariifimäärade muutmisse, kaupade ja teenustega ning intellektuaalomandi kaubandusaspektidega seotud tolli- ja kaubanduskokkulepete sõlmimisse, välismaistesse otseinvesteeringutesse, liberaliseerimismeetmete ühtlustamisse, ekspordipoliitikasse ning kaubanduse kaitsemeetmetesse, näiteks meetmetesse, mida tuleb võtta dumpingu või subsiidiumide puhul. Ühist kaubanduspoliitikat teostatakse kooskõlas liidu välistegevuse põhimõtete ja eesmärkidega.
2. Ühise kaubanduspoliitika rakendamiseks nõutavad meetmed võetakse Euroopa seadustega või raamseadustega.
3. Kui ühe või mitme riigi või rahvusvahelise organisatsiooniga sõlmitavate lepingute üle on vaja pidada läbirääkimisi, kohaldatakse artikli III-227 asjassepuutuvaid sätteid. Komisjon annab soovitusi ministrite nõukogule, kes volitab komisjoni alustama vajalikke läbirääkimisi. Ministrite nõukogu ja komisjon tagavad selle, et läbirääkimiste tulemusel sõlmitavad lepingud vastavad liidusisesele poliitikale ja normidele.

Komisjon peab läbirääkimisi, konsulteerides erikomiteega, mille ministrite nõukogu määrab komisjoni abistama selle ülesande täitmisel, ning niisuguste juhiste raames, mida ministrite nõukogu peab vajalikuks komisjonile anda. Komisjon annab erikomiteele ja Euroopa Parlamendile regulaarselt aru läbirääkimiste edenemise kohta.

4. Seoses läbirääkimistega ja lepingute sõlmimisega isikute liikumist hõlmavate teenuste ja intellektuaalomandi kaubandusaspektide valdkonnas teeb ministrite nõukogu otsused ühehäälselt, kui need lepingud sisaldavad sätteid, mis liidusiseste eeskirjade vastuvõtmiseks nõuavad ühehäälsust.

Ministrite nõukogu teeb otsused ühehäälselt ka lepingute üle läbirääkimiste pidamisel ja nende sõlmimisel kultuuri- ja audiovisuaalsete teenustega kauplemise küsimustes, kui need võivad ohustada liidu kultuurilist ja keelelist mitmekesisust.

Transpordialaste rahvusvaheliste lepingute üle läbirääkimiste pidamisel ja nende sõlmimisel kohaldatakse III jaotise III peatüki 7. alajao sätteid ja artiklit III-227.

5. Käesoleva artikliga kaubanduspoliitika valdkonnas antud volituste teostamine ei mõjuta liidu ja liikmesriikide vahelist volituste jaotust ega too kaasa liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist, niivõrd kui põhiseadus välistab sellise ühtlustamise.

IV PEATÜKK

KOOSTÖÖ KOLMANDATE RIIKIDEGA JA HUMANITAARABI

1. JAGU

ARENGUKOOSTÖÖ

Artikkel III-218

1. Liidu poliitikat arengukoostöö valdkonnas teostatakse kooskõlas liidu välistegevuse põhimõtete ja eesmärkidega. Liidu ja liikmesriikide arengukoostöö poliitika täiendavad ja tugevdavad teineteist.

Liidu arengukoostöö poliitika põhieesmärgiks on vaesuse vähendamine ja pikemas perspektiivis selle kaotamine. Liit võtab arengukoostöö eesmärke arvesse muu sellise poliitika puhul, mida ta rakendab ja mis tõenäoliselt mõjutab arengumaid.

2. Liit ja liikmesriigid täidavad neid kohustusi ja arvestavad neid eesmärke, mis nad on heaks kiitnud Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis ja teistes pädevates rahvusvahelistes organisatsioonides.

Artikkel III-219

1. Euroopa seaduste või raamseadustega võetakse arengukoostöö poliitika teostamiseks vajalikud meetmed, mis võivad hõlmata arengumaadega elluviidavaid mitmeaastaseid koostööprogramme või temaatilisi programme.

2. Liit võib sõlmida kolmandate riikidega või pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega lepinguid, mis aitavad saavutada artiklis III-193 sätestatud eesmärke. Selliste lepingute üle peetakse läbirääkimisi ja neid sõlmitakse kooskõlas artikliga III-227.

Eelmine lõik ei piira liikmesriikide pädevust pidada rahvusvaheliste organites läbirääkimisi ja sõlmida rahvusvahelisi lepinguid.

3. Euroopa Investeerimispank aitab oma põhikirjas esitatud tingimuste kohaselt kaasa lõikes 1 osutatud meetmete rakendamisele.

Artikkel III-220

1. Meetmete vastastikuse täiendavuse ja tõhususe edendamiseks kooskõlastavad liit ja liikmesriigid oma arengukoostöö poliitikat ning konsulteerivad üksteisega oma abiprogrammide suhtes, seda ka rahvusvahelistes organisatsioonides ja rahvusvahelistel konverentsidel. Nad võivad algsatada ühismeetmeid. Kui vaja, aitavad liikmesriigid kaasa liidu abiprogrammide rakendamisele.
2. Komisjon võib teha kasulikke algatusi, et edendada lõikes 1 märgitud kooskõlastamist.
3. Oma pädevuse piires teevad liit ja liikmesriigid koostööd kolmandate riikide ja pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega.

2. JAGU

MAJANDUS-, FINANTS- JA TEHNILINE KOOSTÖÖ KOLMANDATE RIIKIDEGA

Artikkel III-221

1. Ilma et see piiraks põhiseaduse muude sätete, eriti artiklite III-218–III-220 kohaldamist, viib liit kolmandate riikide suhtes, mis ei ole arengumaad, ellu majandus-, finants- ja tehnilise koostöö meetmeid, mis hõlmavad eelkõige finantsabi. Sellised meetmed on kooskõlas liidu arengupoliitikaga ning neid viiakse ellu kooskõlas tema välistegevuse põhimõtete ja eesmärkidega. Liidu ja liikmesriikide meetmed täiendavad ja tugevdavad üksteist.

2. Lõike 1 rakendamiseks vajalikud meetmed võetakse Euroopa seaduste või raamseadustega.

3. Oma pädevuse piires teevad liit ja liikmesriigid koostööd kolmandate riikide ja pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega. Liidu koostöö korralduse võib kokku leppida liidu ja asjaomaste kolmandate isikute vaheliste lepingutega, mille üle peetakse läbirääkimisi ja mis sõlmitakse kooskõlas artikliga III-227. Artikli III-226 lõikes 2 osutatud assotsiatsioonilepingute ja liiduga ühinemisel kandidaatriikidega sõlmitavate lepingute puhul teeb ministrite nõukogu otsuse ühehäälselt.

Esimene lõik ei piira liikmesriikide pädevust pidada läbirääkimisi rahvusvaheliste organites ja sõlmida rahvusvahelisi lepinguid.

Artikkel III-222

Kui kolmanda riigi olukord nõuab liidu kiiret finantsabi, võtab ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal vastu vajalikud Euroopa otsused.

3. JAGU

HUMANITAARABI

Artikkel III-223

1. Liidu operatsioone humanitaarabi valdkonnas teostatakse kooskõlas liidu välistegevuse põhimõtete ja eesmärkidega. Selliste operatsioonide eesmärk on anda sündmusekohast abi ning teha päästetöid ja pakkuda kaitset loodusõnnetuste või inimtegevusest tingitud õnnetuste tõttu kannatanud inimestele kolmandates riikides, et rahuldada erinevatest olukordadest tingitud humanitaarvajadusi. Liidu ja liikmesriikide operatsioonid täiendavad ja tugevdavad üksteist.
  2. Humanitaarabioperatsioone korraldatakse kooskõlas humanitaarabi reguleeriva rahvusvahelise õigusega, eelkõige erapooletuse ja mittediskrimineerimise põhimõttega.
  3. Euroopa seaduste või raamseadustega võetakse meetmed, millega määratakse kindlaks liidu humanitaarabioperatsioonide elluviimise raamistik.
  4. Liit võib sõlmida kolmandate riikidega või pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega lepinguid, mis aitavad saavutada artiklis III-193 osutatud eesmärke. Selliste lepingute üle peetakse läbirääkimisi ja neid sõlmitakse kooskõlas artikliga III-227.
- Eelmine lõik ei piira liikmesriikide pädevust pidada rahvusvahelistes organites läbirääkimisi ja sõlmida rahvusvahelisi lepinguid.
5. Et luua raamistikku, milles Euroopa noored saaksid liidu humanitaarmedetetele ühiselt kaasa aidata, asutatakse Euroopa vabatahtlik humanitaarabikorpus. Korpuse põhikiri ja töökord määratakse kindlaks Euroopa seadusega.
  6. Komisjon võib liidu ja liikmesriikide meetmete kooskõlastamiseks teha kasulikke algatusi, et edendada liidu ja siseriiklike humanitaarabimeetmete vastastikust täiendavust ja tõhusust.
  7. Liit tagab, et tema humanitaarabioperatsioonid kooskõlastatakse ja ühtuvad rahvusvaheliste organisatsioonide ja asutuste, eelkõige Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni süsteemi kuuluvate organisatsioonide ja asutuste operatsioonidega.

V PEATÜKK

PIIRAVAD MEETMED

Artikkel III-224

1. Kui kooskõlas käesoleva jaotise II peatüki ühist välis- ja julgeolekupoliitikat käsitlevate sätetega vastuvõetud Euroopa otsus näeb ette majandus- ja finantssuhete osalise või täieliku katkestamise või piiramise ühe või mitme kolmanda riigiga, võtab ministrite nõukogu liidu välisministri ja komisjoni ühise ettepaneku põhjal kvalifitseeritud häälteenamusega vastu vajalikud Euroopa määrused või otsused. Ta teavitab sellest Euroopa Parlamenti.
2. Lõikes 1 osutatud valdkondades võib ministrite nõukogu sama menetluse alusel võtta piiravaid meetmeid juriidiliste või füüsiliste isikute ning mitteriiklike rühmituste või üksuste suhtes.

VI PEATÜKK

RAHVUSVAHELISED LEPINGUD

Artikkel III-225

1. Liit võib sõlmida lepinguid ühe või mitme kolmanda riigi või rahvusvahelise organisatsiooniga, kui põhiseaduses on nii sätestatud või kui lepingu sõlmimine on vajalik mõne põhiseaduses seatud eesmärgi saavutamiseks liidu poliitika valdkonnas, kui lepingu sõlmimist näeb ette liidu siduv õigusakt või kui see mõjutab liidusisest õigusakti.
2. Liidu sõlmitud lepingud seovad liidu institutsioone ja liikmesriike.

Artikkel III-226

Liit võib sõlmida assotsiatsioonilepinguid ühe või mitme kolmanda riigiga või rahvusvahelise organisatsiooniga. Selliste lepingutega luuakse assotsiatsioon, mis hõlmab vastastikuseid õigusi ja kohustusi, ühismeetmeid ja erimenetlusi.

Artikkel III-227

1. Ilma et see piiraks artikli III-217 sätete kohaldamist, peetakse liidu ja kolmandate riikide või rahvusvaheliste organisatsioonide vaheliste lepingute üle läbirääkimisi ja selliseid lepinguid sõlmitakse vastavalt järgmisele menetlusele.
2. Ministrite nõukogu annab loa alustada läbirääkimisi, võtab vastu läbirääkimisjuhised ja sõlmib lepingud.
3. Komisjon või liidu välisminister, kui leping on eranditult või põhimõtteliselt seotud ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga, annab soovitusi ministrite nõukogule, kes võtab vastu Euroopa otsuse, millega antakse luba alustada läbirääkimisi.
4. Seoses läbirääkimiste alustamist lubava Euroopa otsusega nimetab ministrite nõukogu sõltuvalt tulevase lepingu teemast liidu läbirääkija või läbirääkimisrühma juhi.
5. Ministrite nõukogu võib anda liidu läbirääkijale juhiseid ning moodustada erikomitee, kellega tuleb läbirääkimiste pidamisel konsulteerida.
6. Läbirääkija ettepaneku põhjal võtab ministrite nõukogu vastu Euroopa otsuse, millega antakse luba lepingule alla kirjutada ja vajaduse korral seda ajutiselt kohaldada.

7. Ministrite nõukogu võtab läbirääkija ettepaneku põhjal vastu Euroopa otsuse lepingu sõlmimise kohta.

Välja arvatud juhud, kui leping on seotud eranditult ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga, võtab ministrite nõukogu esimeses loigus mainitud otsuse vastu pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga. Euroopa Parlament esitab oma arvamuse tähtaja jooksul, mille ministrite nõukogu võib kehtestada vastavalt küsimuse kiireloomulisusele. Kui selle tähtaja jooksul arvamust ei esitata, võib ministrite nõukogu otsuse teha ilma selleta.

Euroopa Parlamendi nõusolek on nõutav, kui:

- a) sõlmitakse assotsiatsioonilepinguid;
- b) liit ühineb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga;
- c) sõlmitakse lepinguid, mis koostöömenetlusi kehtestades loovad teatud institutsioonilisi raamistikke;
- d) sõlmitakse liidu eelarvele olulist mõju avaldavaid lepinguid;
- e) sõlmitakse lepinguid, mis hõlmavad valdkondi, mille suhtes kohaldatakse seadusandlikku menetlust.

Kiireloomulisel juhul võivad Euroopa Parlament ja ministrite nõukogu kokku leppida nõusoleku andmise tähtajas.

8. Lepingu sõlmimisel võib ministrite nõukogu erandina lõigetest 6, 7 ja 10 volitada läbirääkijat kiitma liidu nimel heaks lepingu muudatusi, kui leping näeb ette, et muudatused tuleb vastu võtta lihtsustatud korras või et seda peab tegema lepingus sätestatud organ; ministrite nõukogu võib sellisele volitamisele seada eritingimusi.

9. Ministrite nõukogu teeb kogu menetluse käigus otsuseid kvalifitseeritud häälteenamusega. Ta otsustab ühehäälselt, kui leping hõlmab valdkonda, mille puhul liidu õigusakti vastuvõtmisel on nõutav ühehäälsus, samuti juhul, kui sõlmitakse assotsiatsioonileping või liit ühineb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga.

10. Ministrite nõukogu võtab liidu välisministri või komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa otsuse, millega peatatakse lepingu täitmine ja kehtestatakse seisukohad, mida liidu nimel peab vastu võtma lepingus sätestatud organ, kui asjaomasel organil tuleb vastu võtta õigusliku toimega akte, välja arvatud aktid, millega täiendatakse või muudetakse lepingu institutsioonilist raamistikku.

11. Euroopa Parlamenti teavitatakse viivitamata ja täielikult kõigil menetluse etappidel.

12. Liikmesriik, Euroopa Parlament, ministrite nõukogu või komisjon võib taotleda liidu kohtult arvamust selle kohta, kas kavandatav leping on kooskõlas põhiseaduse sätetega. Kui liidu kohtu arvamus on negatiivne, saab kavandatav leping jõustuda üksnes juhul, kui seda muudetakse või käesolev põhiseadus vaadatakse artiklis IV-6 sätestatud korras läbi.

Artikkel III-228

1. Erandina artiklist III-227 võib ministrite nõukogu, tehes otsuse ühehäälselt Euroopa Keskpanga või komisjoni soovitusel põhjal ja pärast konsulteerimist Euroopa Keskpangaga hindade stabiilsuse eesmärgiga ühtivale konsensusele jõudmise üle ja pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga ning vastavalt korra kindlaksmääramise menetlusele lõikes 3 sõlmida ametlikke kokkuleppeid euro vahetuskursisüsteemi kohta valuutade suhtes, mis ei ole liidus seaduslikud maksevahendid.

Ministrite nõukogu võib kvalifitseeritud häälteenamusega kas komisjoni soovitusel põhjal ning pärast Euroopa Keskpangaga konsulteerimist või Euroopa Keskpanga soovitusel põhjal ning hindade stabiilsuse eesmärgiga ühtiva konsensuse saavutamist taotledes võtta vastu või korrigeerida euro keskkursse vahetuskursisüsteemi piires või neist loobuda. Ministrite nõukogu eesistuja informeerib Euroopa Parlamenti euro keskkursside kinnitamisest, korrigeerimisest või neist loobumisest.

2. Lõikes 1 osutatud vahetuskursisüsteemi puudumisel ühe või mitme valuuta suhtes, mis ei ole liidus seaduslikud maksevahendid, võib ministrite nõukogu kvalifitseeritud häälteenamusega kas komisjoni soovitusel põhjal ja pärast konsulteerimist Euroopa Keskpangaga või Euroopa Keskpanga soovitusel põhjal sõnastada nende valuutade suhtes vahetuskursipoliitika üldsuunised. Need üldsuunised ei piira Euroopa Keskpankade Süsteemi esmast eesmärki säilitada hindade stabiilsus.

3. Kui liidul on vaja pidada läbirääkimisi ühe või mitme riigi või rahvusvahelise organisatsiooniga raha- või välisvaluutarežiimi küsimusi käsitlevate lepingute üle, siis erandina artiklist III-227 otsustab läbirääkimiste korra ning niisuguste lepingute sõlmimise ministrite nõukogu komisjoni soovitusel põhjal ja pärast konsulteerimist Euroopa Keskpangaga. Selline kord tagab, et liit väljendab ühtset seisukohta. Komisjon on läbirääkimistesse kaasatud täiel määral.

4. Liikmesriigid võivad pidada läbirääkimisi rahvusvahelistes organites ning sõlmida rahvusvahelisi lepinguid, ilma et see piiraks liidu pädevust ja liidu lepinguid majandus- ja rahaliidu suhtes.

VII PEATÜKK

LIIDU SUHTED RAHVUSVAHELISTE ORGANISATSIOONIDE JA KOLMANDATE RIIKIDEGA NING LIIDU DELEGATSIOONID

Artikkel III-229

1. Liit seab sisse kõik asjakohased koostöövormid Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni, Euroopa Nõukogu, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni ning Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooniga.
2. Samuti peab ta kohaseid suhteid teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega.
3. Käesoleva artikli rakendamine on liidu välisministri ja komisjoni kohustus.

Artikkel III-230

1. Liitu esindavad liidu delegatsioonid kolmandates riikides ja rahvusvahelistes organisatsioonides.
2. Liidu delegatsioonid tegutsevad liidu välisministri alluvuses ja tihedas koostöös liikmesriikide diplomaatiliste esindustega.

VIII PEATÜKK

SOLIDAARSUSKLAUSLI RAKENDAMINE

Artikkel III-231

1. Ministrite nõukogu võtab komisjoni ja liidu välisministri ühise ettepaneku põhjal vastu Euroopa otsuse, milles määratletakse artiklis I-42 osutatud solidaarsusklausli rakendamise kord. Sellest teavitatakse Euroopa Parlamenti.
2. Kui üht liikmesriiki tabab terrorirünnak või loodusõnnetus või inimtegevusest tingitud õnnetus, abistavad seda liikmesriiki tema poliitilise võimu organite taotlusel teised liikmesriigid. Selleks koordineerivad liikmesriigid oma tegevust ministrite nõukogus.
3. Käesoleva artikli kohaldamisel abistab ministrite nõukogu poliitiline ja julgeolekukomitee, keda toetavad ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika raames loodud struktuurid ja artiklis III-162 sätestatud komitee, kes esitab vajaduse korral ühisarvamusi.
4. Et liit saaks tõhusalt toimida, hindab Euroopa Ülemkogu regulaarselt liitu ähvardavaid ohtusid.

VI JAOTIS

LIIDU TOIMIMINE

I PEATÜKK

SÄTTED INSTITUTSIOONIDE KOHTA

1. JAGU

INSTITUTSIOONID

1. alajagu

Euroopa Parlament

Artikkel III-232

1. Ministrite nõukogu Euroopa seaduse või raamseadusega kehtestatakse vajalikud meetmed Euroopa Parlamendi liikmete otsesteks ja üldisteks valimisteks ühtse menetluse kohaselt kõikides liikmesriikides või kõikidele liikmesriikidele ühistel põhimõtetel.

Euroopa Parlamendi ettepaneku põhjal ja kui on saadud nõusolek Euroopa Parlamendilt, kes teeb otsuse oma liikmete häälteenamusega, võtab ministrite nõukogu vastu ühehääelse otsuse. Seadus või raamseadus jõustub alles pärast seda, kui liikmesriigid on selle heaks kiitnud kooskõlas nende põhiseadusest tulenevate nõuetega.

2. Euroopa Parlamendi Euroopa seaduses sätestatakse määrused ja üldtingimused, mis reguleerivad tema liikmete tegevust. Parlament võtab seaduse vastu omal algatusel pärast komisjoni arvamuse küsimist ja ministrite nõukogu heakskiidul. Parlamendi praeguste või endiste liikmete maksustamise eeskirju ja tingimusi käsitleva otsuse teeb ministrite nõukogu ühehäälselt.

3. Aastatel 2004–2009 on Euroopa Parlamendi koosseis selline, nagu on sätestatud protokollis kodanike esindatuse kohta Euroopa Parlamendis.

Artikkel III-233

Euroopa seadusega võetakse vastu määrused, mis reguleerivad Euroopa tasandi erakondi, millele on osutatud artikli I-45 lõikes 4, ning eelkõige nende rahastamise eeskirju.

Artikkel III-234

Euroopa Parlament võib oma liikmete hälteenamusega taotleda, et komisjon esitaks asjakohased ettepanekud küsimuste kohta, mille puhul ta peab põhiseaduse rakendamisel vajalikuks liidu õigusakti vastuvõtmist. Kui komisjon ettepanekut ei esita, teatab ta Parlamendile selle põhjustest.

Artikkel III-235

Ilma et see piiraks põhiseadusega teistele institutsioonidele või asutustele antud volitusi, võib Euroopa Parlament oma kohustusi täites liikmete ühe neljandiku nõudmisel asutada ajutise uurimiskomisjoni, et uurida väidetavaid rikkumisi või haldusomavoli liidu õiguse rakendamisel, välja arvatud juhud, kui väidetavaid fakte uurib kohus ja kui asi on alles kohtumenetluses.

Ajutine uurimiskomisjon lakkab olemast oma aruande esitamise järel.

Euroopa Parlamendi Euroopa seaduses nähakse ette üksikasjalikud sätted, mis reguleerivad uurimisõiguse kasutamist. Euroopa Parlament teeb otsuse omal algatusel pärast seda, kui on saanud ministrite nõukogu ja komisjoni heakskiidu.

Artikkel III-236

Igal liidu kodanikul ning igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on mõnes liikmesriigis, on õigus kas üksikult või koos teiste kodanike või isikutega pöörduda petitsiooniga Euroopa Parlamendi poole küsimuses, mis kuulub liidu tegevusvaldkondadesse ja puudutab otseselt teda.

Artikkel III-237

1. Euroopa Parlament määrab Euroopa ombudsmani. Ombudsman on volitatud igalt liidu kodanikult või igalt füüsiliselt või juriidiliselt isikult, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on mõnes liikmesriigis, vastu võtma kaebusi haldusomavoli juhtude kohta liidu institutsioonide, organite või asutuste tegevuses; välja on arvatud liidu kohus, kui see tegutseb õigusemõistjana.

Kooskõlas oma kohustustega korraldab ombudsman kas omal algatusel, otseselt talle või siis Euroopa Parlamendi liikme kaudu esitatud kaebuste põhjal uurimise, kui ta leiab selleks olevat alust, välja arvatud juhud, kui väidetavad faktid on või on olnud kohtumenetluse objektiks. Kui ombudsman tuvastab haldusliku omavoli juhtumi, esitab ta asja vastavale institutsioonile, organile või asutusele, kellel on aega kolm kuud, et ombudsmani oma seisukohast informeerida. Seejärel saadab ombudsman ettekande Euroopa Parlamendile ja vastavale institutsioonile, organile või asutusele. Kaebuse esitanud isikut informeeritakse uurimise tulemustest.

Ombudsman esitab igal aastal Euroopa Parlamendile aruande oma uurimiste tulemustest.

2. Ombudsman nimetatakse iga Euroopa Parlamendi valimise järel viimasega samaks ametiajaks. Ombudsmani võib ametisse tagasi nimetada.

Liidu kohus võib Euroopa Parlamendi taotlusel ombudsmani ametist tagandada, kui ta ei vasta enam tingimustele, mis on nõutavad tema kohustuste täitmiseks, või kui ta on süüdi tõsisel üleastumises.

3. Ombudsman on oma kohustuste täitmisel täiesti sõltumatu. Nende kohustuste täitmisel ta ei taotle ega saa juhiseid üheltki asutuselt. Ametisoleku ajal ei tohi ombudsman töötada ühelgi teisel tasustataval ega mittetasustataval ametikohal.

4. Euroopa Parlamendi Euroopa seadusega nähakse ette üksikasjalikud sätted ja üldtingimused, mis reguleerivad ombudsmani ülesannete täitmist. Euroopa Parlament teeb otsuse omal algatusel pärast komisjoni arvamuse küsimist ja ministrite nõukogu heakskiidul.

Artikkel III-238

Euroopa Parlament peab iga-aastase istungjärgu. See tuleb kutsumiseta kokku märtsikuu teisel teisipäeval.

Euroopa Parlament võib kokku tulla erakorraliseks istungjärguks, kui seda taotleb parlamendiliikmete enamus või kui seda taotleb ministrite nõukogu või komisjon.

Artikkel III-239

1. Komisjon võib osa võtta kõikidest Euroopa Parlamendi istungitest ning komisjoni taotluse korral tuleb ta ära kuulata.

Komisjon vastab suuliselt või kirjalikult Euroopa Parlamendi või selle liikmete küsimustele.

2. Euroopa Parlament kuulab Euroopa Ülemkogu ja ministrite nõukogu ära kooskõlas tingimustega, mis on sätestatud Euroopa Ülemkogu menetluskorras ja ministrite nõukogu kodukorras.

Artikkel III-240

Kui põhiseadus ei sätesta teisiti, teeb Euroopa Parlament otsused antud häälte enamusega. Kvoorum määratakse kindlaks kodukorraga.

Artikkel III-241

Euroopa Parlament võtab vastu oma kodukorra, tehes otsuse oma liikmete häälteenamusega.

Euroopa Parlamendi dokumendid avaldatakse põhiseaduses ja tema kodukorras ettenähtud viisil.

Artikkel III-242

Euroopa Parlament arutab komisjoni esitatud iga-aastast üldaruannet avalikul istungil.

Artikkel III-243

Kui Euroopa Parlamendi päevakorda esitatakse umbusaldusavaldus komisjoni tegevuse kohta, ei pane Euroopa Parlament seda hääletusele varem kui kolme päeva möödumisel selle päevakorda esitamisest ning umbusaldusavaldus otsustatakse ainult avalikul hääletusel.

Kui umbusaldusavalduse poolt on vähemalt kaks kolmandikku antud häältest, mis esindavad Euroopa Parlamendi liikmete enamust, astub komisjon tagasi. Komisjon jätkab asjaajamist seni, kuni ta asendatakse kooskõlas artiklitega I-25 ja I-26. Sellisel juhul lõpeb tema asemele nimetatud komisjoni ametiaeg kuupäeval, mil oleks lõppenud tagasi astuma sunnitud komisjoni ametiaeg.

2. alajagu

Euroopa Ülemkogu

Artikkel III-244

1. Hääletamisel võib iga Euroopa Ülemkogu liige esindada peale enda veel ainult üht liiget.

Isiklikult kohalviibivate või esindatud liikmete hääletamisest hoidumine ei takista Euroopa Ülemkogu vastu võtmast otsuseid, mis nõuavad ühehäälsust.

2. Euroopa Ülemkogu võib kohale kutsuda Euroopa Parlamendi presidendi, et teda ära kuulata.

3. Euroopa Ülemkogu kehtestab oma menetluskorra lihthäälteenamusega. Euroopa Ülemkogu abistab ministrite nõukogu peasekretariaat.

3. alajagu

Ministrite nõukogu

Artikkel III-245

1. Ministrite nõukogu tuleb kokku, kui eesistuja selle omal algatusel või mõne ministrite nõukogu või komisjoni liikme taotlusel kokku kutsub.
2. Euroopa Ülemkogu võtab ühehäälselt vastu Euroopa otsuse, milles kehtestatakse ministrite nõukogu eri koosseisude eesistuja korrapärase vaheldumise reeglid.

Artikkel III-246

1. Hääletamisel võib iga ministrite nõukogu liige esindada peale enda veel ainult üht liiget.
2. Kui ministrite nõukogu otsuseks on nõutav lihthälteenamus, teeb ta otsuse oma liikmete hälteenamusega.
3. Isiklikult kohalviibivate või esindatud liikmete hääletamisest hoidumine ei takista ministrite nõukogu vastu võtmast otsuseid, mis nõuavad ühehäälsust.

Artikkel III-247

1. Liikmesriikide alalistest esindajatest koosnev komitee vastutab ministrite nõukogu töö ettevalmistamise ja talle viimase poolt antud ülesannete täitmise eest. Ministrite nõukogu kodukorras sätestatud juhtudel võib komitee vastu võtta otsuseid menetlusküsimustes.
2. Ministrite nõukogule on abiks peasekretariaat, mida juhatab ministrite nõukogu nimetatud peasekretär.

Peasekretariaadi korralduse otsustab ministrite nõukogu lihthälteenamusega.

3. Ministrite nõukogu teeb lihthälteenamusega otsuseid protseduurilistes küsimustes ja võtab lihthälteenamusega vastu oma kodukorra.

Artikkel III-248

Ministrite nõukogu võib lihthälteenamuse alusel komisjonilt taotleda uuringute korraldamist, mida ministrite nõukogu peab soovitavaks ühiste eesmärkide saavutamiseks, ning seda, et komisjon esitaks talle asjakohaseid ettepanekuid. Kui komisjon ettepanekut ei esita, teatab ta ministrite nõukogule selle põhjustest.

Artikkel III-249

Ministrite nõukogu võtab vastu Euroopa otsused, milles kehtestatakse põhiseaduses ettenähtud komiteede tööd reguleerivad eeskirjad. Ministrite nõukogu võtab otsused vastu lihthäälteenamusega pärast komisjoniga konsulteerimist.

4. alajagu

Komisjon

Artikkel III-250

Euroopa volinikud ja volinikud nimetatakse viieks aastaks, vajaduse korral artikli III-243 alusel. Euroopa volinikud või volinikud võivad olla ainult liikmesriikide kodanikud.

Artikkel III-251

Euroopa volinikud ja volinikud hoiduvad kõigest, mis on kokkusobimatu nende kohustustega. Iga liikmesriik kohustub seda põhimõtet austama ega püüa Euroopa volinikke ega volinikke nende ülesannete täitmisel mõjutada.

Oma ametiaja jooksul ei või Euroopa volinikud ega volinikud töötada ühelgi teisel tasustataval ega mittetasustataval ametikohal. Oma kohustusi täitma asudes kohustuvad nad pidulikult nii ametiaja jooksul kui ka pärast selle lõppemist austama sellest tulenevaid kohustusi ning eriti oma kohustust käituda ausalt ja diskreetselt teatud ametissenimetamiste suhtes või soodustuste vastuvõtmisel pärast oma ametiaja lõppemist. Nende kohustuste rikkumise korral võib liidu kohus ministrite nõukogu lihthäälteenamuse alusel esitatud või komisjoni avalduse põhjal otsustada, et asjassepuutuv isik tuleb vastavalt asjaoludele kas ametist tagandada vastavalt artiklile III-253 või jätta ilma õigusest saada pensioni või muid seda asendavaid soodustusi.

Artikkel III-252

1. Kui tavaline asendamine või surm välja arvata, lõpevad Euroopa voliniku või voliniku kohustused ametist lahkumisel või tagandamisel. Euroopa volinik või volinik astub tagasi, kui president seda nõuab.

2. Ametist lahkumise, tagandamise või surma tõttu vabaks jäänud Euroopa voliniku või voliniku ametikohale nimetab komisjoni president kuni ülejäänud Euroopa volinike või volinike ametiaja lõpuni artiklite I-25 ja I-26 kohaselt uue Euroopa voliniku või voliniku.

3. Presidendi ametist lahkumise, tagandamise või surma korral asendatakse president kuni ametiaja lõpuni vastavalt artikli I-26 lõikele 1.

4. Kui tagasi astuvad kõik Euroopa volinikud ja volinikud, jäävad nad ametisse seni, kuni nad artiklite I-25 ja I-26 kohaselt ametiaja lõpuni asendatakse.

Artikkel III-253

Kui Euroopa volinik või volinik ei vasta enam tingimustele, mis on nõutavad tema ametiülesannete täitmiseks, või kui ta on süüdi tõsises üleastumises, võib liidu kohus ta lihthäälteenamusega otsuse teinud ministrite nõukogu või komisjoni avalduse põhjal ametist tagandada.

Artikkel III-254

Komisjoni ülesanded struktureerib ning jagab komisjoni liikmete vahel komisjoni president vastavalt põhiseaduse artikli I-26 lõikele 3. President võib ülesannete jaotust komisjoni ametiaja jooksul muuta. Euroopa volinikud ja volinikud täidavad presidendi poolt neile pandud ülesandeid presidendi juhtimisel.

Artikkel III-255

Komisjon teeb otsused täiskoosseisu liikmete hääلteenamusega. Kvoorum määratakse kindlaks kodukorras.

Artikkel III-256

Komisjon võtab vastu oma kodukorra, selleks et tagada iseenese ja oma talituste töö. Ta tagab kodukorra avaldamise.

Artikkel III-257

Komisjon avaldab igal aastal hiljemalt kuu aega enne Euroopa Parlamendi istungjärgu algust üldaruande liidu tegevuse kohta.

5. alajagu

Liidu kohus

Artikkel III-258

Euroopa Kohus tuleb kokku kodadena, suurkoja või täiskoguna vastavalt liidu kohtu põhikirjale.

Artikkel III-259

Euroopa Kohut abistab kaheksa kohtujuristi. Euroopa Kohtu taotluse põhjal võib ministrite nõukogu võtta ühehäälselt vastu Euroopa otsuse kohtujuristide arvu suurendamise kohta.

Kohtujuristi ülesanne on avalikul kohtuistungil täiesti erapooletult ja sõltumatult teha põhjendatud ettepanekuid selliste kohtuasjade lahendamiseks, mille puhul liidu kohtu põhikiri nõuab tema sekkumist.

Artikkel III-260

Euroopa Kohtu kohtunikud ja kohtujuristid valitakse isikute hulgast, kelle sõltumatus on väljaspool kahtlust ning kellel on oma riigi kõrgeimasesse kohtunikuametitesse nimetamiseks nõutav kvalifikatsioon või kes on tunnustatud ja pädevad juristid; nad nimetatakse liikmesriikide valitsuste ühisel kokkuleppel pärast artiklis III-262 sätestatud komiteega konsulteerimist.

Iga kolme aasta järel toimub liidu kohtu põhikirjas ettenähtud tingimustel kohtunike ja kohtujuristide osaline asendamine.

Kohtunikud valivad enda hulgast kolmeks aastaks Euroopa Kohtu presidendi. Presidendi võib tagasi valida.

Euroopa Kohus võtab vastu oma kodukorra. Kodukorra kinnitab ministrite nõukogu.

Artikkel III-261

Üldkohtu kohtunike arv määratakse liidu kohtu põhikirjaga. Põhikirjas võib ette näha, et üldkohut abistavad kohtujuristid.

Üldkohtu liikmed valitakse isikute hulgast, kelle sõltumatus on väljaspool kahtlust ning kes on kõrgesse kohtunikuametisse määramiseks pädevad. Nad nimetatakse ametisse liikmesriikide valitsuste ühisel kokkuleppel pärast konsulteerimist artiklis III-262 sätestatud komiteega.

Üldkohtu liikmeskonda uuendatakse osaliselt iga kolme aasta järel. Ametiaja lõppemisel võib liikme tagasi nimetada.

Kohtunikud valivad enda hulgast kolmeks aastaks üldkohtu presidendi. Presidendi võib tagasi valida.

Üldkohus kehtestab oma kodukorra kokkuleppel Euroopa Kohtuga. Kodukorra kinnitab ministrite nõukogu.

Kui liidu kohtu põhikiri ei sätesta teisiti, kohaldatakse üldkohtu suhtes põhiseaduse Euroopa Kohut käsitlevaid sätteid.

Artikkel III-262

Luuakse komitee, mille ülesandeks on esitada arvamus kandidaatide sobivuse kohta Euroopa Kohtu ja üldkohtu kohtuniku ja kohtujuristi ametikohale, enne kui liikmesriikide valitsused võtavad vastu artiklites III-260 ja III-261 osutatud otsuseid.

Komitee koosneb seitsmest liikmest, kes valitakse Euroopa Kohtu ja üldkohtu endiste liikmete, riikide ülemkohtute liikmete ning tunnustatud ja pädevate juristide hulgast, kusjuures ühe liikme kandidatuuri esitab Euroopa Parlament. Ministrite nõukogu võtab vastu Euroopa otsuse, millega kehtestab komitee töökorra, ja Euroopa otsuse, millega nimetab komitee liikmed. Ta teeb otsuse Euroopa Kohtu presidendi algatusel.

Artikkel III-263

1. Üldkohus on pädev arutama ja lahendama esimese astmena artiklites III-270, III-272, III-275, III-277 ja III-279 osutatud hagnosisid või menetlusi, välja arvatud need, mis on määratud erikohtule või kuuluvad põhikirja järgi Euroopa Kohtu pädevusse. Põhikiri võib ette näha, et üldkohtul on pädevus muud liiki hagnosisid või menetluste puhul.

Käesoleva lõike alusel tehtud üldkohtu otsuseid võib Euroopa Kohtusse edasi kaevata üksnes õigusküsimustes vastavalt liidu kohtu põhikirjas sätestatud tingimustele ning ulatusele.

2. Üldkohus on pädev arutama ja lahendama artikli III-264 alusel moodustatud erikohtute otsuste kohta algatatud hagnosisid või menetlusi.

Käesoleva lõike alusel tehtud üldkohtu otsuseid võib Euroopa Kohus erandkorras teista põhikirjas sätestatud tingimustel ja ulatuses, kui valitseb tõsine oht, et need otsused mõjutavad liidu õiguse ühtsust või järjepidevust.

3. Üldkohus on teatavates liidu kohtu põhikirjas sätestatud valdkondades pädev arutama ja lahendama küsimusi, mille suhtes artikli III-274 alusel taotletakse eelotsust.

Kui üldkohus leiab, et kohtuasjas nõutav põhimõtteline otsus tõenäoliselt mõjutab liidu õiguse ühtsust või järjepidevust, võib ta suunata asja otsustamiseks Euroopa Kohtusse.

Otsuseid, mis üldkohus on teinud küsimustes, mille suhtes taotletakse eelotsust, võib Euroopa Kohus erandkorras teista põhikirjas sätestatud tingimustel ja ulatuses, kui valitseb tõsine oht, et need otsused mõjutavad liidu õiguse ühtsust või järjepidevust.

Artikkel III-264

1. Euroopa seadustega võib moodustada üldkohtu juures erikohtuid, et arutada ja lahendada teatavates valdkondades algatatud teatud liiki hagiid või menetlusi. Need võetakse vastu komisjoni ettepanekul pärast liidu kohtuga konsulteerimist või liidu kohtu taotlusel pärast komisjoniga konsulteerimist.

2. Erikohtu moodustamise Euroopa seaduses sätestatakse eeskirjad erikohtu koosseisu ja talle antud pädevuse kohta.

3. Erikohtute otsuseid võib edasi kaevata kõrgemasse kohtusse üksnes õigusküsimustes või, kui see on ette nähtud erikohtu moodustamise Euroopa seaduses, ka faktilistes asjaoludes.

4. Erikohtute liikmed valitakse isikute hulgast, kelle sõltumatus on väljaspool kahtlust ning kes on kohtunikuametisse määramiseks pädevad. Ametisse nimetab nad ministrite nõukogu, kes teeb otsuse ühehäälselt.

5. Erikohtud kehtestavad oma kodukorra kokkuleppel liidu kohtuga. Kodukorra kinnitab ministrite nõukogu.

6. Kui erikohtu moodustamise Euroopa seadus ei sätesta teisiti, kohaldatakse erikohtute suhtes põhiseaduse liidu kohut käsitlevaid sätteid ja liidu kohtu põhikirja sätteid.

Artikkel III-265

Kui komisjon on arvamusel, et liikmesriik ei ole täitnud põhiseadusest tulenevat kohustust, esitab ta selle kohta oma põhjendatud arvamuse, olles andnud asjassepuutuvale riigile võimaluse esitada oma märkused.

Kui asjassepuutuv riik ei järgi esitatud arvamust komisjoni seatud tähtaja jooksul, võib komisjon anda asja liidu kohtusse.

Artikkel III-266

Liikmesriik, kes on arvamusel, et teine liikmesriik ei ole täitnud põhiseadusest tulenevat kohustust, võib anda asja liidu.

Enne kui mõni liikmesriik esitab hagi teise liikmesriigi vastu seoses põhiseadusest tuleneva kohustuse väidetava rikkumisega, annab ta asja arutamiseks komisjonile.

Kui mõlemale asjassepuutuvale riigile on antud võimalus esitada nii suuliselt kui ka kirjalikult oma seisukoht ning märkused vastaspoole väidete kohta, esitab komisjon oma põhjendatud arvamuse.

Kui komisjon ei ole esitanud oma arvamust kolme kuu jooksul alates küsimuse tema kätte andmise ajast, siis sellise arvamuse puudumine ei takista asja andmist liidu kohtusse.

Artikkel III-267

1. Kui liidu kohus leiab, et liikmesriik ei ole täitnud põhiseadusest tulenevat kohustust, siis nõutakse sellelt riigilt liidu kohtu otsuse täitmiseks vajalike meetmete võtmist.

2. Kui komisjon on arvamusel, et asjassepuutuv liikmesriik ei ole võtnud niisuguseid meetmeid liidu kohtu otsuse täitmiseks, võib ta pärast seda, kui on andnud sellele riigile võimaluse esitada oma seisukohad, anda asja liidu kohtusse. Seejuures näitab ta ära põhisumma või trahvi suuruse, mida ta asjaolusid arvestades peab sobivaks lasta asjassepuutuval liikmesriigil maksta.

Kui liidu kohus leiab, et asjassepuutuv liikmesriik ei ole tema otsust täitnud, võib ta sellele määrata põhisumma või trahvi.

See menetlus ei piira artikli III-266 kohaldamist.

3. Kui komisjon annab asja artikli III-265 alusel liidu kohtusse põhjendusega, et asjassepuutuv liikmesriik ei ole täitnud Euroopa raamseaduse ülevõtmise meetmetest teatamise kohustust, võib ta juhul, kui peab seda sobivaks, sama menetluse käigus liidu kohtult taotleda põhisumma või trahvi määramist, kui kohus leiab, et kohustust pole tõepoolest täidetud. Kui liidu kohus rahuldab komisjoni taotluse, tuleb kõnealune makse teha kohtuotsuses ettenähtud tähtaja jooksul.

Artikkel III-268

Ministrite nõukogu Euroopa seadused ja Euroopa määrused võivad anda liidu kohtule täieliku pädevuse neis ettenähtud karistuste suhtes.

Artikkel III-269

Ilma et see piiraks põhiseaduse muude sätete kohaldamist, võidakse Euroopa seadusega anda liidu kohtule seaduses kindlaksmääratavas ulatuses pädevus vaidlustes nende põhiseaduse alusel vastuvõetud õigusaktide kohaldamise üle, mis loovad Euroopa intellektuaalomandiõigusi.

Artikkel III- 270

1. Liidu kohus kontrollib Euroopa seaduste ja raamseaduste, ministrite nõukogu, komisjoni ja Euroopa Keskpanga õigusaktide seaduslikkust, välja arvatud soovitusel ja arvamused, ning nende Euroopa Parlamendi õigusaktide seaduslikkust, mille eesmärgiks on tekitada õiguslikke tagajärgi kolmandatele isikutele. Samuti kontrollib liidu kohus liidu organite või asutuste õigusaktide seaduslikkust, mille eesmärgiks on tekitada õiguslikke tagajärgi kolmandatele isikutele.
2. Selleks on liidu kohtu pädevuses lahendada liikmesriigi, Euroopa Parlamendi, ministrite nõukogu või komisjoni hagedid, mille aluseks on pädevuse puudumine, olulise menetlusnormi rikkumine, põhiseaduse või selle rakendusnormi rikkumine või võimu kuritarvitamine.
3. Samadel tingimustel on liidu kohtu pädevuses kontrollikoja, Euroopa Keskpanga ja regioonide komitee poolt oma õiguste kaitseks esitatud hagedid.
4. Iga füüsiline või juriidiline isik võib samadel tingimustel algatada menetluse temale adresseeritud õigusakti vastu ja sellise õigusakti vastu, mis teda otseselt ja isiklikult puudutab, ning õigusakti vastu, mis puudutab teda otseselt, ehkki ei sisalda rakendussätteid.
5. Õigusaktides, millega luuakse liidu organeid ja asutusi, võib ette näha eritingimused ja erikorra seoses füüsiliste või juriidiliste isikute hagede esitamisega nende organite ja asutuste õigusaktide kohta, mille eesmärgiks on tekitada õiguslikke tagajärgi.
6. Käesolevas artiklis sätestatud menetlus tuleb algatada kahe kuu jooksul vastavalt kas õigusakti avaldamisest või teatavakstegemisest hagejale või nende puudumisel kahe kuu jooksul pärast päeva, mil hageja sellest teada sai.

Artikkel III-271

Kui hagi on põhjendatud, tunnistab liidu kohus asjassepuutuva õigusakti tühiseks.

Kohus märgib siiski, kui ta seda vajalikuks peab, milliseid tühiseks tunnistatud õigusakti tagajärgi loetakse kehtivaks.

Artikkel III-272

Juhul kui Euroopa Parlament, ministrite nõukogu, komisjon või Euroopa Keskpank on põhiseadust rikkudes toimingut tegemata jätnud, võivad liikmesriigid ja teised liidu institutsioonid esitada liidu kohtusse hagi nimetatud rikkumise tuvastamiseks. Käesolevat sätet kohaldatakse samadel tingimustel liidu organitele ja asutustele, kes jätaavad toimingut tegemata.

Hagi võib esitada ainult juhul, kui eelnevalt on asjassepuutuvat institutsiooni, organit või asutust kutsutud üles toimingut tegema. Kui asjassepuutuva institutsioon, organ või asutus ei ole kahe kuu jooksul sellisest üleskutsest alates oma seisukohta määratlenud, võib hagi esitada järgneva kahe kuu jooksul.

Iga füüsiline või juriidiline isik võib eelnevates lõikudes esitatud tingimuste kohaselt kaevata liidu kohtule, et liidu institutsioon, organ või asutus ei ole adresseerinud sellele isikule mingit õigusakti, välja arvatud soovitus või arvamus.

Artikkel III-273

Institutsioonilt või institutsioonidelt, organilt või asutuselt, kelle õigusakt on tunnistatud tühiseks või kelle toimingut tegematajätmine on tunnistatud põhiseadusega vastuolus olevaks, nõutakse liidu kohtu otsuse täitmiseks vajalike meetmete võtmist.

See kohustus ei mõjuta kohustusi, mis võivad tuleneda artikli III-337 teise lõigu kohaldamisest.

Artikkel III-274

Liidu kohus on pädev tegema eelotsuseid, mis käsitlevad:

- a) põhiseaduse tõlgendamist;
- b) liidu institutsioonide õigusaktide kehtivust ja tõlgendamist.

Kui selline küsimus antakse liikmesriigi kohtusse, võib see kohus, kui ta leiab, et otsuse tegemiseks on vaja kõnealune küsimus lahendada, taotleda sellekohast eelotsust liidu kohtult.

Kui mingi niisugune küsimus kerkib üles poolelioleva kohtuasja käigus liikmesriigi kohtus, mille otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata, siis peab nimetatud kohus saatma asja liidu kohtusse.

Kui mingi niisugune küsimus kerkib üles poolelioleva kohtuasja käigus liikmesriigi kohtus seoses kinnipeetava isikuga, siis teeb liidu kohus otsuse võimalikult kiiresti.

Artikkel III-275

Liidu kohtu pädevusse kuuluvad vaidlused, mis on seotud kahjude hüvitamisega artikli III-337 teise lõigu põhjal.

Artikkel III-276

Kui liikmesriik, mille suhtes Euroopa Ülemkogu või ministrite nõukogu on teinud artikli I-58 alusel otsuse, seda taotleb, on liidu kohus pädev tegema otsust ainuüksi nimetatud artiklis sisalduvate menetlussätete suhtes. Kohus teeb otsuse ühe kuu jooksul alates kõnealuse otsuse tegemise kuupäevast.

Artikkel III-277

Liidu kohtu pädevusse kuuluvad liidu ning tema ametnike ja muude teenistujate vahelised vaidlused neis piirides ja neil tingimustel, mis on kindlaks määratud ametnike personalieeskirjades või liidu muude teenistujate teenistustingimustes.

Artikkel III-278

Kohtu pädevusse kuuluvad alljärgnevalt esitatud piirides vaidlused, mis käsitlevad:

- a) Euroopa Investeerimispanka põhikirjast tulenevate liikmesriikide kohustuste täitmist. Sellega seoses on panga direktorite nõukogul samad volitused, mis artikli III-265 põhjal on komisjonil;

- b) Euroopa Investeerimispannga juhatajate nõukogu võetud meetmeid. Sellega seoses võib iga liikmesriik, komisjon või panga direktorite nõukogu algatada menetluse artiklis III-270 ettenähtud tingimuste kohaselt;
- c) Euroopa Investeerimispannga direktorite nõukogu võetud meetmeid. Nimetatud meetmete vastu võivad kohtuasja algatada ainult liikmesriigid või komisjon kooskõlas artikli III-270 tingimustega ning ainult sel põhjusel, et panga põhikirja artikli 21 lõigetega 2, 5, 6 ja 7 ettenähtud menetlust ei ole järgitud;
- d) põhiseadusest ja Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpannga põhikirjast tulenevate riikide keskpankade kohustuste täitmist. Sellega seoses on Euroopa Keskpannga nõukogul riikide keskpankade suhtes samad volitused, mis on komisjonil liikmesriikide suhtes artikli III-265 järgi. Kui liidu kohus leiab, et riigi keskpank ei ole täitnud põhiseadusest tulenevat kohustust, nõutakse pangalt liidu kohtu otsuse täitmiseks vajalike meetmete võtmist.

Artikkel III-279

Liidu kohtu pädevusse kuulub otsuse tegemine liidu poolt või nimel sõlmitud era- või avalik-õiguslikus lepingus sisalduva vahekohtuklausli alusel.

Artikkel III-280

Liidu kohtu pädevusse kuulub iga põhiseaduse objekti käsitlev liikmesriikidevaheline vaidlus, kui see antakse kohtusse poolte erikokkuleppe alusel.

Artikkel III-281

Kui pädevus ei ole põhiseadusega antud liidu kohtule, ei loeta vaidlusküsimusi, mille üheks pooleks on liit, sel põhjusel väljaspool liikmesriikide kohtute pädevust olevaks.

Artikkel III-282

Liidu kohus ei ole pädev tegema otsuseid artiklite I-39 ja I-40 ning III osa V jaotise II peatüki ühist välis- ja julgeolekupoliitikat käsitlevate sätetega seotud küsimustes.

Liidu kohus on aga pädev tegema otsuseid artikli III-270 lõikes 4 sätestatud tingimuste kohaselt esitatud menetlustes, millega kontrollitakse füüsiliste või juriidiliste isikute suhtes ministrite nõukogu poolt artikli III-224 alusel vastuvõetud piiravate meetmete seaduslikkust.

Artikkel III-283

Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala käsitleva III jaotise IV peatüki 4. ja 5. jao sätetega seotud volituste teostamisel ei ole liidu kohus pädev kontrollima liikmesriigi politsei või muu korrakaitseorgani korraldatud operatsioonide kehtivust ja proportsionaalsust ega seda, kuidas liikmesriigid teostavad oma vastutust korrakaitse ja sisejulgeoleku tagamisel, kui sellist tegevust reguleerib siseriiklik õigus.

Artikkel III-284

Liikmesriigid kohustuvad lahendama põhiseaduse tõlgendamise või kohaldamisega seotud vaidlusi üksnes põhiseaduses ettenähtud viisil.

Artikkel III-285

Olenemata artikli III-270 lõikes 6 ettenähtud tähtaja lõppemisest võib menetluses, kus arutamisele tuleb ministrite nõukogu, komisjoni või Euroopa Keskpanga Euroopa seadus või Euroopa määrus, iga menetlusosaline taotleda liidu kohtult artikli III-270 lõikes 2 esitatud alustel selle õigusakti kohaldamata jätmist.

Artikkel III-286

Liidu kohtusse hagi esitamine ei peata õigusakti toimet. Liidu kohus võib siiski määrata, et vaidlusaluse õigusakti kohaldamine tuleb peatada, kui tema arvates asjaolud seda nõuavad.

Artikkel III-287

Liidu kohus võib igasuguse tema lahendada antud asja puhul ette kirjutada vajalikke ajutisi meetmeid.

Artikkel III-288

Liidu kohtu otsused pööratakse täitmisele artiklis III-307 ettenähtud tingimustel.

Artikkel III-289

Liidu kohtu põhikiri on sätestatud eraldi protokollis.

Põhikirja sätteid, välja arvatud selle I jaotist ja artiklit 64, võib muuta Euroopa seadusega. Seadus võetakse vastu kas liidu kohtu taotlusel ning pärast komisjoniga konsulteerimist või komisjoni ettepanekul ja pärast liidu kohtuga konsulteerimist.

6. alajagu

Kontrollikoda

Artikkel III-290

1. Kontrollikoda kontrollib liidu kõigi tulude ja kulude raamatupidamiskontosid. Ta kontrollib ka kõigi liidu loodud asutuste tulude ja kulude raamatupidamiskontosid, niivõrd kui asjassepuutuv asutamisakt sellist kontrolli ei välista.

Kontrollikoda teeb Euroopa Parlamendile ja ministrite nõukogule avalduse, mis kinnitab raamatupidamiskontode usaldatavust ja nende aluseks olevate tehingute seaduslikkust ja korrektsust ning avaldatakse Euroopa Liidu Teatajas. Avaldusele võib lisada eriomaseid hinnanguid liidu iga suurema tegevusvaldkonna kohta.

2. Kontrollikoda kontrollib, kas kogu tulu on laekunud ning kõik kulutused on tehtud seaduslikult ja korrektselt ning kas finantshaldus on olnud usaldusväärne. Selle käigus teatab kontrollikoda eelkõige kõigist eeskirjade eiramise juhtudest.

Tulusid kontrollitakse nii saadaolevate summade kui ka tegelikult liidule makstud summade alusel.

Kulusid kontrollitakse nii maksekohustuste kui ka tehtud väljamaksete alusel.

Need kontrollimised võivad toimuda enne kõnesoleva eelarveaasta raamatupidamiskontode sulgemist.

3. Auditeerimine põhineb dokumentidel ja vajaduse korral kontrollitakse kohapeal liidu muudes institutsioonides, liidu nimel tulusid või kulusid haldava asutuse ruumides ja liikmesriikides, sealhulgas iga eelarvest makseid vastu võtva füüsilise või juriidilise isiku ruumides. Liikmesriikides kontrollitakse koostöös riigi auditeerimisasutustega või, kui neil puuduvad vajalikud volitused, siis riigi pädevate talitustega. Kontrollikoda ja liikmesriikide auditeerimisasutused teevad usalduslikult koostööd, säilitades samal ajal oma sõltumatuse. Need asutused või talitused teatavad kontrollikoja, kas nad kavatsevad auditeerimisest osa võtta.

Liidu muud institutsioonid, liidu nimel tulusid või kulusid haldavad organid, kõik eelarvest makseid vastu võtavad füüsilised või juriidilised isikud ja liikmesriikide auditeerimisasutused või kui neil puuduvad vajalikud volitused, siis riikide pädevad talitused

annavad kontrollikoja viimase nõudmisel üle dokumendid või teabe, mida see oma ülesande täitmiseks vajab.

Euroopa Investeerimispanka tegevuse suhtes liidu tulude ja kulude haldamisel korraldatakse kontrollikoja ligipääs panga valduses olevale teabele kontrollikoja, panga ja komisjoni kokkuleppega. Kui kokkulepe puudub, on kontrollikoja siiski kättesaadav teave, mis on vajalik panga poolt hallatud liidu tulude ja kulude kontrollimiseks.

4. Iga eelarveaasta lõppemise järel koostab kontrollikoda aastaaruande. See saadetakse liidu muudele institutsioonidele ning avaldatakse koos nende institutsioonide vastustega kontrollikoja märkustele Euroopa Liidu Teatajas.

Kontrollikoda võib igal ajal teha märkusi, eelkõige eriettekannete vormis, teatavate küsimuste kohta ning esitada mõne teise institutsiooni taotlusel arvamusi.

Oma aastaaruanded, eriettekanded või arvamused võtab kontrollikoda vastu oma liikmete häälteenamusega. Kontrollikoda võib siiski moodustada väiksema koosseisuga kodusid, et koostada oma kodukorras sätestatud tingimustel teatavat liiki aruandeid või arvamusi.

Ta aitab Euroopa Parlamendil ja ministrite nõukogul kasutada oma kontrollivolitusi eelarve täitmise suhtes.

Kontrollikoda võtab vastu oma kodukorra. Kodukorrale on vajalik ministrite nõukogu heakskiit.

Artikkel III-291

1. Kontrollikoja liikmed valitakse isikute hulgast, kes kodumaal kuuluvad või on kuulunud organisatsioonivälistes auditeerimisasutustesse või kes on eriti pädevad selle ametikoha jaoks. Nende sõltumatus peab olema väljaspool kahtlust.

2. Kontrollikoja liikmed nimetatakse ametisse kuueks aastaks. Kontrollikoja liikmeid võib ametisse tagasi nimetada. Ministrite nõukogu võtab vastu Euroopa otsuse, millega kehtestab liikmete nimekirja, mis koostatakse iga liikmesriigi ettepanekute alusel. Ministrite nõukogu võtab otsuse vastu pärast Euroopa Parlamendiga konsulteerimist.

Liikmed valivad enda hulgast kolmeks aastaks kontrollikoja presidendi. Presidendi võib tagasi valida.

3. Liidu üldistes huvides on kontrollikoja liikmed oma kohustuste täitmisel täiesti sõltumatud.

Oma kohustuste täitmisel ei taotle ega võta nad vastu juhiseid üheltki valitsuselt ega mingilt muult organilt. Nad hoiduvad kõigest, mis on kokkusobimatu nende kohustustega.

4. Kontrollikoja liikmed ei või oma ametiaja jooksul töötada ühelgi teisel tasustataval ega mittetasustataval ametikohal. Oma kohustusi täitma asudes kohustuvad nad pidulikult nii ametiaja jooksul kui ka pärast selle lõppemist austama sellest tulenevaid kohustusi ning eriti oma kohustust käituda ausalt ja diskreetselt teatud ametissenimetamiste suhtes või soodustuste vastuvõtmisel pärast oma ametiaja lõppemist.

5. Kui tavaline asendamine või surm välja arvata, lõpevad kontrollikoja liikme kohustused ametist lahkumisel või liidu kohtu otsusega ametist tagandamisel lõike 6 alusel.

Sel viisil tekkinud vaba ametikoht täidetakse liikme ülejäänud ametiajaks.

Kui ametist tagandamine välja arvata, jäävad kontrollikoja liikmed ametisse kuni asendamiseni.

6. Kontrollikoja liiget võib ametist vabastada või ilma jätta õigusest saada pensioni või muid seda asendavaid soodustusi ainult juhul, kui liidu kohus kontrollikoja taotluse põhjal leiab, et ta ei vasta enam oma ametikoha nõuetele või ei täida sellest tulenevaid kohustusi.

2. JAGU

LIIDU NÕUANDVAD ORGANID

1. alajagu

Regioonide komitee

Artikkel III-292

Regioonide komitee liikmete arv ei või olla suurem kui 350. Komitee koosseisu määratakse kindlaks ministrite nõukogu poolt ühehäälselt vastu võetud Euroopa otsusega.

Komitee liikmed ja sama palju asendusliikmeid nimetatakse viieks aastaks. Neid võib ametisse tagasi nimetada.

Ministrite nõukogu võtab vastu Euroopa otsuse, milles kehtestatakse liikmete ja asendusliikmete nimekiri, mis on koostatud kõigi liikmesriikide ettepanekute põhjal.

Komitee liikmete ametiaeg lõpeb automaatselt, kui lõpeb artikli I-31 lõikes 2 osutatud mandaat, mille põhjal neid liikmeks soovitati, ning nad asendatakse ülejäänud nimetatud ametiajaks sama korra kohaselt.

Ükski komitee liige ei või samal ajal olla Euroopa Parlamendi liige.

Artikkel III-293

Regioonide komitee valib oma liikmete hulgast kaheks ja pooleks aastaks presidendi ja juhatuse.

Ta võtab vastu oma kodukorra.

Komitee kutsub kokku selle president Euroopa Parlamendi, ministrite nõukogu või komisjoni taotlusel. Komitee võib kokku tulla ka omal algatusel.

Artikkel III-294

Euroopa Parlament, ministrite nõukogu ja komisjon konsulteerivad regioonide komiteega põhiseaduses ettenähtud juhtudel ning kõigil muudel, eriti piiriülese koostöoga seotud juhtudel, kui üks neist institutsioonidest seda vajalikuks peab.

Kui Euroopa Parlament, ministrite nõukogu või komisjon vajalikuks peab, määrab ta komiteele oma arvamuse esitamiseks tähtaja, mis ei tohi olla lühem kui üks kuu alates kuupäevast, millal asjast teatatakse komitee presidendile. Tähtaja möödumisel ei takista arvamuse puudumine edasist arutelu.

Kui tulenevalt artiklist III-298 konsulteeritakse majandus- ja sotsiaalkomiteega, siis informeerib Euroopa Parlament, ministrite nõukogu või komisjon niisuguse arvamuse taotlemisest regioonide komiteed. Kui viimane on seisukohal, et asi puudutab piirkondlikke erihuve, võib ta selle küsimuse kohta avaldada arvamuse. Regioonide komitee võib arvamuse avaldada omal algatusel, kui ta peab niisugust sammu asjakohaseks.

Komitee arvamus koos arutelu protokolliga edastatakse Euroopa Parlamendile, ministrite nõukogule ja komisjonile.

2. alajagu

Majandus- ja sotsiaalkomitee

Artikkel III-295

Majandus- ja sotsiaalkomitee liikmete arv ei või olla suurem kui 350. Komitee koosseis määratakse kindlaks ministrite nõukogu poolt ühehäälselt vastu võetud Euroopa otsusega.

Artikkel III-296

Majandus- ja sotsiaalkomitee liikmed nimetatakse viieks aastaks. Neid võib ametisse tagasi nimetada. Ministrite nõukogu võtab vastu Euroopa otsuse, millega kehtestatakse kõigi liikmesriikide ettepanekute põhjal koostatud liikmete nimekiri.

Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist komisjoniga. Ta võib küsida arvamusi Euroopa asutustelt, mis esindavad liidu tegevusega seotud majandus- ja sotsiaalsektoreid ning kodanikuühiskonda.

Artikkel III-297

Majandus- ja sotsiaalkomitee valib oma liikmete hulgast kaheks ja pooleks aastaks presidendi ja juhatuse.

Komitee võtab vastu oma kodukorra.

Komitee kutsub kokku selle president Euroopa Parlamendi, ministrite nõukogu või komisjoni taotlusel. Komitee võib kokku tulla ka omal algatusel.

Artikkel III-298

Euroopa Parlament, ministrite nõukogu või komisjon peavad konsulteerima majandus- ja sotsiaalkomiteega põhiseaduses ettenähtud juhtudel. Need institutsioonid võivad komiteega konsulteerida ka kõikidel muudel juhtudel. Komitee võib avaldada arvamust omal algatusel.

Kui Euroopa Parlament, ministrite nõukogu või komisjon peab vajalikuks, määrab ta komiteele oma arvamuse esitamiseks tähtaja, mis ei tohi olla lühem kui üks kuu alates kuupäevast, millal asjast teatatakse komitee presidendile. Tähtaja möödumisel ei takista arvamuse puudumine edasist arutelu.

Komitee arvamus koos arutelu protokolliga edastatakse Euroopa Parlamendile, ministrite nõukogule ja komisjonile.

3. JAGU

EUROOPA INVESTEERIMISPANK

Artikkel III-299

Euroopa Investeerimispank on juriidiline isik.

Euroopa Investeerimispanka liikmeteks on liikmesriigid.

Euroopa Investeerimispanka põhikiri on sätestatud protokollis. Euroopa seadustega võidakse muuta põhikirja artikleid 4, 11 ja 12 ning artikli 18 lõiget 5 kas Euroopa Investeerimispanka taotlusel ja pärast komisjoniga konsulteerimist või komisjoni ettepaneku põhjal ja pärast Euroopa Investeerimispankaga konsulteerimist.

Artikkel III-300

Euroopa Investeerimispanka ülesanne on kapitalituru vahenditega ja omavahendeid kasutades kaasa aidata siseturu tasakaalustatud ja kindlale arengule liidu huvides. Sel eesmärgil annab pank kasumit taotlemata laene ja garantiisid, mis hõlbustavad järgmiste projektide rahastamist kõigis majandussektorites:

- a) projektid vähem arenenud piirkondade arendamiseks;
- b) projektid ettevõtjate moderniseerimiseks või reorganiseerimiseks või uute tegevusalade arendamiseks, mis on vajalikud siseturu järkjärguliseks loomiseks, kui need projektid on sellise ulatusega või sellist laadi, et neid ei saa täielikult rahastada üksikutes liikmesriikides kättesaadavate vahenditega;
- c) mitmele liikmesriigile ühist huvi pakkuvad projektid, mis on sellise ulatusega või sellist laadi, et neid ei saa täielikult rahastada üksikutes liikmesriikides kättesaadavate vahenditega.

Oma ülesannete täitmisel hõlbustab pank investeerimisprogrammide rahastamist koos struktuurifondidest ja liidu muudest rahastamisvahenditest saadava abiga.

4. JAGU

LIIDU INSTITUTSIOONE, ORGANEID JA ASUTUSI KÄSITLEVAD ÜHISSÄTTED

Artikkel III-301

1. Kui ministrite nõukogu teeb põhiseadusest kohaselt otsuse komisjoni ettepaneku põhjal, siis on õigusakti puhul, mis seda ettepanekut muudab, nõutav ühehäälsus, arvestades artiklis I-54, artikli III-302 lõigetes 10 ja 13 ning artiklis III-310 sätestatud.
2. Niikaua kui ministrite nõukogu ei ole otsustanud, võib komisjon muuta oma ettepanekut ükskõik millal liidu õigusakti vastuvõtmisele viiva menetluse jooksul.

Artikkel III-302

1. Kui Euroopa seadused või raamseadused võetakse põhiseaduse kohaselt vastu tavamenetluse korras, siis kohaldatakse järgmisi sätteid.
2. Komisjon esitab Euroopa Parlamendile ja ministrite nõukogule ettepaneku.

Esimene lugemine

3. Euroopa Parlament määrab esimesel lugemisel kindlaks oma seisukoha ning teeb selle teatavaks ministrite nõukogule.
4. Kui ministrite nõukogu kiidab Euroopa Parlamendi seisukoha heaks, võetakse kavandatav õigusakt vastu.
5. Kui ministrite nõukogu ei kiida Euroopa Parlamendi seisukohta heaks, võtab ta esimesel lugemisel vastu oma seisukoha ning teeb selle teatavaks Euroopa Parlamendile.
6. Ministrite nõukogu teavitab Euroopa Parlamenti täielikult kõikidest põhjustest, mis viisid esimesel lugemisel seisukoha vastuvõtmisele. Komisjon teavitab Euroopa Parlamenti täielikult oma seisukohast.

Teine lugemine

7. Kui kolme kuu jooksul pärast sellist teatavakstegemist Euroopa Parlament:
  - a) kiidab ministrite nõukogu esimese lugemise seisukoha heaks või pole otsust teinud, loetakse kavandatav õigusakt vastuvõetuks;
  - b) lükkab oma liikmete häälteenamusega ministrite nõukogu esimese lugemise seisukoha tagasi, loetakse kavandatav õigusakt vastuvõtmata jäetuks;
  - c) paneb oma liikmete häälteenamusega ette ministrite nõukogu esimese lugemise seisukoha muudatused, saadetakse muudetud tekst edasi ministrite nõukogule ja komisjonile, kes esitab nende muudatuste kohta oma arvamuse.

8. Kui kolme kuu jooksul pärast Euroopa Parlamendi tehtud muudatuste kättesaamist ministrite nõukogu, kes teeb otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega,

- a) kiidab kõik need muudatused heaks, loetakse kõnesolev õigusakt vastuvõetuks;
- b) ei kiida kõiki muudatusi heaks, kutsub ministrite nõukogu eesistuja kokkuleppel Euroopa Parlamendi presidendiga kuue nädala jooksul kokku lepituskomitee koosoleku.

9. Ministrite nõukogu otsustab ühehäälselt muudatuste üle, mille kohta komisjon on esitanud negatiivse arvamuse.

Lepitamine

10. Ministrite nõukogu liikmetest või nende esindajatest ja võrdsest arvust Euroopa Parlamendi liikmetest esindajatest koosneva lepituskomitee ülesanne on jõuda kokkuleppele ühise teksti suhtes, tehes kuue nädala jooksul alates kokkukutsumisest Euroopa Parlamendi ja ministrite nõukogu teisel lugemisel vastuvõetud seisukohtade alusel otsuse ministrite nõukogu liikmete või nende esindajate kvalifitseeritud häälteenamusega ja Euroopa Parlamenti esindavatest liikmete häälteenamusega.

11. Komisjon võtab lepituskomitee menetlusest osa ning teeb kõik vajalikud algatused selleks, et Euroopa Parlamendi ja ministrite nõukogu seisukohti lähendada.

12. Kui lepituskomitee kuue nädala jooksul alates kokkukutsumisest ühist teksti heaks ei kiida, loetakse kõnesolev õigusakt vastuvõtmata jäetuks.

Kolmas lugemine

13. Kui lepituskomitee kiidab nimetatud ajavahemiku jooksul heaks ühise teksti, jääb antud häälte enamusega otsustavale Euroopa Parlamendile ja kvalifitseeritud häälteenamusega otsustavale ministrite nõukogu kummalegi sellest kuupäevast alates kuuenädalane tähtaeg, et kõnesolev õigusakt võtta vastu ühise teksti kohaselt. Vastasel korral loetakse see vastuvõtmata jäetuks.

14. Käesolevas artiklis märgitud kolmekuulisi ja kuuenädalasi tähtaegu võib Euroopa Parlamendi või ministrite nõukogu algatusel pikendada maksimaalselt vastavalt ühe kuu ja kahe nädala võrra.

Erisätted

15. Kui põhiseaduses sätestatud konkreetsetel juhtudel kasutatakse seaduse või raamseaduse vastuvõtmiseks liikmesriikide rühma algatusel, Euroopa Keskpanga soovitusel või kohtu või Euroopa Investeerimispannga taotlusel tavamenetlust, siis lõiget 2, lõike 6 teist lauset ja lõiget 9 ei kohaldata.

Euroopa Parlament ja ministrite nõukogu teevad komisjonile teatavaks ettepaneku õigusakti kohta ning oma seisukohad esimesel ja teisel lugemisel.

Kogu menetluse jooksul võib Euroopa Parlament või ministrite nõukogu taotleda komisjonilt arvamust. Komisjon võib arvamust avaldada ka omal algatusel. Kui komisjon peab seda vajalikuks, võib ta lepituskomitee menetlusest osa võtta lõikes 11 sätestatud korras.

Artikkel III-303

Euroopa Parlament, ministrite nõukogu ja komisjon konsulteerivad üksteisega ning korraldavad oma koostööd ühisel kokkuleppel. Selleks võivad nad sõlmida kooskõlas põhiseadusega institutsioonidevahelisi kokkuleppeid, mis võivad olla siduvad.

Artikkel III-304

1. Liidu institutsioone, organeid ja asutusi abistab nende ülesannete täitmisel avatud, tõhus ja sõltumatu Euroopa haldussüsteem.
2. Ilma et see piiraks artikli III-332 kohaldamist, kehtestatakse sel eesmärgil asjaomased sätted Euroopa seadustega.

Artikkel III-305

1. Liidu institutsioonid, organid ja asutused tunnustavad läbipaistvuse tähtsust oma töös ning näevad oma kodukorras artikli I-49 kohaldamiseks ette asjakohased sätted, mis tagavad dokumentide kättesaadavuse avalikkusele. Liidu kohus ja Euroopa Keskpank kohaldavad oma haldusülesannete täitmisel artikli I-49 lõike 3 sätteid.
2. Euroopa Parlament ja ministrite nõukogu tagavad seadusandlike menetlustega seotud dokumentide avaldamise.

Artikkel III-306

1. Ministrite nõukogu võtab vastu Euroopa määrused ja otsused, milles määratakse kindlaks:
  - a) Euroopa Ülemkogu presidendi, komisjoni presidendi, liidu välisministri ja Euroopa volinike ja volinike, samuti Euroopa Kohtu presidendi, liikmete ja kohtusekretäri, üldkohtu kohtunike ja kohtusekretäri palgad, hüvitised ning pensionid;

b) kontrollikoja presidendi ja liikmete töötingimused, eelkõige palgad, hüvitised ning pensionid.

Ministrite nõukogu määrab kindlaks ka kõik väljamaksed, mis tehakse töötasu asemel.

2. Ministrite nõukogu võtab vastu Euroopa määrused ja otsused, millega määratakse kindlaks majandus- ja sotsiaalkomitee liikmete hüvitised.

Artikkel III-307

Ministrite nõukogu, komisjoni või Euroopa Keskpanga õigusakte, mis panevad rahalise kohustuse muudele isikutele peale riikide, saab pöörata täitmisele.

Täitmist reguleerivad selles riigis kehtivad tsiviilkohtumenetluse normid, mille territooriumil täitmine aset leiab. Korralduse otsuse täitmise tagamise kohta ilma muude formaalsusteta peale otsuse autentsuse tõestamise lisab otsusele riigi ametiasutus, kelle iga liikmesriigi valitsus selleks otstarbeks määrab ning komisjonile ja liidu kohtule teatavaks teeb.

Kui need formaalsused on asjassepuutuva poole avalduse põhjal täidetud, võib nimetatud pool taotleda täitmist, saates küsimuse kooskõlas siseriiklike õigusaktidega otse pädevale asutusele.

Täitmist võib peatada ainult liidu kohtu otsusega. Asjassepuutuva riigi kohtute pädevusse kuuluvad siiski kaebused täitmise ebaõige viisi kohta.

II PEATÜKK

RAHANDUSSÄTTED

1. JAGU

MITMEEAASTANE FINANTSRAAMISTIK

Artikkel III-308

1. Mitmeaastane finantsraamistik määratakse kooskõlas artikliga I-54 kindlaks vähemalt viieks aastaks.
2. Finantsraamistik määrab kindlaks iga-aastaste kulukohustuste assigneeringute piirmäärad iga kululiigi kohta ning iga-aastase maksete assigneeringute piirmäära. Kululiigid, mille arv on piiratud, vastavad liidu peamistele tegevusvaldkondadele.
3. Finantsraamistik näeb ette kõik muud sätted, mida on vaja iga-aastase eelarvemenetluse edukaks toimimiseks.
4. Kui ministrite nõukogu ei ole eelmise finantsraamistiku lõppedes vastu võtnud uut finantsraamistikku kehtestavat Euroopa seadust, kehtivad eelmise finantsraamistiku viimase aasta piirmäärad ja muud sätted seni, kuni seadus vastu võetakse.
5. Kogu finantsraamistiku vastuvõtmise menetluse jooksul võtavad Euroopa Parlament, ministrite nõukogu ja komisjon kõik vajalikud meetmed menetluse hõlbustamiseks.

2. JAGU

LIIDU AASTAEELARVE

Artikkel III-309

Eelarveaasta kestab 1. jaanuarist kuni 31. detsembrini.

Artikkel III-310

Liidu aastaeelarve kinnitatakse Euroopa seadustega kooskõlas järgmiste sätetega:

1. Iga institutsioon koostab enne 1. juulit oma kulude kalkulatsiooni. Komisjon võtab need kalkulatsioonid kokku eelarveprojekti. Selle juurde lisab ta arvamuse, mis võib sisaldada erinevaid kalkulatsioone.

Eelarveprojekt sisaldab tulude kalkulatsiooni ja kulude kalkulatsiooni.

Komisjon võib menetluse käigus eelarveprojekti muuta kuni lõikes 5 osutatud lepituskomitee kokkukutsumiseni.

2. Komisjon esitab eelarveprojekti Euroopa Parlamendile ja ministrite nõukogule hiljemalt selle aasta 1. septembril, mis eelneb aastale, mil eelarve tuleb täita.

3. Ministrite nõukogu võtab eelarveprojekti kohta vastu seisukoha ja edastab selle Euroopa Parlamendile hiljemalt selle aasta 1. oktoobril, mis eelneb aastale, mil eelarve tuleb täita. Ministrite nõukogu teavitab Euroopa Parlamenti täielikult kõikidest põhjustest, mis viisid seisukoha vastuvõtmisele.

4. Kui neljakümne kahe päeva jooksul pärast sellist teatavakstegemist Euroopa Parlament:

- a) kiidab ministrite nõukogu seisukoha heaks või pole otsust teinud, loetakse Euroopa eelarveseadus vastuvõetuks;
- b) paneb oma liikmete häälteenamusega ette ministrite nõukogu seisukoha muudatused, saadetakse muudetud tekst edasi ministrite nõukogule ja komisjonile. Euroopa Parlamendi president kutsub kokkuleppel ministrite nõukogu eesistujaga viivitamata kokku lepituskomitee koosoleku.

Kui ministrite nõukogu teatab kümne päeva jooksul Euroopa Parlamendile, et ta on kõik muudatused heaks kiitnud, siis lepituskomitee kokku ei tule.

5. Ministrite nõukogu liikmetest või nende esindajatest ja võrdsest arvust Euroopa Parlamenti esindavatest liikmetest koosneva lepituskomitee ülesanne on jõuda kokkuleppele ühise teksti suhtes, tehes kahekümne ühe päeva jooksul alates kokkukutsumisest Euroopa Parlamendi ja ministrite nõukogu seisukohtade alusel otsuse ministrite nõukogu liikmete või nende esindajate kvalifitseeritud häälteenamusega ja Euroopa Parlamenti esindavate liikmete häälteenamusega.

6. Komisjon võtab lepituskomitee menetlusest osa ning teeb kõik vajalikud algatused selleks, et Euroopa Parlamendi ja ministrite nõukogu seisukohti lähendada.

7. Kui lepituskomitee kiidab lõikes 5 osutatud kahekümne ühe päeva jooksul heaks ühise teksti, on nii Euroopa Parlamendil antud häälte absoluutse enamusega kui ka ministrite nõukogul kvalifitseeritud häälteenamusega sellest kuupäevast alates neliteist päeva aega võtta kõnesolev õigusakt vastu ühise teksti kohaselt.

8. Kui lepituskomitee ei kiida ühist teksti kahekümne ühe päeva jooksul heaks või kui ministrite nõukogu lükkab ühise teksti tagasi, võib Euroopa Parlament neljateistkümne päeva jooksul oma liikmete häälteenamusega ning kolme viiendikuga antud häälest oma muudatused kinnitada. Kui parlamendi muudatus ei kinnitata, loetakse ministrite nõukogu seisukoht eelarveküsimuses, mille suhtes muudatus ette pandi, vastuvõetuks.

Kui Euroopa Parlament siiski oma liikmete häälteenamusega ja kolme viiendikuga antud häälest ühise teksti tagasi lükkab, võib ta paluda, et talle esitataks uus eelarveprojekt.

9. Kui käesolevas artiklis ettenähtud menetlus on lõpule viidud, kuulutab Euroopa Parlamendi president Euroopa eelarveseaduse lõplikult vastuvõetuks.

Artikkel III-311

1. Kui eelarveaasta alguses ei ole Euroopa eelarveseadust veel vastu võetud, siis ei või üheski kuus kulutada suuremat summat kui üks kaheteistkümnendik eelneva eelarveaasta Euroopa eelarveseadusega kehtestatud assigneeringutest ükskõik millise eelarvepeatüki või muu alajaotuse osas kooskõlas artiklis III-318 osutatud Euroopa seaduse sätetega; see kord ei anna siiski komisjoni käsutusse assigneeringuid üle ühe kaheteistkümnendiku nendest, mis on ette nähtud koostatavas eelarveprojektis.

2. Ministrite nõukogu võib komisjoni ettepanekul ja kooskõlas muude lõikes 1 esitatud tingimustega võtta vastu Euroopa otsuse, milles lubatakse kulutusi üle ühe kaheteistkümnendiku. Ministrite nõukogu edastab otsuse viivitamata Euroopa Parlamendile.

Euroopa otsuses võetakse vajalikud meetmed käesoleva artikli kohaldamise ressursside kohta.

Otsus jõustub kolmkümmend päeva pärast selle vastuvõtmist, kui Euroopa Parlament ei ole sama aja jooksul oma liikmete häälteenamusega otsustanud kõnealust kulutust kärpida.

Artikkel III-312

Kooskõlas artiklis III-318 osutatud Euroopa seadusega kehtestatavate tingimustega võib eelarveaasta lõpus kõik kasutamata assigneeringud peale personalikulutustega seotud assigneeringute üle kanda ainult järgmisse eelarveaastasse.

Assigneeringud liigendatakse peatükkidesse, rühmitades kuluartiklid vastavalt nende eesmärgile või iseloomule ja vajadust mööda alajaotuste kaupa kooskõlas artiklis III-318 osutatud Euroopa seadusega.

Euroopa Parlamendi, ministrite nõukogu, komisjoni ja kohtu kulud esitatakse eelarves eraldi osadena, ilma et see piiraks erikorda teatud ühiste kuluartiklite suhtes.

3. JAGU

EELARVE TÄITMINE JA TÄITMISE KINNITAMINE

Artikkel III-313

Komisjon täidab eelarvet koostöös liikmesriikidega omal vastutusel ja määratud assigneeringute piires kooskõlas artiklis III-318 osutatud Euroopa seadusega ning võttes arvesse usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõtteid. Liikmesriigid teevad komisjoniga koostööd, et tagada assigneeringute kasutamine nimetatud põhimõtete kohaselt.

Artiklis III-318 osutatud Euroopa seaduses sätestatakse liikmesriikide kontrolli- ja auditeerimiskohustused eelarve täitmisel ning sellest tulenev vastutus.

Artiklis III-318 osutatud Euroopa seaduses sätestatakse iga institutsiooni vastutus ja üksikasjalikud eeskirjad tema osalemise kohta oma kulutuste tegemisel.

Komisjon võib artiklis III-318 osutatud Euroopa seaduses sätestatud piirides ja tingimustel assigneeringuid ümber paigutada ühest peatükist teise või ühest alajaotisest teise.

Artikkel III-314

Komisjon esitab igal aastal Euroopa Parlamendile ja ministrite nõukogule eelmise eelarveaasta eelarve täitmise aruande. Samuti saadab komisjon nendele liidu varade ja kohustuste aruande.

Komisjon esitab Euroopa Parlamendile ja ministrite nõukogule ka liidu rahandusliku olukorra hindamisaruande saavutatud tulemuste põhjal, eelkõige seoses Euroopa Parlamendi ja ministrite nõukogu artikli III-315 alusel antud juhtnõõridega.

Artikkel III-315

1. Ministrite nõukogu soovitusel põhjal kinnitab Euroopa Parlament komisjoni tegevuse eelarve täitmisel. Selleks vaatavad ministrite nõukogu ja Euroopa Parlament kordamööda läbi artiklis III-314 märgitud raamatupidamisaruande ja bilansi, kontrollikoja aastaaruande koos auditeeritud institutsioonide vastustega kontrollikoja märkustele, artikli III-290 lõike 1 teises lõigus osutatud kinnitava avalduse ja kõik kontrollikoja esitatud asjassepuutuvad eriaruanded.

2. Enne komisjoni tegevuse kinnitamist või muul eesmärgil seoses oma volituste kasutamisega eelarve täitmisel võib Euroopa Parlament soovida komisjoni ära kuulata kulutuste tegemise või finantskontrollisüsteemide toimimise kohta. Komisjon esitab Euroopa Parlamendile viimase taotlusel vajalikku informatsiooni.

3. Komisjon astub kõik vajalikud sammud, et reageerida märkustele täitmist kinnitavates otsustes ja Euroopa Parlamendi muudele kulutuste tegemisega seotud märkustele, samuti kommentaaridele, mis kaasnevad ministrite nõukogu vastuvõetud soovitusetega täitmise kinnitamise suhtes.

4. Euroopa Parlamendi või ministrite nõukogu taotlusel kannab komisjon ette nende märkuste ja kommentaaride põhjal võetud meetmetest ja eriti juhtnõõridest, mis on antud eelarve täitmise eest vastutavatele ametiasutustele. Need ettekanded edastatakse ka kontrollikojale.

4. JAGU

ÜHISSÄTTED

Artikkel III-316

Mitmeaastane finantsraamistik ja aastaeelarve koostatakse eurodes.

Artikkel III-317

Eeldusel, et komisjon teatab sellest asjassepuutuvate liikmesriikide pädevatele asutustele, võib ta oma varad kanda ühe liikmesriigi valuutast üle teise liikmesriigi valuutasse sellises ulatuses, kui see on vajalik, et võimaldada varade kasutamist põhiseaduses ettenähtud eesmärkidel. Komisjon hoidub niipalju kui võimalik niisuguste ülekannete tegemisest, kui ta valdab sularaha või likviidseid varasid talle vajalikes valuutades.

Komisjon suhtleb iga liikmesriigiga asjaomase liikmesriigi määratud ametiasutuse kaudu. Finantstehingute tegemisel kasutab komisjon asjaomase liikmesriigi emissioonipanga või mõne teise selle riigi poolt heakskiidetud rahaasutuse teenuseid.

Artikkel III-318

1. Euroopa seadustega:
  - a) määratakse kindlaks eelkõige eelarve koostamise ja täitmise ning aruannete esitamise ja auditeerimise kord;
  - b) kehtestatakse eeskirjad finantskontrolöride, eelarvevahendite käsutajate ning arvepidajate vastutuse kohta.

Seadused võetakse vastu pärast konsulteerimist kontrollikojaga.

2. Ministrite nõukogu võtab komisjoni ettepanekul vastu Euroopa määruse, millega kehtestatakse meetodid ja menetlus, mille kohaselt liidu omavahendite süsteemi alusel saadav eelarvetulu antakse komisjoni käsutusse ning vajaduse korral sularahanõudluse rahuldamise meetmed. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendi ja kontrollikojaga.

3. Kõikidel käesolevas artiklis osutatud juhtudel teeb ministrite nõukogu teeb otsuse ühehäälselt kuni 1. jaanuarini 2007.

Artikkel III-319

Euroopa Parlament, ministrite nõukogu ja komisjon tagavad rahaliste vahendite olemasolu liidu seaduslike kohustuste täitmiseks kolmandate isikute suhtes.

Artikkel III-320

Käesolevas peatükis osutatud eelarvemenetluse käigus korraldatakse komisjoni algatusel korrapäraselt Euroopa Parlamendi presidendi, ministrite nõukogu eesistuja ning komisjoni presidendi kohtumisi. Euroopa Parlamendi president, ministrite nõukogu eesistuja ning komisjoni president astuvad kõik vajalikud sammud selleks, et edendada vastastikust konsulteerimist ja institutsioonide seisukohtade lähendamist eesmärgiga hõlbustada käesoleva peatüki sätete rakendamist.

5. JAGU

PETTUSTE TÕKESTAMINE

Artikkel III-321

1. Liit ja liikmesriigid võitlevad pettuste ja muu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu käesoleva artikli kohaselt võetavate meetmetega. Need meetmed toimivad tõkestavalt ja tagavad sellistena liikmesriikides tõhusa kaitse.
2. Liikmesriigid võtavad liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu samu meetmeid, mida nad kasutavad omaenda finantshuve kahjustavate pettuste vastu.
3. Ilma et see piiraks põhiseaduse teiste sätete kohaldamist, kooskõlastavad liikmesriigid oma meetmeid, mille eesmärk on kaitsta liidu finantshuve pettuste eest. Selleks organiseerivad nad koos komisjoniga tiheda ja regulaarse koostöö pädevate asutuste vahel.
4. Euroopa seadustega või raamseadustega võetakse vajalikud meetmed liidu finantshuve kahjustavate pettuste ennetamiseks ja tõkestamiseks, pidades silmas tõhusa ja võrdväärse kaitse võimaldamist liikmesriikides. Need meetmed võetakse vastu pärast konsulteerimist kontrollikojaga.
5. Koostöös liikmesriikidega esitab komisjon igal aastal Euroopa Parlamendile ja ministrite nõukogule aruande käesoleva artikli rakendamiseks vastuvõetud meetmete ja sätete kohta.

III PEATÜKK

TÕHUSTATUD KOOSTÖÖ

Artikkel III-322

Mis tahes kavandatav tõhustatud koostöö vorm peab olema kooskõlas liidu põhiseaduse ja õigusega.

Selline koostöö ei tohi kahjustada siseturgu ega majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust. See ei tohi olla takistavaks ega diskrimineerivaks teguriks liikmesriikidevahelises kaubanduses ega moonutada nendevahelist konkurentsi.

Artikkel III-323

Mis tahes kavandatav tõhustatud koostöö vorm austab nende liikmesriikide volitusi, õigusi ja kohustusi, kes selles ei osale. Need liikmesriigid ei takista osalevaid liikmesriike koostööd rakendamast.

Artikkel III-324

1. Kui seatakse sisse tõhustatud koostöö, on see avatud kõikidele liikmesriikidele, eeldusel et need vastavad võimalikele koostööd lubavas Euroopa otsuses seatud osalemistingimustele. Koostöö on liikmesriikidele avatud ka mis tahes muul ajal, eeldusel et peale nimetatud tingimuste täidetakse koostöö raames juba vastu võetud õigusaktide nõudeid.

Tõhustatud koostöös osalevad komisjon ja liikmesriik tagavad selle, et nad hõlbustavad võimalikult paljude liikmesriikide osalemist.

2. Komisjon ning, kui see on asjakohane, liidu välisminister teavitavad kõiki ministrite nõukogu liikmeid ja Euroopa Parlamenti regulaarselt tõhustatud koostöö arengust.

Artikkel III-325

1. Liikmesriigid, kes soovivad sisse seada omavahelist tõhustatud koostööd mõnes põhiseadusega hõlmatud valdkonnas, välja arvatud välis- ja julgeolekupoliitika, esitavad komisjonile taotluse, milles täpsustatakse kavandatava tõhustatud koostöö ulatust ja eesmärke. Komisjon võib teha ministrite nõukogule selle kohta ettepaneku. Kui komisjon ettepanekut ei tee, teavitab ta asjaomaseid liikmesriike selle põhjustest.

Loa tõhustatud koostöö alustamiseks annab ministrite nõukogu Euroopa otsusega komisjoni ettepanekul ning Euroopa Parlamendi nõusolekul.

2. Välis- ja julgeolekupoliitika valdkonnas esitavad liikmesriigid, kes soovivad sisse seada tõhustatud koostöö, taotluse ministrite nõukogule. Taotlus edastatakse liidu välisministrile, kes annab arvamuse selle kohta, kas tõhustatud koostöö on kooskõlas ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga, ning komisjonile, kes annab arvamuse eelkõige selle kohta, kas kavandatav tõhustatud koostöö on kooskõlas liidu poliitika teiste valdkondadega. Taotlus edastatakse tutvumiseks Euroopa Parlamendile.

Loa tõhustatud koostöö alustamiseks annab ministrite nõukogu Euroopa otsusega.

Artikkel III-326

1. Iga liikmesriik, kes soovib osaleda tõhustatud koostöös mõnes artikli III-325 lõikes 1 osutatud valdkonnas, teatab oma kavatsusest ministrite nõukogule ja komisjonile.

Komisjon kinnitab nelja kuu jooksul alates sellise teate saamisest asjaomase liikmesriigi osalemise. Vajaduse korral märgib komisjon, et kõik osalemistingimused on täidetud, ning võtab vastu kõik üleminekumeetmed, mis on vajalikud tõhustatud koostöö raames juba vastu võetud õigusaktide kohaldamiseks.

Kui komisjon siiski leiab, et mõningaid osalemistingimusi ei ole täidetud, osutab ta korrale, mis kõnealuste tingimuste täitmiseks tuleb võtta, ning määrab tähtaja osalemistaotluse uuesti läbivaatamiseks. Ta vaatab taotluse läbi kooskõlas eelmise lõiguga. Kui komisjon leiab, et mõningaid osalemistingimusi ei ole ikka veel täidetud, võib asjaomane liikmesriik pöörduda ministrite nõukogu poole, kes teeb otsuse kooskõlas artikli I-43 lõikega 3. Ministrite nõukogu võib komisjoni ettepanekul vastu võtta teises lõigus osutatud üleminekumeetmeid.

2. Kui liikmesriik soovib osaleda tõhustatud koostöös ühise välis- ja julgeolekupoliitika valdkonnas, teatab ta oma kavatsusest ministrite nõukogule, liidu välisministrile ja komisjonile.

Ministrite nõukogu kinnitab asjaomase liikmesriigi osalemise pärast konsulteerimist liidu välisministriga. Vajaduse korral märgib ta, et võimalikud osalemistingimused on täidetud. Ministrite nõukogu võib liidu välisministri ettepanekul vastu võtta üleminekusätteid, mida peetakse vajalikuks tõhustatud koostöö raames juba vastu võetud õigusaktide kohaldamise suhtes. Kui ministrite nõukogu siiski leiab, et mõningaid osalemistingimusi ei ole täidetud, osutab ta korrale, mis kõnealuste tingimuste täitmiseks tuleb vastu võtta, ning määrab tähtaja osalemistaotluse uuesti läbivaatamiseks.

Käesoleva lõike kohaldamisel teeb ministrite nõukogu otsuse kooskõlas artikli I-43 lõikega 3.

Artikkel III-327

Kõik muud tõhustatud koostööga seotud kulutused peale institutsioonide halduskulude kannavad osalevad liikmesriigid, välja arvatud juhul, kui kõik ministrite nõukogu liikmed otsustavad pärast Euroopa Parlamendiga konsulteerimist ühehäälselt teisiti.

Artikkel III-328

Kui põhiseaduse säte, mida võib kohaldada seoses tõhustatud koostööga, näeb ette, et ministrite nõukogu teeb ühehäälselt otsuse, võib ministrite nõukogu artikli I-43 lõikes 3 sätestatud korra kohaselt omal algatusel ühehäälselt otsustada, et ta teeb otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega.

Kui põhiseaduse säte, mida võib kohaldada seoses tõhustatud koostööga, näeb ette, et ministrite nõukogu võtab Euroopa seadused või raamseadused vastu seadusandlikku erimenetlust kasutades, võib ministrite nõukogu artikli I-43 lõikes 3 sätestatud korra kohaselt omal algatusel ühehäälselt otsustada, et ta teeb otsuse tavalist seadusandlikku menetlust kasutades. Ministrite nõukogu teeb otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Artikkel III-329

Ministrite nõukogu ja komisjon tagavad tõhustatud koostöö raames toimuva tegevuse ühtsuse ja selle vastavuse liidu poliitikaga ning teevad selleks koostööd.

VII JAOTIS

ÜHISSÄTTED

Artikkel III-330

Võttes arvesse Prantsusmaa ülemeredepartemangude, Assooride, Madeira ja Kanaari saarte struktuurilist majanduslikku ja ühiskondlikku olukorda, mida tingivad nende kaugus, isoleeritus, väike pindala, rasked looduslikud olud, majanduslik sõltuvus vähestest toodetest, mille püsivus ja koosmõju piiravad oluliselt nende arengut, võtab ministrite nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal vastu Euroopa määrusi ja otsuseid, mis on suunatud eriti põhiseaduse kohaldamise tingimuste sätestamisele nendes piirkondades, kaasa arvatud ühine poliitika. Ministrite nõukogu teeb otsused pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Esimeses lõigus osutatud meetmed on seotud eelkõige selliste valdkondadega nagu tolli- ja kaubanduspoliitika, maksupoliitika, vabatsoonid, põllumajandus- ja kalanduspoliitika, toorainete ja esmatarbekaupadega varustamise tingimused, riigiabi ning struktuurifondidele ja liidu horisontaalprogrammidele ligipääsu tingimused.

Ministrite nõukogu võtab esimeses lõigus osutatud meetmed, võttes arvesse äärepoolseimate piirkondade erilisi iseärasusi ja piiranguid, õõnestamata liidu õiguskorra, sealhulgas siseturu ja ühise poliitika terviklikkust ja sidusust.

Artikkel III-331

Põhiseadus ei mõjuta mingil viisil omandi õiguslikku režiimi liikmesriikides.

Artikkel III-332

Liidul on igas liikmesriigis kõige laialdasem õigus- ja teovõime, mis vastavalt selle riigi seadustele antakse juriidilistele isikutele; liit võib nimelt omandada ja võõrandada vallas- ja kinnisvara ning olla kohtus hagejaks ja kostjaks. Sel eesmärgil esindab liitu komisjon. Iga institutsioon esindab liitu aga oma haldusliku iseseisvuse alusel oma tegevusalaga seotud küsimustes.

Artikkel III-333

Ametnike personalieeskirjad ning liidu muude teenistujate teenistustingimused määratakse kindlaks Euroopa seadusega. Seadus võetakse vastu pärast konsulteerimist asjaomaste institutsioonidega.

Artikkel III-334

Ministrite nõukogu poolt Euroopa määruse või lihthälteenamusega tehtud otsusega kindlaksmääratud piirides ja tingimustel võib komisjon koguda informatsiooni ja korraldada kontrollimisi, mis on vajalikud talle antud ülesannete täitmiseks.

Artikkel III-335

1. Ilma et see piiraks Euroopa Keskpanga Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirja käsitleva protokolli artikli 5 kohaldamist, võetakse Euroopa seadusega või raamseadusega meetmeid statistika koostamiseks, kui see on vajalik liidu tegevuseks.
2. Statistika koostamine on kooskõlas erapooletuse, usaldusväarsuse, objektiivsuse, teadusliku sõltumatuse, tasuvuse ja andmete konfidentsiaalsusega; see ei too majandustegevuses osalejatele kaasa ülemäärast koormust.

Artikkel III-336

Liidu institutsioonide liikmed, komiteede liikmed ja liidu ametnikud ning muud teenistujad ei tohi isegi pärast oma ametikohustuste lõppemist avalikustada ametisaladuse pidamise kohustuse alla kuuluvat informatsiooni, iseäranis informatsiooni, mis puudutab majandustegevuses osalejaid, nende ärisuhteid või nende kulutuste komponente.

Artikkel III-337

Liidu lepinguliste kohustuste suhtes kehtib õigus, mida kohaldatakse vastava lepingu suhtes.

Lepinguvälise vastutuse korral heastab liit kõik oma institutsioonide või oma teenistujate poolt ülesannete täitmisel tekitatud kahjud vastavalt liikmesriikide seaduste ühiste üldprintsipiidele.

Teist lõiku kohaldatakse samadel tingimustel Euroopa Keskpanga või tema teenistujate poolt oma ülesannete täitmisel tekitatud kahju suhtes.

Teenistujate isiklik vastutus liidu ees on reguleeritud nende personalieeskirjade või nende suhtes kohaldatavate teenistustingimuste sätetega.

Artikkel III-338

Liidu institutsioonide asukoht määratakse liikmesriikide valitsuste ühisel kokkuleppel.

Artikkel III-339

Ministrite nõukogu võtab ühehäälselt vastu Euroopa määruse, millega kehtestab eeskirjad liidu institutsioonide keelte kohta, ilma et see piiraks kohtu põhikirja sätete kohaldamist.

Artikkel III-340

Liidul on liikmesriikide territooriumil oma ülesannete täitmiseks vajalikud privileegid ja immunitetid vastavalt tingimustele, mis on sätestatud 8. aprilli 1965. aasta Euroopa ühenduste privileegide ja immunitetide protokollis. Seesama kehtib Euroopa Keskpanga ja Euroopa Investeerimispanka kohta.

Artikkel III-341

Põhiseaduse sätted ei mõjuta õigusi ja kohustusi, mis tulenevad enne 1. jaanuari 1958 või ühinevate riikide puhul enne nende ühinemise kuupäeva sõlmitud lepingutest ühe või mitme liikmesriigi ja ühe või mitme kolmanda riigi vahel.

Kui nimetatud lepingud ei ole kooskõlas põhiseadusega, kasutavad asjassepuutuvad liikmesriigid kõiki vajalikke vahendeid kindlakstehtud vastuolude kõrvaldamiseks. Sel puhul abistavad liikmesriigid vajaduse korral üksteist ning, kui see on põhjendatud, võtavad vastu ühise seisukoha.

Esimeses lõigus märgitud lepingute kohaldamisel võtavad liikmesriigid arvesse tõsiasja, et põhiseaduse põhjal moodustavad iga liikmesriigi võimaldatud eelised liidu rajamise lahutamatu osa ning on seetõttu lahutamatult seotud ühiste institutsioonide loomisega, nendele volituste andmisega ning kõikide liikmesriikide poolt ühesuguste eeliste andmisega.

Artikkel III-342

1. Põhiseaduse sätted ei välista järgmiste eeskirjade kohaldamist:
  - a) ükski liikmesriik ei ole kohustatud andma informatsiooni, mille avalikustamist ta peab oma oluliste julgeolekuhuvide vastaseks;
  - b) iga liikmesriik võib võtta selliseid meetmeid, mida ta peab vajalikuks oma oluliste julgeolekuhuvide kaitseks ja mis on seotud relvade, laskemoona või sõjavarustuse tootmise või kaubandusega; need meetmed ei või avaldada ebasoovitavat mõju selliste toodete konkurentsitingimustele siseturul, mis ei ole mõeldud spetsiaalselt sõjaliseks otstarbeks.
2. Ministrite nõukogu võib komisjoni ettepaneku põhjal ühehäälselt vastu võtta Euroopa otsuse, millega muudetakse nimekirja, mille ta koostas 15. aprillil 1958 niisugustest toodetest, mille suhtes kohaldatakse lõike 1 punkti b sätteid.

IV OSA

ÜLD- JA LÕPPSÄTTED

Artikkel IV-1 Liidu sümbolid¹

Liidu lipp on kaheteistkümnest kuldsest tähest koosnev ring sinisel taustal.

Liidu hümn põhineb “Oodil rõõmule” Ludwig van Beethoveni Üheksandast sümfooniast.

Liidu juhtlause: Ühinenud mitmekesisuses.

Liidu raha on euro.

9. maid tähistatakse kogu liidus Euroopa päevana.

Artikkel IV-2 Varasemate lepingute tühistamine

Euroopa Ühenduse asutamisleping, Euroopa Liidu leping ning õigusaktid ja lepingud, millega neid on täiendatud või muudetud ning mis on loetletud põhiseaduse lepingule lisatud protokollis, tühistatakse alates põhiseaduse lepingu jõustumise kuupäevast.

Artikkel IV-3 Õiguslik järjepidevus Euroopa Ühenduse ja Euroopa Liidu suhtes

Euroopa Liit on Euroopa Ühenduse ja liidu õigusjärglane kõikides liidusisestes või rahvusvahelistest lepingutest tulenevates õigustes ja kohustustes, mis on tekkinud enne põhiseaduse lepingu jõustumist varasemate lepingute, protokollide ja õigusaktide alusel, kaasa arvatud ühenduse ja liidu varad ja kohustused ning nende arhiivid.

Esimeses lõigus nimetatud lepingute ja õigusaktide alusel vastuvõetud liidu institutsioonide õigusaktide sätted jäävad jõusse põhiseaduse lepingule lisatud protokollis sätestatud tingimustel. Euroopa Ühenduste Kohtu praktika jääb liidu õiguse tõlgendamise aluseks.

Artikkel IV-4 Kohaldamisala

1. Põhiseaduse lepingut kohaldatakse Belgia Kuningriigi, Taani Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi, Prantsuse Vabariigi, Iirimaa, Itaalia Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Madalmaade Kuningriigi, Austria Vabariigi, Portugali Vabariigi, Soome Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi, suhtes.

---

¹ See artikkel sobiks konvendi arvates paremini I ossa.

2. Põhiseaduse lepingut kohaldatakse Prantsusmaa ülemeredepartemangude, Assooride, Madeira ja Kanaari saarte suhtes kooskõlas III osa artikliga III-329.

3. Põhiseaduse lepingu III osa IV jaotises sätestatud assotsieerimise erisätteid kohaldatakse EÜ asutamislepingu II lisas loetletud ülemeremaade ja -territooriumide suhtes.

Põhiseaduse lepingut ei kohaldata selliste ülemeremaade ja -territooriumide suhtes, millel on erisuhted Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigiga ning mida ei ole kõnealusesse nimekirja kantud.

4. Põhiseaduse lepingut kohaldatakse Euroopa territooriumide suhtes, mille välissuhete eest vastutab mõni liikmesriik.

5. Põhiseaduse lepingut kohaldatakse Ahvenamaa suhtes kooskõlas Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemisakti protokoll nr 2 sätetega.

6. Olenemata eelmistest lõigetest:

a) ei kohaldata põhiseaduse lepingut Fääri saarte suhtes;

b) ei kohaldata põhiseaduse lepingut Küprosel asuvate Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi suveräänsete baasipiirkondade suhtes;

c) kohaldatakse põhiseaduse lepingut Kanalisaarte ja Mani saare suhtes üksnes niivõrd, kui see on vajalik neid saari puudutavate erisätete rakendamiseks, mis võeti vastu 22. jaanuaril 1972 allakirjutatud uute liikmesriikide Euroopa Majandusühenduse ja Euroopa Aatomienergiaühendusega liitumise lepingus.

Artikkel IV-5 Piirkondlikud liidud

Põhiseaduse leping ei välista Belgia ja Luksemburgi või Belgia, Luksemburgi ja Madalmaade vahelise piirkondliku liidu olemasolu või elluviimist, niivõrd kui selliste piirkondlike liitude eesmärke ei saavutata nimetatud lepingu kohaldamisega.

Artikkel IV-6 Protokollid

Käesolevale lepingule lisatud protokollid on lepingu lahutamatu osa.

Artikkel IV-7

Põhiseaduse lepingu läbivaatamise menetlus

1. Iga liikmesriigi valitsus, Euroopa Parlament või komisjon võib esitada ministrite nõukogule ettepanekuid põhiseaduse lepingu muutmiseks. Sellistest ettepanekutest teavitatakse liikmesriikide parlamente.

2. Kui Euroopa Ülemkogu otsustab pärast Euroopa Parlamendi ja komisjoniga konsulteerimist lihthäälteenamusega kavandatavad muudatused läbi vaadata, kutsub Euroopa Ülemkogu president kokku konvendi, mis koosneb liikmesriikide parlamentide, liikmesriikide riigipeade või valitsusjuhtide, Euroopa Parlamendi ja komisjoni esindajatest. Euroopa Keskpangaga konsulteeritakse juhul, kui tegemist on institutsiooniliste muudatustega rahanduse valdkonnas. Euroopa Ülemkogu võib pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist lihthäälteenamusega otsustada konventi mitte kokku kutsuda, kui kavandatavate muudatuste ulatus seda ei õigusta. Sellisel juhul annab Euroopa Ülemkogu volitused liikmesriikide valitsuste esindajate konverentsile.

Konvent vaatab muudatusettepanekud läbi ja võtab konsensuse alusel vastu soovitusel löikes 3 sätestatud liikmesriikide valitsuste esindajate konverentsile.

3. Liikmesriikide valitsuste esindajate konverentsi kutsub kokku ministrite nõukogu eesistuja selleks, et määrata ühisel kokkuleppel kindlaks põhiseaduse lepingusse tehtavad muudatused.

Muudatused jõustuvad pärast seda, kui kõik liikmesriigid on need ratifitseerinud kooskõlas oma põhiseadusest tulenevate nõuetega.

4. Kui kaks aastat pärast põhiseaduse lepingu muutmise lepingule alla kirjutamist on neli viiendikku liikmesriikidest selle ratifitseerinud, kuid ühel või mitmel liikmesriigil on ratifitseerimisel tekkinud raskusi, arutab küsimust Euroopa Ülemkogu.

Artikkel IV-8

Põhiseaduse lepingu vastuvõtmine, ratifitseerimine ja jõustumine

1. Kõrged lepinguosalisel ratifitseerivad põhiseaduse lepingu kooskõlas nende põhiseadusest tulenevate nõuetega. Ratifitseerimiskirjad antakse hoiule Itaalia Vabariigi valitsusele.

2. Põhiseaduse leping jõustub..., tingimusel et kõik ratifitseerimiskirjad on üle antud, või vastasel juhul viimase allakirjutanud liikmesriigi ratifitseerimiskirja üleandmisele järgneva kuu esimesel päeval.

Artikkel IV-9
Kestus

Põhiseaduse leping sõlmitakse määramata ajaks.

Artikkel IV-10
Keeled²

Põhiseaduse leping, mille originaal on koostatud hispaania, hollandi, iiri, inglise, itaalia, kreeka, portugali, prantsuse, rootsi, saksa, soome, taani, eesti, leedu, läti, malta, poola, slovaki, sloveenia, tšehhi ja ungari keeles, kusjuures kõigis nendes keeltes on tekstid võrdselt autentsed, antakse hoiule Itaalia Vabariigi valitsuse arhiivi ja see valitsus edastab tõestatud koopia kõikide teiste allakirjutanud riikide valitsustele.

---

² Kohandatakse vastavalt ühinemisaktile.

PROTOKOLL RIIKIDE PARLAMENTIDE FUNKTSIOONI KOHTA EUROOPA LIIDUS

KÕRGED LEPINGUOSALISED,

MEELDE TULETADES, et riikide valitsuste jälgimine nende oma parlamentide poolt liidu tegevuse suhtes on iga liikmesriigi konkreetse põhiseadusliku korralduse ja tava küsimus,

SOOVIDES aga ergutada riikide parlamente rohkem osalema Euroopa Liidu tegevuses ja tugevdada nende võimet avaldada oma vaateid seadusandlike ettepanekute ja muude küsimuste kohta, mis võivad neid eriti huvitada,

ON LEPPINUD KOKKU järgmistes sätetes, mis lisatakse põhiseadusele:

I. Teave liikmesriikide parlamentidele

1. Komisjon edastab kõik komisjoni konsulteerimisdokumendid (rohelised ja valged raamatud ning teatised) nende avaldamisel otse liikmesriikide parlamentidele. Komisjon saadab ka iga-aastase õigusloomekava ja muud õigusloome planeerimise või poliitilise strateegia dokumendid, mis komisjon esitab Euroopa Parlamendile ja ministrite nõukogule, liikmesriikide parlamentidele samal ajal kui neile institutsioonidele.
2. Kõik Euroopa Parlamendile ja ministrite nõukogule saadetavad seadusandlikud ettepanekud saadetakse samal ajal liikmesriikide parlamentidele.

3. Liikmesriikide parlamendid võivad saata Euroopa Parlamendi ja komisjoni presidentidele ja ministrite nõukogu eesistujale põhjendatud arvamuse selle kohta, kas seadusandlik ettepanek vastab lähimuse põhimõttele vastavalt protokollis lähimuse ja proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamise kohta sätestatud korrale.
4. Seadusandliku ettepaneku esitamisest komisjoni poolt Euroopa Parlamendile, ministrite nõukogule ja liikmesriikide parlamentidele Euroopa Liidu ametlikes keeltes kuni selle lülitamiseni ministrite nõukogu päevakorda selle vastuvõtmiseks või seisukoha vastuvõtmiseks seadusandliku menetluse kohaselt peab mööduma kuus nädalat, kui kiireloomulisuse tõttu ei tehta erandit, mille põhjused esitatakse ministrite nõukogu õigusaktis või seisukohas. Välja arvatud nõuetekohaselt põhjendatud erandjuhtudel, ei või nende kuue nädala jooksul seadusandliku ettepaneku kohta kokkulepet kindlaks määrata. Ettepaneku lülitamisest ministrite nõukogu päevakorda kuni seisukoha vastuvõtmiseni peab mööduma kümme päeva.
5. Ministrite nõukogu istungite päevakorrad ja tulemused, sealhulgas nende istungite protokollid, kus ministrite nõukogu arutab seadusandlikke ettepanekuid, saadetakse otse liikmesriikide parlamentidele samal ajal kui liikmesriikide valitsustele.
6. Kui Euroopa Ülemkogu kavatses kasutada põhiseaduse artikli I-24 lõike 4 esimese lõigu sätet, teatatakse riikide parlamentidele sellest ette.

Kui Euroopa Ülemkogu kavatses kasutada põhiseaduse artikli I-24 lõike 4 teise lõigu sätet, teatatakse riikide parlamentidele sellest vähemalt neli kuud enne otsuse tegemist.

7. Kontrollikoda saadab oma aastaaruande liikmesriikide parlamentidele teadmiseks samal ajal kui Euroopa Parlamendile ja ministrite nõukogule.
8. Kui liikmesriigil on kahekojaline parlament, kohaldatakse kõnealuseid sätteid mõlema koja suhtes.

II. Parlamentidevaheline koostöö

9. Euroopa Parlament ja riikide parlamendid määravad üheskoos kindlaks parlamentidevahelise koostöö tulemusliku ja regulaarse korralduse ja edendamise Euroopa Liidus.
10. Euroasjade komisjonide konverents võib esitada Euroopa Parlamendile, ministrite nõukogule ja komisjonile läbivaatamiseks iga seisukoha, mida konverents asjakohaseks peab. Lisaks sellele edendab konverents liikmesriikide parlamentide ja Euroopa Parlamenti, sealhulgas nende erikomiteede vahelist teabe ja kogemuste vahetamist. Konverents võib korraldada ka parlamentidevahelisi konverentse üksikteemadel, eriti mõttevahetusi ühise välis- ja julgeolekupoliitika ning ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika küsimustes. Konverentsi esitatud seisukohad ei seo mingil viisil riikide parlamente ega otsusta ette nende seisukohti.

PROTOKOLL LÄHIMUSE JA PROPORTSIONAALSUSE PÕHIMÕTTE KOHALDAMISE KOHTA

KÕRGED LEPINGUOSALISED,

SOOVIDES tagada, et otsused tehtaks võimalikult lähedal liidu kodanikele,

OTSUSTANUD luua tingimused põhiseaduse artiklis I-9 nimetatud lähimuse ja proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamiseks ning rajada süsteem selle jälgimiseks, kuidas kohaldavad neid põhimõtteid institutsioonid,

ON LEPPINUD KOKKU järgmistes sätetes, mis lisatakse põhiseadusele:

1. Iga institutsioon tagab põhiseaduse artiklis I-9 sätestatud lähimuse ja proportsionaalsuse põhimõtte pideva austamise.
2. Komisjon korraldab enne seadusandlike aktide kohta ettepanekute tegemist laialdased konsultatsioonid. Nendel konsultatsioonidel võetakse vajaduse korral arvesse kavandatud meetme piirkondlikku ja kohalikku mõõdet. Eriti kiireloomulistel juhtudel jätab komisjon sellised konsultatsioonid korraldamata. Komisjon põhjendab ettepanekus oma otsust.
3. Komisjon saadab kõik oma seadusandlikud ettepanekud ja muudetud ettepanekud liikmesriikide parlamentidele samal ajal kui liidu seadusandjale. Euroopa Parlamendi seadusandlikud otsused ja ministrite nõukogu seisukohad saadetakse pärast nende vastuvõtmist liikmesriikide parlamentidele.

4. Komisjon põhjendab oma ettepanekut lähimuse ja proportsionaalsuse põhimõtte suhtes. Iga seadusandlik ettepanek peaks sisaldama üksikasjalikku seletust, mis võimaldab hinnata lähimuse ja proportsionaalsuse põhimõtte järgimist. Selles seletuses tuleb mõningal määral hinnata ettepaneku finantsmõju ning raamseaduse puhul selle tagajärgi liikmesriikide kehtestatavatele sätetele, vajaduse korral ka piirkondlikule seadusandlusele. Põhjusi järelduseks, miks liidu eesmärk on paremini saavutatav liidu tasandil, tuleb põhjendada kvalitatiiivsete ja võimaluse korral kvantitatiivsete näitajatega. Komisjon võtab arvesse vajadust, et iga finants- või halduskoorem, mis langeb liidule, riikide valitsustele, piirkondlikele või kohalikele ametiasutustele, majandustegevuses osalejatele ja kodanikele, oleks minimaalne ja proportsionaalne taotletava eesmärgiga.
5. Iga riigi parlament või riigi parlamendi koda võib kuue nädala jooksul alates komisjoni seadusandliku ettepaneku edastamise kuupäevast saata Euroopa Parlamendi ja komisjoni presidendile ning ministrite nõukogu eesistujale põhjendatud arvamuse selle kohta, miks kõnealune ettepanek tema arvates lähimuse põhimõttele ei vasta. Iga riigi parlament või riigi parlamendi koda konsulteerib vajaduse korral seadusandlike volitustega piirkondlike parlamentidega.
6. Euroopa Parlament, ministrite nõukogu ja komisjon võtavad liikmesriikide parlamentide või riigi parlamendi koja põhjendatud arvamused arvesse.

Liikmesriikide ühekojalistel parlamentidel on kaks häält ja kahekojaliste parlamentide kummalgi kojal on üks hääl.

Kui põhjendatud arvamused komisjoni ettepaneku lähimuse põhimõttele mittevastavuse kohta esindavad vähemalt kolmandikku kõikide liikmesriikide parlamentide ja nende kodade häälte üldarvust, vaatab komisjon oma ettepaneku uuesti läbi. Alampiir on vähemalt neljandik, kui komisjoni ettepanek või liikmesriikide algatus lähtub põhiseaduse artiklist III-165 vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala kohta.

Komisjon võib pärast sellist läbivaatamist otsustada oma ettepaneku samaks jätta, seda muuta või selle tagasi võtta. Komisjon põhjendab oma otsust.

7. Liidu kohus on pädev menetlema õigusaktis lähimuse põhimõtte rikkumist käsitlevaid hagnosisid, mis liikmesriigid esitavad vastavalt põhiseaduse artiklile III-270 või millest liikmesriigid teatavad oma õiguskorra kohaselt riigi parlamendi või selle koja nimel.

Põhiseaduse sama artikli kohaselt võib ka regioonide komitee esitada selliseid hagnosisid seadusandlike aktide kohta, mille vastuvõtmiseks tuleb vastavalt põhiseadusele konsulteerida regioonide komiteega.

8. Komisjon esitab igal aastal Euroopa Ülemkogule, Euroopa Parlamendile, ministrite nõukogule ja liikmesriikide parlamentidele aruande põhiseaduse artikli I-9 kohaldamise kohta. See iga-aastane aruanne edastatakse ka regioonide komiteele ning majandus- ja sotsiaalkomiteele.

**PROTOKOLL KODANIKE ESINDATUSE KOHTA EUROOPA PARLAMENDIS JA
HÄÄLTE ARVESTAMISE KOHTA EUROOPA ÜLEMKOGUS JA MINISTRITE
NÕUKOGUS**

KÕRGED LEPINGUOSALISED

ON VASTU VÕTNUD järgmised sätted, mis lisatakse Euroopa põhiseaduse lepingule:

ARTIKKEL 1

Euroopa Parlamenti käsitlevad sätted

1. Parlamendi volituste tähtaja 2004–2009 jooksul on igast liikmesriigist Euroopa Parlamenti valitavate esindajate arv järgmine:

Belgia	24
Tšehhi Vabariik	24
Taani	14
Saksamaa	99
Eesti	6
Kreeka	24
Hispaania	54
Prantsusmaa	78
Iirimaa	13
Itaalia	78
Küpros	6
Läti	9
Leedu	13
Luksemburg	6
Ungari	24
Malta	5
Madalmaad	27
Austria	18
Poola	54
Portugal	24
Sloveenia	7
Slovakkia	14
Soome	14
Rootsi	19
Ühendkuningriik	78

ARTIKKEL 2

Häälte arvestamist Euroopa Ülemkodus ja ministrite nõukodus käsitlevad sätted

1. Järgmised sätted kehtivad kuni 1. novembrini 2009, ilma et see piiraks põhiseaduse artikli I-24 kohaldamist.

Kui Euroopa Ülemkogu ja ministrite nõukogu otsuste tegemisel on nõutav kvalifitseeritud häälteenamus, arvestatakse liikmete hääli järgmiselt:

Belgia	12
Tšehhi Vabariik	12
Taani	7
Saksamaa	29
Eesti	4
Kreeka	12
Hispaania	27
Prantsusmaa	29
Iirimaa	7
Itaalia	29
Küpros	4
Läti	4
Leedu	7
Luksemburg	4
Ungari	12
Malta	3
Madalmaad	13
Austria	10
Poola	27
Portugal	12
Sloveenia	4
Slovakkia	7
Soome	7
Rootsi	10
Ühendkuningriik	29

Kui otsus tuleb teha põhiseaduse kohaselt komisjoni ettepaneku põhjal, on otsuste vastuvõtmiseks vaja vähemalt 232 poolthäält, mis esindavad liikmete enamust. Muudel juhtudel tehakse otsused vähemalt 232 poolthäälega, mis esindavad vähemalt kaht kolmandikku liikmetest.

Kui Euroopa Ülemkogu või ministrite nõukogu teeb otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega, võib Euroopa Ülemkogu liige või ministrite nõukogu liige nõuda kontrollimist, et veenduda, kas kvalifitseeritud häälteenamuse moodustavad liikmesriigid esindavad vähemalt 62% liidu elanike üldarvust. Kui see nii ei ole, jääb otsus vastu võtmata.

2. Järgmiste ühinemiste korral arvutatakse lõikes 1 osutatud alampiir nii, et häälte arvus väljendatud kvalifitseeritud häälteenamus ei ületaks alampiiri, mis tuleneb Nice'i lepingu vastuvõtnud konverentsi lõppakti deklaratsioonis Euroopa Liidu laienemise kohta esitatud tabelist.

○
○ ○

PROTOKOLL EURORÜHMA KOHTA

Kõrged lepinguosalised,

soovides edendada Euroopas majanduskasvu tugevdamise tingimusi ning arendada selleks majanduspoliitika veelgi tihedamat kooskõlastamist euroalal,

olles teadlikud vajadusest näha ette erisätteid euro kasutusele võtnud liikmesriikide vahelise dialoogi tõhustamiseks seni, kuni kõik liidu liikmesriigid ühinevad euroalaga,

on kokku leppinud järgmistes sätetes, mis lisatakse põhiseadusele:

Artikkel 1

Euro kasutusele võtnud liikmesriikide ministrid tulevad kokku mitteametlikult. Sellised kohtumised leiavad vajaduse korral aset selleks, et arutada küsimusi, mis on seotud nende ühise vastutusega ühisraha suhtes. Kohtumistes osalema kutsutakse komisjon ja Euroopa Keskpank; kohtumisi korraldavad euro kasutusele võtnud liikmesriikide rahandusküsimuste eest vastutavate ministrite esindajad.

Artikkel 2

Euro kasutusele võtnud liikmesriikide ministrid valivad nende liikmesriikide häälteenamusega kaheks ja pooleks aastaks esimehe.

PROTOKOLL EURATOMI ASUTAMISLEPINGU MUUTMISE KOHTA

KÕRGED LEPINGUOSALISED,

PIDADES MEELES, et Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu sätetel peab ka edaspidi olema täielik õiguslik toime,

SOOVIDES nimetatud lepingut siiski kohandada Euroopa põhiseaduse lepingus kinnitatud uute eeskirjadega, eelkõige institutsioonilises ja rahandusvaldkonnas,

ON VASTU VÕTNUD järgmised sätted, mis lisatakse Euroopa põhiseaduse lepingule ning millega muudetakse Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingut järgmiselt:

Artikkel 1

Artikkel 3 tunnistatakse kehtetuks.

Artikkel 2

III jaotise pealkiri "Sätted institutsioonide kohta" asendatakse järgmisega:
"Sätted institutsioonide kohta ja rahandussätted".

Artikkel 3

1. Artikkel 107 asendatakse järgmisega:

"Artikkel 107

Ilma et see piiraks artiklite 134, 135, 144, 145, 157, 171, 172, 174 ja 176 ettenähtud konkreetsete sätete kohaldamist, kohaldatakse käesoleva lepingu suhtes Euroopa põhiseaduse lepingu institutsioone ja rahandusküsimusi käsitlevaid sätteid (artiklid I-18–I-38, artiklid I-52–I-55 ja artiklid III-227–III-316) ning sama lepingu artiklit I-58."

2. Artiklid 107a–133, 136–143, 146–156, 158–170, 173, 173a, 175 ja 177–183a tunnistatakse kehtetuks.

Artikkel 4

IV jaotise pealkiri "Rahandussätted" asendatakse järgmisega:

"Rahandusalased erisätted".

Artikkel 5

Viited artiklitele 141 ja 142 artikli 38 kolmandas lõigus ja artikli 82 kolmandas lõigus asendatakse vastavalt viidetega Euroopa põhiseaduse lepingu artiklitele III-265 ja III-266.

Viited artiklile 183 artikli 171 lõikes 2, artikli 175 esimeses lõigus ja artikli 173 lõikes 3 asendatakse viidetega Euroopa põhiseaduse lepingu artiklile III-318.

Viide artikli 177 lõikele 5 artikli 172 lõikes 4 asendatakse viitega Euroopa põhiseaduse lepingu artiklile III-310.

Viited artiklile 164 artikli 18 viimases lõigus ja artikli 83 lõikes 2 asendatakse viidetega Euroopa põhiseaduse lepingu artiklile III-307. Artiklites 38 ja 82 asendatakse sõna "direktiiv" sõnadega "Euroopa otsus". Sõna "otsus" asendatakse lepingus sõnadega "Euroopa otsus".

Artikkel 6

Artikkel 190 asendatakse järgmisega:

"Eeskirjad institutsioonide keelte kohta määrab ühehäälselt kindlaks ministrite nõukogu, ilma et see piiraks kohtu põhikirjas sisalduvate sätete kohaldamist."

Artikkel 7

Artiklit 198 muudetakse järgmiselt:

"a) Käesolevat lepingut ei kohaldata Fääri saarte suhtes."

Artikkel 8

Artiklit 201 muudetakse järgmiselt:

"Ühendus seab sisse tiheda koostöö Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooniga, koostöö üksikasjad määratakse kindlaks ühisel kokkuleppel."

Artikkel 9

Artiklit 206 muudetakse järgmiselt:

"Ühendus võib ühe või mitme riigiga või rahvusvahelise organisatsiooniga sõlmida lepinguid, millega luuakse assotsiatsioon, mis hõlmab vastastikuseid õigusi ja kohustusi, ühismeetmeid ja erimenetlusi.

Need lepingud sõlmib ministrite nõukogu, tehes otsuse ühehäälselt pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Kui sellised lepingud nõuavad käesoleva lepingu muutmist, siis tuleb kõigepealt vastu võtta muudatused vastavalt Euroopa põhiseaduse lepingu artiklis IV-7 kehtestatud menetlusele."

Kodanike esindatust Euroopa Parlamendis ja häälte arvestamist Euroopa Ülemkogus ja ministrite nõukogus käsitlevale protokollile lisatud

DEKLARATSIOON

Euroopa Liidu liikmesriigid võtavad Rumeenia ja/või Bulgaaria ühinemiskonverentsidel kohtade eraldamise kohta Euroopa Parlamendis ja häälte arvu arvestamise kohta Euroopa Ülemkogus ja ministrite nõukogus vastu järgmise ühise seisukoha: kui Rumeenia ja/või Bulgaaria ühinevad Euroopa Liiduga enne põhiseaduse artikli I-19 lõikes 2 sätestatud Euroopa Ülemkogu otsuse jõustumist, arvutatakse nende valitud esindajate arv Euroopa Parlamendis vastavalt arvude 33 ja 17 alusel, korrigeerituna sama valemi järgi, mille kohaselt määrati iga liikmesriigi esindajate arv Euroopa Parlamendis vastavalt protokollile kodanike esindatuse kohta Euroopa Parlamendis ja häälte arvestamise kohta Euroopa Ülemkogus ja ministrite nõukogus.

Erandina põhiseaduse artikli I-19 lõikest 2 võidakse Euroopa Liiduga ühinemise lepingus sätestada, et Euroopa Parlamendi volituste tähtaja 2004–2009 ülejäänud osa jooksul võib Euroopa Parlamendi liikmete arv ajutiselt olla suurem kui 736.

Ilma et see piiraks põhiseaduse artikli I-24 lõike 2 kohaldamist, arvestatakse Rumeeniale ja Bulgaariale Euroopa Ülemkogus ja ministrite nõukogus kuni 1. novembrini 2009 vastavalt 14 ja 10 häält. Kummagi ühinemise ajal määrab ministrite nõukogu kindlaks alampiiri, millele on osutatud protokollis kodanike esindatuse kohta Euroopa Parlamendis ja häälte arvestamise kohta Euroopa Ülemkogus ja ministrite nõukogus.

_____

DEKLARATSIOON
EUROOPA VÄLISTEGEVUSE TALITUSE LOOMISE KOHTA

“Konvent tunnustab vajadust, et põhiseaduse artikliga I-27 ette nähtud liidu tulevase välisministri abistamiseks tema kohustuste täitmisel tuleb ministrite nõukogul ja komisjonil kokku leppida, ilma et see piiraks Euroopa Parlamendi õigusi, et ministri alluvuses luuakse ühine talitus (Euroopa välistegevuse talitus), mis koosneb ministrite nõukogu peasekretariaadi asjaomaste osakondade ja komisjoni ametnikest ja riikide diplomaatiateenistustest lähetatud töötajatest.

Artiklis III-230 määratletud liidu delegatsioonide töötajaskond moodustatakse sellest ühisest talitusest.

Konvent on seisukohal, et ühise talituse loomine tuleks korraldada esimese aasta jooksul pärast Euroopa põhiseaduse lepingu jõustumist.”

DEKLARATSIOON
PÕHISEADUSE LEPINGU ALLAKIRJUTAMISE LÕPPAKTIS

Kui kaks aastat pärast põhiseaduse lepingule allakirjutamist on neli viiendikku liikmesriikidest selle ratifitseerinud, kuid ühel või mitmel liikmesriigil on ratifitseerimisel tekkinud raskusi, arutab küsimust Euroopa Ülemkogu.

_____

EUROOPA KONVENT

LIIKMETE NIMEKIRI

PRESIIDIUM

Valéry GISCARD d'ESTAING	President
Giuliano AMATO	Asepresident
Jean-Luc DEHAENE	Asepresident

PRESIIDIUMI ÜLEJÄÄNUD LIIKMED

Michel BARNIER	Euroopa Komisjoni esindaja
John BRUTON	Riikide parlamentide esindaja
Henning CHRISTOPHERSEN	Eesistujariik Taani esindaja
Alfonso DASTIS	Eesistujariik Hispaania esindaja (alates märtsist 2003)
Klaus HÄNSCH	Euroopa Parlamendi esindaja
Giorgos KATIFORIS	Eesistujariik Kreeka esindaja (kuni veebruarini 2003)
Iñigo MÉNDEZ DE VIGO	Euroopa Parlamendi esindaja
Ana PALACIO	Eesistujariik Hispaania esindaja (kuni märtsini 2003)
Giorgos PAPANDREOU	Eesistujariik Kreeka esindaja (alates veebruarist 2003)
Gisela STUART	Riikide parlamentide esindaja
Antonio VITORINO	Euroopa Komisjoni esindaja
Alojz PETERLE	Kutsutud külaline

KONVENDI LIIKMED

EUROOPA PARLAMENDI ESINDAJAD

Jens-Peter BONDE (DK)
Elmar BROK (D)
Andrew Nicholas DUFF (UK)
Olivier DUHAMEL (F)
Klaus HÄNSCH (D)
Sylvia-Yvonne KAUFMANN (D)
Timothy KIRKHOPE (UK)
Alain LAMASSOURE (F)
Linda McAVAN (UK)
Hanja MAIJ-WEGGEN (NL)
Luís MARINHO (P)
Íñigo MÉNDEZ DE VIGO Y MONTOJO (ES)
Cristiana MUSCARDINI (Itaalia)
Antonio TAJANI (IT)
Anne VAN LANCKER (B)
Johannes VOGGENHUBER (ÖS)

KOMISJONI ESINDAJAD

Michel BARNIER
António VITORINO

LIIKMESRIIKIDE ESINDAJAD

RIIK

BELGIË/BELGIQUE

Valitsus
Louis MICHEL

Riigi parlament
Karel DE GUCHT
Elio DI RUPO

DANMARK

Valitsus
Henning CHRISTOPHERSEN

Riigi parlament
Peter SKAARUP
Henrik DAM KRISTENSEN

DEUTSCHLAND

DEUTSCHLAND

Valitsus
Joschka FISCHER
Peter GLOTZI asemele
novembris 2002

Riigi parlament
Jürgen MEYER
Erwin TEUFEL

ELLAS

Valitsus
Giorgos PAPANDREOU
Giorgos KATIFORISE asemele
veebuaris 2003

Riigi parlament
Paraskevas AVGERINOS
Marietta GIANNAKOU

ESPAÑA

Valitsus
Alfonso DASTIS
Carlos BASTARRECHE asemele asendus-
liikmena septembris 2002, seejärel
A. PALACIO asemele liikmena märtsis 2003

Riigi parlament
Josep BORRELL FONTELLES
Gabriel CISNEROS LABORDA

FRANCE

Valitsus
Dominique de VILLEPIN
Pierre MOSCOVICI asemele
novembris 2002

Riigi parlament
Pierre LEQUILLER
Alain BARRAU asemele
juulis 2002
Hubert HAENEL

IRELAND

Valitsus
Dick ROCHE
Ray MacSHARRY asemele
juulis 2002

Riigi parlament
John BRUTON
Proinsias DE ROSSA

ITALIA

Valitsus
Gianfranco FINI

Riigi parlament
Marco FOLLINI
Lamberto DINI

LUXEMBOURG

Valitsus
Jacques SANTER

Riigi parlament
Paul HELMINGER

Ben FAYOT

NEDERLAND

Valitsus
Gijs de VRIES
Hans van MIERLO asemele
oktoobris 2002

Riigi parlament
René van der LINDEN
Frans TIMMERMANS

ÖSTERREICH

Valitsus
Hannes FARNLEITNER

Riigi parlament
Caspar EINEM
Reinhard Eugen BÖSCH

PORTUGAL

Valitsus
Ernâni LOPES
João de VALLERA asemele
mais 2002

Riigi parlament
Alberto COSTA
Euarda AZEVEDO

SUOMI/FINLAND

Valitsus
Teija TIILIKAINEN

Riigi parlament
Kimmo KILJUNEN
Jari VILÉN
Matti VANHANEN asemele
mais 2003

SVERIGE

Valitsus
Lena HJELM-WALLÉN

Riigi parlament
Sören Lekberg
Göran LENNMARKER

UNITED KINGDOM

Valitsus
Peter HAIN

Riigi parlament
Gisela STUART
David HEATHCOAT-AMORY

KANDIDAATRIIKIDE ESINDAJAD

RIIK

Κύπρος/KÜPROS

Valitsus
Michael ATTALIDES

Riigi parlament
Eleni MAVROU
Panayiotis DEMETRIOU

MALTA

Valitsus
Peter SERRACINO-INGLOTT

Riigi parlament
Michael FRENDU
Alfred SANT

MAGYARORSZÁG/UNGARI

Valitsus
Péter BALÁSZ
*János MARTONYI asemele
juunis 2002*

Riigi parlament
József SZÁJER
Pál VASTAGH

POLSKA/POOLA

Valitsus
Danuta HÜBNER

Riigi parlament
Jozef OLEKSY
Edmund WITTBRODT

ROMÂNIA/RUMEENIA

Valitsus
Hildegard Carola PUWAK

Riigi parlament
Alexandru ATHANASIU
*Liviu MAIORI asemele
vebruaris 2003*
Puiu HASOTTI

SLOVENSKO/SLOVAKKIA

Valitsus

Ivan KORČOK
Ján FIGELI asemele
novembris 2002

Riigi parlament

Jan FIGEL
Pavol HAMZIKU asemele
oktoobris 2002
Irena BELOHORSKÀ

LATVIJA/LÄTI

Valitsus

Sandra KALNIETE
Roberts ZILE asemele
jaanuaris 2003

Riigi parlament

Rihards PIKS
Liene LIEPINA
Edvins INKĒNSI asemele
jaanuaris 2003

EESTI

Valitsus

Lennart MERI

Riigi parlament

Tunne KELAM
Rein LANG
Peeter KREITZBERGI asemele
aprillis 2003

LIETUVA/LEEDU

Valitsus

Rytis MARTIKONIS

Riigi parlament

Vytenis ANDRIUKAITIS
Algirdas GRICIUS
detsembris 2002 Alvydas Medalinskase
asemele, Medalinkas asendusliikmena
Dalia Kutraite-Giedraitiene asemele

България/BULGAARIA

Valitsus

Meglana KUNEVA

Riigi parlament

Daniel VALCHEV
Nikolai MLADENOV

ČESKÁ REPUBLIKA/TŠEHHI VABARIIK

Valitsus

Jan KOHOUT
Jan KAVANI asemele
septembris 2002

Riigi parlament

Jan ZAHRADIL
Josef ZIELENIEC

SLOVENIJA/SLOVEENIA

Valitsus

Dimitrij RUPEL
Matjaz NAHTIGALI asemele
jaanuaris 2003

Riigi parlament

Jelko KACIN
Slavko GABERI asemele
jaanuaris 2003
Alojz PETERLE

TÜRQÍYE/TÜRGI

Valitsus

Abdullah GÜL
Yasar YAKISE asemele
märtsis 2003, Yakis
Mesut YILMAZI asemele
detsembris 2002

Riigi parlament

Zekeriya AKCAM
Ali TEKINI asemele
detsembris 2002
Kemal DERVIŞ
Ayfer YILMAZI asemele
detsembris 2002

ASENDUSLIIKMED

EUROOPA PARLAMENDI ESINDAJAD

William ABITBOL (F)
Almeida GARRETT (P)
John CUSHNAHAN (IRL)
Lone DYBKJAER (DK)
Pervenche BERÈS (F)
Maria BERGER (ÖS)
Carlos CARNERO GONZÁLES (ES)
Neil MacCORMICK (UK)
Piia-Noora KAUPPI (FI)
Elena PACIOTTI (IT)
Luís QUEIRÒ (P)
Reinhard RACK (ÖS)
Esko SEPPÄNEN (FI)
Krahv STOCKTON (UK)
Helle THORNING-SCHMIDT (DK)
Joachim WUERMELING (D)

KOMISJONI ESINDAJAD

David O'SULLIVAN

Paolo PONZANO

LIKMESRIIKIDE ESINDAJAD

RIIK

BELGIË/BELGIQUE

Valitsus
Pierre CHEVALIER

Riigi parlament
Danny PIETERS
Marie NAGY

DANMARK

Valitsus
Poul SCHLÜTER

Riigi parlament
Per DALGAARD
Niels HELVEG PETERSEN

DEUTSCHLAND

Valitsus
Hans MARTIN BURY
*Gunter PLEUGERI asemele
novembris 2002*

Riigi parlament
Peter ALTMAIER
Wolfgang GERHARDS
*Wolfgang SENFFI asemele
märtsis 2003*

ELLAS

Valitsus
Giorgos KATIFORIS
*Panayiotis IOKAMIDISE asemele
veebruaris 2003*

Riigi parlament
Nikolaos CONSTANTOPOULOS
Evripidis STILINIADIS

ESPAÑA

Valitsus
Ana PALACIO
*Alfonso DASTISE asemele
märtsis 2003*

Riigi parlament
Diego LÓPEZ GARRIDO
Alejandro MUÑOZ LONSO

FRANCE

Valitsus
Pascale ANDREANI
Pierre VIMONTI asemele
augustis 2002

Riigi parlament
Jacques FLOCH
Anne-Marie IDRACI asemele
juulis 2002
Robert BADINTER

IRELAND

Valitsus
Bobby McDONAGH

Riigi parlament
Pat CAREY,
Martin CULLENi asemele
juulis 2002
John GORMLEY

ITALIA

Valitsus
Francesco E. SPERONI

Riigi parlament
Valdo SPINI
Filadelfio Guido BASILE

LUXEMBOURG

Valitsus
Nicolas SCHMIT

Riigi parlament
Gaston GIBERYEN
Renée WAGENER

NEDERLAND

Valitsus
Thom de BRUJIN

Riigi parlament
Wim VAN EEKELEN
Jan Jacob VAN DIJK
Hans van BAALENI asemele
oktoobris 2002

ÖSTERREICH

Valitsus
Gerhard TUSEK

Riigi parlament
Evelin LICHTENBERGER
Eduard MAINONI
Gerhard KURZMANNI asemele
märtsis 2003

PORTUGAL

Valitsus
Manuel LOBO ANTUNES

Riigi parlament
Guilherme d'OLIVEIRA MARTINS
Oswaldo de CASTRO asemele
juunis 2002
António NAZARÉ PEREIRA

SUOMI/FINLAND

Valitsus
Antti PELTOMÄKI

Riigi parlament
Hannu TAKKULA
Riitta KORHONENI asemele
mais 2003
Esko HELLE

SVERIGE

Valitsus
Sven-Olof PETERSSON
Lena HALLENGRENI asemele
detsembris 2002

Riigi parlament
Kenneth KVIST
Ingvar SVENSSON

UNITED KINGDOM

Valitsus
Paruness SCOTLAND
OF ASTHAL

Riigi parlament
Lord TOMLINSON
Lord MACLENNAN OF ROGART

KANDIDAATRIIKIDE ESINDAJAD

RIIK

Κύπρος/KÜPROS

Valitsus
Theofilos V. THEOPHILOU

Riigi parlament
Marios MATSAKIS
Androula VASSILIOU

MALTA

Valitsus
John INGUANEZ

Riigi parlament
Dolores CRISTINA
George VELLA

MAGYARORSZÁG/ UNGARI

Valitsus
Péter GOTTFRIED

Riigi parlament
András KELEMEN
István SZENT-IVÁNYI

POLSKA/POOLA

Valitsus
Janusz TRZCIŃSKI

Riigi parlament
Marta FOGLER
Genowefa GRABOWSKA

ROMÂNIA/RUMEENIA

Valitsus
Constantin ENE
Ion JINGA asemele
detsembris 2002

Riigi parlament
Péter ECKSTEIN-KOVACS
Adrian SEVERIN

SLOVENSKO/SLOVAKKIA

Valitsus
Juraj MIGAŠ

Riigi parlament
Zuzana MARTINAKOVA
Frantisek SEBEJ asemele
novembris 2002
Boris Zala
Olga KELTOSOVA asemele
novembris 2002

LATVIJA/LÄTI

Valitsus
Roberts ZILE
Guntars KRASTSI asemele
jaanuaris 2003

Riigi parlament
Guntars KRASTS
Maris SPRINDZUKSI asemele
jaanuaris 2003
Arturs KRISJANIS KARINS
Inese BIRZNIECE asemele
jaanuaris 2003

EESTI

Valitsus
Henrik HOLOLEI

Riigi parlament
Liina TÕNISSON
Liia HÄNNI asemele
aprillis 2003
Urmas REINSALU
Ülo TÄRNO asemele
aprillis 2003

LIETUVA/LEEDU

Valitsus
Oskaras JUSYS

Riigi parlament
Gintautas ŠIVICKAS
Gediminas DALINKEVICIUSE asemele
veebruari 2003, DALINKEVICIUS ise
Rolandas Pavilionise asemele detsembris
2002
Eugenijus MALDEIKIS
Alvydas MEDALINSKASE asemele
veebruari 2003

България/BULGAARIA

Valitsus
Neli KUTSKOVA

Riigi parlament
Alexander ARABADJIEV
Nesrin UZUN

ČESKÁ REPUBLIKA/ TŠEHHI VABARIIK

Valitsus
Lenka Anna ROVNA
Jan KOHOUTI asemele
septembris 2002

Riigi parlament
Petr NEČAS
František KROUPA

SLOVENIJA/SLOVEENIA

Valitsus
Janez LENARČIČ

Riigi parlament
Franc HORVAT
Danica SIMŠIČI asemele
jaanuaris 2003
Mihael BREJC

TÜRQIYE/TÜRGI

Valitsus

Oğuz DEMIRALP
*Nihat AKYOLI asemele
augustis 2002*

Riigi parlament

Ibrahim ÖZAL
*Kürsat ESERI asemele
detsembris 2002*
Necdet BUDAK
A. Emre KOCAOĞLOU asemele detsembris 2002

VAATLEJAD

Roger BRIESCH
Josef CHABERT
João CRAVINHO
Manfred DAMMEYER
Patrick DEWAEL
Nikiforos DIAMANDOUROS
(Jacob Södermani asemele märtsis 2003)
Claude DU GRANRUT
Göke Daniel FRERICHS
Emilio GABAGLIO
Georges JACOBS
Claudio MARTINI
Anne-Maria SIGMUND
Ramón Luis VALCÁRCEL SISO
*(Eduardo ZAPLANA asemele veebruaris 2003;
Eva-Riitta SIITONEN oli olnud
asendusliige alates oktoobrist 2002)*

Majandus- ja sotsiaalkomitee
Regioonide komitee
Euroopa tööturu osapooled
Regioonide komitee
Regioonide komitee
Euroopa ombudsman

Regioonide komitee
Majandus- ja sotsiaalkomitee
Euroopa tööturu osapooled
Euroopa tööturu osapooled
Regioonide komitee
Majandus- ja sotsiaalkomitee
Regioonide komitee

SEKRETARIAAT

Sir John KERR
Annalisa GIANNELLA

Peasekretär
Peasekretäri asetäitja

Marta Arpio SANTACRUZ
Hervé BRIBOSIA
Elisabeth GATEAU
Maria José MARTÍNEZ IGLESIAS
Guy MILTON
Kristin de PEYRON
Alain PIOTROWSKI
Alessandra SCHIAVO
Maryem VAN DEN HEUVEL

Agnieszka BARTOL
Nicole BUCHET
Clemens LADENBURGER
Nikolaus MEYER LANDRUT
Ricardo PASSOS
Alain PILETTE
Etienne de PONCINS
Walpurga SPECKBACHER

SISUKORD

Lk

EESSÕNA		1	
PREAMBUL		3	
<u>I OSA</u>			
I JAOTIS	–	LIIDU MÄÄRATLUS JA EESMÄRGID	5
II JAOTIS	–	PÕHIÕIGUSED JA LIIDU KODAKONDSUS	8
III JAOTIS	–	LIIDU PÄDEVUS	9
IV JAOTIS	–	LIIDU INSTITUTSIOONID	15
I PEATÜKK	–	INSTITUTSIOONIDE SÜSTEEM	15
II PEATÜKK	–	MUUD INSTITUTSIOONID JA ORGANID	25
V JAOTIS	–	LIIDU PÄDEVUSE TEOSTAMINE	27
I PEATÜKK	–	ÜHISSÄTTED	27
II PEATÜKK	–	ERISÄTTED	31
III PEATÜKK	–	TÕHUSTATUD KOOSTÖÖ	37
VI JAOTIS	–	DEMOKRAATIA LIIDUS	38
VII JAOTIS	–	LIIDU RAHANDUS	41
VIII JAOTIS	–	LIIT JA SELLE LÄHIÜMBRUS	43
IX JAOTIS	–	LIIDU LIIKMESUS	44

<u>II OSA: LIIDU PÕHIÕIGUSTE HARTA</u>	47
PREAMBUL	47
I JAOTIS – VÄÄRIKUS	48
II JAOTIS – VABADUSED	49
III JAOTIS – VÕRDÕIGUSLIKKUS	51
IV JAOTIS – SOLIDAARSUS	53
V JAOTIS – KODANIKE ÕIGUSED	56
VI JAOTIS – ÕIGUSEMÕISTMINE	58
VII JAOTIS – HARTA TÕLGENDAMIST JA KOHALDAMIST REGULEERIVAD ÜLDSÄTTED	59

<u>III OSA: LIIDU POLIITIKA JA TOIMIMINE</u>	61
I JAOTIS – ÜLDISELT KOHALDATAVAD KLAUSLID	62
II JAOTIS – MITTEDISKRIMINEERIMINE JA KODAKONDSUS	63
III JAOTIS – SISEPOLIITIKA JA MEETMED	65
I PEATÜKK – SISETURG	65
1. jagu – Siseturu rajamine	65
2. jagu – Isikute ja teenuste vaba liikumine	66
1. alajagu – Töötajad	66
2. alajagu – Asutamisvabadus	68
3. alajagu – Teenuste osutamise vabadus	70
3. jagu – Kaupade vaba liikumine	73
1. alajagu – Tolliliit	73
2. alajagu – Tollikoostöö	74
3. alajagu – Koguseliste piirangute keeld	74
4. jagu – Kapital ja maksed	76
5. jagu – Konkurentsieeskirjad	78
1. alajagu – Ettevõtjate suhtes kohaldatavad eeskirjad	78
2. alajagu – Liikmesriikide antav abi	81
6. jagu – Maksusätted	83
7. jagu – Õigusaktide ühtlustamine	84
II PEATÜKK – MAJANDUS- JA RAHAPOLIITIKA	87
1. jagu – Majanduspoliitika	87
2. jagu – Rahapoliitika	92
3. jagu – Institutsioonilised sätted	96
3a. jagu – Erisätted euroalasse kuuluvate liikmesriikide kohta	98
4. jagu – Üleminekusätted	99

III PEATÜKK –POLIITIKA MUUDES VALDKONDADES	103
1. jagu – ööhõive	103
2. jagu – Sotsiaalpoliitika	106
1. alajagu – Euroopa Sotsiaalfond	111
3. jagu – Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus	112
4. jagu – Põllumajandus ja kalandus	114
5. jagu – Keskkond	118
6. jagu – Tarbijakaitse	121
7. jagu – Transport	125
8. jagu – Üleeuroopalised võrgud	125
9. jagu – Teadusuuringud ja tehnoloogia arendamine ning kosmos	127
10. jagu – Energeetika	131
IV PEATÜKK – VABADUSEL, TURVALISUSEL JA ÕIGUSEL RAJANEV ALA	132
1. jagu – Üldsätted	132
2. jagu – Piirikontrolli-, varjupaiga- ja sisserändepoliitika	134
3. jagu – Õiguslane koostöö tsiviilasjades	137
4. jagu – Õiguslane koostöö kriminaalasjades	138
5. jagu – Politseikoostöö	141
V PEATÜKK – VALDKONNAD, KUS LIIT VÕIB VÕTTA KOORDINEERIVAID, TÄIENDAVAID VÕI TOETAVAID MEETMEID	143
1. jagu – ahvatervis	143
2. jagu – Tööstus	145
3. jagu – Kultuur	146
4. jagu – Haridus, kutseõpe, noorsugu ja sport	147
5. jagu – Kodanikukaitse	149
6. jagu – Halduskoostöö	150

IV JAOTIS	–	ÜLEMEREMAADE JA –TERRITOORIUMIDE ASSOTSIEERIMINE	151
V JAOTIS	–	LIIDU VÄLISTEGEVUS	154
I PEATÜKK	–	ÜLDISELT KOHALDATAVAD SÄTTED	154
II PEATÜKK	–	ÜHINE VÄLIS- JA JULGEOLEKUPOLIITIKA	156
1. jagu	–	Ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika	162
2. jagu	–	Rahandussätted	165
III PEATÜKK	–	ÜHINE KAUBANDUSPOLIITIKA	166
IV PEATÜKK	–	KOOSTÖÖ KOLMANDATE RIIKIDEGA JA HUMANITAARABI	168
1. jagu	–	Arengukoostöö	168
2. jagu	–	Majandus-, finants- ja tehniline koostöö kolmandate riikidega	170
3. jagu	–	Humanitaarabi	171
V PEATÜKK	–	PIIRAVAD MEETMED	172
VI PEATÜKK	–	RAHVUSVAHELISED LEPINGUD	173
VII PEATÜKK	–	LIIDU SUHTED RAHVUSVAHELISTE ORGANISATSIOONIDE JA KOLMANDATE RIIKIDEGA NING LIIDU DELEGATSIOONID	176
VIII PEATÜKK	–	SOLIDAARSUSKLAUSLI RAKENDAMINE	177
VI JAOTIS	–	LIIDU TOIMIMINE	178
I PEATÜKK	–	SÄTTED INSTITUTSIOONIDE KOHTA	178
1. jagu	–	Institutsioonid	178
		1. alajagu – Euroopa Parlament	178
		2. alajagu – Euroopa Ülemkogu	181
		3. alajagu – Ministrite nõukogu	182
		4. alajagu – Komisjon	183
		5. alajagu – Liidu kohus	185
		6. alajagu – Kontrollikoda	194

2. jagu	–	Liidu nõuandvad organid	197
1. alajagu	–	Regioonide komitee	197
2. alajagu	–	Majandus- ja sotsiaalkomitee	198
3. jagu	–	Euroopa Investeerimispank	200
4. jagu	–	Liidu institutsioone, organeid ja asutusi käsitlevad ühissätted	201
II PEATÜKK	–	RAHANDUSSÄTTED	205
1. jagu	–	Mitmeaastane finantsraamistik	205
2. jagu	–	Liidu aastaeelarve	206
3. jagu	–	Eelarve täitmine ja täitmise kinnitamine	209
4. jagu	–	Ühissätted	211
5. jagu	–	Pettuste tõkestamine	213
III PEATÜKK	–	TÕHUSTATUD KOOSTÖÖ	214
VII JAOTIS	–	ÜHISSÄTTED	217
<u>IV OSA: ÜLD - JA LÕPPSÄTTED</u>			221
PROTOKOLL RIIKIDE PARLAMENTIDE FUNKTSIOONI KOHTA EUROOPA LIIDUS			226
PROTOKOLL LÄHIMUSE JA PROPORTSIONAALSUSE PÕHIMÕTTE KOHALDAMISE KOHTA			229
PROTOKOLL KODANIKE ESINDATUSE KOHTA EUROOPA PARLAMENDIS JA HÄÄLTE ARVESTAMISE KOHTA EUROOPA ÜLEMKOGUS JA MINISTRITE NÕUKOGUS			232
PROTOKOLL EURORÜHMA KOHTA			235
PROTOKOLL EURATOMI ASUTAMISLEPINGU MUUTMISE KOHTA			236

KODANIKE ESINDATUST EUROOPA PARLAMENDIS JA HÄÄLTE ARVESTAMIST EUROOPA ÜLEMKOGUS JA MINISTRITE NÕUKOGUS KÄSITLEVALE PROTOKOLLILE LISATUD DEKLARATSIOON	238
DEKLARATSIOON EUROOPA VÄLISTE GEVUSE TALITUSE LOOMISE KOHTA	239
DEKLARATSIOON EUROOPA PÕHISEADUSE LEPINGU ALLAKIRJUTAMISE LÕPPAKTIS	240
◦ ◦ ◦	
EUROOPA KONVENDI LIIKMETE NIMEKIRI	241